
**VERZAMELDE CORRESPONDENTIE VAN
BURGEMEESTER G.A.A.C. VALKIS AAN
AENEAS BARON MACKAY
1851 - 1863**

Bron:

Archief Mackaij van Ophemert ARA 's-Gravenhage. Inv. nr. 498

Historische en genealogische werkgroep voor de
Betuwe en Bommelerwaard

Transcriptie van een kopie m.b.t. de verzamelde
correspondentie ter beschikking gesteld door de
heer R.J. van Ooijen

1995

INLEIDING

Toelichting

De transcriptie omvat, in afschrift, een reeks van brieven geschreven in de jaren 1851 - 1863 door de Heer **G.A.A.C. Valkis**, burgemeester van Ophemert, en gericht aan **Aeneas Baron Mackay**, Heer van Ophemert.

De correspondentie verhaalt de dagelijkse nieuwtjes uit de gemeente Ophemert, maar geeft ook informatie omtrent het weer, temperatuur, waterstanden alsmede gegevens over ijsvorming in de rivier de Waal.

De gang van zaken rond de verbouwing van de kerk voltooid in het jaar 1858 wordt uitvoerig behandeld.

Zoo ook bijzonderheden t.a.v. de groei en bloei van de diverse te veld staande gewassen alsmede de oogstopbrengsten.

Kortom een stukje verhalende geschiedenis omtrent het reilen en zeilen van onze voorouders in een Betuws dorpje met als hoogtepunt het bezoek van Koning Willem I in 1855.

Genealogische waarde

Daar in de correspondentie diverse personen uit Ophemert en directe omgeving met naam en toenaam zijn genoemd heeft de transcriptie ook duidelijk genealogische betekenis.

Verantwoording tevens verduidelijking

Door beschadigingen zijn in een aantal brieven bepaalde woorden verloren gegaan. In weer andere gevallen waren woorden onleesbaar en derhalve niet te ontcijferen. In deze gevallen is het oorspronkelijke woord of woordgedeelte vervangen door punten, waarvoor onze verontschuldiging.

De brieven zijn geschreven in het midden van de vorige eeuw. E.e.a. is duidelijk merkbaar aan: gebezigde uitdrukkingen, stijl, zinsopbouw alsook de lengte der zinnen. Voor de duidelijkheid zijn, daar waar nodig, leestekens aangebracht of vervangen teneinde een meer eigentijds taalbeeld te verkrijgen en de leesbaarheid te bevorderen.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 januarij 1851

Het meermalen besproken plan tot bezanding der Zijveling sedert 1845 in eenen slapenden toestand heb ik weder wakker gemaakt, in zoo verre namelijk dat de betrokken polderbesturen van Wadenoijen en hier, gepasseerde week zijn zamen geweest, om dat plan te bepraten. Aan zijde van Wadenoijen bestaat thans mede-werking hetwelk vroeger geenzints het geval was, wel dat er nog een struikelblok in den weg ligt maar heb nog al flauwe hoop zij die zelven, als door hen gelegd zijnde, wel zullen opruimen.

Het geopperde bezwaar was dat de Wadenoijensche polder, welke veel kleiner is dan onze polder, in verhouding tot zijne grootte een veel langer eind wegs tot zijnen laste had als Ophemert, en was men aan zijde Wadenoijen mitsdien op het denkbeeld gekomen dat Ophemert een gedeelte wegs meer als ons territoir bevattede voor diens rekening zoude nemen, waartegen onzerzijds gegronde bedenkingen zijn aangebragt, weshalve ik mij vleije dat denkbeeld ook zal vervallen intusschen zijn wij overeengekomen eene begrooting van kosten te maken en hebben bij die berekening een niet onbeduidend cijfer gekregen. De geheele lengte van de weg is 2790 ellen, waarvan behooren tot het territoir van Ophemert 1450 ellen en tot het territoir van Wadenoijen 1340 ellen.

De aanleg der baan van Ophemert is begroot op	f 218,50
En item voor Wadenoijen op	f 140,--
Voor deze bezanding der geheele weg calculeert men	<u>f 2800,--</u>
Weshalve er plus minus noodig zal zijn	f 3158,50

Terwijl nu deze weg niet alleen voor de betrokken polders maar ook voor Varik, Heesselt en voor het bovenste gedeelte van den Boemelerwaard de gevoeglijkste communicatie met de Lingekant en Utrecht daarstelt, heeft men gemeend een niet onbillijk voorstel aan de Staten deser prov. te doen ter bekoming van subsidie.

Gelijk UHwelgeb. bekend is wordt in het eventueel geval van gunstige dispositie van zijde van Prov. Staten, de subsidie slechts dan verleend, als de stukken zijn geproduceerd dat de respectieve polders zich verbinden voor het onderhoud, ten welken einde nog een onaangename vergadering van geërfden moet belegd worden, omdat van die zijde zoo hier als te Wadenoijen nog al met tegenstanders zal be-kampen. Er zijn zoo vele menschen, die slechts goedkeuren wat in hun eigenbelang is en verwerpen wat naar hunne meening hun een gering iets kosten kan, zonder er belang bij te hebben.

Het ligt in ons plan het adres nu dezer dage in te zenden, althans voor April, teneinde zulks in de aanstaande Staten vergadering kunne worden voorgenomen, -voor zoover ik met de leden bekend ben, heb ik reeds eene gunstige gezindheid trachten op te wekken en zal niet verzuimen dat nog eens te herhalen. Het spijt mij zoo weinig kennis te hebben aan de leden in de environs over den Rijn, welker gezindheid voor deze zaak anders ook zoude trachten te winnen - mogten er soms onder de Heeren zijn, waarmede UHwelgeb. goed bekend is, hoop ik op Uwe voor-spraak en zal zoo vrij zijn, daaraan nader te herinneren.

Zoo voor den Huize Ophemert als Wadenoijen was het ook eene aanzienlijke verbe-tering, ik vertrouw den Heer van Ophemert wel iets meer als elk ander geërfde zal willen geven en even zeer zoude zulks het geval ook kunnen zijn met den Heer van Wadenoijen - ongetwijfeld is UHwelgeb. met dien Heer bekend, eilieve doe mij het genoegen zulks is ter sprake te brengen - het is voor UHwelgeb. nog minder moeilijk als niet direct daarbij betrokken, een dergelijk voorstel te doen, alswel voor den Heer van Ophemert zelf van daar dat ik zoo vrij ben UHwelgeb. het plan mede te deelen, hoewel anders gewoon in dergelijke zaken mij beheerst tot den ouden Heer te Wadenoijen, vertrouwe ik U Hwelgeb. het mij ten goede zal houden, ik om die rede daarvan ben afgeweken.

Door deszelfs antwoord mij zullende verëerd achten heb ik de eer mij met ware hoogachting te noemen UHwelgeboren ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer
Ophemert 19 maart 1851

Thans bekend met het eindbesluit zoo hier als te Wadenoijen genomen omtrent het bezandings plan der Zijveling, haast ik mij UHwelgeb. te melden, dat zowel hier als te Wadenoijen met een vrij aanzienlijke meerderheid van stemmen het bezandingsplan van dien weg is aangenomen met in achtneming evenwel dat vanwege de Prov. Staten subsidie worde verleend.

De begrooting van kosten is bij nader overweging geraamd op *f* 3400,- waarvan evenals het adres UHwelgeb. copie zal over maken, om het een en ander U beter te kunnen bekijken want ik houde mij in het bekomen van subsidie vooral vast aan Uwen invloed op velen onzer Geldernez afgevaardigden, vooral in de environs van Arnhem over den Rijn - is men gunstig voor de zaak gestemd, dan wordt ge-woonlijk 1/3 der begrootte som als subsidie uitgereikt, indien men de Prov. Sta-ten de nuttige strekking van den weg maar kan betoogen.

Om nog van de, op het vertrek staande, post te profiteren zal ik moeten eindigen, terwijl mij in haast maar met niet minder hoogachting de eer geve mij te onder-schrijven UHwelgeboren DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Heb de aanneming van het bezandingsplan ook heden aan Uwen Heer vader medegedeeld.

Hoogwelgeboren Heer
Ophemert 15 januarij 1852

Alleraangenaamst was het mij uit deszelfs geëerde van 12 dezer te mogen vernemen eenstemming met mij denkt in zake het vereenigingsplan en wensche niets vuriger dan de beproevingsmiddelen bij het Gouvernement aan te wenden om die gescheiden echtelingen weder aan en tege elkander te brengen geen gevolg mogen hebben, al is het dat het huishouden separaat blijft, toch deugt het niet. Variks hoofd zit vol heerszucht waaraan men aldaar gewoon is, doch vind hier botsing en ziende het daarmee niet te kunnen vinden, worden op slinksche wijze pijlen gescherpt om die treffende te doen worden. In het eventuele geval Ophemertsch grootere bevolking, bundertallen, en in allen opzichte diens meerdere financiële soliditeit mijnen werkkring door Varik er bij, deed vergrooten, zoude mij in het meerdere werk niet tegenstaan, maar de doornen en distelen waarmede mijn pad te Varik als bezaaid zoude zijn, niet om tegen mijnen persoon, maar om tegen het Gouver-nement te werken, uit gekrenkt eergevoel, zoude mij een beker vol bitters als op de hand zijn gezet, het goede en voortvarende te willen en daarin gedwarsboomd te worden, is zeer verdrietig.

Gisteren heeft de zamenkomst van Burgem. en Wethouders der vers. gemeenten te Varik plaats gehad en kan tot mijn genoegen melden ook te Varik tegen de vereeniging ingenomen is, willen even als wij gaarne op ons zelve blijven. Zien er geen voordeel in en eenen strijd aannaderen die bij zelfstandigheid niet te duchten is. De Burgem. van Varik zal in hoofdtrekken het ondoelmatige der ver-eeniging in een verslag onzer bijeenkomst opmaken dat concept ons ter inzage en overweging geven en wilde in geene bijzonderheden komen. Wij tegen daartegen willen meer uitéenzetten, de plaatselijke zijde en verschillen in dat opzicht, hoop dat ontwerp nog deze week te ontvangen en zal dan hopelijk mededeelen met de aanmerkingen onzerzijds. Varik heeft *f* 1200,- schuld, wij *f* 2000,- Variks opbrengst in vast goed *f* 30,- ons land gemiddeld *f* 54,- en zonder onze opcenten en in grondlasten en pers, bijna de helft hooger deshalve separaat huishouden moet er blijven het ga dan hoe het wil.

Tot dus geschreven zijnde word ik aangenaam verrast door UHwelgeb. geëerde van gisteren hoewel het mij genoeg doet Ophemertsch naam niet zal behoeven onder te doen voor die van Varik ben ik volstrekt met UHwelgeb. eengevoels deelende over Varik en ben ook reeds over een adres bedacht geweest zoo zelfs dat er een groot gedeelte van in ontwerp op het papier gesteld heb met voornemen om door tusschenkomst van Oom **Valkis** door vele ingezetenen te worden beteekend, om rede dat mijn werk in deze als egoistisch zoude kunnen opgenomen worden, of door **Willemsen** die evenzeer tegen de vereeniging is om zwager **Barend** buiten ons huishouden te laten en nu door UHwelgeb. daartoe geïnspireerd word, is het plan als vastgesteld en zal, vertrouwd het steeds, geen de minste schijn geven of in de verte zelfs doen blijken, welke adviserend orgaan het is, onder wiens vanen wij ons schaaren, gedachten zullen evenwel overspelen aan welke tolvrijheid wij niet kunnen te kort doen, en het beste is bij voorkomen de gelegenheid daar overheen te praten of een leugen ten best wil te bezigen.

Wij door drukten buiten staat ziende het concept adres hierbij te doen gaan en gaarne van de retournerende post willende profiteren, om deze UHwelgeb. te doen geworden, hoop ik morgen nader te schrijven. Inmiddels met ware hoogachting de eerhebbende te zijn. UHwelgeb DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Ophemert 11 maart 1854

(Noot bewerker: eerste gedeelte van deze brief ontbreekt).

dezer environs. dachten IJzendoorn heeft men met de goederen in de doode hand omgesprongen, als de kat met de muis, de goederen voor 1811 polder eigendom, later of tot 1818 weder gemeente grond, toen bij herstel van IJzendoorn als gemeente op zichzelf, weder eenigen tijd ten bate van de polder en gemeente, en zoo heeft het voortgegaan tot dat in der tijd Ged. Staten zijn tusschen beide gekomen en de goederen aan de gemeente hebben toegewezen, met bepaling dat de opkomsten moesten strekken ter goedmaking der bezandings kosten van de wegen, iets wat zeer nuttig was, want die waren vroeger in deplorabelen staat IJzendoorn auterieur de invoering van het Polder reglement een eigen dijkstoel hebbende is met de invoering van het zelve met het district Nederbetuwe vereenigd - de dijken zeer in verval zijnde hebben eene aanzienlijke verzwaring ondergaan. en is toen de grond deels gehaald uit de zoogenaamde runnen, waarvan van de obligatie van f 1500,- ten laste Nederbetuwe is voortgekomen.

Mijn vrouws vader heeft uit hoofd van IJzendoorns rechten nog zitting gehad in de Jurij deshalve is dat dorp, alhoewel gering in zielental historisch van te veel betekende waarde, om zulks niet onder Uwen aandacht te brengen, en op het hert verzoek mijner familie heb ik bij deze de eer UHwelgeb. dit een en ander mede te deelen met beleefd verzoek.

Wij verblijden ons den Heer van Ophemert zoo goed weder hersteld en nu redelijk welvarende met het vertrek van **Caroline**, want bij ongesteldheid zoude het gemis van eene ZHwelgeb. behoeften kennende, hulp, groote ontbeering zijn.

Na ons respect van Mevrouw uwe waarde gemalin, heb ik de eer met de meeste hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer

Ophemert 28 maart 1854

Reeds vroeger heeft het in mijn plan gelegen UHwelgeb. te schrijven en wel op deszelfs eerste geëerde, na mijnen epistel in zake de ontworpen vereeniging van Echteld en IJzendoorn, doch toen vernomen hebbende deszelfs komst zeer nabij was, heb ik dezelve zeer verlangend verbeid, om, bij mond daarover nader te handelen, - Uwe opmerking dat de vraag om de verandering in het vereenigings-plan te mogen hebben, was ook de mijne bij mijnen zwager namenlijk, dat hij

veel te laat daarmede begonnen was, en dat ik nog medegedeeld heb, heb ik haastig moeten doen.

Terwijl de lectuur der zaak courant mij ontnomen is, en de alhier gelezen wordende dagbladen wat laat onder de oogen krijg, stond ik verbaasd op het ontvangen van deszelfs geëerde van 24 dezer, daaruit lezende het vereenigingsplan bij de 2e Kamer in behandeling geweest zijnde afgestemd is, voor welk berigt UHwelgeb., evenals voor de mededeeling van **de Haas** daartoe stiptelijk verzocht, opregtelijk dank zeg. Met belangstelling heb ik de daarover gevoerde discussien gelezen, en zonder in het minste iets aftedoen van het talentvolle waarmede deze zaak door alle sprekers is behandeld, moet ik zeer huldigen het denkbeeld van den Edelen **van Lijnden**, wiens grondtoon, als ik mij niet bedrieg, zoo veel waarde heeft gehegt, aan eene op zich zelf beschouwde wel belangrijke, doch bij oppervlakkige beoordeling meer onbeduidende zaak, en daardoor eene goede impulsie bij anderen heeft verwekt, de beknopte en naar juistheid gevoerde rede van den Heer **Mackaij**, (dus was gisteren het oordeel van een mijner kennissen, en waarbij ik mij geheel nederleg), gaf de volle overtuiging dat ZHwelgeb. de zaak met attentie nagegaan en geheel doorzien had, zelfs het gewezen hoofd der Provincie nog binnen de limiten van het waarachtige de zaak heeft moeten brengen - bij herhaling moet ik zeggen dat mij den val van het ontwerp genoeg doet, omdat de plannen of voorwaarden door de respective dorpen niet goed zijn geregeld zulks toch is vereischt dat voorafgaat wil men geen wrevel tusschen de gemeentenaren onderling verwekken, ook tusschen Ochten en Echteld heerscht sedert 1846 vooral een strijd die het egoïsme tusschen die dorpelingen zeer aanzet en wat erger is eene groote gleuf in het vertrouwen heeft gemaakt, hetwelk in Armen zaken is ontstaan te lang om in deze te verhalen, doch bij monde nader.

De Heer van Ophemert was gisteren welvarende. Mijn vrouw heeft een bezoek bij ZHwelgeb. gebracht, ook Dominé vertelde mij in den namiddag van dien dag op het Kasteel te zijn geweest, de oude Heer zeer welbevonden en met genoeg een uur met ZHwelgeb. in gesprek door gebracht te hebben.

Sedert j.l. zondag is, tengevolge van de regen, de koude hier wat geweken, en alles begint wat op te fleuren, was het niet dat Mevrouw uw gezelschap miste dan zou ik zeggen, verplaatsch UHwelgeb. voor een korte wijl, de gastheer ziet hek met onuitsprekend genoeg. Met meeste hoogachting ik heb de eer mij te noemen UH..... (Noot bewerker: tekst verloren gegaan)

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 16 februarij 1855

Liet zich den aanvang des winters door zeer gematigde temperatuur kennen, nader heeft zulks een geheel anderen keer genomen, en voor nijpende koude plaats ge-maakt, zoodat menig welgeplaatst hart de bede ontboezemde dat, was het met Go-des raadsbesluit bestaanbaar de strengheid er van wijken mag. Voor de geachte Mevrouw uwe waardige echtgenote, ofschoon alle verwarmingstoestellen zeer ten haren dienst hebbende, vrezende de gestrengheid des weders gansch niet dienstig zal zijn en daardoor ook mede de zoo zeer gewenschte beterschap van de lijdende

voet nog langer te laten wachten.

Onze Kantonregter, onlangs met zijne betrekking, als benoemd Regter in de Tielsche Regtbank geluk wenschende, vroeg mij in zijn antwoord of de in het verschieft zijnde scheiding eerlang zoude plaats hebben, want dien Heer scheen er nogal opgesteld te zijn, den zelve ten zijnen overstaan tot stand kwame. - Iets wat ik ook wel had willen zien, doch vertrou dat en door UHwelgeb. als Lid der Kamer en door Mevrouw de douairière (dame van zwakke constitutie) bezwaren aan de herkomst zullen verbonden zien, althans zoodanig dat zulks niet vóór Maart zal kunnen plaats hebben in het begin van welke maand de regterstoel zal worden ingenomen.

De heer **van de Pol** mij als bezadigd en geschikt ambtenaar bekend, zou welligt door een ander in meer letterknechtigen zin, kunnen opgevolgd worden en dardoor wel in zich zelf ombeduidende - maar altijd min of meer lastige aanmerkingen kunnen vervallen, om welke rede wel zou willen het onder **van der Pol** tijd gebeuren kon.

De behoeftigen hebben een kwade post in dezen winter daar sedert 1845 vrijer op het hulp inroepen worden dezelve in dagen als welke gepasseerd en nu nog zijn niet ledig weggezonden. Ook het Armbestuur gevoelt zich met de armen gelukkig over het milde lot door den waardigen ontslapenen en over den nageblevenen Heer hun in de schoot gelegd. Gevoelvollen dank daarvoor ook mijnentwege. Zaliger te geven dan te ontvangen is ook het spreekwoord mijner vrouw aan welke de administratie der armen is aanvertrouwd.

Als vanzelf kom ik nu weder op de Armenwet hoofdzakelijk wat betreft hare werking. Schroom vervult mij wel eenigermate haar aan te vallen tegenover iemand welke als Lid der Kamer daarin de hand heeft gehad, maar te goed bewust dat alle ont-werpen wet geworden niet in den algemeenen bijval der Leden deelen, neemt be-zorgdheid weg mijzulks aan zijde van UHwelgeb. ten kwade zal worden geduid. Zonder het goed erin gelegen te miskennen doet Art. 36 zich hier pijnlijk gevoelen, -plus minus 14 huisgezinnen welker hoofden elders zijn geboren, doch in de 15 maanden vooraf gegaanden dag harer in werking treding (1 sept. j.l.) steeds bij afwisseling uit de Armenfondsen genoten hebbende kan men niet lozen, en voor hier geboren en elders wonende, is men niet onbereidvaardig op dezer zijden bestaande fondsen aftekomen weshalve het blijven houden van de eerstbedoelden een groot bezwaar voor de fondsen is.

Het spreekwoord "geen wet zonder exceptie" meermalen practicabel gemaakt en niet oneigenaardig op die van het personeel toen de rijtuigen van de riemen waarop die voormaals hingen werden ontdaan en geschakelde kettingen hen vervingen -heeft in opzicht tot art. 36 mij door de gedachte gespeeld, zonder het oog te sluiten voor art. 24 of er niets op was te vinden, dat der Armen lot ongedeed bleef en toch der fondsen voortdurend bezwaar begrendeld werd. - Die gedachten werking heeft tot het volgende plan geleid.

Geen Burgemeester, Raadslid noch Armenverzorger hetzij diakonale of algemeene komt hier ex officio in het spel. - Maar een weldenkende zegt aan zijne mede door fortuin boven de armen bevoorregte, die elders geboren kunnen voortaan van de diaconie noch algemene Armenfondsen niet blijven erlangen. We moeten hunner gedachtig zijn en eene som ter hunner tegemoetkoming zamen brengen welke hun brengt tot Januarij 1856 - Met f 230,- is veel gebreks voorgekomen, dat plan voorstel geworden liep als een karretje op den goeden weg. - De som is als banke aanwezig aan te merken. - de bedoelden genieten dan geen cent meer uit de bestaande fondsen, - maar van wie dan? hoor ik U vragen! En die vraag te beantwoorden wekt eenig bezwaar.

Gemakshalve en in den regel beter was iemand, bij voorbeeld **Hannes Formijne** zich belaste met de uitreiking, maar zou het 6 hoofdstuk en bepaaldelijk art. 70 3e lid ons ook ten struikelblok kunnen zijn waarover wij naderhand vielen! Om duidelijke te zijn, wanneer de contribuabelen door de uitreiking van één persoon te doen gesch..... aangemerkt werden zich een Bestuur te hebben gevormd, bij te wachten verzet van de besturen der plaatsen waar die behoeftigen zijn geboren, ook bij Ged. Staten in der tijd een fundament kunnen leggen om te zeggen 47 Ophemertsche mannen heb ik U eene inrigting gevormd een fonds gecreëerd tot leniging van de Armen behoefte, ga daarmee voort of anders vervallen die ter plaatse aanwezige behoeftigen tot uwe gewone fondsen - de geboorteplaats dier lieden is er vrij van. - Het is zaak omzichtig te zijn want hoe goed en genoeglijk het was die lieden zich bij één persoon konden vervoegen, indien zulks zijne bezwaren kon ten gevolge hebben zullen wij eene verdeling overs ieder, bij te dragen quota maken en de behoeftigen kunnen dan bij de contrabuabelen aan de huizen gaan.

Gereed als UHwelgeb. is mij met voorlichting bij te staan neme ik de vrijheid hieromtrent uwe gedachte beleefdelijk in te roepen, terwijl het mij aangenaam zal zijn uwe meening al zij het

gepaard met beding van geheimhouding te vernemen, geloof en vertrouwen zulks niet door mij zal worden geschonden. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer
Ophemert 23 februari 1855

J.l. maandag is mij door **Wermeskerken** in naam van UHwelgeb. toegezonden een concept der lijkrede op uwen in den Heer ontslapenen dierbaren Vader onzen hooggeachten Heer van Ophemert. Hoogst gevoelig voor dat beleefdheids bewijs, betuig ik UHwelgeb. daarvoor mijnen innigen dank, voor welks schuldigheid mijne pen reeds eerder had gevloeid, ware de grond van het uitstel niet gelegen geweest in het inwachten uwer geëerde van 20 dezer, welke met gretigheid door mij geopend en gelezen werd. Bemoedigend was de zelve, in opzicht tot het aanvankelijk be-deelingsplan wel niet, maar heldert geheel op de nevelen, welke zich voor mijn oog opgedaan hebben, dat met dien weg te bewandelen veel verkeerdst zou bewerkt worden, omdat men in later tijd zijne bestrijders niet met open visier kon te gemoet gaan. Erg is het wel, ten gevolge van vroegere goedhartigheid, een fondsen be-zwaar te hebben gekregen. Maar dat lot, hoewel daardoor niet zoetster wordende, delen wij met vele andere gemeenten, vooral ter plaatse waar algemeene fondsen bestaan; geheel beämende uw advies heb ik reeds den moker opgevat, omdat vat den bodem in te slaan; wat mij, vóór uw berigt, nog meer aan dat geopperde plan had doen hechten, was, om mede tewerken tot het doel van den wetgever in Zijnen considerans geplaatst, waar hij zegt: "De beperking der natuurlijke bevoegdheid tot vragen heeft plaats ten opzichte der geen en bij wien de Armen zich aanmelden".

immers één persoon zich opwerpende tot hulp der in mijn vorig schrijven bedoelden, weerde meer de bedelarij, een kwaad zoo zeer wortel geschoten in de jaren van 1844 en 1845 en door de duurte der levens behoeften eerder toe dan afgenomen, dat aan den zelve stuiting geen lichtvonk zie. Diens ondanks, zullen wij beproeven practicabel te maken, ten behoeve van de in de termen van art. 36 vallende personen. Het toegelegde wekelijksche genot door eigen aanvraag, wat men daarvan in later tijd moge zeggen, geheel en al verliest dit het karakter van organisatie, hetwelk en te regt bij UHwelgeb. ver werd weggeschoven.

Ofschoon noch het een of het ander plan, mij, bij rijpere overweging, zelfs niet in de verte toelacht, zou mij een derde wel het aangenaamste zijn, namentlijk werkverschaffing in spinnerij voor vrouwen: arbeid voor mannen, doch dan hebben wij meer kapitaal fonds noodig. Enkel spinnewerk uit de handen van onbekwamen komende, is broddelarij, dus niet in den handel bruikbaar dan tegen luttelen prijs bovendien nog de bemoeijngen met het uitgeven der te bespinnen waaren, de afweging derzelve bij uitgaaf en ontvangst. Het oordeel over de bewerking welke gezicht aan het vrouwen oog diende te worden onderworpen. Het spinnewiel vroeger een alledaags is thans een zeldzaam ding geworden door de machineriën welk een en ander moed benemend is.

De nieuwe Kantonregter te Geldermalsen is, voor zo ver mij bewust, nog niet be-noemd. De bezoldiging daaraan verbonden nog geen f 1000,- zijnde, grondt bij mij het vermoeden, deze betrekking een jeugdig ambtenaar zal worden toegezegd.

Waar daden zoo luide spreken behoeft het voor den UHwelgeb. minst kennenden zelfs, geen betoog, dat hart en gedachten gedurig hier zijn, mogte het maar bij den armen een meer blijvend dankbaar gevoel wekken maar die kil koude opvoeding van de meesten der zulken aanleiding tot niet opprijs houding van de ...

mijn gevoel uit echter hundertwege dankb.... en inmiddels de beste wensch op het bedoelde werk namentlijk Godes wel gevallen.

Het spijt mij aan deszelfs verlangen naar eerdere tijding geen gevolg te hebben gegeven, maar als er zoo niet direct iets is, dat speciaal aanleiding geeft, durft men zulks al minder te doen.

Met ons beleefd respect aan de geachte Mevrouw gaan onze beste wenschen voor haar beterschap als vergezeld en sprekend over HHwelgeb. gedenken wij niet het minst aan het groote voorregt in hare positie, van steeds bij zich te hebben eene haar dierbaar geworden vriendin - bij ons genaamd de kalme gelatenheid in Gods beschikking uit echt christelijken zin. Ontvang mijnen opregten dank ook voor uwe geëerde letteren, met de verzekering mijner ware hoogachting waar-mede ik de eer heb te zijn UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

N.B. 20 dezer is de wed. **Ghijse** overleden - maandag middag gevoelde dezelve zich minder goed als ordinair en smorgens daarop was zij niet meer. Betrekkelijk nogal veel sterfte - 8 in 6 weken tijds op een klein zielental.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 5 maart 1855 s'avonds 10½ uur

Thans een enkel woordje over onze situatie vis à vis een sterk dreigende vijand. Een opgezwolgen rivier van alhier nimmer gekende hoogte en eene geheele ijsbe-zetting over de waarden van af de Hooge weide en breder uit de Kil en uiterwaarden van Mevr. **Gerken** Is, van zich gezet de groote gevaren welke van zoodanige zaak verbonden zijn een trotsch gezicht en leert ons zoo treffend onze nietigheid zien. God geve uitkomst, want hoe gezind men ook is menschelijk werk te doen, is men tegen den vijand met het ijs niet in staat. Van lieverlé koesterden wij gisteren meer hoop op uitkomst dan weder op het oogenblik als wanneer de was des waters weder vermeerderd.

Gisteren avond 10 ure was het op zijn hoogst 8 el 04 dm. slechts 20 dm onder 't Noodpeil nu momentlijk s'morgens 10½ ure weder 7 el 97 dm. Zoo sterk als het voor **Batos** langs den zuideroever drijft is wel van hier niet te zien doch door het gezag op te merken. Herwaarts het gaat naar Heerewarden en zoo de Maas op.

Met beleefd respect aan Mevrouw met ware hoogachting UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 11 mei 1855

Uit uwe geëerde letteren is het mij ten klaarste gebleken, de rentm. van het opperbevel gedechargeerd zijnde als een hollend paard uit de administratie wil wegrennen. Nu, het zij zoo!! Niets is verandelijker dan een mensch, in 1851 op mijn voorstel **H. Formijne** als ontvanger voorgedragen en aangenomen wordende kwam **Harmen** op een andere wijze uit het wambuis, toen toch werd, verzoekende wijze gezegd nog wel met de adm. een jaar te willen blijven voortgaan; naar den gregoriaanschen stijl is dat jaar om, maar welke tijdrekening bij de Hemersche kerkorde heerscht weet ik niet, bij de overname zal het wel uit de stukken blijken. Oom **Valkis** proponeerde mij van de adm. tijdelijk op mij te nemen, waarop mijnerzijds geen decisie is gevolgd om den schijn dat ik opposant quand même, zoude geweest zijn dat geenzints bestond, niet op mij te laden.

Op uw verzoek met **D.F.** gesproken die in de tijdelijke overneming bezwaar had en heb toen als bezwaar getransigeerd namentlijk mij voorwaardelijk gechargeerd tot uwe overkomst, om hem den adm. te doen worden hetwelk is goedgekeurd. Mogt het uwe goedkeuring wegdragen. Dat reeds eerder bericht had ingewacht kan ik begrijpen, maar heb expres gewacht om UHwelgeb. inmiddels den uitslag der gisteren plaats gehad hebbende grondbesteding in de Bommelse straat te melden. Ofschoon het cijfer kras is, de lengte van den weg is 2700 el - daarin hebben besteed 850 vierkante el biqsels welke met het vervoer moeten kosten f 2432,- en nu komen wij maar tot

de Kruisstraat gerekend vanaf Opijnen en blijven ver onder de tax door de Staten gewild in den aanleg der wegbreedte. **Dutry** raadde mij het adres af. Ged. Staten kunnen eigener autoriteit, niet transigeren zonder bewilging der Staten. en gaf niet onduidelijk te kennen het evenwel zou lukken. Ik steun dus op hem en bij nadere gelegendheid op Uwen invloed bij de Hr. **Lijnden** ter bekoming der subsidie in der tijd.

De meer gunstige situatie van Mevrouw **Mackay** verblijd ons zeer, mogten de verdere aangewende middelen gezegend worden op dat de verplaatsing van UHwelgeb. naar Hartenlust spoedig kunnen plaats hebben.

Wat blijft het koud, het vee staat te krimpen in het land. Wenschelijk was het zulks met de regens veranderde. Met waren hoogachting heb ik de eer te zijn UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoog welgeboren Heer !
Ophemert 3 julij 1855

In de veronderstelling UHwelgeb. met de geëerde familie reeds s'Hage zoude hebben verlaten en een reisplan naar Aken had ondernomen, heeft mij in mijn schrijvens voornemen aan UHwelgeb. doen traineren, dan gisteren van Oom **V(alkis)** vernemende nog te s'Hage was neme ik de vrijheid UHwelgeb. iets van hier te melden.

Wat in 46 jaren niet heeft plaats gehad, is in de jongst verlopen week geschied, namentlijk de hooge eer voor Hemertsch ingezetenen den Koning in hun midden te zien verwijlen. J.l. dinsdag omstreeks 11½ uur is Z.M. vergezeld van hoogst deszelfs Commissaris dezer Prov. de **H.H. de Kock Casembrood**, de ordonnance officer Baron **van Tuijl** en Jonker **v. Pallandt** komende van den Huize Neerijnen aan den Roode molen afgestapt, aldaar door mij als Burgem. nevens den weth. opgewacht en toegesproken hetwelk Z.M. welwillend heeft aangehoord en beantwoord. Vervolgens Hoogstdezelve begeleid tot even boven de Roode molen alwaar een daartoe expres-selijk gezondene en gereed liggende roeiboort aanwezig was ter overtocht naar Dreumel. Ter welker plaatse de schadelijke gevolgen van den doorbraak vlugtig zijn bezigtigd, en, na het nuttigen van eenige ververschingen door den dijkstoel van Maas en Waal ten huize van de Burgem. van Dreumel Zijne Majesteit aangeboden, de togt is vervolgd naar **Batos** erf, alwaar den grijzen **Udo** met zijne zonen door Z.M. zijn ondervraagd nopens de door laatstgenoemde de aangewende edelmoedige daden. Vervolgens oculaire inspectie van het riviervak van **Batos** erf en de aan de noorderoever gelegene Rijks krib en daarna vervolging der togt naar de Schans St. Andries. Een voor ons oog zoo hoogst ongewone verschijnsel en het uitsteken van verschillende vlaggen voor mijne woning, in de kom der gemeente, in Mevrouw's tuin, voor vrouw **v. Aalst**, als de verschillende andere aan den Roode molen wap-perende maakte eene indrukwekkend iets op het geheel.

De laatst afgehoorde rekening van de kerkelijke adm. nevens de benoeming van de twee Kerke. **Formijne** en **van Aalst** en de voordragt van **H. Formijne** als outc. is aan't Prov. Kollegie verzonden.

Van het batig slot ad *f* 1260,- *f* 1500,- nominale waarde in effecten kunnende aangekocht worden ter belegging in inschrijving 2½ % Nat. schuld, hebben wij gemeend goed te doen de makelaar daartoe last te geven *f* 950,- reëel wordt dan rentgevend en het overige kan strekken voor de loopende betalingen. Verschillende bezigheden hebben het sluiten van den inventaris nog in den weg gestaan maar zullen zulks binnen eenige dagen trachten te doen.

Het hooigras wordt hier en boven Tiel duur gekocht. Vleije mij ook zulks te Thiel voor de meerderjarigen een goed resultaat zal opleveren. De kersenpluk is begonnen, ze hebben wel een ligte vleesch kleur aangenomen maar zijn nog niet smakelijk. Derzelver rijpheid dus heel wat later als andere jaren. Dat Akens wateren voor de hooggeachte Vrouwe van Ophemert weldadig

en de herstelling van HHwelgeb. spoedig bevorderlijk moge zijn, is onze hartewensch. Gode behage het deszelfs vervulling te verleen. Mag de tocht derwaarts gelukkig in de moeilijkheid voor Mevrouw in hare positie daaraan verbonden, HHwelgeb. onschadelijk zijn. Daarvan eenig gunstig berigt te mogen vernemen maken een onzer aangename wenschen uit. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Hoog welgeboren Heer !
Ophemert 3 oktober 1855

Met innig genoegen hebben wij onlangs vernomen Mevrouw uwe echtgenote dermate van het voet accident is hersteld dat haar Hoogwelgeb. weder eene wandeling kan ondernemen en voeden nu alle hoop dat die gunstige wending op finale herstelling mag uitloopen. We twijfelen niet of de mooie september dagen zullen HHwelgeb. tot het genieten der buitenlucht, allergunstigst zijn geweest.

Kan mij niet herinneren gunstiger seizoenen voor de inoogsting der onderscheidene gewassen te hebben beleefd. Wel was de grond tot het uitdelven der aardappelen in de zware klei zeer hard maar met meerder inspanning van krachten ging het langzaam vooruit en begint nu alzeer op te korten. De uitkomst is wel zuinig doch naar andere plaatsen hebben we hier stof tot dankbaar tevredenheid. Was de kwaliteit van de meeste soorten maar wat beter, ze zijn vrij algemeen wat taaij, waardoor derzelver prijs zeer variëert. Ook voor de bruikers der weilanden in de lagere streken is het naseizoen allergunstigst, en verblij me zeer dat de voordeelige hooicultuur eenigermate tegemoet komt in de schade door het water aan hunne overige gewassen geleden. Ook de haverbouw geeft hen een gunstig resultaat. De weyerij in de hogere streken heeft een koperkleurig aanzien en groote bekrompenheid van gras is vrij algemeen.

Herinner ik mij wel dan ligt het in uw plan in den loop dezer maand herwaarts te komen, de tijd wanneer zal gewis in verband staan met de meer of min gewigtige aangelegdheden der Kamer. Uw aanzijn aldaar kan bij de behandeling der begrootings werken van te hoog gewigt zijn, omzels één enkelen dag te worden gemist, anders zoude onder mijne wenschen deze zijn dat UHwelgeb. den 13 dezer alhier konde doorbrengen. Voor belangstellenden in het onderwijs, waaronder zeer zeker den Heer dezer gemeente mag genoemd worden. Paart zich aan dien dag eene genoeglijke herinnering omdat het den 25e jaardag is waarop de onderwijzer zijn dienstwerk als zoodanig met warmen ijver en belangstelling in Ophemerts schooljeugd heeft verigt. Hem daarvoor des Raads erkentelijkheid te betuigen ligt in ons doel; van sommigen zelfs, buiten mij, is het idee uitgegaan om een zichtbaar aandenken te geven, doch daarmede tegen den zin van den jubellaris zullende gehandeld worden komt men daarvan terug. De schooljeugd zal zich in den voormiddag van dien dag in het gebouw vereenigen, ouders en belangstellenden in het onderwijs worden toegelaten en nevens UHwelgeb. den Heer Schoopopziener van dit district ter bijwoning worden genodigd. Of laatst genoemden Heer daartoe opgewektheid zal hebben weet ik niet, doch mijns inziens zouden we buiten de vormen gaan ZwelEdgeb. daar van onkundig te laten.

Magh het eventueel met uwe gewigtige zaken goed uitkomen deszelfs komst zou ons zeer aangenaam zijn en het geld mede in naam mijner medeleden dat ik de eer heb UHwelgeb. daartoe beleefdelyk te inviteren.

Bij mijn beleefd respect aan Mevrouw en vriendelijke groet aan de Jonkers voegt zich zo gaarne mijne vrouw, als ook aan UHwelgeb. waarmede mij met de meeste hoogachting de eer heb te noemen. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Hoog welgeboren Heer !
Ophemert 9 oktober 1855

Met genoegen heb ik uit de dagbladen gezien de Kamer voor enigen tijd is gescheiden, hetwelk mij met te meer vrijmoedigheid uw komst herwaarts doet tegemoet zien. Het zou den Raad en mij met hen bijzonder aangenaam en vereerend zijn UHwelgeb. den dag van zaterdag 13 dezer alhier konden passeren en neme de vrijheid UHwelgeb. daartoe bij herhaling beleefdelijk uit te noodigen. Circa 10 uur zal de schooljeugd in het gebouw aanwezig zijn. De Raad zal bij **Willems** aan huis vertoeven om aldaar UHwelgeb. en den Hr. Schoolopz. op te wachten. Vervolgens ons in het gebouw vereenigende zal van wege de Raad den onderwijzer een kort woord worden toegesproken die vermoedelijk door anderen maar zeker zal opgevolgd worden door de Commissie uit het onderwijzersgezelschap en zal de jeugd eenige toepasselijke zangstukjes uitvoeren.

Gisteren ontving ik van den heer Schoopopziener berigt, dat ZEdgeb. voornemens was te komen hetwelk mij de vrijheid doet nemen nader UHwelgeb. de zaak en eenigzints de toedragt derzelve bekend te maken. **Willemsen** heeft de Raadsleden, Kerkenraad, het Polderbestuur, den Rentmeester en eenige anderen ten Zijnent genodigd om er, al is het maar, een dorpsfeest van te maken. Waar de man plaizier in heeft ik begrijp het niet, bij mijn werkt zulks geheel tegenovergesteld en zou het maar het liefst stilletjes laten passeren. Met ware hoogachting en ons beleefd respect ook aan Mevrouw uw echtgenoot, heb ik de eer te zijn. Hoogwelgeboren Heer ! Van UHwelgeb. de ZDVZ Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 14 oktober 1855

Het critieke oogenblik tusschen hoop en vrees omtrent de al of niet overkomst van UHwelgeb. herwaarts, besliste uwen geëerde van 11 dezer. Ten spijte van het bestuur, grootelijks van den onderwijzer en mij, even als wij gaarne tot UHwelgeb. hadden gesproken, was het niet minder onze vurige wensch UHwelgeb. te nogen hooren; dan we gevoelen het te zeer de sponde van uwen lieven Jacob in diens zorgwekkende toestand niet kan worden verlaten. Iets wat onze deelneming zeer gaande maakt, zoo wel in opzicht tot den lijder, als voor diens dierbare betrekkingen en boven al voor mevrouw, welker hoogst gevoelig gestel er, naar te vrezen is, erg door geschokt zal worden. Mogten de gebeden, zoo wel voor den lijder en diens waardige ouders door Ds. **Stronck** heden morgen hartelijk uitgesproken, gunstig door het opperwezen worden verhoord en, kan het zijn, met vurig dank gebed worden opgevolgd, dat hij in de prille jeugd worde gespaard om een tijd en wijle een nuttig lid der maatschappij en sieraad van zijnen aanzienlijken stand te zijn

De viering van het 25 jarig jubilé is geregeld afgelopen. De Heer Schoolopziener en een 24 tal onderwijzers van elders tijdig aangekomen en nevens de Raad en Kerkenraad in den onderwijzers woning vergaderd is van daar naar 't schoolgebouw getogen waar de leerlingen en vele belangstellenden en nieuwsgierigen bijeen waren. Het school zeer met groen en slakken versierd de geregelde orde van de plaatsing der banken en de gedistingeerde plaatsen voor UHwelgeb. en den School-opz. maakten een wezenlijk goed geheel uit. Na mijn optreden, was het programma UHwelgeb. dan den Schoopopz. Do. opvolgend eenige onderwijzers en ten slotte **W** met de feestrede inhoudende diens loopbaan als onderwijzer en nuttige wenken aan de ouders en kinderen. Het duurde van circa elf tot ruim 1 uur zoodat de kinderen magen gretig de krentekoeken na zich namen - die ook de prenten en andere geschenken genoeglijk aannamen. Het zal mij hoogst aangenaam zijn binnen kort iets naders van UHwelgeb. nopens den zieken te vernemen. Intusschen van harte het goede wenschende, waarmede mij de eer geve met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Dat ik zoo schielijk ben afgebroken is ter zake van de op het vertrek staande post.

Hoog welgeboren Heer !
Ophemert 10 november 1855

Momentlijk ontvang ik van den Hr. Kantonregter van Geldermalsen berigt, op mijn aan ZEA gerigt pleit, ten behoeve **Cath. van Tussenbroek** inzake het bewuste tegen hem uitgesproken vonnis gunstig is uitgebracht op het in Zijne handen gestelde adres door dien persoon aan Z.M. de Koning, namenlijk tot kwijtschelding der beide boeten a f 10,- waarop de hond is geschat en de kosten der procedure.

Van Tussenbroek had dus alle reden om te wenschen dat bij het gaan naar het land ter surveillering der aardappelen, de hond, bij het met zijn neus nasporen van Zijn voet, meer dan dat ja een giftpil ontdekt en na zich genomen had. Van zoo'n schadelijk uitwerksel, dat hij onderweg ware bezweken, doch met dien wensch is zijn onschuld niet gebaat. Maar "hoor ik UHwelgeb. aanmerken", gij spreekt van onschuld, wist hij dan niet den hem gevolgd zijnde hond een verboden wezen was op het terrein. Waar zich, tijdens de opziendersjagt komst, dat dier bevond !! Neen, want wat gebeurd het niet dikwerf dat de hond de huisgenoten naloopt, zonder zelfs op de gedachte te komen, hem voor de jagt tot eenig schadelijk doel te bezigen, en verzekerd als hij was, dat de hond bepaald bij hem zou blijven, except voor het geval hij vreemde menschen hoorde, had dit geen het minste denk-beeld gevormd er iets verkeerd ingeleggen was. Immers hoor ik U anderzijds aanmerken "het was dan toch zoon zaak niet den hond naar huis te brengen. Vergun mij daar tegen de opmerking dat **Cath. van Tussenbroek** is van beroep daggelder en hij aan den avond van den dag, in plaats van zich rustig van zijn arbeid neer-te zetten, blijde was dien veldmarsch gemaakt te hebben, want het land waarop het feit heeft plaats gehad is geene geringe distantie en kan het UHwelgeb. niet beter aanduiden, dan U te herinneren aan de schoftige handelwijs van den eigenaar van het zelve **H. Mulder** die eigendunkelijk te dier plaatse een gesloten hek daar-stelde en alzoo U en mij nevens anderen, onzer wettigen overtocht naar onze panden betwistede; nagaande en voor den geest brengende die distancien, van **v. Tussenbroek** woning, is dan het in onschuld bij hem gehouden honden gezelschap zoo verre gaande, dat hij daarvoor moet worden geconfisceerd. Neen die jagtopzieners tuk op "confiscatie, daar wringt de schoen, dat werkt bij de duurte der levens-behoeften zoo gunstig, dat zij het best hebben, want van bevoegde beoordeelaars heb ik vernomen er onder zijn, welke met hunne calanges schier een zak guldens verorberen, dergelijk winstbejag in aanmerking de onderhavige calange, is evenmin uit een zedelijk oogpunt verschoonbaar als de speelbanken van Homburg en elders. En helaas men duld ze. Gelukkig evenwel dat het kwade, plaats inruimen moet voor het goede, en gewis zal het dit doen. Als de feiten bekend worden bij dat wetgevend ligchaam, waarvan UHwelgeb. een deel uitmaakt - dan genoeg er van

kon volledige vrijspraak of gratie door Sire! aan **Cath** geschonken worden. Het zou mij genoeg doen om de eenige rede de daad door hem in onschuld is gepleegd , en is het dat de justiciabelen daaraan geen volledig hulsel kunnen geven. Te aangenamer zal het zijn zulks door het geëerbiedigd cHoofd van den Staat geschiede en neme de vrijheid uwe vermogende pogingen daartoe beleefdelijk in te roepen. Heben velen in der tijd klagende geroepen wat zal het vroeg opstallen zijn, die hoonen worden zeer gelogenstraft want er is schier geen vee nog in de winterap-partimenten geborgen. Mogte het eene goede toom zijn, omdat angstig vooruitloopen en het wijs zijn" boven den Alwijzen geheel te breidelen. Het aardappelproduct ruimt dezer dage bij eenige klimming in de prijzen van dat artikel. Schier geheel op, daaruit bezwaar te putten, gevoel ik geen termen voor, want het sijmpatetische tusschen de hebbende en de weinig of niet hebbende, wordt toch indirect geleenigd, mededeeling in natura is hoogst moeilijk, de aanval op de gelegenheid gevende is dermate, dat het ontaard in schaamteloosheid.

Deze week is een herinnerings week, ja een levendige voorstelling van het treurige, dat gepasseerden jaar op den Huize voor viel, en, gehecht als U was aan dien waardigen Vader, zoo zeer trof ook ons was zijn heengaan een gemis. Komen wij evenwel in eenen vergelijk tusschen een jaar van kalmte en rust, van zalig genot en zielevreugd, met een jaar levens op dit ondermaansche vol van onrust en ver-keerdheid, dan noopt het hart, hoe gevoelig en pijnlijk het is de nauwe betrekking-band worde verbroken, tot de gemoedelijke erkentenis. Heere, U ! is het willen en volbrengen. Uw doen is wijs en goed.

Het berigt nopens de toenemende beterschap van Mevrouw was ons zeer aangenaam. Mogt het plan met Jonker **Jacob** ten doel gesteld, zonder schadelijke gevolgen voor diens gezondheid spoedig de gewenschte uitvoering erlangen tenzij in zijn brein andere idéén mogten opkomen, meer over eenkomstig de ouderlijke gehechtheid aan de blijvende nabijheid van hunnen lieven jongsten.

Heb ik onlangs van den dienstneming van **Tuinmans Hendrick** gerept, dat plan heeft executie wedervaren in zoo ver namentlijk dat hij met **Tuinman's** adjudant **Feenis** naar Nijmegen is geweest om bij de vesting artillerie zich als volontair te engageren. Door gebrek aan de vereischte maat heeft hem daar in teleurgesteld. Voor tamboer werd hij gewild, doch daarvoor hem te houden, wilde men niet, alvorens de speciale toestemming der ouders; die is verleend en of hij nu, toegerust met dat document, weder op weg is gegaan, is mij niet bekend. Is Ds.

Stronck te Ouwater slechts op het 12 tal geweest, wie weet of hij binnen kort niet ergens elders op het zestal komt, zoo schielijk op zij gezet, moet, dunkt me voor de Do. niet aangenaam zijn. Zijn vriend **Toornenburgh** zal wel derwaarts gaan want die man heeft in zijne schatting te Hend. I. Ambacht zoo veel vervormd dat hij er wel kan gemist worden.

De hr. **v.Dam** retireert zich van lieverlede uit de beslommingen. Zou de dijkgraafs betr. nu aan de beurt zijn? Dan laat mij thans eindigen en van uw geduld tot zo'n uitvoerige lectuur niet te veel vergen. Mert genoeg heb ik uit uwen laatsten gezien het planuwe komst te herwegen na de begrootings wetten, welke nogal worden besproken hetwelk met onzekerlijk begrooting wel niet het geval zal zijn. Mag ik inmiddels ons beleefd respect aan Mevrouw verzoeken, waarmede ik de eer heb met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 13 november 1855

Catharinus van Tussenbroek alleronschuldigst de jagtwet overtreden hebbende en dientengevolge bij vonnis van het Kantongerecht te Geldermalsen, in eene boete van *f* 22,- of bij wanbetaling in eenen gevangenisstraf van 14 dagen veroordeeld zijnde had, om zijn onschuld zich gevleid hem een genadiger sententie zoude zijn ten deel gevallen, doch heeft zich daarin j.l. vrijdag te leur gesteld gezien; waarom hij mijner raad inriep wat in deze te doen. Van dat vonnis in appel te komen heeft zeer zijne bezwaren, waarom het mij goed is voorgekomen hij, met aangeving van de toedracht den zaak, zich bij adres aan den Koning wende, kon het zijn om van Z.M. eenige verschoning in die zaak te erlangen. Mijne bekendheid dat anderen in dusdanig geval niet vruchteloos zich hebben geadresseerd doet mij eenigermate op een gunstiger uitslag hoopen.

Het noodzakelijke in de wet om de opzieners der jagt voor hunne rechtmatig aangebrachte wordede calanges *f* 4.- te doen genieten, kan de grenzen der strikte billikheid wel eens te buiten gaan. Althans in de gegevene omstandigheden hadden zij, zonder in plicht te kort te schieten **Catharinus** kunnen waarschuwen zich en de gevolgen te wachten van met den hond in het veld te komen.

Dat UHwelgeb. met het adres bekend zoude zijn, is mij niet ondienstig voorgekomen uit tweederlei oorzaak. Eerstens omdat uwen invloed in de zaak van **Cath.** groot kan zijn en ten

anderen of bij de herziening der jagtwet in eene dergelijke zaak geen verzachtende omstandigheden zouden kunnen in aanmerking komen en dezelve aan den regter geene meerdere speling zouden kunnen geven, om inzake als boven hare toepassing minder streng te doen zijn.

Mogt het met Mevrouw gunstig vooruitgaan en Jonker **Jacob** van zijne ernstige ongesteldheid geheel hersteld zijn, dit behoort tot onze vurige wenschen.

Tuinmans - Hendrik is dezer dage bij mij geweest en heeft mij zijn voornemen in militaire betrekking te willen gaan megedeeld, met verzoek de noodige documenten daarvoor in gereedheid te brengen heb dadelijk voor het geschreven ter bekoming zijne geboorte acte naar Weespercaspel doch tot dusver niet ontvangen.

Bijzonders van hier uwer attentie waardig weet ik niet te melden. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Mag ik UHwelgeb. verzoeken het adres na lectuur op de post te willen doen of betere plannen daarvoor hebbende er zoodanig mede te willen handelen als in de ondervavige zaak UHwelgeb. het beste toe schijnt.

HoogwelgeborenHeer !
Ophemert 22 december 1855

J.l. woensdag zijn Gemeente- en Diaconie bestuur zamen geweest om maatregelen te nemen teneinde het lot der armen en verarmde mede ingezetenen met de nijpende koude eenigermate te verzachten. Alleen voor Ophemert zullen omstreeks 60 gezinnen, het ééne meer het andere minder vooral bij stilstaanden akkerarbeid moeten worden te gemoet gekomen. Waarmê? Brood is schier niet aan te denken. Erwt en zal het beste en meest voordeligst zijn. Maar uitsluitend daarmede kan niet wel, er is geen zout, azijn, zeep, olie. Ook dat zijn niet te ontberen zaken. Daarvoor een weinig geld zullen we maar niet van tusschen kunnen zijn. Is de winter hoewel nu streng later gunstig dan zal den gestelden termijn kunnen bekort en bekrompen worden. Maar aanvankelijk hebben wij op 24 weken gerekend. Bij zuinige berekening geloven we niet onder de f 800,- met de raming te zullen kunnen blijven. Hoe die gevonden? Eerstens wat kan de Diaconie f 150,= wat het Algemene Armenfonds ook f 150,= waaruit nu het andere ontbrekende bedrag van f 500,=. Het voorstel tot vrijwillige inschrijving ligt gereed en wel of men proportioneel ieders gegoedheid daartoe wil komen. 1e kl./deelnemers: f 75/1 - 2e kl. f 34/2 - 3e kl. f 24/2 - 4e kl. f 18/1 - 5e kl. f 14/7 - 6e kl. f 10/5 - 7e kl. f 7/7 - 8e kl. f 5/11 - 9e kl. f 3/3 - 10e kl. f 2/7. De onderstaande cijfers met de bovenstaande geldsommen vermenigvuldigd, krijgt men het ontbrekend cijfer. Voor de kersmis collecte gewoonlijk rondgegaan met een bus zal uit de inschrijving het bedrag worden genomen hetwelk jaarlijks ± wordt gecollecteerd. In den winter van 1853/1854 is dusdanig plan tot rijpheid gekomen en best gercusseerd, maar deze zamenstelling van dien rooster werd zeer vergemakkelijkt door het aanwezen van den ouden Heer uwen waardigen vader wiens werkzame geest en hulpbiedende hand ten allentijde maar vooral in het gestreng wintergetij zoo veel verzachting aanbragt. Dankbaar voor de beschikking dat wij het voorregt mogen deelen UHwelgeb. als zijnen opvolger hebben mogen begroeten, wiens even goede gezindheid aan geen de minste twijfel onderhevig is, waarvan de daden zeer aanschouwelijk hebben gesproken. Maar men moet billijk zijn, gedachtig aan s'Hage ende daar om offers uitgestrekte handen, ja wat niet al en toch leven we op hoop in dit barre getij. Volgens mij overgebragte gezegdenhad het ijs in den Rijn zich vastgezet. Heden was de Waal nog drijvende maar de sterke was der waters op de hoogte van Herwijnen maakt het vermoeden gaande lager het zich had vastgezet. De toegevrorene wateren en de daaruit ontstane toenaderings- en ontwijkingswegen voor kwaad willigen (benden als waarvan het Handelsblad

kortlings uit Vegchel iets vermeld) maken het landelijk verblijf in de dagen van duurre en kommer niet benijdens waardig. Mijne zorg dat er in sommige plaatsen wel tafereelen zullen voorvallen, indien er tijdig geene maatregelen genomen worden, hoop ik later als overmatig te zullen kunnen noemen. Tijdig hulp geboden werkt gunstig, daarmede gedraald en bij het vormen van complotten toegestemd, is, mijns inziens, het stuur uit den wagen. Voor het laatste oplossing plaatsen heb ik zorg en zijn ze dan niet zelf de oorzaak, ja de handreikende aan het communisme?

Moge de beschermende hand van Gods voorzienigheid dit verhoeden !! Verblijdt zich de held bij een heeten strijd het veld behouden te hebben, niet minder aangenaam is het voor de Ministers bij de moeitevolle taak in zake de begrootingswetten gehaald hebbende er goed doorheen te zijn gekomen. De duitenplaatjes onder anderen was een koffer aan welks ontpakking de oppositie quanes même een ongekend heil in voor zag. Doch dat is hen van den duim geschoten. Zou de Muntmeester wel insteren op de voortzetting van de zw... de Ministers in de zaak ja het geheele Ministerie mag onder meerderen den heer **Eloût** wel met vriendelijks zeggen voor de goede stof. De motie van orde was geen stroohalm.

Mijne vrouw is gisteren naar IJzendoorn gegaan om ten gevolge van ziekte hare moeder daar een paar dagen te verwijlen. Waterzucht is de kwaal, dikke beenen opgeklommen van lieverlede zoodat nu het gehele lichaam daarvan is aangetast. J.l. zondag nacht is er eene opening in het eene been gekomen voor meerdere heb ik groote vrees want ik hoor zulks zoo pijnlijk is. Hoop op beterschap nu zorg voor duurzaam en veel lijden, al hetwelk mijne vrouw in treurige stemming doet zijn. Oom **Valkis** heeft zijn ontslag als adm. van het Algem. Armenfonds verlangd. Zijn wensch op zijnen leeftijd geheel deelende, is er reeds een ander benoemd in den persoon van **J.H. Formijne**. Kom hij maar een ontvanger vinden hij sprong wel met beide beenen van den grond. Heb nog altijd hoop en waarom - de Heer **Mackaj** - is er niet tegen ja eenswillend voor de zaak, dan geloof ik stellig hij zal tellen aan het huis in de Achterhoek wat tengevolge van een windhoos een onsienlijk gezicht oplevert. Inmiddels is het alweer een lange brief - voor welken lectuur van uwe vele bezigheden verschooning vraag. Verblijdt uwen geëerde laatsten de toenemende beterschap te mogen vernemen en de welstand der zoonen, met vriendelijk verzoek van mijne beleefde groeten aan HHwelgeb. en de jonkers, dewijl inmiddels de eer heb met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. het ijs in de Waal heeft zich heden nacht vastgezet.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 28 december 1855

Deszelfs geëerde van 24 dezer heeft eerst een togtje naar NBrabant gemaakt althans van het stempel Heusden en Bommel voorzien en mij gisteren 27 dezer omstreeks drie uur gevonden. Ondanks het duidelijke adres Ophemert bij Tiel, schijnt het vlugge oog van den postbeambte te Bommel weer Neerhemert gelezen te hebben hetwelk korts met Domine's brieven ook het geval is geweest.

Het spijt mij, in mijn schrijven over het inschrijvingsplan verzuimd te hebben den oorsprong te melden. Dominé komt in de week voorafgaande het gevormd plan bij mij om het slot der armen te bespreken en moest met ZWelEd instemmen het diaconie fonds ontoereikend was maar dat wij in die week vergadering hadden en na afloop derzelve dan de geest eens wilde hooren, hoe de menschen gezind zouden zijn, waarop Do. mij te kennen gaf ook te dier plaatse te willen komen, hetwelk gebeurd is.

De zaak is toen voorlopig besproken en den dag tot nadere bijeenkomst bepaald met verzoek Diaken **Verbeek** ook te hooren. Heb die passagie aan den Rentm. verteld en ZE voorgesteld te

dier gelegenheid mede te willen zamen zijn, doch gevoeld daartoe geen opgewektheid toen is bepaald geworden dat de ouderling **van Mil** en Diaken **Verbeek** zich bij de verschillende personen die men dacht te kunnen bijdragen zouden vervoegen. Hetwelk gisteren heeft plaats gehad. **Verbeek** heeft de uitdeling van erwten op zich genomen onder voorwaarde dat hij gaarne had **D. Formijne** hem administreerde welke zulks goed vond. Do. heeft 2de kerstdag van den kansel aan gekondigd dat ouderl. en diaken zich aan de huizen zoude vervoegen met een voorstel tot bijdrage, met uitdrukkelijke te kennengeving het voorstel wel een aangegeven cijfer bevattede, maar het een ieder vrij stond hier omtrent naar de inspraak van zijn kant te handelen. Dat men er boven kon gaan en beneden kon blijven. Ook zullen zij aan de menschen te kennen geven de bijdrage in 3 termijnen zal ingevorderd worden, en in het eventueel geval de winter gunstig mogt zijn men met $\frac{2}{3}$ zal trachten rond te schieten.

Na dit gemelde geloof ik de uitvoering der tegemoetkoming van de Arnefondsen eene geheel andere rigting aan de zaak geeft en meer zal sympatiseren met uw denkbeeld. Had ik gemeentebestuurders geschreven als afzonderlijke personen gehoord dan had mij duidelijker uitgedrukt. Geloof mij het zou mij aller onaan-genaamst zijn dergelijke zaken buiten mij wilde regelen, en vooral mij qua Bur-gemeester niet met armen zaken te bemoeijen had, want dat geeft veel werks en verdriet. Het classificeren staat mij even zeer tegen als UHwelgeb. maar als men bij ervaring heeft dat er zich zoovelen welke het niet het minste hindert iets bij te dragen het niet doen, ja hoogstens 2 gl. in bedekte collecte storten dan wordt men genoopt, wil men iets uitrigten met open lijst te gaan en wanneer geen rooster aangegeven word, dan zou Jobs geduld te kort schieten alvorens de commissie de ronde gedaan heeft.

Met belangstelling heb ik een plan voor 1856/1857 gelezen en gaarne hoop ik zulks te vernemen in betrekking tot de meest geschikte uitvoering. Voorshands in het zelve veel goeds ziende, zoodat het plan zelf mijne goedkeuring hebbe.

Wat een verschil in weersgesteldheid en wat een gunstige opruiming van het ijs, de rivier is binnen zijne oevers gebleven, ergo de uiterwaarden droog gebleven, thans is de rivier met veel drijfijz bezet vergezeld van eenige was der waters.

Onder het schrijven oponthoud gehad hebbende, heeft aanleiding gegeven mijne gedachte wat ver zijn gegaan en meende UHwelgeb. reeds mijnen hartelijken dank gezegd te hebben voor de aanzienlijke bijdrage der tegemoetkoming van de Armen. Mag ik UHwelgeb. evenwel vriendelijk verzoeken aan den Rentm. de som te willen opgeven. ZEd is dat in de regel zoo gewoon. Gaarne zou ik geregelder geschreven hebben maar sedert j.l. zondag met zich verheffende maagpijn behept, geeft rede ik niet geregeld aan den gang kan blijven. Vraag verschoning voor mijn kladwerk.

Mijne vrouw is heden naar IJ(zendoorn) hare moeder bezoeken welke in eenige dagen niet verergerd is maar op ééne hoogte gebleven en betuigen UHwelgeb. onzen dank voor de deelnemende belangstelling. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn UHwelgeb DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 jJanuarij 1856

Bij onze terugkomst van IJzendoorn ondervond het geschokt gemoed vooral de diepe wonde mijner vrouw eene dankbare en aangename gewaarwording bij de lectuur van uwe geëerde en hartelijk deelnemende letteren waarvoor wij onzen beleefden dank betuigen. Nieuwjaarsdag zijn we zamen bij moeder geweest en vonden haar toen wel zeer lijdende doch door het genot des slaaps dien nacht genoten nog al opgeruimd en zeer helder van geest zoodat we niet dachten het zoo spoedig zou aflopen, doch donderdag daaraan verhefte zich de koorts en hevige benauwdheden zoodat vrijdag mijne vrouw daarhenen gaande er gebleven is. Dien dag en ook schier tot den laatsten ademtocht was moeder zeer present en was aangedaan dat zij klagten

moesten uiten voor het schrikkelijke lijden uit vrees daardoor Godes ongenoegen op zich te laden. Vrijdag zeide zij aan mijne vrouw dat haar liefde en hehechtheid voor en tot haar kinderen groot was geweest, maar dat zij zich nu in liefde tot haaren Heer en Zaligmaker zoo innig aangetrokken gevoelde dat daardoor de aardsche banden als verbroken waren. Welke taal voor mijne vrouw zoo hoogst genoeglijk en bevredigend was.

De gereede aanleiding welke uwen geëerde mij ter beantwoording gaf, heeft mij onwillekeurig daarmê doen aanvangen en heb alzoo niet voorop gezet zaken van hoog gewicht. Groote vreugde voor den huiselijken kring, belangvol en zegenrijk voor den lande en bovenal voor deze gemeente, den dag van morgen 13 Januarij. UHwelgeb. geboortedag is het, die, behalve het genoemde nog zoo veel meer in zich bevat. Vanharte geluk met dien dag en hopen dat het Gode moge behagen UHwelgeb. nog lange te sparen voor uwe geliefde en dierbare betrekkingen en ten zegen van velen in uwe eervolle en gewigtige maarschappelijke betrekkingen.

Na ons als bij vernieuwing in uwe geëerd aandenken aanbevelende, hebben wij na ons beleefd respect aan Mevrouw en welmeenende groete aan de jonkers verzocht te hebben met ware hoogachting de eer te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 25 januarij 1856

Was mij het berigt van deszelfs verblijf alhier, zich eene genoeglijke herinnering paarde, aangenaam, met niet minder verëerend als gevoelig welgevallen was het, dat ik mogt lezen den avond ten onzen daaraan het zijne toebragt, en betuigen ons denzelven een alleraangenaamst herdenken geeft. Want woorden van gevoelige deelneming, bemoediging en troost voor het zoo zeer geschokt gemoed mijner vrouw gehoord wordende van iemand die geheel nog onder den indruk van soortgelijke gemoedsaandoeningen zeer bewust en die den troost des Godsdienst zoo zeer kent en beoefend niet alleen maar ook voor anderen ten nutte maakt, geloof mij dat zulks gesprekken waren, in den kring waarin we ons bewegen spaarzaam vernomen en het mitsdien een avonduurtje was waaraan we groote waarde hechteden.

Ga ik mij voor den geest brengen wat UHwelgeb. is en doet in het belang der be-hoeftige schoolgaande kinderen zoo in den openbare- als naaischool, wat leniging sommige behoeftige huisgezinnen ondervinden. Het vertraagd winterloon kortom het een en ander dan moet ik mij afvragen of de grenzen der billijkheid niet dopor mij zouden zijn overschreden UHwelgeb. nog meer Hemertsch te beschouwen weshalve het verwijt het niet meer gedaan te hebben, mij minder drukt, als het zelfgevoel van uwe edelmoedigheid nog meer te vergen; dankbaar voor het opgenoemde, ver-traagt het mijne dankbaarheid door de toegezegde erwte- en geldelijke gifte, en pare aan dien dank den wensch van Godes loon. Dat leunen tegen en schudden aan den vrucht gevenden boom van den Heer, en, uit egoïsme, zijne eigene boomen schier ongedeerd te late is een leer van velen die te zijner tijd behoefte aan wijziging heeft, van daar de tegenstelling gij voorop en ziet den Heer uwe goede hoedanigheden, gewis ZWelgeb. zal niet achterblijven met zijne steeds milde hand.

De aanleidende oorzaak vooraf niet met UHwelgeb. gesproken te hebben over het inkomen aan de kerkelijke administratie verbonden, is mijne onbekendheid met het verlangen van **Hannes** zulks zoude geschieden, en het staande der vergadering uit het mij door **Hannes** voorgelegde briefje, begrepen, zijn verlangen daarnaar uitging. Vroeger en wel vóór dat UHwelgeb. het presidium op zich heeft genomen, herinner ik mij er sprake van is geweest, doch tersloops, omdat men toegaf van oom **R.V.** om met de administratie op den toenmalige voet te blijven voortgaan, hoewel ZEd er voor vier jaren zeer voor was **Hannes** met de perceptie zoude belast zijn. Hoewel noch **D.F.**, **G.v.A.** noch ik gisteren in zamenspraak zijnde, aan het genot van voordeel iets hechten, zoude het voor de zaak in der tijd beter kunnen zijn den administrerende Kerkvoogd zeker genot had en bije $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{4}$ van des ont-vangers voordeelen, welke dezelve geheel

als door hem genoten in de rekening kan inbrengen, deelde, het zal meer ijver en belangstelling wekken, en het geeft, mijns inziens, altijd of voor UHwelgeb. of voor de andere Kerkvoogden den administrerende een wenk te geven van daar of daar eens na te zien, maar fale ik in mijne gedachte het is ter goeder trouw en geef het gaarne aan beter oordeel over. Zelfs zou deze zaak in der tijd geheel uitgemaakt kunnen worden te meer omdat **D.F.** er niet aan hecht genot trekkende te zijn, **Hannes** benoemd werd als Kerkvoogd die dan administrateur kan zijn. Met 1 Januarij e.k. is mijn zittingstermijn uit en kan dan mij als zoodanig opvolgen. Voor de orde in de zaak wil ik mij gaarne door hem geremplaceerd zien, met netheid en orde voert hij het werk op het papier en veronderstel hij de administratie ook wel goed zal voeren. Ook mijn werk staat dagelijks vermeerderd, want de goede hulp van **Hannes** ondervonden, zal zoodaar iets met een ander slaags ben gekomen eindigen. Zijn plan is zich meer aan het landbouwbedrijf over te geven. In het begin der volgende week zullen Notabelen worden opgeroepen om de begroting vast te stellen en zal dan inmiddels het voorlopig plan der in kerke vergadering voorgekomene opmerkingen tot wegneming der zelven en blasonnering in het kerkgebouw voorbrengen, daarna van het ingewonnene gevoelen UHwelgeb. informeren om dan nader aen architect **Murman** ten fine van opname en berekening, uwe missive te doen geworden. Bij deszelfs tehuiskomst allen welvarende te hebben gevonden, heeft mij genoeg gedaan. Mag ik UHwelgeb. verzoeken mijn beleefd respect aan Mevrouw en veel vriendelijkst aan de jonkers, terwijl mij met ware hoogachting de eer heb te noemen. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 2 februarij 1856

Met gecombineerd kerkelijk collegie gisteren tervaststelling der begrooting ver-gaderd geweest zijnde, heeft zich met de door Kerkvoogden voorgedragene posten vereenigd betrekkelijk de kapitaal belegging. Hieromtrent is opgemerkt dat het reëel bedrag in plaats van $f\ 800,=$ tot 1000 gl. kon gebragt worden en wel om dadelijk $f\ 600,=$ en met November $f\ 400,=$ op het $2\frac{1}{2}\%$ Grootboek te doen inschrijven, want ging men direct tot $f\ 800,=$ belegging over, dan werd de kas, in aanmerking des te wachten betalingen ten deel ontbloot.

Verder voorgesteld zijnde het in onze voorafgegane vergadering besproken plan tot wegneming der kerkzolder en vervanging derzelve door een beriet en gestuka-doord plafond heeft niet alleen de bijval der vergadering ondervonden maar te kennen gegeven men gaarne zien zou dat de architect werde voorgesteld om eene drieledige begrooting te maken:

eerstens wat de raming van kosten zou zijn van de daarstelling des plafonds;

tweedens welke kosten het zou na zich slepen dat de predikstoel werd verplaatst tegen de torenmuur, gevolglijk de gaanderij verviel, de zitplaatsen in het koor werden gemaakt, het portaal en de groote kerkdeur werd verplaatst naar het koor en te dier plaatse eene kleinere deur of ingang werd gemaakt iets wat men onderstelde niet tegen de meening van UHwelgeb. zou zijn, afgeleid uit eene besprokenen bankenchanging in een der Haagse kerken.

en derdens of het ook goed zoude zijn het muurwerk der kerk inderhand met de plafonnering een el te verhoogen.

Mag ik UHwelgeb. vriendelijk verzoeken de drie besprokenen plannen eens in overweging te willen nemen en de goedheid te willen hebben mij te willen melden of het dezelfs adhaesie ten gevolg heeft, dat drieledig plan aan den architect worde opgegeven. Zooniet dan kan er mede

gewacht worden tot eene komst herwaarts om nog nader te bespreken. De aanschaffing van kerkkronen is met genoeg vernomen.

Het vele vocht in de laatste tijd heeft de rivieren buiten hunne oevers doen treden en de uiterwaarden onder een water gebragt dat wel vetdeelen zal achterlaten.

Onder de hedenmorgen bij mij ingekomende ambtsbrieven is de aanstelling van **H. van Tussenbroek** tot onbezoldigde opziener der jagt. Zal hem de stukken ter hand stellen om in eed te kunnen worden genomen. Van den lijdenden toestand der Vrouwe van Ophemert gunstiger berigt te mogen ontvangen behoort tot onze wenschen met vriendelijk verzoek van ons beleefd respect aan UHwelgeb. . Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen.

UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !

Ophemert 30 april 1856

Oom **Valkis** gisteren te Geldermalsen zijnde heeft van **Murman** ontvangen en mij overhandigd teekening der kerk met eene globale opgave van kosten op de teekening vermeld van f 5500,= De specificatie daar van noch als omschrijving was ter afzending gereed maar zal het volgens belofte nader volgen.

Hoewel de regel of orde in de plaatsing van banken en zitplaatsen wel bevalt. Blijft de wensch om met de verandering meerdere zitplaatsen te krijgen onbevredigd. Bij eventuele aanneeming van het bouwplan, voor zover de inwendige toestand betreft, zou ik van oordeel zijn bij het toenemen der bevolking en wanneer de prikkel tot kerkgaan in der tijd mogt verlevendigen er in tijds diende geraadpleegd te worden. Om aan weerszijde tegen de muren boven een gedeelte der 66 zitplaatsen galerijen te maken of liever gezegd de plaats daarvoor te wachten zoodat de in Gotischen stijl op de teekening aangewezen gestukadoorde lijst tot breking der mur minder doel zal treffen.

Behalve het bestaande portaal volgens de teekening voor consistorie ingerigt komt er nog een tweede portaal. Zal dat niet een wanstaltig gezicht opleveren? Het behouden van het portaal of het daarstellen van een consistorie kamer is zeer goed, maar zou het ook beter zijn dezelve te verplaatsen en te brengen juist vis â vis aan den Noorderzijmuur en slechts aan het frond of aan den ingang der kerk een portaal voorzien van een flauw kapje b.v. (noot bewerker: hier was een klein afdakje getekend) dan dit zijn zaken van nader overleg bij uwe overkomst rep er alleen van, om UHwelgeb. dit eens bedaard te doen bedenken, want indien we het genoeg hebben U hier te zien staat de vrees het voor zeer kort zal zijn er tegenover.

Volgens de teekening schijnt het in **Murman's** plan te liggen, om en kerk en koor onder gelijke kaphoogte te brengen. Zal dat wel een gevallig uiterlijk vertoon opleveren? Mogt het kerkdak wat lager kunnen blijven zulks dat mijns inziens beter staan. Zoodra de specificatie van kosten inkomt zal ik dezelve aan UHwelgeb. over maken.

Bijzonders van hier is er schier niet te melden. Voor eenige dagen heeft zich bij **Toon van Aalst** de natuurlijke kinderziekte geopenbaard. Eerst is een knecht daarna zijn oudste kind lijdende geweest. De mazelen heerschen hier zeer zoodat de school schier ontvukt is echter van geen erger aard zijn ze. Het is echter te vermoeden de kinderziekte weinig voortgang zal maken want de duur daarvan is al eenige tijd en nog maar twee lijders.

Het zoo gunstig saisoen voor den daggelder om gedurende de vele droogte verdiens-ten te kunnen hebben begint voor eenige dagen op te korten. De granen zijn gedorst en het vee bijna in het land, zoodat ook in dit opzichte de handenarbeid stilstaat, de kinderen om mede te voorzien in den last des huisgezins, doen dat met het plukken van onkruid uit het koren als anderzints. De verdienste daaraan verbonden zijn wel niet groot, doch het helpt al weêr. Denkende over

UHWelgeb. en deszelfs geëerd gezin blijft de belangstellende nieuwsgierigheid hoe het met de waardige Vrouwe van Ophemert is, volstrekt niet achter en hoopen daarvan het gunstigste te mogen vernemen.

Mevrouw **Stronck** staat op sprong de kraamkamer te betrekken, de oude Madame bewindvoersche bij dergelijke gelegenheid is reeds gearriveerd, de blijde uit-zichten zijn groot, dat ze verwezenlijkt moge worden want te leurstelling zou voor allen, maar vooral voor de moeder of[zicht, een scherpe doorn in het vleesch zijn. Onderworpenheid en berusting zijn woorden van zoo'n hoogen zin dat ze als onbegrijpelijk zijn, in zekere gevallen en omstandigheden.

Tante **Valkis** op Laanzicht is meestal geheel de klus kwijt. Morgen zal prof. **van der Kolk** komen om haar te zien. Het is treurig om te zien en toch moet men er telkens om lagchen, zoo vraagt ze binnenkort aan mijne vrouw of der..... weer beter was en of het goed gegaan was zeker denkende de Domine's vrouw begroet te hebben. Had men voorlang Professorale raad ingeroepen dan was er kans op slagen geweest maar nu is het te laat.

Na ons respect aan UHWelgeb. en vrouwe heb ik de eer met ware hoogachting te zijn.

UHWelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !

Ophemert 12 mei 1856

Met genoegen heb ik uit UHWelgeb. geëerde gezien de architect a corty over het plan der kerkverbouwing gesproken heeft, van diens locale inspectie was ik be-wust, deszelfs komst alhier hoop ik geene veranderingen zal wedervaren.

De zaak in de pastorie is heden ochtend beslist. Gisteravond hoorden we van verschijnselen welke naar ons gering idee minder gunstig waren, en die zijn he-laas niet gelogenstraft. Weder een dood kind. Het moet al eenigen tijd dood zijn geweest althans er was eenige ontbinding. Het is eene treurige positie. Met Mevr. is het redelijk. De op het vertrek staande post belet mij meer te schrijven. Met ware hoogachting heb ik de eer te zijn UHWelgeb. DVD **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !

Ophemert 30 mei 1856

Van geene tegenwerking tot het aanblijven van den Heer **van Rede** is mij bewust. Gepasseerde maandag hebben we vergadering van Burgem. gehad waarin Zoelen, Kesteren, Lienden en Beusichem tegenwoordig waren doch er is geen enkel woord over gesproken. Wel heb ik uit de Tielsche couranten gezien men het publiek wil opwekken tot het kiezen van den Heer **van Hasselt** en van den Hr. **Engelen** is ook sprake geweest. Maar vertrouw dat zulks niet veel zal uithalen en welligt eene uitbreiding aan de candidaten zal geven eerder voor- dan nadelig voor den Heer **van Reede**. Het spijt mij intusschen dat onze Burgem. vergadering reeds eerder heeft plaats gehad anders was het zoo'n geschikte gelegenheid geweest er over te spreken. We hebben voornamelijk gehandeld overde opc(enten) op het gedistil-leerd om die van 50 tot 100 à 150 te brengen. Gaarne zouden we zien de Regering eens wet ontwerp inleverde, daarbij in zoover de rangorde van het heffen van belastingen bij de art. 240, 244, 246, 250 der wet van 29 juni 1851 staatsb. nr. 85 wijzigende, dat aan elke gemeente in het Rijk de verpligting wordt opgelegd, om, bij aldien het heffen van belasting als middel ter bestrijding van plaatselijke uitgaven noodzakelijk is, daartoe in de eerste plaats te doen strekken, de heffing van 100 of meer opc(enten) op de Rijksbel. van't gedistilleerd en dan de plaatselijke belasting tegelijk met den Rijksaccijns werd ingevorderd en volgens eene vast te stellen maatstaf gegrond op de bevolking aan de gemeente werd uitgekeerd. Dan zou het de hatelijke sluikerij voorkomen en duurte van dat artikel het misbruik weren, althans eenigermate te keer gaan. Dit toch was uit een zedelijk

oogpunt zoo wenschelijk. Hoop aanstaande donderdag nog met eenige personen van invloed uit de bewuste dorpen te spreken dan ik vertrouw de kiezers van over de Rijn genoeg gewicht in de schaal voor den bewusten Heer zullen aanbrengen. Van **Mur-man**'s teekening tot dus ver niets vernomen. Inmiddels heb ik de eer met de meeste hoogachting te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 8 junij 1856

Door verschillende bezigheden daaronder uithuizige bemoeijngen onwillekeurig mijn reeds eerder opgenomen plan tot schrijven vertraging ondergaan hebbende, word het bij de reeds geeindige week tijd dit te ondernemen.

J.l. maandag in het locaal der Kerssen verkooping naast oom **Valkis** gezeten zeide ZE mij UHwelgeb. plan had de Vicarijen terug te vragen. Dan met vele aldaar vereenigd geeft zulks geene gelegenheid daarover te spreken en verlangde ik UHwelgeb. er over zoude schrijven. Volgens hem konde UHwelgeb. de terugvraag van het beheer wel doen maar het kon ook anders geschieden. Na het gewijsde in het hoogste ressort dat het Domein geen bevoegd beheerder was, terwijl de Vicarijen tijdens de reformatie geen staats eigendom zijn geworden maar gebleven op het kerkelijk gebied en de kerk of het kerkelijk gezag haar bevoegd beheerder is volgens mij ter oore is gekomen, heeft het mij alreeds door de gedachte gespeeld over de bewuste zaak met UHwelgeb. te spreken. Dan weder andere dingen hebben zulks verdrongen daarbij de gedachte er direct geen haast bij was heeft er ook al het zijne aan toegebracht.

Spoedig wellicht komt UHwelgeb. eens overvliegen en dan wil ik gaarne er over spreken. Uit het korte woord met hem daarover gehad is het zoo moeilijk uwe intentie goed te verstaan. Wat het kerssen gewas aan gaat zijn uwe boomgaarden in eene exceptionelen toestand. Voor het algemeen zijn er gene en uwe boomgaarden zijn wel zoo zeide mij de Not. **Verweij** van Geldermalsen hij een aanzienlijk getal boomgaarden te veilen had maar dezelve schier niet zouden opbrengen. Met de gevallen stortregens en het buiten de oevers treden der rivieren voor deze streken, Rijn en Waal is veel schade aan de uiterwaarden toegebracht. De door den Waterstaat als heilzaam voor de aan de regering voorgespiegelde afdamming van het Schansche gat heeft veel aangerigt tot herschepping onzer vruchtgevende uiterwaarden in een eendenpoel. Dat men ons regten ontneme zonder equivalent is verre van aangenaam. De waterstand tusschen de Waal en Maas heeft een verschil dat aanzienlijk is, gemiddeld 2 el 30 dm zoo zelfs dat de schepen moeten oppassen om aan Loevestein niet de Maas in te loopen; ben ik goed geïnformeerd dan is een schip door de stroom tot aan Hedel medegevoerd. Wil men de Maasstreken bevoor-delen - goed maar dan eene geheele afscheiding der Maas van de Waal. Afsluiting van Loevestein en kanalisering naar t'Bergsche vlak kan tot billijkheid voeren, maar Killen be.....ling te Werkendam en vrijlatende uitlozing der Maas aan Loevestein, staat ons lozings vermogen door het kanaal van Steenenhoek zeer in den weg. Gepasseerde donderdag was het peil op het Zederikkanaal maar 15 ned. dm. onder de digting der sluizen. Gaan die dicht dan zal het lager gedeelte van den Tielerwaard veel lijden. Van nu aan is het lagere land aldaar onder water. De rivier sedert de laatste herfst den vorigen week goed gevallen, is nu weer wassende. We verliezen van lieverlede al meer land. In het veld alhier doet het water geen schade. De veldvruchten zijn veelbelovend. Zal den huize Ophemert zijnen eigenaren weder van geen dienst kunnen zijn. Elke boom en spruit is als in bruidsgewaad getooid. Het is zoo jammer dat omstandigheden dat genot ontzeggen en de zoo zeer gewensch-te herstelling van Mevrouw een verblijf in den vreemde nog noodzakelijk zal doen zijn. Mogt de reis ondernomen worden, God geve dat het zij met het gewenschte gevolg. Mevr. **Stronck** heden ochtend voor het eerst ter kerke zijnde was zeer aangedaan. Bijzonders van hier uit het dagelijkse leven niets. Morgen hoop ik mij over het verkiezingswerk met te zullen kunnen handelen.

Na ons beleefd respect ook aan Mevrouw en vriendelijke groete aan de Jonkers heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 julij 1856

Op den ontvangst van deszelfs geëerde, heb ik mij naar Tiel begeven om met den organist aldaar over het bewuste orgel te spreken doch te vergeefs, dien persoon was uit de stad en een orgelmaker is aldaar niet. Verschillende denkbeelden kwamen toen bij mij op. Zelf naar Alkmaar te gaan baarde mij, bij mijn onbekendheid met de zaak, groot opzien, zoodat er een ander plan op uitdacht namelijk om aan **Willemsen** die zich te Amsterdam bevond te schrijven en met inzending van een afschrift van den brief van **IJpma** hem te verzoeken zich bij een orgelmaker te Amsterdam te vervoegen en dien persoon in den zaak te raadplegen, hetwelk is gebeurd. **W** heeft de orgelmaker **Hofmeijer** geraadpleegd, die toevalliger wijze den volgende dag naar Purmerend moest en met **W** afsprak wat vroeger te gaan en te Alkmaar te vertoeven om locale inspectie te nemen. Dien kunstenaar heeft dat zeer wijs behandeld, heeft **W** gevraagd naar de grootte der kerk alhier, is ver-volgens met hem te Amsterd. in eene kerk gegaan alwaar dito orgel geplaatst is, om de grootte dier kerk met de onze te vergelijken en het Kabinetorgel bespeeld of het geluid in verhouding tot de onze voldoende zou zijn. Voorts hem nog ten huize van een partikulier in Amsterdam gebragt alwaar een orgel was geplaatst dat in der tijd door **Hofmeijer's** vader was gemaakt en vermoedelijk ook te koop zoude zijn. **Hofmeijer** van Alkmaar teruggekomen, heeft aan **W** bericht het orgel te Alkmaar door nette opschildering een goed aanzien had gekregen maar het anders oud en versleten was aan de toetsen zeer zichtbaar, en hij dus in gemoede den aankoop moest ontraden uit hoofde der vele reparaties zoo wel nu als later. Wes-halve na het ingewonnene geen vrijheid vind met **IJpma** in nadere onderhandeling te treden. Het is al zeer toevallig tot UHwelgeb. gekomen de longziekte bij **C. Verbeek** had voorgedaan. De weiden van **Verbeek** en UHwelgeb. op een verwijderden afstand heb ik UHwelgeb. niet verontrust met daarvan kennis te geven. Den 9 dezer gaf mij **Verbeek** kennis dat de persoon die als veearts figureerde hem had verklaard de teekens van longziekte aanwezig waren. Berigte zulks aan Gouverneur d.p. waarop den 14 het afgezonderd beest is gestorven. Heb ter verzekering een veearts voor gemeenterekening willen laten komen om het gestorven beest dat men dadelijk had begraven op te laten delven en te laten openen, doch men kon daartoe niet besluiten, iets wat zeer kleingeestig is, doch men moet de menschen nemen zoo ze zijn. Het andere stuk zonder vee hetwelk mede ongesteld is geweest is weer beter. De andere zijn ook in goede orde, zoodat ik bij het ongestadige weder, nog altijd betwijfel of de longziekte wel heeft bestaan.

Het provenu van de zaad- en roggiend zal oom UHwelgeb. hebben gemeld. Het zijn fixe prijzen. Men is thans begonnen met de zaaddorsch, de betrokken lucht heeft de geschikte droogte van hetzelfde tegengehouden. In het huis van **Anth. van Aalst** had ik verondersteld eerder vermindering dan vermeerdering van het personeel zich zou hebben voorgedaan. De oude tante was ongesteld en werd zeer zwak doch is weer aan de beterhand. De jonge vrouw is van een zoon bevallen. In de paastorie is steeds een logé, bij afwisseling zusters van Dominé, gepaste afleiding zal voor mevr. **Stronck** zeer dienstig zijn; het is ons genoeg Do. **Voorhoeven** te zijner eerste standplaats komt logeren en zondag e.k. de kansel zal beklimmen.

Heb gisteren **Murman** nog gesproken en gevraagd of het bestek reeds in orde was, doch hierop ontkennend antwoord ontvangen die zal zich den schat van tijd voor de zaak des kerkbouws geheel en al toe eigenen en ons al te weinig ter be- daarde overweging gunnen. Hoop hem bij nader ontmoeting uit die stelling te bren-gen. In den veehandel is weder, sedert eenige dagen

meerdere levendigheid. Onder-scheidene veehouders hebben oijen van **Kock** daaronder mij met 11 stuks. Alhoewel voor minderen prijs als ik voor 14 dagen kon bedingen, heb ik nog voordeel door het gewonnen hooi van dien weiwaard.

Met den wensch de vrouwe van Ophemert met de reis niet zal geleden hebben en het baden gebruik een gezegenden invloed mag uitoefenen eindige ik doch niet zonder deze te doen vergezeld gaan van onze beleefde complimenten zoo aan UHwelgeb. als aan Mevrouw benevens de Jonkers. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHWelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. **Willemse** is hoogelijk ingenomen uit 's Hage teruggekeerd. Zijne komst en zijn ten Uwent en de moeite door UHWelgeb. den volgende morgen zijnerzijds aan-gewend is hij over verlegen. Niet tegenstaande het hem veel genoeg heeft gedaan Uwe school te zien, waarover hij met veel lof spreekt. De Costers feesten zijn zonder ongelukken afgeloopen, hetwelk volgens **Willemse** niet te denken was bij gelegenheid van het vertrek huiswaarts der feestgangers, daar de wachtkamer aan het station te Haarlem zoo vol waren dat de menschen tegen elkander aanstonden zoo zelfs dat door den langen duur van het verblijf in die kamer een soort stiklucht kwam en waren niet in aller ijl de deuren opengemaakt, en onderscheidene menschen de kamer uitgegaan zoude het er naar hebben kunnen uitzien. Bij het komen der menschen aan den uitgang en in de perssing begonnen dezelve te gillen. V

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 6 november 1856

Als een gevolg onzer laatst gehouden vergadering nopende de kerkverbouwing, ben ik met v. **Aalst** naar Geldermalsen geweest doch **Murman** niet te huis zijnde hebben wij slechts de kerk aldaar bezigtigd welke inrichting ons wel aanstond, en "hadden wij de breedte van die kerk" het zou onzes inziens zeer doelmatig zijn in dien trant uit te bouwen. Maar we zullen er niet van tusschen kunnen om in dat geval ook geen gaanderijen te maken in dat uit te bouwen gedeelte. Vervolgens is **Murman** hier geweest en is met hem het plan der uitbreiding van de kerk door verplaatsing der zijmuren besproken, hetwelk hem minder beviel dat de noordwaartsche uitbreiding, om rede de kerk, in en uitwendig eene vierkante gedaante erlangende, daardoor van binnen te bakvig en van buiten de kap vooral in verhouding met het koor te vlak zoude vallen. Maar aangezien het om plaats ruimte te doen was, men in deze moest toegeven. Het was intusschen geen beduidende kosten eenige vierkante gaten op 2 el 40 dm afstand van de kerk aan beide zijde der muur te maken om te zien welke uitwerking dit zou hebben in opzicht tot de begraven lijken. Op gezegde afstand zijn wederzijds vijf gaten gemaakt 3 el van elkander verwijderd met het doel om op de punten teerlings te metselen bij aldien er zich kisten mogten opdoen, daarover toogen te slaan om langs dien weg een solide fondering te krijgen. Die ontgraving heeft aanvankelijk geene hinderpalen te weeg gebracht. Geene kisten staan in den weg zoodat dit naar den eisch kan geschieden. Gisteren heeft **Murman** het werk der ontgraving komen opnemen, en hebben toen met de kerkvoogden nader het plan van verbouwing besproken. De bezwaren door **Murman** gemaakt over het onregelmatige in de verbredening gelegen en de groote spanning der kap, daardoor een kostbaar zamenstel zou worden, waarom hij voorstelde de uitbreiding der kerk door middel van twee kruisarmen te doen, dan werdt er in elke kruisarm gelegenheid voor 40 zitplaatsen en, later bevonden onvoldoende ter plaatsing van het te kerk komende personeel, zeer doelmatig eene gaanderij te maken die 27 zitplaatsen kon bevatten, dus in de 2 gaanderijen 54. Weshalve er dan 134 plaatsens meer te maken waren. Met dit laatste plan waren de kerkvoogden volkomen eens en heb toen **Murman** verzocht een losse schets of teekening te vervaardigen ten einde UHWelgeb. te beter op de hoogte te kunnen brengen, om, uwer als ware UHWelgeb. ter vergadering tegenwoordig geweest, daarover te

kunnen oordeelen. Gewis is de vraag niet achterwege gebleven wat zullen de kosten zijn? Hoewel moeilijk dit oppervlakkig met juistheid te zeggen, werd verondersteld tusschen 9 a 10 mille.

Ter gelegenheid van **Murman's** eerste komst heb ik hem verzocht om schriftelijk betoog van zijne bedenkingen nopens de te gevene uitbreiding aan de kerk. het welk hij mij heeft ter handgesteld bij zijne tweede komst, want het plannen bespreken zonder schriftelijke explicatie is zeer noeilijk voor mij naar juistheid aan UHwelgeb. over te brengen omdat mij op het bouwterrein niet thuis gevoele.

Zoo wel dit plan als het nadere omtrent de te maken kruiskerk heb ik de eer hier nevens te vragen met beleefd verzoek het een en ander te willen overwegen. en mij het resultaat er van te willen melden.

Zoude het niet goed zijn het tekort komende geld trachten te vinden door renteloze voorschotten bij wijze van aandeele en jaarlijksche aflossing bij uitloting? Zulks te beproeven zou wel in mijn idee liggen. Zullen we subsidie aanvragen? Over dit een en ander uwe gedachte te laten gaan zal mij aangenaam zijn.

Het ons verblijdend bericht door tusschenkomst van oom **V** het met de jonkers in hunne nieuwe carrière goed gaat, zal voor de ouders de taak verligten om zich aan hunne af zijn te gewennen. Moge de aanvankelijk gunstige keer met de lijdende voet bij Mevrouw steeds zijn toegenomen, op dat HHwelgeb. met die mooie October dagen het genot der buiten-lucht hebbe mogen smaken. Hoewel het koud is en nog al vriest behoeft men het weidende vee dat genot nog niet te onthouden. De aanhoudende droogte is gunstig voor het gras geweest, er wordt niets in den grond getrapt. Sommige weilanden zijn zeer met muizen bezet hetwelk nadeelig voor het gras is en bovendien eene lucht aan het zelve geeft waarmede het weidende vee zich geenzints kan verenigen hetwelk mij te eerder de stallen zal doen in gereedheid brengen. De bezaaide landen zijn tot dusver niet zoo sterk met gezijd insect bezocht als wel in de environs. van Buren. Doch aldaar vernam ik dezer dage het zoo erg is dat ze de grond als ondermijnen, zoodat men denzelver met de rol de grond weder moet vastmaken, teneinde het aan de voren toevertrouwde graan niet te laten verdorren of ver-droogen. Inmiddels heb ik, na onze respect ook aan Mevrouw, de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

(Noot bewerker: Bij deze brief was een schets gevoegd inzake de bestaande kerk, uitgebreid met twee kruisarmen waarnaast de volgende tekst "Elke kruisarm kan 40 zitplaatsen bevatten waar boven later galerijen kunnen gemaakt worden die 27 zitplaatsen Iedere kruisarm is diep 2.40 lang 4.50)

De voor te stellen plans tot vergrooting der kerk zijn:

1e Door de noorder en zuider zijmuren elk tot op 2.80 El buitenwaarts te plaatsen.

2e Door de noorder zijmuur alleen 2.40 El buitenwaarts te plaatsen en boven dat gedeelte eene galerij te timmeren.

Het plan sub. 1 volgende wint men 120 zitplaatsen doordien er 6 rijen banken kunnen geplaatst worden elk van 20 zitplaatsen. Door deze uitbouwning wordt de kerk bijna geheel vierkant hetwelk geene zeer aannemelijke proportie is, bovendien zal het zeer wanstaltig worden doordat de kap of zeer flauw moet hellen en dus met het koor een slecht geheel wordt of bij gelijke helling laag op de zijmuren neer komt, zoodat die muren dan zeker 3 ellen lager worden dan die van het koor.

Om gezegde redenen is die verbouwing zeer af te keuren. Volgende het plan sub. 2 dan zou de noorder zijde der kap op drie kolommen komen te rusten en onder de verbreedde uit bouwning wint men 60 zitplaatsen, waar boven eene galerij kan worden gebouwd waarop 40 zitplaatsen

kunnen gemaakt worden zoodat hierdoor 100 plaatsen gewonnen worden. Met deze verbouwing heeft men 't voordeel dat door de minder kostbare konstruktie der kap in de gewelven nog al eene aanmerkelijke som gelds wordt gespaard, en men toch tot hetzelfde doel geraakt. En mogten er nog zitplaatsen tekort komen dan kan zeer voegzaam het portaal tot de volle hoogte der zijmuren worden opgebouwd op welke te maken zolder altijd nog 20 a 24 plaatsen gemaakt kunnen worden zoodat men dit plan in zijn geheel genomen 124 zitplaatsen meer kan winnen. De te timmeren banken in het koor bevatten 72 zitplaatsen zoodat men door de verbouwing sub. 2 54 plaatsen meer bekomt. Is dit getal plaatsen nog niet toereikend voor de te voorziene behoefte in het verschiet, dan zou met den bouw van een orgel ook aan elke zijde van hetzelfde eene ozaal kunnen gebouwd worden waarop ook nog eenige plaatsen gewonnen konden worden.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 18 november 1856

Met genoegen hebben wij mede mede kerkv. uit uwen geëerde vernomen deszelfs overkomst alvorens te besluiten in zake de kerk verbouwing.

Hoewel de ontvangen plannen in onze laatste zamenkomst met **Murman** met nog één die der twee kruisarmen is vermeerderd is echter geene des drie opgegeven.

N1. Uitzetting der Noordermuur en gaanderij. Bezwaar daartegen is niet direct maar voor de gevolgen, om, rede men voor den kostbaaren bouw van het kapwerk, te weinig plaatsen wint met de gaanderij en, 'volgens doorgeven van **Murman**', kan in later tijd plaatsen te kort komende, geene uitzetting der Zuidermuur plaats hebben.

N2. Uitzetting der beide muren. De breedte daardoor aan het kerkgebouw van binnen te geven, zal hetzelfde door de vierkante gedaante ontsieren en de spanning de kap wordt zoo wijd dat **Murman** bezwaar maakt zonder het aanbrengen van pilaren in de kerk, als rustpunten der kap, die verbaast voor zijne rekening te nemen.

N3. Twee kruisarmen elk om 40 zitplaatsen te bevatten. Uwe aanmerking als "hoe zal de regterarm die tevens tot ingang moet dienen 40 zitplaatsen kunnen bevatten" is zeer juist.

Murman's idee om door het aanbrengen van een portaal aan den kruis-arm tegen de muur waar langs de gang afgenomen word om in de kerk te komen bevalt mij niet en blijft steeds de vraag levendig houden waar plaatst gij uwe 40. De tweede aanmerking "hoe zullen de kruis bezetters zien" is mede een vraag welke oplossing zijne onoverkomenlijke bezwaren heeft. Want te zeggen "waar vindt ge een publiek gebouw of kerk alwaar alle even goed kunnen zien, en het zal dus hoogstens aan 4 of 5 bepalen die dat goede gezichtspunt misten" is geen goede rede.

Afsnijding der hoeken en koepelvormige inrigting zal dat gebrek het best herstellen.

De kosten van N1. zijn ongetwijfeld de minste. Van N2 de meeste en van N3 met inbegrip de banken verbouw f 9000,= te bestrijden. Doch de banken, solide zijnde, kunnen blijven en de nieuw aan te brengene in eene betere rigting daargesteld worden, hiermede zal men besparen. Omtrent de subsidie hebben wij de omslagtige voorschriften ingezien en zijn met UHwelgeb. van oordeel dit tot veel moeite zal aanleiding geven zonder daarbij rekening te maken, ja veel kans op weigering zullen hebben. Daarvan af te zien was geheel het idee.

Uwe meening in deszelfs geëerde uitgedrukt hebben wij zeer goed begrepen. Het zoude mij genoegen doen deze als antwoord op de selve in duidelijkheid daaraan evenaarde want moet vaak zetten op een weg waar ik, mij zonder gids weldra het spoor bijster worde.

Na ons respect ook aan de Vrouwe van Ophemert met verzekering mijner ware hoogachting UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

P.S. Zaterdag e.k. krijg ik een bezoek van den Gouverneur tot opname van het kantoor en het beheer der gemeente.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 17 december 1856

Deszelfs geëerde van 24 november II ontving ik den 25en den aanvolgende dag de schouw over de polderwatergangen gevoerd moete worden, bragt toe het personeel van Kerkvoogden bijeen. Bij welke gelegenheid hen den inhoud heb medegedeeld. Men deelde geheel met UHwelgeb. het gevoelen het goed was **Murman** nopens de bestaande plannen van den kerkverbouw eens nader te hooren en opgave van kosten te vragen. Waarop den volgende dag dien architect ons verlangen kenbaar maakte en heb dagelijks die opgave te gemoet gezien. Gisteren evenwel brak dat wachten af, doch niet op eene mij gevallige wijze alzo **Murman** mij mon-deling zeide mijnen brief verlegd te hebben, dien niet te hebben kunnen terugvinden en alzo zich niet voor den geest kon roepen mijne gedetailleerde aan hem opgegeven meening en ben alzo geheel te leur gesteld om naar aller wensch aan UHwelgeb. de berekening van den verschillende plannen medetedeelen.

Uitzetting der beide muren volgens **Murman** het durabelste plan is het slechtste. Van de Noordermuur alleen met inbrenging van galerij zeer goed en zal kosten f 8000,=. Aanbrengen van kruisarmen f 9000,= maar die opgave is mij niet gefundeerd genoeg om daarop af te gaan.

Hoewel zeer goed kan nagaan drukke bezigheden in s'Hage geheel in strijd zijn met plannen uwer komst herwaarts, willen we toch hoopen dit jaar niet zal eindigen, alvorens we het genoeg hebben UHwelgeb. hier te zien. Dan toch zal het, mijns inziens, het best zijn **Murman** onmiddellijk van uwe komst kennis te geven en hem mondeling te hooren.

De mede kerkvoogden zijn genegen ruimer greep in de finantien te doen dan waar-naar mijn hoofd hing en zeggen vertimmeren 7 mille dan is 1 mille verhoging geen bezwaar. 6 mille hebben we beschikbaar. Als de timmeragie klaar is ½ mille jaar-lijks batig slot der rekening aanwenden tot aflossing der negotiatie dan zijn we spoedig de zaak te boven. Is het ongelijk aan hunne zijde?

Tot dusver hebben we een zachten winter. We hebben voor eenige dagen vorst en sneeuw. Den veldarbeid weinige dagen gestaakt maar gaat tot dusver zijn gere-gelde gang. Deelwerk is er meer dan andere winters.

Heb met genoeg gezien de adressen aan Sire over de sluiting van het kanaal bij St. Andries en de digting der Werkendamsche Killen hoogstderzelve tot het besluit heben gebragt eene Commissie tot onderzoek van dien toestand te benoemen. De laatste waterwas heeft aan de Schans weder een verschil van 1.15 a 1 el 20 dm in den waterstand aan het peil op de Maas en de Waal te weeg gebragt namentlijk dat de Waal neer had. Op de zwakste punten is ons uiterwaard poldertje weder een weinig verzwaaard en verhoogd, doch niet in evenredigheid van de verhooging die de digting van het Schameregat in den waterspiegel aanbrengt.

Kan ik in de verte nagaan wat er omme gaat dan is het denkbeeld mij nabij UHwelgeb. als gecommitterde der regering in dit minder gunstige saisoen nog naar de kolonien zal moeten togen.

Moge het de Vrouwe van Ophemert en de Jonkers goed gaan !!

Met tante de wed. **Valkis** is het treurig. Wordt in hare kindschap moeilijker voor de huisgenoten, is den meesten tijd in hare gedachten van huis en ontevreden met de plaats van haar zijn wil ze gedurig de deur uit en huiswaarts keeren. Is dezer dagen veel in gesprek met Nevrouw **Mackaij**, neemt dan eene houding aan als stond HHwelgeb. voor haar en spreekt naar Hollandsche tongval, zoodat met al het treurige niet zelden tot lagchen worde gewekt.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar
G.A.A.C. Valkis.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert (ca. 12) januarij 1857

Stelle ik mij voor de geest, dat wij sedert mijnen laatsten eenen nieuwen tijdkring zijn ingetreden, dan is het mij behoefte den Heer en Vrouwe van Ophemert met deszelfs geliefde zoonen des Hemels beste zegeningen toetewenschen. En verplaatse ik mij op den voor velen nevens mij en mijne vrouw zoo welkomme dag uwer geboor-te, 13 dezer, mag ik UHwelgeb. dan verzoeken onze hartelijke deelneming daarin te willen aannemen. Met den vurigen wensch dat het Gode moge behagen bij dat jaar levens nog vele te voegen tot nut en genoegen voor U, tot innige vreugde voor de Uwen, tot heil voor den Staat en voor Ophemert en Zennewijnen welker belangstelling bij voortduring aan te bevelen, en, onder op prijs stelling uwer geëerde vriendschap, neme ik de vrijheid mij in uw welwillend aandenken te blijven bevelen. Hoewel het aangenamer is bij ongesteldheid der zoonen ze tehuis dan wel elders te hebben, deed het ons leed, het vreugdevol genot van uwen lieven **Jacob** daar voor zoo wel voor hem als voor Mevrouw en UHwelgeb. eene schaduwzijde ondervond. Tot ons genoegen vernamen wij nu zulks weder wijkende is en hoopen den jeugdigen zeeman weder spoedig geheel mag hersteld zijn.

Dat de zaken van de kerkverbouwing voor alsnog in status quo zijn gebleven, heeft zijne gewigtige rede. Begrijp zeer uwe vele druktens ten gevolge van den benarden toestand der Maatsch. v. N. Gelukkig dat bij een schip waaraan zeer groote avarij komt niet alle bewindslieden zich van het zelve verwijderen. We willen hoopen dat die zaken spoedig door UHwelgeb. zullen zijn geregeld en we daarna het genoegen zullen hebben UHwelgeb. een keer te mogen zien. We kunnen dan ten aanzien van de kerk nader van gedachte wisselen en tot besluit komen.

Van hier is niet veel te melden. Zoon en dochter **Hughholtz**, zitten steeds bij de oude lui in de Abdij afwachende gunstiger weder op vertrek huiswaarts. Predikant **Stronck** en ega zijn, gewigtigen oorzaak, naar Dordt moeten togen om erf tante **Boon** ter laatste rustplaats te brengen en konden ter wille van het vriezende weder niet naar hier. Als op die positie der echtelingen een motto moest worden gekozen zou dan "het liedje van verlenging" zoo geheel ongepast zijn. Tot dus ver is de winter voor de armen gunstig. Veld- en deelarheid hebben het zeer in de hand gewerkt. De nieuwjaars collecte door den Kerkenraad aan de huizen gedaan is f 74,= geweest. Bij de mindere duurte der eerste levensbehoeften hoop ik de fondsen toereikende zullen zijn. Dat men de voeten maar uitsteke naar de lakens lang zijn. Wat er ook gebeure de Burgemeester, althans in mijn persoon, geen Armmeester - verzadigd er van tot overloopens toe. Hoeveel ik voor UHwelgeb. over heb ook op uwe instantie zou ik weigeren. Trouwens zou ik wel met die pro-positie door UHwelgeb. worden lastig gevallen ?? Evenmin als vooringenomendheid in 1856 bestond zal het in 1857 zijn - dus in dat opzicht geen zorg voor weigerend antwoord. Aangenaam zal het mij zijn binnenkort iets gunstigst van Mevrouw als ook van **Jacob** te mogen vernemen terwijl mij na mij met ons beleefd respect aan HHwelgeb. Mevrouw en de uwen met ware hoogachting de eer heb te noemen. UHWelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 januarij 1857

Door H.H. Ged. Staten van Gelderland is aan den Dijkgraaf van dit District ingezonden om door diens tusschenkomst aan de verschillende polderbesturen te doen geworden een ontwerp reglement den titel voerende "Reglement op het Waterschap van Stee-nenhoek" met den last om zulks door afkondiging ter kennis van de eigenaren of ingelanden te brengen. Dat het zelve gedurende een maand ter inzage zal liggen om de aanmerkingen daarop schriftelijk door tusschenkomst dier besturen aan HH Ged. Staten te doen geworden.

In de zekere meening van uwe komst in deze dagen en dan met UHwelgeb. daarover van gedachte te wisselen heeft aanleiding gegeven er reeds niet eerder over heb geschreven. Tusschen dit en het ontwerp in herfst 1851 nopens Steenhoek ingezon-den is weinig verschil. De bijdrage toen aangegeven en de verdeling der districten daarbij gemaakt is behouden. Evenals het vorige houdt dit ook bepalingen in van een reserve fonds tot goedmaking van buitengewone kosten en bij ontoereikendheid daarvan verhoogde bijdrage volgens den rooster of tabel waarin de districten zijn geplaatst. De primitive aanslag bij de daarstelling der Steenhoekse werken is geweest f 2,10; f 1,77½; f 1,05 en f 0,52½ namenlijk de landen in ZuidHolland gelegen en die Geldersche welke beneden de Asperensche schutsluis uitwateren als het meeste belanghebbende maken uit het 1e district en dragen bij tegen $\frac{1}{6}$ of 35 cents per bunder. De belangen van Buren, Beest, Marienwaard en Rhenoij nagenoeg gelijkstaande met die van de Tielerwaard $\frac{1}{6}$ van het vroeger betaald bedrag of 26 cents per bunder. Het district Nederbetuwe f 1,05 betaald hebbende is thans op $\frac{1}{18}$ van het bedrag of 6 cents per bunder gesteld en de Overbetuwe betaald hebbende 52½ cents is ook tegen $\frac{1}{18}$ van dat bedrag of tegen 3 cents per bunder aangeslagen.

Wat het vroegere ontwerp is wedervaren welk UHwelgeb. daar wat het nu zal zijn, wijl middelerwijl de wet op de waterschappen is verzezen, zal de tijd leeren. Of de Geldersche districten welke van ouds her lozingsvermogen gehad hebben bij Gorinchem ten gevolge van een gekogt regt, dat later in 1772 door de magistraat van Gorinchem eigener autoriteit is belemmerd en later door een zeer op koning Willem I influëncerende macht tegen het verlangen der Geldersche districten is verlegd naar Steenhoek onder die wet zal zijn te rangschikken blijft een punt mijnes erachtens horestieus, en hoe ongaarne ik plannen smeed om vereenigen te maken tot verzet, zeer aangenaam zou het mij zijn bunders wijze bij te dragen indien door vele landeigenaren schriftelijk werd overeengekomen die kwestie voor de competente Regtbanken aanhangig te maken. Iets wat vroeger den gevolge der conflicten wel niet doch nu naar ik meen wel kan geschieden. Gepaaid als we zijn betaal 28 jaren en ge zijt van alles af en dan later weder met bijdragen voor den dag te komen is geene genoeglijke klank. En, bij eene irreguliere wijze van beheer, kost het moeite om toe te stemmen dat weder de gelegenheid daar zij onder daarbij betrokken landen weder een geldelijk bezwaar worde opgelegd.

Zeer spijt het mij er slechts een exemplaar van hier aanwezig is, zou het zoo gaarne aan UHwelgeb. terinzage hebben overgemaakt, doch terwijl het ter lezing moet liggen kan ik het niet vergen dat het ter einde worde afgestaan. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHWelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Het ontwerp is gedrukt bij **G.W. van der Wiel** te Arnhem, welligt bij meerdere exemplaren dan het vereischte getal.

Hoogwelgeboren Heer **A. Baron van Mackaij** van Ophemert
Ophemert 12 februarij 1857

27 Grondeigenaren konden zich volkomen met mij vereenigen om bijgaand be-zwaarschrift aan HH Ged. Staten te doen geworden. Drie van Wadenoujen herwaarts gekomen uit belangstelling wat men alhier van de zaak maken zou, deelden wel in zekeren zin ons gevoelen. Doch naar ik uit hun concept als bezwaarschrift op-gemaakt bespeure is daarin het verzet tegen het ontwerp en de onbevoegdheid om hunne gronden op nieuw te beladen sterk gekleurd. Alle vereenigeningen van grond eigenaren in de Nederbetuwe als ook in het graafschap Buren reeds gehouden zenden adressen is, dat zij niets van nieuwe bezwaren willen weten, hetwelk zeer zeker ook uit Overbetuwe zal worden gedaan, weshalve de Staten van Gelderland in de tijd in moeilijkheid zullen komen. Stemmen onze leden voor het ontwerp dan zou ik vertrouwen

dezelve bij het eindigen van hun lidmaatschap gevaar zullen loopen van weder te worden herkozen. Gezindheid om in regterlijk verzet te komen of beter gezegd in regten tegen het besluit van 1818 te ageren bij eventuele in-voering van het Reglement neemt meer en meer toe. Doch in de eerste opgewonden-heid hoort men veelal dergelijke gesprekken, die als het er op aankomt eene an-dere wending nemen, en houd mij overtuigd ons bezwaarschrift om, in cas van invoering van't Reglement, in eene billijker classe gebragt te worden. Wel de wijste weg is behoefte aan veranderingen in het concept zijn mij later niet gebleken. Heb voor uwe naamteekening onmiddellijk onder het slot eene plaats gelaten, met vriendelijk verzoek hetzelfde te willen onderteekenen en dan aan mij terug te zenden, ten einde naar luid van het besluit van Ged. Staten dat stuk door tusschenkomst van het Polderbestuur alhier aan den Dijkgraaf in te zenden.

Naar ik van **Murman's** broer heb gemerkt heeft de architect het werk der besteks reeds ondernomen. Mogt hij er nu maar spoedig mee voortgaan. Heeft UHwelgeb. hem ook geattenteerd op de Consistorie en waar denzelve te plaatsen.

Bijzonderheden van hier zijn mij niet bewust. Het weder is aanmerkelijk veranderd, gisteren was er nog een gering streepje drijfjts in de Waal doch zeer onbeduidend. We raken ver in de tijd en zou nu niet gelooven de rivieren zich weer zullen zetten.

Met de meeste hoogachting en na de complimenten aan Mevrouw heb ik de eer mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 februarij 1857

In de vorige week met Oom **Valkis** sprekende over de verzending van het bewuste adres aan UHwelgeb. vroeg ik ZE of er van zijnentwege ook iets te expediëren ware, dan, bewust stuk, goede mede konde, waarop Oon zeide hij naa s'Hage schrij-ven moest, zoodat ik hem adres en mijn geleidende briefje heb doen overhandigen. Volgens besluit van Ged. Staten moeten de bedenkingen vóór 1 maart e.k. aan dat Collegie worden ingezonden, door tusschenkomst der Waterschapsbestuur en het was onze intentie bedoelde adres door het Polderbestuur alhier aan den Dijkgraaf te doen geworden. Aangenaam zoude het mij alzoo zijn, hetzelfde van UHwelgeb. te mogen ontvangen, liefst aan mijn adres, terwijl oom V j.l. donderdag naar Elburg gegaan en welligt aldaar eenige dagen verwijlen zal, de brieven dan soms tot zijn terugkomst ongeopend blijven.

J.l. zaterdag namiddag omstreeks 3 ure, is, in zeer ordelijke lijkkoets bespannen met 4 in rouw zijnde paarden, het lijk van Vrouwe **Quarles** van Bloemendaal alhier aangekomen, gevolgd door een tigtug waarin waren gezeten, der overledene echtge-noot en diens broeder. Halverwege de laan zijn de verschillende gemeentelijke autoriteiten, als lijkdragers uitgenodigd, de lijkstoet tegemoet gegaan en onmid-dellijk twee en twee achter de lijkkoets plaats genomen hebbende, dezelve tot aan den kerkhof gevolgd. De kist op de lijkbaar geplaatst en dezelve grafwaarts gedragen. Jammer de Do. door zware verkoudheid, waaraan nog lijdende is, verhin-derd werd deel aan de begravenis te nemen, een gepast woord bij dusdanige gele-gendheid is indrukwekkend zowel voor de geëerde betrekkingen als de toeschouwen-de menigte. Was het voor den Heer **Quarles** als lievende echtgenoot een pijnlijk gevoel zijne dierbare gade van den Huize Blitterswijk naar elders te verplaatsen niet minder gevoelvol moet het voor dien heer zijn geweest HHwelgeb. vandaar grafwaarts te begeleiden. De ziekte der laatste dagen doorgestaan had snellijk van gunstige uitwerking kunnen zijn op hare geschokten zielstoestand, welke men heeft opgemerkt dat in de laatste uren beter was. Dan Gode's alwijzen wil was anders.

Met **Murman** die j.l. zondag te Varik gelogeed was en hier is gekomen, met eene teekening in miniatuur van de kerk is nader gesproken. 266 zitplaatsen kunnen nu vallen met inbegrip der

kruisarmen. Als de gaanderijen in de kruisarmen worden gebragt komen er 60 plaatsen bij. Zou het nu maar niet de beste wijze zijn dadelijk die gaanderijen te plaatsen? Wij meenen ja! Hij zal met den meesten spoed het werk voortzetten opdat half maart de uitbesteding kan plaats hebben. Zoo even komt **Hannes** met het concept adres aan de Staten, door de grondeigenaren van de Tielsche vereeniging opgemaakt. Het is in druk en zal UHwelgeb. onder kruisband met deze geworden. Niet wetende of er overexemplaren van zijn wenschte ik wel het zelve na lectuur te mogen terug ontvangen. We zullen het dan copiëren waar nu geen tijd toe is want de bode is reeds in aanmarsch.

Inmiddels met ware hoogachting, na onze beleefde complimenten aan Mevrouw de eer hebbende mij te noemen. UHWelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !

Ophemert 7 maart 1857

Ofschoon het geheel met UHWelgeb. eens zijnde in dezerzijds adres van de Staten omtrent Steenenhoek te plaatsen - "zoo als het daar is liggende" mij bij deszelfs geëerd schrijven van 13 feb. medegedeeld, was ik in de mening zulks bij de terug-komst van hetzelfde daarin te brengen zooals zulks werkelijk is geschied, zonder UHWelgeb. vraag in die zin op te vatten als ik werkelijk had moeten doen en on-middellijk daarop te antwoorden. Het hindert mij dus dat UHWelgeb. daardoor in de verwachting van antwoord is te leur gesteld. Die woorden vond ik zeer juist en heb dezelve bij renvooi aan het slot met verwijzingsteeken ter plaatse waar dezelve behooren geplaatst en toen dadelijk afgezonden.

Gepasseerde dingsdag is het ontwerp in het gecomb. collegie alhier voorgenomen. Verschillende wijzigingen zijn aangegeven zoo ten aanzien van het bestuur als omtrent de ongelijkmatigheid in de classificatie der polders. Genegenheid tot bijdrage bestaat, doch slechts voor het gewone. Alle buitengewone kosten voor het Rijk en geene betaling vóór de herstelling van den verhoogden waterspiegel. Naar ik verneem heeft het gecomb. collegie van Nederbetuwe tot eenige bijdrage zich onverplicht geacht, en in dien zin zou ik vertrouwen ook van wege Overbetuwe zal worden berigt. Door de Heer Bm. **Lijnden** zal UHWelgeb. deswege wel op de hoogte hebben gebragt. Het afschrift van ons adres gaat hierbij en het gedrukte zal onder couvert aan UHWelgeb. inkomen.

Nu, in vertrouwen, over iets anders. Het is UHWelgeb. bekend dat de buiten teen des dijks te Varik met de daarvoor gelegene pakking is weggezonden. Eene ernsti-ge calamiteit welke gebiedend voorziening behoefde. **Formijne** Heemraad in loco gaf daarvan, bij afwezigheid van den dijkgraaf en den Hr. **van Pallandt** oudste Heemraad de overige leden des dijkstoels kennis. Ze verschenen ter plaatse en vergaderden ten huize van **Formijne** en namen besluit dat tot herstel, een geschikt en deskundig persoon met het uitvoeren des werks zou worden belast onder toevor-zicht van den Dijksoepzichter en den Heemraad in loco. Die deskundige zou, er tijd tot aanbesteding ontbreekt volgens het besluit, het werk uitvoeren en naar cubiek berekening voor het te bezigen hout, bepuining en bezanding betaald worden. Die deskundige verscheen en naar **Formijne** zegt, vond hij bezwaar het werk op zich te nemen. Naar anderen zeggen heeft **Formijne** dat bezwaar oneigentlijk opgevat of begrepen. Hoe het zij dit voor als nog onzekerheid. Doch waar is het dat **Formijne** heeft gedwaald door bij het uiten van bezwaar van dien deskundigen, de dijkstoels-leden welke het besluit mede hadden genomen niet onmiddellijk daarvan te preveniëren ten einde nadere deliberatien des wege te houden. Wat doet **Formijne** hij koopt hout aan, laat den deskundigen hout aanvoeren en bewerkt met dien deskundigen en onder opzicht van den dijksoepzigtter. De afwijking van het genomen besluit wordt zeer euvel genomen, de kosten der bewerking loopen volgens mededee-ling des dijkgraafs hooger dan bij cubiek werk. 26 Jan. l.l. is daarover dijkstoels vergadering belegd, daarna vergaderd het gecomb. college waarin ons die zaak wordt medegedeeld en hoorden toen het idee dat men zoude

berekenen wat het werk naar cub. berekening moest kosten en het meerdere dan voor rekening van Hr. **Formijne** als afwijker van het besluit zou worden gebracht. Dat plan zeker veronderstellende zou worden uitgevoerd, nam echter j.l. dingsdag in de voorafgaande dijkstoel vergadering een andere wending. **Formijne** die op 26 januarij niet ter vergadering tegenwoordig is geweest kwam j.l. dingsdag. Werd toen over de zaak onderhouden, en dat onderhoud heeft de gemoederen die gistende waren al verder doen oprijzen, zoodat de leden des dijkstoels het langer zitting nemen met **F** ondragelijk scheen geworden. Bij monden van den Dijkgraaf, in onze opvolgende gecombin. vergadering, na opsomming van feiten door **F** begaan, zoo wel vroeger als nu, met het zich niet houden aan het bewuste besluit het voorstel werd geuit, om dien Heemraad, op grond van art. 12 der Reglement (merkelijke achteloosheid) bij Ged. Staten voor te dragen. Hem zijn ontslag te bezorgen of liever het voorstel daartoe aan den Koning te doen. De personele vête tusschen **v. Dam** en **F** is U bekend, **den Ouden** en **Spillenaar** taxateurs der zinkpakkingen in dit District zijn hem ook niet gunstig, de Hr. **Pallandt** zeer nauwgezet en een man van orde was ook niet tot de bestrijders. Evenmin **v. Everdingen** en **de Bruijn**, zoodat mijne in de bres springing om vrouw en kinderen te sparen voor dat grievende wel gelaten werd aangehoord maar de hoop op verandering in de zaak geen meerklank deed ondervinden. Alleen zou men het besluit nog acht dagen terughouden om zulks in te zenden. Vleide me nog met meerdere gemoeds kalmte en verandering, doch nader begreep ik zulks slechts de gelegenheid tot eigen aanvraag van ontslag was. Zal dat gebeuren? Ik weet het niet, doch betwijfel het. Intusschen het voorgevallebne doet mij zeer leed, hoewel geen blinde aanhanger van **F** dat weet UHwelgeb. wel. Maar op zijn gevorderden leeftijd dusdanig omstandigheid te moeten hebben en het talrijk daarin deelende personeel van vrouw en kroost maakt een gevoeligen indruk op mij. IJver voor de zaak en gejaagtheid om uit hoofd van het wintergetij waar ijs als andersints belemmeringen konden te weeg brengen, heeft hem welligt ten prikkel geweest zoo los weg te werk te gaan, daarbij Burgem. van de plaats 'eigen ik", zie op mij de man die alles bestuurt en regelt. Geen ander idee's kan ik mij vormen van den anders zoo doordenkenden man. Van harte hoop ik **Jacob** van de lastige visite (aangezigtspijn) spoedig mag zijn bevrijd en dezelve niet wederkeere. En kort bezoek geeft voldoende herinnering tot opwekking van medelijden bij andere lijdens geen wonden dat het pijn lijdende van **Jacob** voor Mevrouw's zenuwgestel nadelig is geweest en het lijdende deel de voet daardoor weder een schokje en arrière heeft gekregen. Onze beleefde compl. aan Mevrouw en de Jnkers verzellen deze terugblik mij inmiddels met ware hoogachting de eer heb te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. Het sterven van **Murmans** moeder zal weder eenige oponmthoud in het bestek veroorzaken. Ten opzichte van de gaanderijen ben ik er ook zeer voor tot ver-huurplaatsen in te rigten. Het sierlijker voorkomen zal de kwade reuk wel wegnemen. Thans evenwel is er een lelijk luchtje aan.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 11 maart 1857

Den Hoogwelgeb. Heer **A. Baron Mackaij** van Ophemert
s'Hage

(Noot bewerker: dwars door de oorspronkelijke briefaanhef waren de navolgende woorden geschreven: "Kroonen Is er gedacht aan de hangende kroonen. Predikstoel zal aen haren moeten zijn verlicht vicarie misbruik").

Gisteren 10 dezer teekening, bestek en begrooting van kosten der kerk van **Murman** ontvangen hebbende, is door mij heden morgen vergadering van Kerkv. en Notab. gehouden welke laatsten geene zwaarigheid gemaakt hebbende het verbouwingsplan en de daartoe vereischte somme goed te keuren, alzoo met unanieme stemmen besloten is de zaak zijn beslag te doen erlangen.

Hoe meer spoed er nu gemaakt wordt des te beter zoo veel in den afbouw als uit een financieel oogpunt. We hopen dat het naar de teekening d.d. ook uwe goedkeuring moge erlangen. Ten aanzien van den tijd van afwerking en opleevering zouden men gaarne 1 maand, of, kan dat niet, althans 14 dagen vóór 1 november, daarmede in orde zijn. Alleen is het voor gekomen de dekverf uit te stellen tot het voorjaar van 1858 want te spoedig op elkander moerende geleverd worden, zal de zelve niet droog zijn en zijn harten dan kleeft dezelve. De termijnen van betaling zijn niet in het bestek vermeld. Ons is voor gekomen dezelve in 3 termijnen te bepalen naar de, in dergelijke zaken, te volgen regels. Hoe moeten we handelen met het Prov. Collegie van Toevoorzicht? Zullen we teekening en bestek met de begrooting moeten opzenden of zal het, terwijl uit het privé van de kas der kerk werken, niet noodig zijn. Voorlichting deswege zal mij aangenaam zijn. Het is ons voorgekomen bij de begrooting voor 1857 magtiging te vragen

1e tot het vragen van afschrijving op het Grootboek des daarop ten behoeve der kerk ingeschrevene som;

2e tot negotiatie van het te kort komende bedrag approximatief 4½ mille

Art 76. geeft er onzes inziens aanleiding toe, wat betreft het geldelijke; de wijze van herbouw en inrichting geloof ik niet aan het voordeel van dat Collegie zal behoeven te worden onderworpen. Doch willen we het doen, het zal immers niet schaden.

Middelerwijl wij vergaderd waren kwam pr. post in, bijgaande circulaire van het Prov. collegie d.d. 5 dezer. De beperkte tijd van bericht deswege in te zenden heeft aanleiding gegeven dezelve in behandeling te nemen. Zoo als UHwelgeb. bekend is heeft vanaf Do. **Voorhoeven** telekn jare de predikant als gratificatie genoten eene som van *f* 100,=. We hebben gemeend onder uwe nadere approbatie te berigten dat het Kerkefonds bij magte is om de helft der som ontbrekende aan de *f* 800,= bij te passen. Dan verbinden we ons wel voor *f* 75,= doch we betalen nu bij wijze van gratificatie *f* 100,= en het is al

Daarmede op te houden, in het eventueel geval ons dan verbonden, hadden we een jaarlijks profijt van 25 gl. en de predikant kreeg *f* 150,=. Werd er dus beter door, ja wat zegt daarvoor was het voordeliger.

Uwe zoo bekende vlugheid in alle zaken en omstandigheden, zoude in deze ook zeer te stade kunnen komen, want het bestek dat nog al volumineus is, moet 5 keer worden afgeschreven ten einde het zelve op verschillende plaatsen ter inzage te leggen. En hoe eerder er publiciteit aan kan gegeven worden zoo beter. Zal eene inschrijvingslijst laten circuleren voor de aanvoer van zandsteen. Voor de boeren is dit in het minste geene moeite en de aannemer rekent voor alles. Meende het niet ondienstig te zijn UHwelgeb. hierbij eene concept begrooting voor 1857 ter inzage en beoordeeling te zenden, om in het onverhoopt geval druk-tens UHwelgeb. mogten beletten over te komen, dan daar omtrent wijzigingen en verbeteringen aan te brengen die U voorkomen in het belang der kerk noodig te zijn. We zouden dan andermaal kunnen zamenkomen eerst Kerkv. daarna Notab. om die begrooting vast te stellen. En mogt het dan noodig zijn konden wij teekening, bestek en begrooting overleggen - trouwens het laatste niet eerder dan het verzocht wordt. Omtrent het plan van de negotiatie nog wel eenigen tijd zijnde, hebben wij naar ik meen reeds gesproken bij aandeelen te stellen. Door het openen eener inschrijving *f* 250,= voor elk aandeel tegen zeer geringe renten telken jare af te lossen bij uitloting het bedrag dat de kas gedoogd. Zeker zullen we kunnen stellen 2 aandeelen doch meer schulddelging kunnende geschieden ook te bevorderen.

Het ultimatum aan Heemraad **F** gesteld om zich te beraden zelf ontslag te vragen, dan wel bij Ged. Staten in verhoor te komen is geeindigd. Wat zal ZED doen hoor ik UHwelgeb. vragen? Zoo ver ik weet zelf niet vragen maar de zaak aan HH Ged. Staten oordeel onderwerpen. Wordt hij in zijn gelijk gesteld dan moeten er ver-scheidene het veld ruimen enfin! de tijd zal het leren. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 14 maart 1857

In hoeverre art. 12 van het Pold. Regl. op de bewuste zaak kan worden toegepast, weet ik ook niet, want de zaak is niet verzuimd. er is slechts door **F** verzuimd, om bij het voorgeven van bezwaar door **v. Aalburg** die volgens het dijkstoelsbesluit het werk per cub. al zou ondernemen, de dijkstoel nader op te roepen om andere maatregelen te nemen - **van Aalburg** heeft te kennen gegeven **Formijne** hem niet heeft begrepen en hij geen bezwaar tegen de door den dijkstoel besloten wijze van bewerking had. Van achteren heb ik gehoord de som die het werk heeft gekost bedraagt *f* 3400,= en naar opgave van **van Aalburg** zou de berekening per cub. el zijn *f* 2900,= dus komt dat met het gezegde des dijkgraafs overeen er plus minus *f* 1000,= meer was verwerkt door **Form.** dan volgens het plan van den dijkstoel behoorde te worden gedaan. Had men gezegd **Formijne** gij hebt afgeweken van het dijkstoels besluit. Gij hebt naar eigen zienswijze gehandeld. We zullen u be-schouwen als beheerder gij doet verantwoording en wat het werk meer kost dan de bij het bewust besluit bepaalde cub. berekening, zal uit uw privé moeten proflueren. Het District kan daarvan niet de dupe zijn. Dat ware fix geweest, maar nu is het te hard volgens **Form.** en de dijksoepzichter wilde **Valburg** zijn geleverd hout aanrekenen tegen *f* 45,= per 156 bos of zogenaamdd dikke vim. Maar volgens de dijkopzichter was het te kort, de bossen te dun zoodat het volgens hem en **Form.** geene hogere waarde had dan *f* 37,=. Volgens anderen is van Varik ook hout geleverd en dat moet zeer slecht zijn geweest. Ook zou door **Form.** voor te duren prijs rijs waarders hout zijn aangekocht te Heerwaarden en Rossem. Doch wat er van zij, zoodra eene zaak in kwestie bestaat, kan men er veelal niet op de verklaringen af gaan om rede van partijdigheid.

Naar ons op 26 Januarij j.l. werd medegedeeld lag het ook primitief in het plan van de Dijkstoel om de rekening van **Formijne** tegen de berekening van het cub. werk van **Aalburg** te vergelijken. Doch **Formijne** op dien dag niet ter vergadering opgekomen, heeft daardoor de hartstogten meer in beweging gebracht en in de dijkstoelsvergadering van 3 maart j.l. moet door **Form.** zijn te kennen gegeven, hij eerder dank dan wel afkeur had mogen veronderstellen, is aller ongunstigst overgekomen. Had hij toen, bij wijze van amende honorable meer van de afwijking van de dijkstoels besluit gesproken, welligt waar er dan op kalmer toon decisie in de zaak genomen bij den dijkstoel en niet het voorstel aan het gecombineerd collegie tot ontslag voordragt gevolgd. Schuld te bekennen waar die werkelijk bestaat ligt niet in ieders karakter. Zal door het aanzienlijk waterpeil dat er voor dijk stonden de successiefelijke nazakking van den buitenteen des dijks zelfs nog onder de bewerking de afwijking van het besluit der dijkstoel hem bij Ged. Staten versooning aanbrenge? Betrekkelijk uwe vraag "Zijn de **Verstegen** voor **Form.**" De beantwoording hiervan is moeilijk. UHWelgeb. moet weten er verschillende personen van dien naam zijn. Eén heeft er zitting in het Gec. collegie het is **B.G. Versteeg** te Waardenburg. ZEd was niet ter vergadering tegenwoordig doch is naar vroegere opmerkingen niet voor **Form.** te Geldermalsen. In Deil zijn er onderscheidene van die naam, nopens die hunne stemming kan ik niet oordeelen. Zijn ze in de gegevene zaak voor hem, het is volgens het oordeel der publieke opinie welke voor **Form.** is omdat men het besluit meer beschouwd als uitvloeisel van personele vête. Maar als de Lingekantsche bewoners vernemen er meerder kosten

zijn gemaakt als dringend nodig was - niet dat ik dat nog zoo gaaf aanneem - dan zal de gunstige opinie voor **F** weer zakken, want dat mededragen in dijks-en waterwerken is altijd hun hinderlijk hoe billijk het zij dat de weerbare toe-stand des dijks over het geheele district bekostigd worde. Moge het appliceren van het galvanisme gunstige resultaten opleveren. We verblijden ons over **Jacob's** herstel. Kan begrijpen de beslissing "zal mijn jongste de militaire roeping, uit aanmerking van zijn gestel, aanhouden" moeilijk is, vooral als hij daar voor nog zoo ambitieus blijft. Wie eet of het bericht van het heerschen der tiphus aan het Nieuwe Diep niet in Godesraad eene stem zal zijn, Neen ! Mijn zoon er niet weder heen. Uit mijn gansche hart UHwelgeb. in deze de beste keuze ! De kerk c.a. zal UHwelgeb. zijn geworden, het is een krasse som. Was de behoefte dringender het plan van uitvoering zou mij welgevalliger zijn. Ruim 4 mille meer aan te wenden als we werkleijk hebben is altijd een punt van bezwaar, niet om het onoverkomenlijke maar schuld maken voor iets wat niet dadelijk dringend is, is in eigene gevoel stuitend, maar de medeplannenmakers in de zaak denken er anders over. Gezien hebbende de Kamer is gescheiden kan welligt nog aanleiding geven tot een onverwacht bezoek van UHwelgeb. Bij de beleefde compl. mijner vrouw aan UHwelgeb. Mevrouw en de Jonkers voege ik de mijne en heb de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 maart 1857

Ben gisteren ter Arnhem zijnde bij den Gouverneur geweest in zake de aangelegent-heden van **Formijne**. Voelde mij onaangenaam dat niet in de notulen de meningen zijn opgenomen door de leden geuit. Niet zoo zeer dat ik vermoede die eenige ver-andering aan de zaak zou geven, maar om het bewijs te doen uitkomen hij eenige consideratie verdiende. De zaken staan niet gunstig. Niet zoo zeer om de feiten vroeger aangehaald als wel door **F** over gelden uit de districts kas is beschikt. f 600,= heeft hij tot het doen van betalingen verlangd hetwelk gepaard met de afwijking des besluits van 23 dec. l.l. en het uitdrukkelijk beding in het zelve geene gelden uit de distr. kas zouden worden verstrekt alvorens het werk was afgeleverd en opgenomen. Hoe nu, den anders zoo genialen man tot de begane stommiteiten is gekomen, verklaar ik mij niet te begrijpen.

Uwe intercessie anders zeer vermogend en krachtig zal in deze zaak niet veel kunnen baten. Het mij door UHwelgeb. kenbaar gemaakt gevoelen dat het bestek, teekening en begrooting van kosten nevens het besluit van het Kerkelijk Collegie bevattende aanvraag tot de kerkverbouwing en het verzoek tot afschrijving op het grootboek tot te geldemaking van dat bedrag en tot negotiatie van het tekortkomende, bij de begrooting voor dit dienstjaar aan het Prov. Colegie van Toezicht tot het obteneren der goedkeuring is geheel gegrond. Voor het geval ook dat geene subsidie gevraagd wordt, is bij gezegd collegie steeds de meening gedeeld in zage dier stukken behoort te worden genomen. Het zal mij aangenaam zijn de stukken van **Murman** terug te erlangen. Voor als nog is dit het geval niet doch zal er hem naar vragen. Wij kunnen dan het concept besluit opmaken en UHwelgeb. ten fine van verandering of verbetering doen toekomen. Met de meeste hogachting en beleefd respect ook mijner vrouw aan UHwelgeb. en geëerde betrekkingen heb ik de eer te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 23 maart 1857

De zaak van **F** en de gevolgen uit dezelve kunnende voortvloeien zijn mij zeer hinderlijk dat ik dezelve niet in de pantoffels voor mijne legerstede kan laten maar mij steeds voor de oogen zweven.

Ter voorkoming van meerdere verwickelingen in deze hoogst netelige en mij grie-vende zaak neme ik de vrijheid UHwelgeb. aller beleefdst en vriendelijk te verzoe-ken, van mijn schrijven van gisteren maar geheel voor zich te houden. Aan openhar-tige mededeeling had ik behoefte, wel wetende dat UHwelgeb. als grootelijks belang stellende als zoveel het tegen als voor te weten. **Formijne** die gepasseerde maandag naar huis is gegaan heb ik niet gesproken en alwaar zulks ook het geval geweest zou ik natuurlijk niet gezegd hebben wat de Hr. **van Stirum** mij heeft te kennen gegeven. Zeer zeker zal **Formijne** dezer dage wel aan UHwelgeb. schrijven en het besluit van het gecomb. collegie ter lezing zenden. Doch bij rescriptie Uwerzijds komt het mij beter voor hij van geene woorden door den gouverneur geuit kennis drage, want in opgewondenheid zoude hij zich kunnen misgaan en iets blijken laten, hetgeen hoogst onaangenaam op mij zou kunnen terugwerken. Immers is het ook beter de Hr. **van Pallandt** daarvan niets te weten komt.

In het vermoeden dat UHwelgeb. mogt veronderstellen **Formijne** ook deelgenoot was gemaakt van des Gouverneurs meening, zou zulks tot aanhaling van iets in mijn schrijven van gisteren neergelegd eventueel kunnen aanleiding geven en hoope dat het UHwelgeb. mij niet ten kwade zal duiden deze dien gisteren opvol-end.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. Heb gisteren niet gemeld de de f 600,= door **Formijne** van den Distr. ontvanger gevraagd gestrekt hebben tot door den dijksopzichter gedane uitbetalingen aan de daggelders. **V**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 30 maart 1857

De kerkelijke begrooting is gearresteerd. We hebben overlegd daarvan UHwelgeb. te preveniëren en alvorens iets te verzenden uwe intentie te vragen, nopens de te doene verrigtingen. Had zich de gelegenheid te Arnhem zijnde niet voorgedaan om er mondeling over te spreken of men bij betaling uit eigen fonds doch nog tekening en bestek verlangd was van achteren gezien beter geweest. Maar als wij besteden, en volgens art. 76 van het reglement magtiging behoeven én tot verkoop én tot negotiatie, kan men ons in de voldoening der gestelde termijnen lastig zijn met het ophouden der autorisatie. Ook vertrouwen wij niet wel afschrij-ving der fondsen bij het grootboek zullen bekomen, ook aldien die autorisatie ontbreekt.

Inmiddels neme ik de vrijheid hierbij ten fine van verbetering over te leggen concept besluit met vriendelijk verzoek zulks, kan het zijn, spoedig te doen retourneren.

Heb een balletje opgeworpen om terwijl het ver... loopt de besteding nog tot den herfst uit te stellen doch men moest maar niet uitstellen want van uitstel komt afstel was het antwoord.

Tot mijne innige blijdschap kan ik UHwelgeb. mijne vrouw weder wat beter is. Heb er zeer over in zorg geweest en daarbij die onaangename zaak van **Form**. zoodat ik nachten heb doorgebracht die mij zeer lang vielen. Na ons beleefd respect ook aan Mevrouw verzocht te hebben heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 13 april 1857

Het doet mij genoegen door UHwelgeb. in de zaak van **F** alles is gelezen. Dat de gevraagde verwijdering en van wege den dijkstoel en opvolgend van wege het gec. coll. UHwelgeb. bevreed, moet ik tot mijne beschaming avouëren, wel het geval zal zijn. De onaangename indruk daarvan blijft mij bij. Bij het bemerken dat geene mijner aangebrachte pleisters kleefden, had ik aan mijne laatste stem niet die luttelheid moeten toeschrijven als waarop ze op het

oogenblik van het gebruik beschouwde en van het leggen van alle nader verband na de vergadering moeten afzien, doch helaas. Het is niet anders. Hoewel de misdaad mij steeds pijnigt moet de eigentlijke straf navolgen en zal die als verdiend aanmerken - ja mij er meer over bevredigen, als dat **F** de toegedachte daad voor straf word aangerekend in den zin van de vergadering.

Wat ik mij niet bepaald herinner UHwelgeb. in mijnen laatsten gemeld te hebben is, dat door **F** nog is aangebragt eene verklaring door zekere **Ringlesteijn** gegeven dat **van Aalburg** wel degelijk te kennen had gegeven zoo wel aan dien persoon als zijnde **van Aalburgs** vroegere compagnon **Smits** dat hij het werk der verzinking had kunnen mede krijgen; gezegde **Ringlesteijn** is ook door de Commissie uit Ged. Staten gehoord. Uwe vraag wat kan ik voor **F** doen? is mij moeilijk te be-antwoorden. Zou in val de zaak de Minister wordt voorgelegd Z.E. geene toelichting tot een goed overzicht derzelve behoeven? En is het aanvankelijk al niet veel Ged. Staten sautiën hebben erlangd van iemand der zake kundig; geloof me zulk een intercessie snijd hout. J.l. zaterdag is het bestek d.d. der kerk van het Prov. collegie van toezigt teruggekomen voorzien van een besluit van goedkeuring en te kennengeving de magtiging door hen bij Ged. Staten ter afschrijving op t'Grootboek en negotiatie der noodige som zal worden gevraagd. De annonce voor de Couranten Haarlem en Tiel zijn klaar als ook de biljetten. De bestekken ter lezing moettende liggen worden vervaardigd en hadden reeds klaar geweest indien **Murman** weder niet gezuimd had mijner brief goed te lezen. Heb hem voor 3 weken gevraagd bij het toezenden van teekening en bestek of ik de bestekken zou laten copiëren, dan wel of dat zijnentwege zou worden bevorderd. Doch heb daarop geen antwoord ontvangen, en veronderstelde toen zulks door hem zou zijn besteld, doch krijg gisteren bericht van hem en vroeg daarbij of ik wel had gedacht om de bestekken te laten afschrijven. Het zal zaak zijn omzichtig met hem te zijn in de gevolgen.

Tegen donderdag 30 april e.k. hebben we afgesproken de besteding te doen plaats-hebben. Vindt UHwelgeb. dat goed en zou UHwelgeb. ook kunnen tegenwoordig komen? Bij aldien niet, houden we natuurlijk tijd van beraad omtrent het al of niet doorgaan en zullen UHwelgeb. dadelijk schrijven de aannemer en de som.

Voor het geval het cijfer der aanbesteding wat te kras was zou ik wel met de Kerkvoogden willen overleggen, maar de gegadigden voor te stellen een tweede plan, namentlijk eene inschrijving te openen en daarna bij afhanging de kerkverbouw voor te brengen, om klaar te hebben 1 september 1858, indien we daarmee een zak guldens konden uithalen, zou ik er voor zijn zulks mede te nemen. Hoe zou UHwelgeb. dit plan vinden? Gaarne zal ik hieromtrent deszelfs gevoelen vernemen, als het voorstel daarvan afhankelijk makende. Natuurlijk moet men zien of er in-clinabelen genoeg zijn, anders spreekt het vanzelf een nieuwe oproeping van inclinabelen moet voorafgaan.

Inmiddels deze doende vergezeld gaan van onze beleefde complimente ook aan Mevrouw heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 1 mei 1857

Gisteren 30 dezer hebben we voorgebragt den herbouw van den kerk. Vijf inschrij-vingsbiljetten zijn ingekomen. De laagste inschrijver was *f* 11.849,= tegen *f* 8.000,= gepresenteerd en nader opgeboden hebbende met *f* 25,= tot 11.825,= moest den laagsten inschrijver het regt weder varen bij de conditie toegekend, om tot het montant zijner inschrijving aan te bieden. Het cijfer der begrooting is *f* 10.857,= ergo schier 1 mille lager zoodat wij, zoo als UHwelgeb. kan denken, het werk niet hebben gegund. Onmiddellijk na den afloop deed zich een gegadigde op om het werk uit de hand aan te nemen, doch we merkten aan dat wij in de onderhavige zaak

daarin niet konden treden. Op mijn voorstel aan kerkvoogden om het werk nader te presenteren, en wel om het in den jaar 1858 af te bouwen, werd aangemerkt dat het dan beter was zulks la-ter te doen bijv. in augustus of september e.k. omdat er vermoedelijk meer con-curentie zou zijn vond dit laatste idee meer bijval waartoe dan ook is besloten. Voor zover we konden bemerken baarde het bij de aannemers nog al groot opzien om zoo spoedig het noodige werkvolk te krijgen terwijl er veel drukte was. Waar de besteding wat vroeger geweest dan had men zich daarvoor meer en voordeeliger kunnen inspannen. Indien we derhalve in aug of sept. e.k. herbesteden en den afbouw in het najaar van 1858 stellen zal er zeer zeker voldoende tijd voorafgaan om het noodige personeel te kunnen krijgen. Bij eenigzints gunstig klimaat zou men dan half maart met de fondering kunnen aanvangen, hetwelk den geregelden afbouw met een minder talrijk personeel zeer zou in de hand werken en het werk ongetwijfeld op den bestedingsprijs zeer van invloed zal zijn, even als het tijdig aanschaffen en aanvoeren der materialen.

Hoewel deszelfs overkomst mij aangenaam was voorgekomen ook in zake der kerk is het nu het tot geen resultaat is gekomen, tijd en moeite gespaard.

Bijzonders van hier niet te melden zijnde eindig ik deze onder uiting der meeste gevoelens van hoogachting en na ons respect ook aan Mevrouw verzocht te hebben door de eer te hebben te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Ophemert 8 mei 1857

(Noot bewerker: het eerste gedeelte van de brief niet aangetroffen).

Iets dat niets zal verhelen en veel kosten veroorzaken. De ongesteldheid van **Jacob** hebben we met deelneming vernomen. Van harte hoopen we dezelve spoedig moge wijken waarop we de gunstigste opinie hebben, omdat de patient, anders van gezonde constitutie, geen lang voedsel aan dien hond zal geven. Met dit weder is het zaak voor de patient zich te wachten want ofschoon schijnbaar fraai is het in de natuur koud en de nachtvorsten blijven nog allang aanhouden. Doch men veronderstelt niet er voor de vruchtboomen veel schadelijks in zal zijn, omdat de kers nog zijne bloem tot beschermer heeft. De te veld zijnde rogge lijdt, ook de tarwe op schraal land eenigermate. Doch dit laatste kan nog ten beste uitkomen, bij eenigzints gunstiger klimaat. Over het geheel is eene drooge koude minder nadeelig dan eene natte. Met beleefd verzoek van ons respect aan Mevrouw en vriendelijke groeten aan **Jacob** heb ik de eer mij met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !

Ophemert 7 junij 1857

Het verlangen mijner vrouw, om, alvorens bepaald plan tot het baden gebruik te maken, den Hr. **v. Bijland** op uw advies te raadplegen was j.l. donderdag zoo goed gevestigd dat het geraden achtete in den morgen van vrijdag de togt naar s'Hage te ondernemen. Met de Tielsche boot gegaan zijnde, meenden we het spoor van $\frac{1}{4}$ voor 12 te zullen bereiken. Doch het lange oponthoud met het in- en uitladen van vee tusschen weegs stelde ons daarin te leur en kwamen te laat aan het station te Rotterdam, zoodat het vertrek vandaar eerst met den derden trein kon geschieden. We hebben het evenwel in 's Hage uitmuntend getroffen doordien we bij onze komst ten huize van den Doctor, ZEd konden spreken en vond het voor het gestel mijner vrouw zeer geraden het Em serbad te nemen, want bij verzuim kon dien Heer er de vrees niet van uitsluiten de ongesteldheid zoude verergeren, zoodat men nu, hoe groot het ook opzien baart, tot het besluit is gekomen die middelen aan te wenden. Geve God dat het een gunstige uitwerking mogt hebben daar de irribiliteit en het zwakke gevoel in de ingewanden veel vermogen op het zwakke gestelletje krijgen, dat dezelve geheel baas worden.

Ofschoon wel zoo spoedig mogelijk hoope te gaan, zal het moeilijk voor het laatst dezer maand kunnen ondernemen.

J.l. donderdag avond even bij oom **Valkis** zijnde, vernam ik UHwelgeb. den volgende ochtend plan had hier te zullen komen en heb heden met groot genoegen vernomen van uwe spoedige reis naar Aken en Mevrouw van de vermoeyenis aan de reis verbonden, geen hinder heeft gehad. Van harte hoopen en wenschen we dat deze derde enterprise de heilzaamste gevolgen moge hebben. We ondervinden hier heden eene drukkende warmte, doch nu, zijnde namiddag 5 ure begint het zonder onweer weldadig te regenen met eene betrokken lucht 't welk op vele veldproducten gunstig zal zijn, indien het althans geen al te spoedig einde neemt. Want de kleigronden en daaronder die met zomergraan bezaaid zijn sterker gedroogd, hetgeen UHwelgeb. tijdens deszelfs verblijf alhier, wel zal hebben opgemerkt.

Het kersen gewas algemeen veel belovende is tot goede prijzen verkocht. Voor zoo ver althans het boomgaartje van mij betreft is het boven mijne tax gegaan.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 20 junij 1857

Gisteren is ontvangen besluit van den Minister van eeredienst daarbij te kennen gevende dat de Koning heeft goedgevonden *f* 75, te voegen bij het Predikants tractement in te gaan 1 januarij l.l. zoodat nu uit s'landskas zal komen *f* 725,= en *f* 75, uit het Kerkfonds.

Naar ik vermoed zullen we 29 dezer van hier vertrekken naar Ems. Mijn gevraagd verlof is toegestaan, en ter voorkoming van onaangenaamheden heb ik een buiten-landschepen genomen, bij gemis van zoodanig document kan men ons bemoeilijken. In vroeger tijd heb ik mijn voor de reis bestemd geld in goud mede genomen, maar uit hoofde de gouden Willem geen vaste waarde meer heeft zal men minder genegen zijn die in den vreemden te ontvangen. Zou men bankpapier willen in betaling nemen? Uwe ervaring in deze gaarne wenschende te raadplegen, zou het mij hoogst aangenaam zijn indien UHwelgeb. de goedheid geliefde te hebben mij hieromtrent te willen inlichten.

Ben ik wel geïnformeerd dan zou het verblijf der Vrouwe van Ophemert te Aken langer zijn, dan aanvankelijk plan was. Van harte hoopen en wenschen we haar Hwelgeb. in welstand mag verkeer en de badkuren gezegende gevolgen zal mogen hebben. Waren er tijdens mijn vorig schrijven uitzichten op een weldadigen regen, dezelve zijn niet verwezenlijkt. De sterke zonneschijn gepaard met de ooste windgeeft aan het gras een dor aanzien en het veldgeweas begint er onder te lijden. De muizen nemen toe en het zou jammer zijn dat insect de schoone veldge-assen veel nadeel berokkende, ofschoon hier nog in meerdere mate is dit op sommige plaatsen elders werkelijk het geval.

Moet heden voormiddag naar Tiel ter bijwoning eener gecombineerde vergadering waarin zal gehandeld worden over de aangewende kosten der verzinking te Varik en wel of de meerdere uitgaven door **Formijne** gedaan als wel naar opgevene berekening van **Aalburg** de kub el zou kosten den Heemraad al of niet zal worden ten laste gelegd. Mogt dat niet gaaf worden aangenomen dan voorzie ik weder onaange-name procedures want in den toestand waarin we tijdens de verzinking waren is de rekening van **Formijne** niet te hoog. Bewuste zaak blijft in s'Hage lang hangende. Hoop UHwelgeb. het resultaat der vergadering te melden.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 27 junij 1857

Voor dezeszelfs geëerd antwoord op den mijnen, zoo wel met betrekking tot de onzerzijds geuite wenschen als omtrent de voorlichting in het pecuniële zeg ik UHwelgeb. bij deze beleefdelyk dank.

Met deelneming hebben wij vernomen dat Freule **Fagel** zoo ernstig ongesteld is geweest. Gelukkig dat het gevaar geweken zij. Wat een toestand is dat ook voor Mevrouw geweest!! Mogt HHwelgeb. er naar niet mede geleden hebben. We hebben zorg dat het HHwelgeb.'s gestel zeer zal hebben aangedaan. Dank de voorzienigheid voor het aanbreken van minder zorgwekkende dagen, en dat onder Haar hoog bestuur de uitwerking der baden aller gunstig voor die zeer geëerde Vrouwe moge zijn. Tot kwijting mijner op mij genomen schuld om UHwelgeb. van den uitslag der gecomb. vergadering te informeren dient dat de zaak der zinkpakking wel is voorgebracht doch op het voorstel van den Dijkgraaf (ten aanhore van **Formijne** uitgebracht) dat het vanwege het Collegie aangevraagd ontslag van den Heemraad voorals nog niet is verleend. De zaak omtrent de zinkpakking of liever het treden in eene rekening deswege tot eene nadere vergadering te verschuiven. Welk voorstel is aangenomen. Men zal naar ik vermoed, eerst willen afwachten welken keer de zaak in 's Hage zal nemen. Het ernstige onderzoek aldaar doet mij genoegen.

Gepasseerde maandag veiling van hooigras voor de Duitse Orde en oon **Valkis** dito van zaad van UHwelgeb. gehouden hebbende, viel het, bij de ontmoeting mij op, Oom er geelachtig en slecht uitzagen bemerkte ook wel dat hij er gansch niet goed uitzag, waarop dinsdag weder een aanval van koorts is geweest en welke zich heeft hervat. Heden voormiddag ben ik bij hem geweest omstreeks elf uur; voelde zich toen nog niet direct koortsig mar hoewel er nader niet van heb vernomen zou ik het betwijfelen of hij wel zal zijn vrij gebleven. Oom zal zich wat moeten ontzien en niet aan zijne sterke wilskracht bepaald gehoor moeten verleen want anders vrees ik het mis loopt. Zijn ver gevorderden leeftijd hoe kragtig hij er ook nog op is, zal dit niet gedoogen.

Naar het mij voorkomt heeft het koolzaad goede prijzen afgeworpen. Vooral van het gerooid ijpenbosch want dat is zoo fijn van stroo. Het hooigras is zeer hoog in prijs gestegen, gisteren onder anderen is dat van de familie **Gerken** verkocht tegen ongekende prijs in verhouding tot de kwaliteit. Ondanks de felle droogte en hevige warmte houdt het wintergraan en aardappel gewas zich boven verwachting. Ben ik wel geïnformeerd dan zouden de muizen verminderen het zou een groot voorregt zijn.

De wet op het onderwijs, heb ik heden gezien, aanstaande maandag in de 2e kamer zal worden in behandeling genomen, dus dagen van strijd en spanning in het verschiet wat er ook van moge worden, geen voor het belang des lands treurige gevolgen worden er uit geboren. Het verkeer onder den vreemde zal mij onze nieuwsbladen wel doen missen.

Met den wensch dat UHwelgeb. deszelfs waardige Gade in verbeterden welstand zal moge terugzien en het verblijf op den huize Ophemert voor de geëerde bewoners regt aangenaam moge zijn, eindige ik deze en heb inmiddels de eer met ware hoog-achting, na onze beleefde groeten ook aan de Jonkers, te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Arnhem 7 october 1857
Afschrift Nr. 563/31

Het provinciaal Collegie van toezigt over de kerkelijke administratie der hervormden in Gelderland.

Gelezen eene missive van Kerkvoogden der Hervormde Gemeente te Ophemert, d.d. 26 sept. a.n. 15, daarbij de goedkeuring inzendende het proces verbaal der ge-houdene openbare herbesteding van het vernieuwen van het kerkgebouw hunner gemeente, blijkens hetwelk het werk is aangenomen door **Lambertus Roelofs**, timmerman te Opijnen, voor de som van f

12.000,= terwijl de kosten bij de begrooting geraamd waren op *f* 10.857,- en gemelde begrooting alzo met *f* 1143,= is overschreden.

Overwegende dat echter volgens overgelegd besluit van Kerkvoogden en Notabelen van 16 sept. 1857 onder de aangenomen werken voor eene som van *f* 400,= meer begrepen is dan bij de eerste begrooting was berekend.

Overwegende dat volgens hetzelfde besluit de aannemingssom zal kunnen gekweten worden, zonder dat meer geld zal behoeven te worden opgenomen, dan waarvoor reeds door Gedeputeerde Staten magtiging is verleend.

In aanmerking nemende, dat volgens het bericht van Kerkvoogden eene nadere herbesteding tot geene gunstige resultaten zal leiden, aangezien het bij de gehouden besteding aan geene concurrentie heeft ontbroken.

Heeft goedgevonden gemelde herbesteding goed te keuren.

Afschrift dezer, vergezeld van het goedgekeurde procesverbaal, zal aan kerkvoogden der Hervormde Gemeente te Ophemert gezonden worden.

Het Provinciaal Collegie voornoemd. (get.) **R.W. van Lijnden** L.V.;

Ter ordonnancie (get.) **E.A. Jordens** Lid en Secretaris

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 10 oktober 1857

Gisteren van Arnhem goedgekeurd terug ontvangen hebbende het Proc. Verbaal van herbesteding des te vernieuwen kerkgebouws alhier. Zoo geeft ik mij de eer UHwelgeb. aan de ommezijde dezès het genomen besluit van het Prov. Kollegie in afschrift mede te deelen.

Aan den aannemer **Roelofs** is te kennen gegeven, met last de plukpenning ad *f* 20,= aan den minste inschrijver uit te betalen en de 2% aan den Kerkelijken ontvanger uit te reiken. Hoe zullen we doen met de registratie? Gebeurt het, dan moet het binnen 20 dagen na de approbatie plaats hebben. Ruim *f* 85,= zal daar mede gemoeid zijn. Beboeting in cas van niet registreren kunnen wij niet in de registratie wetten zien, dan de vele ampliatiën daarop zoude ons wel op onzeker territoir kunnen brengen. We zullen informeren, bij met het registratievak bekende doch daaraan niet geakkrediteerde personen.

Sedert deszelfs vertrek van hier niets bijzonders. De aardappelbauw is wat het weder betreft gunstig. De uitkomst wat betreft het aan den hagelslag bloot gesteld zijnde zuinig het andere wat beter. In sommige soorten vooral dat bekend onder de naam van wolkamer veel rot. De afzet gering, de prijs *f* 2,= scheepsboord aan de Roode molen.

De schooljeugd op den feestelijken dag van 28 sept. j.l. de deputatie uitgemaakt hebbende ter gelukwensching, is opgetogen huiswaarts gekeerd en niet uitgepraat over al het mooie daar gezien en de lekkere koek uit handen van den Heer genoten.

Moge deze UHwelgeb. in welstand geworden en deszelfs geëerde betrekkingen dat voorregt ook deelen. Ons beleefd respect aan mevrouw en de Jonkers vriendelijk verzoekende. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 januarij 1858

In mijn vorig schrijven heb ik aangemerkt nadere inlichtingen van de Toren kwestie in de gemeente Heteren ontvangende, zulks in het een naderen zoude vervolgen, doch nu het laatst uitgegeven No. der Kerkelijke courant daar van een verhaal van Do. **Root** heeft opgenomen zal

het overbodig zijn. In de veronderstelling zulks door UHwelgeb. zal zijn gelezen, en hetwelk vrij goed uitkomt met het geen men mij daarvan heeft gezegd. Er is echter meer dat men niet wel kan aangeven. Te Driel is voor lang al de toeleg geweest om die zaak in werking te brengen maar het personeel ontbrak men moest een protestant hebben, die de kwestie opperde en onlangs een zoodanig lid door medewerking van de Roomschen gekozen, heeft dat balletje opgeworpen. Doch de burgemeester die uitvoering aan het besluit waarin hij zelf mede instemde moest geven en magtiging van Ged. Staten heeft gevraagd moet zeer koel zijn ontvangen. De schandelijke zedeloosheid onder de gegoede ingezetenen van Driel is te Arnhem wel bekend en gewis zal dit ook in het onderhavige zeer tegen de kwestie doen gestemd zijn.

Formijne in den Achterhoek is zeer in zorg. Zijn vrouw volgens deskundigen lijdende aan teering is sedert 14 dagen ernstig ziek, aangetast door hevige koortsen zonder weinig tusschen pozen en gepaard met zeer sterke evaporatie matten haar zeer af. Doch is altijd bij hare kennis. Alle belangstellende vrienden die naar haren toestand komen vragen en wil ze zien. Do. bezoekt haar dagelijks en werd er gisteren 3 maal geroepen. Ze is bereid te sterven en verlangt er naar. Gisteren avond stond ik even bij haar ledikant en men zou, wanneer men het niet wist, zeggen, neen die patient is niet zoo ernstig ziek als wordt voorgegeven. Ze ligt daar met de blos op de wangen, heldere oogen en een lagchende vergenoegdheid op het gelaat, zoodat het treffend is haar te zien. En, op het zeggen van hare man dat het hem toescheen ze nu weer wat beter was als voor eenige oogenblikken en haar nog zoo gaarne bij zich zou houden, of ze ook niet liever bij hem wilde blijven, antwoorde ze neen, mijn verlangen is naar God. De gronden voor dat verlangen schijnen door Do. zeer gunstig te worden opgenomen, de voorbidding is haar zeer welkom. Ze verlangt dit van Do. als ook van haren Vader, die met zijne twee dochters ook al dagen daar aanwezig is en om en bij het bed zit. De moeder is ook aan de teering gestorven en des vaders gedachte dat hij behalve zijne lijdende dochter nog meerdere offers aan die ziekte ten graven zal brengen schijnen me niet ongegrond toe. Het door de Staten vastgesteld en door den Koning goed gekeurd Reglement op de wegen, voetpaden in deze provincie is ons ter onder onverwijld uitvoering gezonden. Leggers in dubbeld moeten daarvan opgemaakt en 30 dagen ter visie aan belanghebbenden worden gelegd. Zal UHwelgeb. 1 exem-plaar van het reglement zenden ook een extract uit den legger als die klaar is.

Inmiddels heb ik de eer na os respect aan UHwelgeb., Mevrouw en de Jonkers verzocht hebbende met ware hoogachting mij te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 17 februari 1858

Bij de toezegging van een Regl. op de wegen aan UHwelgeb. te zullen overmaken, heb ik verzuimd daarbij inmiddels afstand van den eigendom te doen. Het was als blijvend stuk voor UHwelgeb. bestemd en zal ter bereiking van dat doel zoo vrij zijn het zelve andermaal naar de hofstad te doen vertrekken.

Hoezeer al die vernieuwingen veelal geene verbeteringen zijn, schaadt de begraving van het oude in het nieuwe niet, want de tabellen bij het oude gevoegd lieten veel te wenschen over bij de toepassing.

Kolom 16 van den legger A durf ik wel aan om te noteren wat werkelijk bestaat bijv. tegen over sectie A N ... beplanting van opg. boomen - maar men wil meer en wat wil men? Zou onder anderen de aanhaling van uwen eigendoms titel en de daarin voorkomende regten niet voldoende zijn? Zoodat geen voldoende bewijs-middel is, wie zal dan iets leveren? Komt men op verkregen regt door verjaring, dan immers zijn de gewilde bewijzen $\frac{1}{3}$ eener eeuw vóór 1811 ! De aanhaling van uwen titel van eigenaar is wel het minst omslagtige en wie zal zich daartegen opponeren. De legger A ligt voor als nog niet ter visie wacht nog inlichtingen of de bezwaarschriften ende aan partikulieren af te geven uittreksels niet kunnen bevrijd blijven van zegelregten. Zal het geene

zaak zijn in een geval te denken aan het veerpad van den Zuidenoever naar den Dreumelsche dijk. Mijns erachtens was het goed men aldaar bedacht was zulks op den legger te brengen. Alhier hebben wij gemeend de aanhaling er van noodig is. Voor het geval in deze, door ooms' ongesteldheid, een Dreumelsch togtje word noodig geacht beschik dan over mij. Kan de legger aldaar gaan bezien en Uw verslag doen.

Woensdag 3 maart e.k. is den dag der loting. Hoop maar een hoog Nr. voor den Jonker **D** zal nemen. Het zal hem geene schade en UHwelgeb. zeker voordeel zijn. Was het slechts het geld voor den remplacant, fiat, maar er is meer, het zijn veelal onaangename menschen en geldgebrek is steeds bij hen het geval. Zal den afloop der loting direct mededeelen. Er zijn 10 lotingplichtigen waarvan 1 regt op vrij-telling, 2 te klein zijn, dus 7 soldaten of daarvoor geschikt en dit jaar hebben we er 4 te leveren dus geen halve kans.

De levensduur van **W. Formijn's** vrouw naar ieders verwachtingen ook van de deskundigen voor eenige dagen schier met ieder oogenblik kunnende geeindigd zijn, is de koorts te boven gekomen en zeer in beterschap toegenomen. zoodat indien de oude kwaal (longtering) niet bestond, ze weldra weder hare herstelling nabij zou zijn.

Dat **A.T. Verbeek** in 80-jarigen ouderdom is overleden zal UHwelgeb. bekend zijn, in de volgende week erfhuis en onderlinge opveiling der vaste goederen tusschen de erfgenamen mislukt dit, publ. veiling.

Schuins over **J. van Lent** heeft **van Weelden** gewoond. Die man is voor eenigen tijd gestorven en nu heeft **J. Loijse** het hujs gekocht. Het huis dat slap gebouwd is met 34 roed grond voor *f* 2.000,= het is te duur. De Rijksveldwachter voor eenige dagen hier geweest, zal provisioneel dat huis betrekken. Hij is gehuwd, heeft 7 kinderen en belijden de R.C. godsdienst. Het schijnt mij een five kerel te zijn.

Steinmetz zal, bij vertrek van **Koedam** bij de schoutin de kamer betrekken. ZEd zal er zich genoeglijke gevoelen. De aanhangige wet op het personeel heeft zeer zijne bestrijders. De sleepkoetsenmakers zullen zich niet verblijden, de wielen-belasting der rijtuigen tegenstand ontmoet.

Morgen zullen we de schietwilligen, elzen hakhout en stompen uit het pasje op de Steendert van de kerk verkoopen, heb dan ook houtveiling van de Deutsche Orde. Na onze zeer beleefde groete aan UHwelgeb. als ook aan Mevrouw en de Jon-kers met ware hoogachting de eer hebbende te zijn. Van UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 23 februarij 1858

Toen het Regl. op de wegen mij in handen kwam en bij lezing en herlezing inzag de modellegger A kolom 16 bleek het mij, uit het in die kolom voorkomende voor-schrift, de ontwerpers van het denkbeeld zijn, de wegen het eigendom der gemeen-te. Doch zulks wordt alhier, evenmin als in vele andere gemeenten in deze environs, beschouwd niet het geval te zijn maar tot de polder te behooren. Ten aanzien der beplanting in het algemeen heb ik mij voorgehouden "wat is het gebruik" vrij algemeen dat ieder tegen over zijn land poot; waarvan mag het zijn oorsprong hebben? Het landregt van Tieler en Bommeler waarden, dagteekenende van 1721. kwam mij, als oudste in digueur geweest zijnde, op het denkbeeld na te zien, en vind onder N 35 van het 36e Capit. het volgende:

Op de gemeente komt een ieder tegens zijn land niet verder als drie voeten breed. Gelijk mede niemand verder als 3 voeten tegen zijn grond voor op de gemeente mag poten op den beurte van 20 gulden en daarenboven blijft al het gepote tot profijt van de gemeente gelijk mede niemand zal mogen graven eenige sloten tusschen zijn land en gemeene wegen of zal het derde part van de aarde op de straate laten verblijven. Dien artikel komt mij voor het gebruik wettigd en het ligt in mijne bedoeling voor dat de legger A wordt vastgesteld om den wethouders voor te stellen

daarvan in de kolom van aanmerkingen te gewagen. Kolom 16 wilde ik meer laten voor de beplanters zelve. Bijvoorbeeld er zijn er die overplantingen hebben, en daar nu in die kolom gewag van te maken lag in mijn denkbeeld, als ook van een regt in de Molens-dreef en Weverstraat.

Toen UHwelgeb. mij in den vorigen schreef van met oom in overleg te treden nopens uwe beplantingsregten hebben we dat besproken. Betrekkelijk het bepotingsrecht in de Molestraat en de Weverstraat langs de erven van **v. Lent, van Osch** en de **Joode** dachten we het beste te zijn, uit hoofde die regten in de scheiding zijn vermeld den titel aan te halen. Doch dit is geheel verwijderd van het denkbeeld dat Burgem. en Wethouders dat zouden vorderen. Hebben we nu in onze bedoeling als is ons idee het beste te zijn (namentlijk de Rentm. en ik) gefaald we willen er gaarne iets beters voor in de plaats. Dat de aanhaling tot procedures zou aanleiding geven neem ik zoo gereedelijk niet aan. Uwe prae de besturen hebben dat regt gehad en uitgeoefend en waarom zou men dat niet overnemen en schriftelijk in den titel vermelden, zooals het naar ik meen is geschied, en wat zou er in gelegen zijn dat nu als verkregen regt bij bescheid op den staat over te nemen? Bij het tegenwoordig B.W. heeft men dit in der tijd noodig geacht tot constatering van het regt voort gevloeid uit het bezit ter goeder trouw en zou men zulks nu niet op den staat door aanhaling de scheiding mogen overnemen; zulks vat ik niet. We zullen den legger A nog niet zoo spoedig ter visie leggen er is dus geruime tijd van denken en handelen vooraf. In twee maanden komt er nog niets van en in dien tusschentijd zal UHwelgeb. nog wel eens overkomen.

Ten opzichte van Jr. **Donald** is mijn raad remplicant vervanger te nemen, heeft het voorregt boven een Nommervewisseling dat de jongere zoom vrij is anders niet. Nommervewisseling is moeilijker dan vroeger, want dewijl de gemeente afzonderlijk zijn, moet de nommerwisseling in de gemeente zelf genomen worden. Vroeger was het verruilen van No. over het militiekantoor toegestaan.

UHwelgeb. zal zich herinneren we die zaak vroeger mondeling besproken en mij toen reeds belast hebbende het mijne voor den plaatservanger bij te brengen, heb ik al navrage gedaan. Gisteren zelf is mij een geschikte persoon aan de hand gedaan. Notaris **Verweij** had hem gepasseerde jaar voor zijn zoon gekocht, doch iets aan den vereischten ouderdom ontbrekende was hij niet aanneembaar.

Deelnemen in eene maatschappij durf ik direct niet aanraden. Zoude de loting afwachten, immers dan is er nog tijd.

Gaarne zou ik geregelder geschreven hebben doch word telkens gestoord door knechts en meiden wiens verhuistijd aangebroken is. Wat dus tot duidelijkheid ontbreekt wil ik gaarne nader ophelderen voor het geval er aan overkomst in 2 maanden niet te denken valt. Gingen de booten maar, ik zond de legger over naar de ijskorts verminderd en belet zulks geheel.

In haast doch met de meeste hoogachting heb de eer te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 2 maart 1858

Op de loopende geruchten dat door mij een plaatserv. verlangd wordt voor Jonker **M**, bij aldien, aanloot vervoegd zich bij mij **Johannes** zoon van **C. Smits** en **W. de Bie** te Zennewijnen gezond van gestel en lang 1,625 dus 3 streep boven de vereischte maat. Inclineerd voor de dienst en zou gaarne als plaatserv. optreden. De som door hem verlangd is f 320,= een cijfer voor eenige dagen door hem bedongen van de Utrechtsche Maatsch. van plaatsvervanging doch uithoofde men hem geen voldoende quarantie voor de penningen wilde geven, is dat contract vervallen. Gaarne had ik gewild dat hij een weinig langer was om voor alle critiek beveiligd te zijn, doch daaraan is niets te doen. De jongen ziet er overigens gezond en sterk uit en Dr. **v.**

Rossum te Tiel die hem heeft onderzocht verklaart naar zijn getuigenis hem vrij van ligchaams gebreken en mag hij zich in den dienst staande houden dan geloof ik niet voor eenige moeilijkheid beducht behoeven te zijn. Dit aan UHwelgeb. mededeelende zal het mij aangenaam zijn met een spoedig of omgaand rescript verziend te worden terwijl mij dezer geve met ware hoogachting te noe-men. UHwelgeb. ZDV Dienaar. **Valkis**

P.S. Mijn zwager **de Haas** heeft verleden jaar besteed *f* 300,= dus is over den prijs niet te klagen.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 3 maart 1858

De hagchelijke kans van in loten heeft mij op praeparatoire maatregelen doen bedacht zijn. Heb de jongen van **Smits** voorn. gekocht onder eenig beding dat wanneer de jonker vrijlootte hij zeker douceur zoude hebben. Waarin ik ben getre-den en neme de vrijheid UHwelgeb. voor te stellen hem een muntbiljet van *f* 10,= uit te reiken.

Om de speciale rede dat door mij de hoogste Nommer voor de Jonker is getrokken welke ik de eer heb hier bij te voegen. Bij de wissel vallige kansen waaraan de wet op de Nat. Mil. staat onderworpen te worden doet het mij genoeg deze zaak elders is getermineerd.

In haast doch met ware hoogachting na beleefd respect aan Mw. en Jonkers heb de eer te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 7 maart 1858

Het was ons heden voormidd. uit de kerk komende geene geringe verrassing dat ons een mande werd voorgesteld gevuld met eene heerlijke kabeljauw die er zoo mooi blank uitziet, als ware hij direct vanuit het ruime sop zijner woning, zonder tusschenverwyl, tot de onze ingekeerd en haaste mij UHwelgeb. voor die aangename verassing onzen opregten dank te betuigen.

Zoo'n groote kwantiteit voor ons klein gezin gaf ons aanleiding om de Hrn. **Steinmetz** en **Willemse** welker huishoudelijke positie niet mēbrengt visschen van dat caliber zich te verschaffen daarvan deelgenoten te maken, in het vertrouwen daarmede den geēerden zender volstrekt niet te zullen hinderen.

J.L. vrijdag achtermiddag begunstigd door windstilte en zonneschijn scheen het mij eene aangename togt toe om eene ijswandeling over den Waal naar Dreumel te maken en heb zulks met genoeg volbragt. Ik zeg met genoeg omdat er zekere sympathie bestaat tusschen secretaris van Dreumel en mij in het brengen van den voetweg vanaf den dijk naar het veer. Tot meerdere bevestiging dat gezegd voetpad zijn grijs bestaan nimmer zal verliezen is mij de toelichting van den secr. gebleken, de waard waarover hetzelfde loopt is vroeger polder eigendom geweest doch later verkocht onder voorbehoud om een rijweg te houden naar den Zuider Waaloever. Dien rijweg wordt geplaatst op legger A en inmiddels zal hij secr. vermelden dat de voetweg naar het overzetveer als communicatie naar den Noorder-oever dáár gezeteld is. Dat toch geeft altijd een zeker sein ten goede. Aan den remplaceant op zigh heb ik de *f* 10,= uitbetaald. Hij was er zeer dankbaar voor en voldoe met de overbrenging van dien dank aan zijn verzoek. Hij had zoo gaar-ne voor de jonker in dienst gesteld geworden, doch thans van die moeite af te zijn ongeacht nog de geld besparing is beter.

De vaste goederen van **A.T. Verbeek** worden in publ. veiling gebragt. De ministeriële portefeuille is waarlijk bij zoo eene moeilijke positie in de Kamer niet benijdendens waardig hoope op een goede keuze !!

Nogmaals onzen hartelijken dank herhalende, heb ik, na ons beleefd respect aan UHwelgeb. Mevrouw en de Jonkers, met ware hoogachting de eer te zijn. UHwelgeb. **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 maart 1858

Spoedig na den ontvangst uwer laatst geëerde letteren van oom **Valkis** vernemende, het plan tot overkomst op 21 of 22 dezer zoude bestaan meende ik het genoeg te zullen hebben de daarin voorkomende vragen mondeling te kunnen beantwoorden en stelde daarop het schrijven uit.

Daaropvolgt de verandering van het reisplan en met het mooie weder in deze dagen nogal veel ambuland geweest zijnde, heeft er ook al het zijne aanbijgebracht op dat uitstel, uitstel is gevolgd.

D. Merckx vroeger pachter van het veer begaat met de overzetting van partikulieren werkelijk een feit, zoo althans is het vroeger door mij begrepen, en is in der tijd tegen den delenquant geverbaliseerd maar dit is onvervolgd gebleven waarvan mij de rede niet bepaald bekend is. Op de overzetveren is, wat de politie betreft nog toepasselijk de Fransche wet van 6 frimaire An 7. Art. 31 daarvan bepaalt: De bemoeijingen ten aanzien van het bestuur, de polder en de inning der veerregten op stroomen, rivieren en bevaarbare kanalen zullen behooren tot de centrale besturen van het departement waarin hetzelfde overzetveer gelegen is onverminderd het toezicht van het plaatselijk bestuur van iedere plaats.

Benevens art. 12 van het Koninkl. besluit van 17 Dec. 1819 N1 hetwelk meer de Staten der Provincie geldt die daarbij aangemaand worden een wakend en toeziend oog te houden op de genoegzaamheid en geschiktheid der vaartuigen en het perso-neel. Bij uwe komst alhier hierover nader. Omtrent de vraag is het aadelijk eigen-doms kwestie moet ik het positief antwoord schuldig blijven, want hij vaart wel over maar neemt de mensschen niet in, noch laat dezelve uit op de plaatsen voor afzet en aanleg bestemd.

De zoon van den tuinman is bepaald vrij uit hoofde van broederdienst, en zie er geen bezwaar in hij van Arnhem terugblijft. De militieraad heeft op grond van 38 regt op de voorw. vrijstelling ongeldig te verklaren uit hoofde van non com-paritie doch heb er over geschreven en zie in zijn thuis blijven nu te minder bezwaar. Mijne woorden over de kabeljaauw waren blanke waarheid, heb gepasseerde week nog van Tiel gehad die wel frisch maar zacht was, en kon in de verte nog niet in de schaduw staan der uwe.

Spillenaar Heemraad geworden en **Versteegh** bedankt hebbende, zijn er 2 vacature van hoofdgeërfden in dit distr. Nieuwe verkiezing zal in April plaats hebben, in de verschillende polders door de geerfden evenals het verkiezingsstelsel algemeen is ingerigt. In de week na Paschen wordt aan de slooping der kerk de hand gelegd. Hebben met Do. bepraat waar de Godsdienst tijdens de opbouw der kerk te houden of in het Koor of in de school. Het 1e door deskundigen solide gekeurd wordende in sterkte als van daar en zoo niet in de school is de afspraak. Do. zal met de kerkeraad overleggen om de uren der godsdienstoefening te bepalen s' morgens 7 en voormid. 10 uur aan te vangen, om de warmte in den namiddag gedurende de zomer. Slechts nog weinige dagen en we hopen het genoeg te hebben UHwelgeb. met de zoonen in Ophemert te zien. Mevrouw mag ook wel mede komen, want immers HHwelgeb. heeft geen hinder gehad van het laatste verblijf alhier, de dag van vertrek er onder begrepen, toen het scherp koud was.

Onze zeer beleefde complimenten aan UHwelgeb., Mevrouw ende Jonkers verzoekende heb ik de eer met de meeste hoogachting te zijn. UHwelgeb. **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 30 april 1858

Wat is het bij de innige smart over het gemis van dierbare betrekkingen voor de overblijvenden een onuitsprekelijk voorregt, op de door UHwelgeb. opgegevene gronden, met het volste vertrouwen te kunnen zeggen. Ze hebben door Gods oneindi-ge genade in den gelove geleefd en het sterven is hun gewin"!

De oude kerk is geheel afgebroken, de ontgraving der fondamenteen zonder voorgeko-men verhinderingen geschied. De zandlagen gelegd en ingewaterd en nu is men met een voldoende getal metselaars bezig aan het trasraam zoodat de aannemer mij zeide maandag e.k. de eerste steen van het opgaande werk zal kunnen worden gelegd.

Het geheele kerkelijk collegie verlangde zeer dat de eerste steen legging van dat nieuwe Gods gebouw door UHwelgeb. mogt kunnen geschieden. Doe ons het genoegen daartoe overte komen, ik weet wel in uwe drukke bezigheden kan het wel moeilijk zijn, maar we zouden het zoo gaarne zien en hopen de Jonkers UHwel-geb. mogen kunnen vergezellen. Is het maandag UHwelgeb. volstrekt ondoenlijk zijn dat het dan dingsdag worde. Gaarne had ik eerder geschreven doch dagbepaling was voor mijn vertrek naar Arnhem moeilijk en gisterenavond teruggekomen, kan ik nu eerst heden de brief verzenden. Momentlijk van huis moete, ontbreekt mij den tijd meerder te schrijven.

In het volle vertrouwen op Uwe komst heb ik na beleefd respect ook aan Mevrouw en de Jonkfers de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 3 mei 1858

Heden morgen aan het postkantoor te Tiel komende verblijde ik mij een brief van UHwelgeb. te ontvangen dan groot was mijne teleurstelling omstandigheden tot overkomst in den weg waren. Gaarne had ik gewaarschuid doch de dagbepaling kon ik niet doen omdat de ontgraving der fondering dieper moest plaats hebben als wel aanvankelijk of bij het bestek was geraamd. Ik zal den aannemer proponeren van geen voortgang met het opgaande muurwerk te maken. Dat hij niet kan weigeren, op grond er bij het afbreken van de oosteloojke pilaster van het koor is gebleken de koormuur tusschen de oude kerk en het koor in zeer slechten toestand is, zoodat de architect groote zorg heeft om die te laten staan en mijne zorg daarvoor is ook groot. Nu zouden wij het gaarne zien UHwelgeb. mogt kunnen overkomen, hetzij woensdag of donderdag, al naar dat het kan, want we zullen daarover speciaal moeten beraadslagen en contracteren, want strikt genomen zoude de aannemer niet kunnen verplicht worden dit naar het gesteld tarief te bewerken. Indien UHwelgeb. eenigzints mogt kunnen overkomen hetzij woensdag of donderdag, zal UHwelgeb. ons bijzonder verplichten. Bovendien vind ik het zeer eigenaardig de steen of door UHwelgeb. of door een der Jonkers in bijzijn van UHwelgeb. geschiede, dat zulks door mij of door een der kerkvoogden namens UHwelgeb. geschiede is minder doelmatig . Ik vind mij daartoe niet ge-schikt.

In hope op deszelfs overkomst heb ik de eer met alle achting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Met den afbreking en opmetseling der muur zal ± f 600,= mede bemoeid zijn.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 6 mei 1858

Wel jammer dat vele occupatien UHwelgeb. hebben verhinderd over te komen en in de veronderstelling het voor de Jonkers op hunne prillen leeftijd zeker genoegen had geweest, aan dat kerkgebouw heeft of papa, broeder **D** of **J** de eerste steen gelegd, in gevorderdom te kunnen zeggen - scheen hunne tegenwoordigheid mij aangenaam toe, gewis zou ons Jonkers **Donald's**

overkomst wie zich daarvan een genoegen had voorgesteld bijzonder veel genoegen hebben gedaan, en hadden gaarne gezien UHWelgeb. daartoe ware besloten vooral nu deszelfs persoonlijke komst niet mogelijk is.

Door den architect is de berekening gemaakt van de kosten verbonden aan het afbreken en opbouwen der scheidingsmuur tusschen het koor en de kerk en den aannemer is gezegd van ook zijne berekening te willen maken. De opgave van den aannemer was *f* 847,= en de berekening van de architect *f* 802,= en het accoord is gemaakt van *f* 800,= hetwelk mij 200 gl tegenvalt, doch de steenen zijn ook slecht die er afkomen zoodat daar van maar *f* 60,= teregtkomt.

Wat zouden we in de gegeven omstandigheden doen, voor het geval we niet toetraden tot het accoord moest de muur blijven, om publiek te besteden en concerrenten in te roepen kon niet want de aannemer kon zeggen gij hindert mij en het werk. Volgens het tarief doen afwerken kon ook niet want het is buiten de zaak der kerk, we hebben begrepen tusschen die klippen te moeten doorzeilen en het accoord is getroffen voor *f* 800,=. De steigering is gesteld en er zal morgen met het afbreken der scheidingsmuur worden aangevangen. Natuurlijk is een afzonderlijk contract met de aannemer gesloten en den termijn van afbouw van het geheel is 14 dagen moeten worden verlengd. Ofschoon het eenig oponthoud in het werk heeft gegeven met den opbouw der kerk gaat men nu daarmede toch voort.

Geen der kerkvoogden voelde opgewektheid om de eerste steen te leggen maar zullen gezamenlijk eene kleinigheid bestemmen om den werklieden eenige verver-schingen te geven bijv. wakbier waarvan zij gedurende den opbouw gebruik kunnen maken.

Totdus verhindert het kerkhouden ende school niet. Als het warm word zal het wel het geval zijn uit hoofde van benaauwdheid. De regeleing van de plaats is anders vrij wel, die een gedistingeerde plaats heeft verlangd betaald *f* 1,25 en *f* 0,50 voor de mannen zulks komt te pas tot goedkoming van het banken verzet-ten, telken reize tweemaal.

De voerraadje is verbruikt en het gras blijft hier nog weg. Uitscharen moet plaats hebben doch die wat beknopt van weyery voorzien zijn, zitten er moeilijk mede.

Inmiddels met ware hoogachting de eer hebbende te zijn. UHWelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 mei 1858

Ofschoon ik mij, bij den aanvang der lectuur van deszelfs geëerde van 7 dezer, bezorgd maakte, uit hoofde eene gevatte koude gepaard met koorts in dit seizoen nog wel eens langen tijd vordert alvorens dezelve wil wijken. Was echter het slot der zelve geruststellend en wil hoopen dat met het bed houden en uit vriezen de ongesteldheid nu volledig mag geweken zijn.

Mijne ingenomenheid met den architect evenmin als zijne berekeningen is beneden het middelmatige. Doch zijne activiteit in opzicht over het werk is zeer wel. De meer of min gunstige positie der scheidingsmuur tusschen kerk en koor is meer speciaal bij **Gijs van Mil**, als onder de architectuur van den Hr. **Scholten** uit Rotterdam bij de plaatsing van het vroegere ameublement gemerkt hebbende, bekend, had die kerkvoogden daarvan een wenk gegeven gewis zouden we **Murman** daarop hebben geattendeerd; dat evenwel die muur geheel hol en met puin van binnen angevuld zoude zijn, als het nu werkelijk gebleken is, zulks was geheel buiten ieders ideé, en onder het afbreken is de zwakheidderzelve zoodanig gebleken, dat men alle rede van voldoening heeft daartoe te zijn overgegaan.

Uwe vraag of de berekening en verhooging niet moeten worden goedgekeurd, komt mij volkomen juist voor, doch zou het niet voldoende zijn, het collegie van notabelen die verhooging goedkeurde, of is het uw ideé het Prov. Coll. van toezigt daarin de oogen moet hebben. Het laatste zou ik denken van niet noodig te zijn, de leening zoude ik niet verhoogen slechts het aflossingsplan wat verschuiven. Mij dunkt dan was de formalitiet van opzending naar Arnhem te vermijden. doch zal deswegs gaarne uwe opinie vernemen.

Wioj deelen zeer in de zich nu voor de derde maal ondervondene smart van den Heer en Vrouwe **Fagel**, dat hunne blijde verwachting zoo een treurig einde heeft genomen. Zoo schept zich de mensch idialen, doch de al of niet verwezenlijking, het is alles onder hooger Bestuur. Het is een ontmoedigend gezegde te vernemen, dat eene vrouwe in deze streken de 7 eerste reizen van een dood kind bevallen doch bemoedigend er daarna weder 3 levend geboren en gebleven zijn. Met den wensch deze UHwelgeb. in welstand mag geworden eindige ik, en, na beleefd respect ook van mijne vrouw aan UHwelgeb. en Mevrouw verzocht te hebben, heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Heden ochtend hebben we hier wat regen gehad en nu bewolkte lucht. Een malsche bui zou het gras welig doen uitspruiten. Zelden heb ik de tarwe onder anderen welig zijn groeijen, dan dit voorjaar, waarop de droogte heilzaam is geweest. De zaad- en oliehandelaars zijn u ook de ooggen geopend over het zieke en slechterde planten. Dat artikel is zeer gerezen.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 18 mei 1858

Johannes de Bie oud 25 jaren in dienst geweest bij het 7 Regt. Infanterie thans woonachtig ten huize van zijnen vader **Cornelis** inclineert voor de betrekking van Rijksveldwachter. Het is een zeer opassend jong mensch. Heb althans nimmer iets nadeeligs van hem vernomen. Zoude er ook gelegenheid zijn hij als zoodanig geplaatst werd. Naar ik heb vernomen geschieden die benoemingen veelal door den Min. van Justitie buiten den invloed van den Proc. Gener. fung. directeur van Polder zelfs buiten den Gouverneur. Mogt door UHwelgeb. invloed er kans zijn tot zijner plaatsing, dan vertrouw ik hij UHwelgeb. in de gevolgen eerder stof tot tevredenheid over de voordracht zal opleveren dan wel het tegendeel. Hij schrijft eene goede hand en is volstrekt geen graantjespikker. Ik ben alzo nu, naar ik vertrouw zeer goed in de gelegenheid door hem met deze persoonlijk door UHwelgeb. te doen verschijnen, voor die betrekking hem gunstig te zijn. Naar ik meen zal hij zich met overlegging van geb. acte en getuigschrift van gedrag bij adres tot den Minister van Justitie moeten wenden. Met hoogachting heb ik inmiddels de eer te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 25 mei 1858

Ingevolge afspraak heb ik **Murman** de bedenkingen teegen de breede opmetseling van de scheidingsmuur tusschen kerk en koor ingebracht kennelijk gemaakt die daarop in loco verschenen is. Hij bragt in het midden, dat door de verandering in het bouwplan en het plaatsen der kruisarmen wel alle idée tot inspruing of bijtrekking van het koor zoude zijn op zijde gezet door de daarmede gevondene ruimte en ofschoon dat muurwerk wel ten deele kon worden ingekort, bleef er bezwaar voor te veel raison of klank in de kerk. Bovendien zou er extra weinig plaats blijven voor het portaal wijl dat binnen werd gebragt. Nu zal UHwelgeb. te regt aanmerken waarom dan het portaal niet buiten aangebragt. Doch hiertegen is bezwaar omdat juist ter plaatse alwaar het portaal buiten vallen moest, de ingang is van de grafkelder der familie **van Haeften**. Er is nu dit opgevonden namentlijk er wordt boven den gewonen toog nog eene tweede van breederen omvang gemaakt, zoodat indien het later oodig mogt zijn meerdere ruimte door bijtrekking van een gedeelte van het koor aan te brengen die muurbreedte als dan zonder eenige ver-zwakking van het koor $\frac{1}{3}$ kan worden versmald. Die muurstukken geheel weg te laten achte hij wel mogelijk, maar dan zou de wig of drukking van het koor het aanbrengen van

zware ankers en koppelijzers moeten worden bevestigd, bijvoor-beeld (noot bewerker: hier was in een schets aangegeven de constructie van 3 koppelijzers van buitenmuur naar buitenmuur). De koppelijzers zouden steeds zichtbaar zijn en bijgeval van inbrenging van het orgel wellicht hinderlijk. Hoe het intusschen zij, mij hindert het, er niet intijds bij is stilgestaan of dat de architect terwijl er vroeger spraak van is geweest en het gehele bouwplan meer dan de kerkvoogden heeft doorzien, dat niet voor den geest is gekomen. Ook is het mij voorgekomen het portaal binnen het koor kon worden gemist, evenals buiten hetzelfde ter aangewezen plaats, indien tusschen de pilaren boven of terzijde van het monument der grafkelder aan zijde van **van Osch** eene ingang werdt gemaakt. Doch door die slechte toestand der scheidingsmuur is men als het ware overrompeld en dan voorstellen gedaan wordende door de architect, denkt men als oningewijde al ligt zulks zal het beste zijn. Met de plaatsing van het portaal vóór uwe komst herwaarts, is geene behoefte er moet tot dien tijd mede worden gewacht. We spreken en denken dan nader.

De leening voor de 5 mille is volteekend, zelfs was er één aandeel meer, doch **R. de Hoog** zeide indien buiten het tweede aandeel door hem genomen de leening toch volkwam, hij dan meteen kon worden geschrapd als wanneer hij voor het orgel twee aandeelen zou nemen.

Ook voor het orgel is er het cijfer dat wordt beoogd. Wat men ook zegge, bij mij wil het er niet in er voor 2½ mille niet een doelmatig orgel kan worden verkregen. Haastige voortgang is de kat in de kelder, uitwaseming der nieuwe muren vooraf allernoodzakelijkst. Heb het dezer dage druk, want door den ongesteldheid van vrouw en meid, heb ik huiselijke diensten moeten vervullen, hetwelk zoo goed doe als ik kan en toch wordt ik nog beknord. Heb ook gezegd indien de Goodspenning verdiend heb, ik mijn boeltje pak en ga loopen. Zie nog niet in het met mijne vrouw schielijk beter wordt, het prikkelbare in de ingewanden verwekt veel hoesten dat haar zeer afmat. Het geeft al lang gebroeid van af Paschen is ze al niet we lgeweest, gedurig valsche honger en bij het gebruiken spoedig strijd tegen het eten. Heden ochtend hebben we alhier wat regen gehad en de lucht is dreigende. Op het zomerkoren zal het van invloed zijn. De vrouwe van Ophemert zal zich al beginnen te prepareren voor het vertrek naar het buitenverblijf, gewis een moeilijke post voor HHwelgeb. geen afscheid en groet meer te kunnen brengen bij haar geliefde Mama, hetwelk alweder een zeer pijnlijk gevoel aan het diep gewonde hart zal veroorzaken.

Ons beleefd respect aan UHwelgeb. en vrouwe verzelle deze terwijl mij inmiddels de eer geve met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 8 junij 1858

Dat het voornemen is de nieuwe kerk met de nok van het koor gelijk in hoogte te maken en alzoo als onder eene kap te brengen luid het bestek en is de primitieve bedoeling des Collegies waarop alzoo de teekening gebaseerd is. Tengevolge daarvan zijn de uitsprongen van de muren gedaan of banden in het muurwerk aangebracht om te strooken met de ijzeren ramen of liever de figuren in de zelve. Kortom voortgewerkt naar de voorschriften van het bestek. De aannemer, om welke rede weet ik niet, deed gepasseerde vrijdag eene uitmeting vanuit het peil tot de nok van het koor en bevond toen er door **Murman** bij gelegendheid zijner gedane uitmeting vóór het vervaardigen van bestek en teekening eene el te weinig was gemeten. De uitmeting van **Murman** is 15 el 11, die van **Roelofs** 16,11.

Dit is een vergissing geheel ten pericule van den architect die daarvoor uitkomt. Tot redres daarvan zou 1 el muurwerk meer moeten worden opgewerkt, zijnde 19 cub el tegen f 15,= per mille is f 285,=. Dat **Murman** het abuis of mistelling komt te korten, maar nu zegt **Murman** het verband tusschen de ramen en het muur-werk is volgens het gezicht van een bouwkundige

verbroken. Maar aan den anderen kant zeg ik het een mal figuur geeft de kerk nu lager te laten als het kerkkoor. Vooral omdat het primitieve plan was zulks gelijk te maken.

UHWelgeb. zal zich herinneren er in de uitspringende muur boven het groote raam een zogenaamd ossenoog is aangebragt. Indien er nu tot breking van het gezicht van de hoogere opmetseling van het muurwerk als de bouworde toelaat eens twee ossenogen werden geplaatst even als op bijgaande door mij gegeven schetsteekening werden aangebragt zoude wel kunnen geschieden, zoude het althans prefereren boven de ongelijkmatige hoogte van kerk en koor.

Murman zegt het zijn stofnesten, maar indien de kap der kerk 1 el lager blijft zijn *f* 285 gespaard die hij anders verplicht zal zijn aan den aannemer uit te keeren.

Kon ik UHWelgeb. duidelijker op de hoogte der zaak brengen zou mij aangenaam zijn. Doch ik hoop UHWelgeb. en uit dit schrijven en uit de bijgaande schetsteekening zooveel zal kunnen opmaken om daaruit het beoogd wordende doel te kunnen nagaan. Wat zou ik gaarne daarvoor mondeling hebben geraadpleegd, doch heden kan ik niet weg van het werk der verkiezing en morgen moet ik als procuratiehouder eene veiling van een huis te Varik bijwonen anders was ik nu naar s'Hage gestoomd. Gelief dit een en ander eens na te gaan en mij nopens deze in zich zelf onaangename zaak uwe opinie mede te deelen.

Murman die met deze zaak eenigermate in de konkels zit heeft de beslissing van kerkvoogden ingeroepen, namentlijk of de nok der kerk 1 el lager te laten danwel 1 el hooger muurwerk aan te brengen. Mijne opinie zal UHWelgeb. kunnen opmerken is de hoogere opmetseling en twijfel niet of dit gevoelen zal ook door de andere leden worden gedeeld. Immers we zullen voor het publiek een mal figuur maken indien nu de kap van de kerk niet gelijk met die van het koor wijl het zelve vooraf is bepaald en wel degelijk in het bestek is vermeld.

De scherpe droogte blijft steeds aanhouden bij het grasgebrek begint diens nadeeligen invloed zich ook op vele veldproducten zichtbaar te worden. Gave de Heer uitkomst door een milden regen.

Met mijne vrouw is het wel iets beter maar is zeer verzwakt zoodat de Doctor het aanwenden van kina heeft noodig geacht. Gisteren is een ameublement op den Huize overgebracht immers nu zullen de bewoners wel schielijk volgen?

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 11 juni 1858

Hoogst aangenaam en verblijdend was mij deszelfs geëerde van gisteren, daaruit toch had het genoeg te zien mijne stellige opinie "de Hr **Mackaij** wordt herkozen" bewaarheid te zien. Iets aangenaams voor den vertegenwoordiger zijne daden gunstig terugwerken op de Commitenten, en waarde worde gehecht aan hetgeen in korte en bondige taal in s'landsbelang worde gesproken en gedaan. God geve UHWelgeb. de kracht om dit nog lang te kunnen blijven doen. Met de te beurd gevallen onderscheiding UHWelgeb. hartelijk geluk wenshende, voege ik mijn innige deelneming hiernevens, die ik vertrouwd door UHWelgeb. welwillend zal worden aangenomen. In mijn denkbeeld, de keerende post stelt mij in de gelegendheid deszelfs opinie nopens de flater in de meting der koorhoogte begaan te vernemen, ondervond ik tot mijn groot genoeg de bevestiging. Had wel er op gewaagd de kerkvoogden te doen vergaderen en wat mij zeer aangenaam was we geheel sijmpathiseerden. De mede kerkvoogden zijn unaniem van gedachte kerk en koor onder een peil te brengen. Naauwelijks hadden we dit besproken, of **Murman** kwam ter plaatse, en hebben toen gezegd wij ons moesten houden aan het bestek. Waarop hij antwoorde voor de 1 el verhooging van het muurwerk te zullen zorgen. Dat wij dan ook hebben aangenomen want om als architect er langs heen te loopen en nader de schade voor rekening der cliënten te brengen is geen stijl. Hij kan best van de zak guldens missen. Hij is mij zeer tegen

gevallen, de zaak niet onder de roos met den aannemer te hebben afgedaan, en schade hooger bij hem genoteerd staat dan schande. Door het nu wereldkundig te maken deelt hij in beide.

Gepasseerde woensdag zijn er van hier vele met schapen en varkens naar Beest ter markt geweest. Doch waren schier onverkoopbaar, rundvee insgelijks. Het ware heel wat beter de gelegendheid werd gesteld om zamen ten bedehuize te gaan, dan programm's te verspreiden voor het houden van landbouwfestifiteiten zooals dat de laatste dagen dezer maand te Nijmegen het geval zal zijn. Mijne vrouw heeft al voor dagen gezegd dat men een biddag moest uitschrijven. Gisteren avond 8 uur luide de Dreumelsche klok. Wij dachten ter oorzake van brand maar neen, daar van komende menschen zeiden, alle Catholieken moeten naar de kerk om te bidden voor den regen. Zij gaan ons voor. Zullen onze Heeren van de Sijnode het nuttige van de regen achterstellen omdat het aangenaam weder is voor vrouw en kindertjes om te wandelen? We mogen het niet veronderstellen, en toch wekt het vermoeden op.

Met mijne vrouw gaat het, Gode zij dank, nu sedert een paar dagen wat beter, slaapt meer en is minder neergedrukt; gevoelig voor de blijken van belangstelling van UHwelgeb. en vrouwe is ze daarvoor zeer dankbaar en verzoekt mij vriendelijk hare beleefde complimenten bij deze. Geloof met UHwelgeb. kleine uitstapjes wel zijn nut kunnen hebben - vooral als de warmte wat minder is.

Van de 44 kiezers hebben 25 stemmen uitgebracht ofschoon wel half gedacht had indien de Hr. **Mackaij** nog eens komt overvliegen zal de dag der stemming niet uit zijn geheugen gaan, maar, bij drukke bezigheden. die verre reis te maken, is te veel tijdverlies.

Mogt er nu maar niets in het plan tot overkomst in den weg komen, want de zomer gaat na 17 junij al weer snel heen. Zoude het wel met de zin van uwen jongsten zijn s'Hage te verlaten? Inmiddels heb ik de eer na beleefd respect aan Mevrouw en de Jonkers mij met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 junij 1858

Vervrolijkt ons heden de aangename zonneshijn en den dag in zachte temperatuur aan eenen der lente gelijk, morgen hoopen wij ons in den geest te verheugen met UHwelgeb. en uwe dierbare betrekkingen, dat het de Voorzienigheid het mogt behagen UHwelgeb. wederom een jaar levens toe te voegen waarmede UHwelgeb. van harte geluk wenschen, en hoopen bij dit UHwelgeb. nog vele jaren levens worden toegevoegd, aangenaam en gezegend voor U zelve, tot geluks verhooging uwer dierbare betrekkingen en tot nut en zegen voor den lande en andere aangelegenheden als ook voor het heil dezer gemeente.

Mogt toch den dag van morgen in de volheid der vreugde geene stoornis ondervinden, door ongesteldheid uwer waardige echtgenote welke wij in het bijzonder op dien kouden dinsdag hebben beklagd ook om mede der overtocht over de Rijn wel moeilijk zal zijn geweest. Het was zeer scherp koud. We hebben het op onze togt naar IJzendoorn goed gewaar geworden. De rivieren zijn dan ook spoedig dicht gedreven doch even schielijk is het weder opgeruimd. Bijzonder van hier niets. De Burgem. van Meteren protestant tegen het klokgelui der hervormde omdat in der tijd de torens in zijne gemeente uit de gemeentekas worden onderhouden en vraagt van de kerk huur voor het gebruik. Doch hierover nader zal er wel meer van hooren.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 23 juli 1858

Tijdens deszelfs afzijn is ingekomen van het Prov. collegie van toezigt over de kerkel. adm. in Gelderland navolgende brief: Arnhem 14 julij 1858 N 367/33.

In antwoord op uw schrijven van 12 julij l.l. Nr. 18 hebben wij de eer te berigten dat wij zwaarigheid moeten maken de magtiging tot het sluiten eener geldleening groot *f* 3500,= voor het daarstellen van een orgel te ondersteunen tenzij er de voorwaarde bijgevoegd worde, dat er jaarlijks eene bepaalde som kan worden afgelost, welke aflossing zal beginnen in het jaar nadat de leening groot *f* 5000,= geautoriseerd bij besluit van Ged. Staten vant 5 april 1857 Nr. 5 zal zijn afgelost.

Het komt ons voor dat men als dan minstens *f* 500,= s'jaars der nieuwe leening zal kunnen aflossen even als zulks thans plaats vindt met de in 1857 geslotene leening. Wij zien dus een nader besluit van Kerkvoogden en Notabelen tegemoet.

Het Prov. Collegie van toezigt (get.) v. **Limburg Stirum**. Ter ordonnantie (get.) **E.A. Jordens**, Lid en Secret.

Om aan de voorwaarde der renteloze negotiatie voor het orgel de clause te hechten van *f* 500,=, zou bij mindere opbrengst der landerijen eene verplichting op het kerkelijk fonds zijn gelegd, welke de de uitvoerende magt in der tijd wel niet zou kunnen volbrengen.

Het komt mij uit dien hoofde voor, het Prov. Collegie van toezigt van die zienswijze moet worden teruggebracht.

Immers indien de deelneming door de inschrijvers op dien voor hun privé nadeeligen voet plaats vindt, kan dat toch nimmer der kerkefonds ten schade zijn. Waarom dan het Kerkelijk Collegie alhier eene mindere vrijgevigheid gelaten van wege het Prov. Collegie als inschrijvers werkelijk aan hetzelfde willen afstaan, dit is mij duister.

Ben ik goed geïnformeerd dan is in de j.l. gehoudene vergadering van Prov. Staten in Gelderland besloten met meerderheid van ééne stem, de verlenging der Linge naar Steenenhoek als eene lastpost voor dit gewest te blijven beschouwen, althans voor den Tielerwaard en voor een deel der Nederbetuwe. Overbetuwe zal "heeft men mij goed ingelicht" er van vrij blijven. De gelegenheid zal zich wellicht voordoen voor UHWelgeb. dit nader gedetailleerd te vernemen. Inmiddels heb ik de eer mij met de meeste hoogachting te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

"Het besluit van Kerkvoogden en Notabelen dd. 14 junij luidt"

Wordt ter tafel gebracht.

Besluit van Kerkvoogden dd. 19 mei l.l. waarbij behoudens de vereischte goed-keuring is bepaald:

a. bij wijze van renteloos voorschot van de gemeenteleden, ten laste van de kerk, een kapitaal daar te stellen, ter bestrijding der kosten van een orgel, met bepaling: Dat gemelde kapitaal zal bestaan uit hoogstens 35 aandelen ieder groot *f* 100,= van het vernieuwen van het kerkgebouw, geheel zal zijn afgelost, en de fondsen het alsdan zullen toelaten, en tot aflossing van die renteloze voorschotten, zal worden overgegaan, zoo veel mogelijk jaarlijks en altijd bij uitloting.

b. Om bij genoegzame medewerking over te gaan tot de plaatsing van een geschikt orgel in de kerk alhier.

Het Collegie van Kerkvoogden en Notabelen voornoemd

Gelezen bovengemeld besluit

Overwegende dat tot goedkeuring der kosten van een orgel, geene fondsen aanwezig zijn, en eene rente gevende geldopneming voor het kerkenfonds te bezwarend zoude wezen

In aanmerking nemende dat van wege eenige gemeenteleden, voorlopig reeds een renteloos voorschot van *f* 3000,= is toegezegd.

Gelet op art. 76 van het reglement op de kerkelijke administratie der Herv. in Gelderland

Heeft goed gevonden

Aan Heren Gedeputeerde Staten dezer provincie te verzoeken, zulks doende bij deze, de vereischte magtiging te verleenen.

Tot het negotiëren, ten laste van de kerk der Hervormde Gemeente te Ophemert, eener som van hoogstens _ 3500,= onder voorwaarde:

Dat van die geldleening geene rente ten laste van het Kerkenfonds worde betaald;

dat dezelve zal bestaan uit aandeelen ieder groot *f* 100,=;

dat daarvan geene restitutie zal behoeven plaats te hebben zoolang de aflossing van rentegevende schulden ten laste van de kerk, niet geheel is geschied, en alleen dan wanneer de fondsen het gedoogen;

dat die aflossing zal geschieden bij wijze van uitloting.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 september 1858

Had al eerder meenen te schrijven omtrent het mondeling onderhoud met **Witte** doch van **Murman** het plan van het oxaal en van **Roelofs** berekening van kosten wachtende zijnde, heb ik veronderstelt beter te doen met dit een en ander tot een geheel te brengen.

Mijn voorstel aan **Witte** dat de vergadering van Kerkv. wel vis à vis de scheepsvracht begrepen had, de kosten op het Kerkenfonds moesten komen maar tot beter verstand hem meende te moeten herinneren sloop brengen en uitlossen voor rekening van aannemer was, want dat zulks op zich zelf eene zorg was geheel anterior aan onze kennis, dat hij ordelijk avoueerde en volstrekt die uitlozing evenmin als inlading aan anderer zorg dan zijne domestieken zoude durven laten, dus deze zaak is in orde. **Witte** wilde omtrent de plaatsing van het oxaal gaarne in loco zijn en zoude wel zijne komst zoo willen regelen dat UHwelgeb. ook present was, maar gaf hem in bedenking zulks voor UHwelgeb. als in het drukke der kamer werkzaamheden moeilijk zoude zijn expres daarvoor overtekomen, en opperde de vraag of de Heer **v. Osch** dan daarvan niet duidelijk schriftelijk daarvan kon geïnformeerd worden en meende ook dat zeer goed kon. Hij verzocht mij te schrijven tegen de volgende week hetwelk ik nu gedaan en met **Murman** in overleg getreden zijnde, wanneer laatste kon, zijne komst op donderdag e.k. verzocht heb. De door **Murman** vervaardigde teekening van het oxaal heb ik aan **Roelofs** ter hand gesteld met verzoek zeer naauw en net te berekenen wat hij voor de daarstelling verlangde. Zulks is geschied en heeft opgegeven met inbegrip van verwen *f* 371,= verwerk er af 20 gl. minder. **Murman's** begrooting die hierbij gaat is *f* 357,= waarvoor naar **Murman's** idee het goed kan gemaakt

worden. Met loven en bieden zal dit wel bij elkander komen want we hoeven in deze **Roelofs** wel niet als omnis homo te beschouwen maar het grenst er eenigzints aan. Hij weet het goed hoe het samenstel moet zijn.

Inzending der teekening heb ik zeer over gedacht omdat welligt **Witte** nog verandering aanbrengt, doch beter is UHwelgeb. eerst dezelve in oogenschouw neemt. Het zal mij zeer aangenaam zijn zulks tegen donderdag morgen terug te mogen hebben om het den Hr. **Witte** voor te leggen. De begroting kan UHwelgeb. houden.

Voor een paar dagen is besluit van Ged. Staten ingekomen betrekkelijk, de magtiging tot negotiatie van't renteloos voorschot afschrift hierbij. Het ware mij genoeg uit deszelfs geëerde van 22 dezer mij gisteren avond gezonden te zien Mevrouw met haren jongsten wel was overgekomen en over het met leed verlaten van Hemert vermeene ik dat ons eene genoeglijke gedachte daarvan geoorloofd is, ofschoon wij en velen met ons gaarne den blijden morgen van den 28 hadden zien aanbreken om met onze nederige maar welgemeende wenschen in persoon tot HaarHwelgeb. te komen.

In het plan van ruiling met het Duitsche huis een voorstel van den jongsten schepen, hoe zal daarover het vonnis wel zijn? Enfin ik zal het doen.

Het land van het Duitsche huis.

Van den Hr. Baron **Mackaij**

2 B: 27 R: 10 El

3.04.90

Speklap 1.26.90

2.27.10
67.80

1 B: 68 R: 10 El bouwland van **J. Pet**

1 B: 36 R: 20 El bosch van **Verbeek**

1 B: 00 R: 60 El bouwl. op Zennew. van **J. Pet**
3 B: 04 R: 90 El

Indien van wege de Hr. **Mackaij** over een 20-jarig tijdvak het land van de Duitsche Orde geadmistreerd word en van wege de Duitsche Orde dat van den Heer **Mackaij**, wiens revenu buidel zal dan beter zijn? Ik wil pariëren dat de Heer **Mackaij** het wint, want dien Heer maakt door de weligen schoven een kapitaalfonds, dat, na omkomen van 20 jaren, met zijn in vaag verminderd land, weder stroken zal tegen het verruuld eigendom. Dit is mijne opinie, deugd ze niet, ik wil ze niet op dringen maar geef ze evenmin prijs, tenzij met overtuiging.

Voor het eventueel geval de ruiling tot stand komt dan hoop ik ook dat de Heer President met twee zijner medeleden zal instemmen om de akker van de kerk tegen goeden prijs aan de Orde af te staan want anders is het voor de Orde nog een klok zonder klepel, zal het plan door mij geopperd om de bosschen tot weijerij aanteleggen zijn beslag erlangen.

Is de afstand door UHwelgeb. te doen te veel wel dan kan het al weder gevonden worden door van het Steendertsche land wat af te nemen en bij het IJpenbosch te trekken, mij dunkt hier kan zoo goed gerolen worden als welligt zelden de ge-legendheid beter aanbiedt. Dat ik het Zennenwijnensche land er onder genoemd heb, is hoofdzakelijk het als op zich zelf gelegen geene betrekkelijke waarde heeft en voor de Orde maakt het niet uit of de trekkende leden het van dat perceel dan wel van een ander hebben. Is soms het aan het IJPenbosch grenzende land van **J. Pet** uit dien hoofde aangenamer te beschouwen zou het dan soms voor UHwelgeb.

verkieslijker zijn het bouwland sectie C groot 1.26.90 el de Peklap genaamd in ruil voortestellen dit was ook al te vinden. Alvorens tot vast plan te komen zou ik mij in uw geval eens goed beraden welke percelen het best toe-schijnen kwijt te willen zijn. En zou dan daarvan het tiendregt reserveren omdat gezegd stuk als tienderij daartusschen ligt. Gaarne zoude ik zien deze regeling naar genoeg van UHwelgeb. uitviel en zou dus niet te schielijk tot besluit komen.

Wat zou oom **Valkis** wel als het geschiktste door UHwelgeb. te missen beschouwen? Gaarne zal ik hiervan nader uwe opinie vernemen terwijl ik inmiddels de eer heb met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 september 1858

Win nemen zeer deel in het zeer groote voorregt UHwelgeb. door den Heer geschonken, dat het zijn wijsheid en liefde mogt behagen uwe zoo waardige en dierbare echtgenootte wederom een jaar levens toe te voegen en konebn tevensnet de wensch tot UHwelgeb., dat het hooggeacht echtpaar met hunne twee waardige zoonen nog lang in dat groote voorregt mogen deelen. Mag ik UHwelgeb. inmiddels verzoeken wel te willen aannemen de verzekering onzer hoogachting waarmede wij de eer hebben te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar. **Valkis**

P.S. Mag ik zoo vrij zijn bijgaande kaartjes, bestemd voor de Jonkers, in te sluiten nevens de brief aan Mevrouw

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 2 oktober 1858

Gisteren de Heeren **van Pallandt** met deszelfs logé naar Zennewijnen en vervolgens naar Tiel geweest zijnde, hebben zich ten mijnent vervoegd doch was naar Tiel. En hebben door tusschenkomst van **v. Hattum** mij doen weten de Hr. **Schimmelpennink** verlangde ik te Neerijnen zoude komen voorzien van de Kadaster kaarten om die Heer nopens het in ruil verlangde stuk land door UHwelgeb. inzage te geven. Op het moment van daar teruggekomen heeft de Heer **S.** mij vragen gedaan welk soort van land en van de opbrengsten des aan de Orde komende perceels. Waarop ZHWelgeb. bij staat heb overgegeven de 2.27.10 El gebroken bouwgrond in 1856 is beteeld met zaad verkocht $f 355,=$
1857 met aardappel verpacht $470,=$
in 1858 vlas $345,=$
 $f 1170,=$

Dat het plan reeds is vastgesteld hetzelfde voor 1859 met zeevarige ristraw te bezaaijen
calculatief op $f 450,=$
Af kosten bebouwt en bezaaijt $86,=$
 $f 364,=$
1860 verpachten voor aardappel $300,=$
1861 tarw of rogge $300,=$
1862 haver $250,=$
1863 klaver $200,=$
 $f 1414,=$
Af 12% risico $170,=$
 $f 1240,=$
Af 5 jaren pacht gerekend tegen den
onderst. pachtprijs van 110 s'jaars $550,=$
Ergo heeft eene meerdere opbrengst dan
de hieronder berekende 4% zuivere reve-
nu eene som in het verschiet van $f 690,=$
Waarde van het land in 1863 $2060,=$
 $f 2750,=$

Veronderstel duurzame pachtprijs gemiddeld berekend tegen $f 125,=$ minus $f 15,=$ lasten: zuiver $f 110,=$ tegen 4% of met de penning 25 gekapitaliseerd komt men tot het cijfer van $f 2750,=$

Dit is in gemoede mijne berekening. Nu is de vraag zal de Directie daarop afgaan of de Heer **Mackaij** die aannemen? Dit verlang ik niet, maar heb aan de Heer **S.** te kennen gegeven het op de vraag van dien Heer wie rentm. was der goederen, van UHwelgeb. passend gezegde dat hier de Rentmeesters buiten spel moesten blijven maar het mij genoegen zoude doen 2 neutrale personen de waardering deden. Waarop hij twee personen heeft gevraagd en opgeteekend. **D. Formijne** en **Remmet de Hoog** zullen welzoo rekenen dat noch de Heer **M.** noch de Orde een plan axepteert dat of voor de eene of voor de andere zijde schadelijk is.

Inclosa teekening van den Catether. **Witte** is er geweest vondt het oxaal naar de teekening goed en **Roelofs** is door **Murman's** berekening tot het cijfer van f 357,= getreden. De catheter, (behalve **Roelofs** verpligting zijnde het tafeltje waarop de bijbel ligt gratis te leveren) is berekend op f 25,=. Heb f 16,= geboden doch wil er niet aan. Hoe zullen we? Nu het ijzeren hek is weggenomen moeten we resolveren; middelerwijl ik schrijvende ben komt **Roelofs** en heb voor f 20,= geaccordeerd. Hoop het goed zal zijn. De teekening van den lessenaar is van geen maat voorzien doch komt kleiner als die zich in het oog voordoet. De breedte is 1 el 15 dm. Morgen beklimt de Predikant nog den kansel in de school doch maandag moet hij verplaatst worden in de kerk ter reparering van het voetstuk. Het gemis van den Predikstoel zal eenigen tijd stilstand in de godsdienstoefening ten gevolge hebben, want zonder preekstoel kan immers geen leraar eene rede uit spreken ?? Nu het zij zoo, ik begreep het anders en dacht in mijne eenvoudigheid wel een hulpmachine kon worden opgericht doeltreffend voor die zaak doch dit voorstel vond geen ingang.

De aftimmering der banken heeft plaats gehad in de kerk. De stukadoors zijn bijna klaar. De balken voor het oxaal worden gelegd, voor zoover de stukadoors daaraan nog werken moeten in den toog der scheidingsmuur tusschen kerk en koor.

Inmiddels heb ik de eer met alle hoogachting mij te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. **Roelofs** verzocht zoo vriendelijk de bijgaande teekening zoo spoedig doenlijk terug te mogen hebben. Mag ik die per keerende verzoeken **V.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 19 oktober 1858

Evenals in de meeste plaatsen zoude ook alhier de voorlezer beneden zijn lessenaar kunnen plaats nemen, was het geen bezwaar bij gelegendheid der avondmaals bediening, dat dan te veel ruimte werd ingenomen. Om welke rede het beter is de plaats er van blijve afgescheiden. Bovendien is mij uwe vrijgevigheid in deze hoogst genoeglijk voor iemand die meer dan 25 jaren met zooveel warmen ijver en belangstelling de schooldienst heeft waargenomen. Iets wat ook voor **W.** bijzonder aangenaam en vereerend is wil men later te dien opzichte verandering aanbrengen fiat! Die dan leeft dan zorgt.

Met op de hoeken der vier kruisarmen lusters te plaatsen en eenige blakertjes op de banken zal het doel der verlichting met het behoud der ééne kroon in het midden worden bereikt. Die lusters kunnen te dier plaatse zeer geschikt worden aangebracht waarvan door **Murman** eene teekening is gemaakt en voornemens deze week naar s'Bosch te gaan zal hij met den ijzergieter daarover spreken en de kosten er van opgeven. Zijn idee is f 6 à 7 per stuk zou 25 gulden komen te belooopen buiten het verwwerk dat dan ook niet kostbaar zal zijn. Voor preekstoel en voorlezerslessenaar zal hij ook een figuur voorstellen. De verwers zijn he-denoctend begonnen met het leggen der dekverw die men veronderstelt niet eerder die hardheid zal hebben dat plaats kan genomen worden zonder schadelijk nablijfsels voor wollen stoffen als den 2e zondag in November doch wij zullen zien, en hoop UHWelgeb., indien, in dien tusschentijd niet het genoegen mag hebben UHWelgeb. hier te zien, tijdig te schrijven.

Bij het doen der opgave aan het Lid der financiële commissie van de Deutsche Orde heeft haren onderrentm. zich voor oogen gehouden een Collegie van trekkende leden en uit dien hoofde met cijfers betoogd wat dezelve over 1856, 1857 en 1858 (namentlijk van het voor vlas verpachte en waarvan geen cent zal achterblijven) getrokken hebben en hetgeen naar mijne gissing tot 1863 zuiver kan getrokken worden eensdeels, en het andere tegenovergesteld jaarlijksche pacht, na aftrek van *f* 15,= lasten en daarnaar de uitkomst te regelen.

Hoe veel hooger ik een duifhuis voor tabaks planterij en boomgaard zou schatten dit een groot cijfer. Maar waarom wordt in hetzelfde jaar en bijkans gelijktijdig het Hoekbos door één en denzelfden persoon gepacht voor *f* 470,= en een duifhuis voor *f* 455,= en waarmede is de pachter beter geweest met het 1e dan met het laatste? Beide toch zijn het nieuwe gronden omdat voor de aardappelen deze of de zwarte grond minder gewild word, van daar dat de aardappels van het Hoek-bosch tegen hooger prijs en goed van de hand gingen, terwijl voor de anderen maar weinig inclinabelen waren. Dat ligt mij bij van des pachters mond vernomen te hebben, anders zouden de inclinabelen het duifhuis, als bij de hand liggende tegen hooger prijs genomen hebben.

Ga ik na, wat de Directie voor cijfers op het bureau heeft van 1854 tot stoppelbl. 1859 van 2.91.20 el ten Maurik dan gemiddeld krijg *f* 470,= per jaar, van 4.28.80 el over die jare en gemiddeld *f* 629,= per jaar en van 2 B 11 R gemid. *f* 492,= over 4 jaren, als zijnde dit perceel bosch één jaar later gebroken, dan maakt men al schielijk de rekening en zou wel de vraag niet uitblijven, waarom Ophemert in zoo'n slechte verhouding tot Maurik stond.

Het doet mij genoegen de tauxateuren zoo snel op het voorstel van oom **V.** als op dat van mij, wat betreft het perceel der Orde, hebben ondernomen het verlangde werk, of daaraan gevolg hebben gegeven. De uitkomst daarvan is UHwelgeb. bekend. Oom was voor drie schatters, in de regel worden die ook genomen en vandaar was diens idee mij zeer aangenaam, had er niet voor stil gestaan bij gelegenheid mijner propositie aan den Heer **van Schimmelpennink**.

Bijzonders van hier schier niet, jufvr. **de Hoog** is van een zoon bevallen. Het kind ziet er vrij goed uit, heeft eene min en men vleit zich het te zullen behouden. Mogt Het reces der Kamer waarvan in de dagbladen sprake is doorgaan, dan vlei je ik mij met eene vliegende komst van UHwelgeb.

Inmiddels heb ik de eer met de meeste hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 27 oktober 1858

Deszelfs geëerde van 23 dezer was voor de overige leden nevens mij ontmoedigend bij de gewigtige zaken die voor de deur staan. Immers naar art. 26 der bestedings-voorw. zal de aannemer ons binnen kort de opname van het kerkgebouw voorstellen. Dit op zich is al genoeg, maar er is meer, plaatsen aanwijzing en regeling van banken verhuur zulks in loco te overleggen en regelen is onvermijdelijk en ver-langen van harte dit met gezamentlijk overleg te kunnen doen. Waarom het ons hoogst aangenaam zoude zijn het UHwelgeb. mogt kunnen schikken een dagje daar-voor te bestemmen, ja al wisten we het daags te voren of zelfs op den dag uwer komst, we zouden dan op het door UHwelgeb. bepaalde uur tegenwoordig zijn en dan de zaken bespreken. Het is wel onaangenaam dit een en ander juist op een tijd invalt dat de drukte der door U bij te wonen vergaderingena a costen de verplaatsing schier onmogelijk maken. Zeer dank voor uwe bemoeijngen in zake het doopvond. Het koperen toestel evenals het koperen machine van den zandlooper is aanwezig en zal bewaard worden. Do. **Stronk** is j.l. vrijdag van Dordt gere-tourneerd met het plan om voor te Tiel aanvangende kermis zijne gemeente toe te spreken en in den avond van dien dag omstreeks 8½ uur hoorden we een rijtuig naderen en

dachten direct aan **Hugenholz** terugkomst. Naauwelijks hadden we met **Steinmetz** en **Willemse** die bij ons waren daarover gesproken of de schel ging en Do. **Gildemeester** verraste ons genoeglijk met zijne komst wiens aangenaam bij zijn hoewel afgebroken we het genoegen hebben gehad tot maandag morgen 7 uur te deelen. **Willemse** van hier gaande om de Pastoriebewoners te zien vertelde de komst van Do. **Gildem.** en den volgende morgen was do. **S.** tijdig ten onzent om Collega te begroeten doch was reeds naar oom **V.** waarop Do. **S.** derwaarts is gegaan en proponeerde aan Do. **G.** om te preken in de school dat door laatste welwillend werd aangenomen. Een zeer geschikt toestel de preekstoel vervangende is daargesteld, eene indruk wekkende rede uitgesproken en door ruim 250 gehoord. Had tot tex Psalm 39 vers 6, 1e gedeelte jammer aan diens komst de treurige van **Hanne** verbonden was of de hoofdoorzaak er van uitmaakte. Ofschoon langzaam is dezelve dagelijks verminderende, haren wensch bij de Haren te mogen blijven, kan ze niet wel onderdrukken evenmin als hare zorg, of, Gode daarom te smeken, ook verkeerd zoude zijn.

Zeer zeker zal ik den dag der inwijding tijdig kennelijk maken. Doch hoop zeer uwe komst herwaarts om de bovenopgenoemde rede mag voorafgaan. Met inachtneming der architecture is de voorlezerslessenaar in evenredigheid verkleind en word zeer geschikt en net bevonden. De dekverw in soliditeit en kleur zeer aangeprezen en voldoende bevonden zijnde hebben adm. medeleden niet gearzeld tot het leggen van dien zich te vereenigenen vertrouwden het ook uwe keuze zoude zijn namentlijk in sterkte en geene directe donkerheid aanbrengeende. **Murman** meende de raad schuldig te zijn de Preekstoel donker mahoniehout te kleuren. Doch hierop is geene bepaalde decisie. Hoe zou UHwelgeb. dat vinden? Het spijt mij er geen modelkleur van te hebben even als het bij gaande staaltje der banken. De boomen van en aan het kerkhof ziojn verkocht en reeds verwijderd. Het geeft eene heele vlakte en staat mijn inziens goed. De kerk komt beter uit. Het oxaal met den trap of toegang tot hetzelfde is klaar except de tralien deuren afsluitende portaal en koor. Nopens den uitslag van **Murman's** voorstel aan den ijzergieter te s'Bosch draag ik nog geen kennis, doch hoop dit spoedig rte vernemen en zal dan mededeelen. Onder het schrijven geeft **Hannes** mij inliggende nota. Hoewel mijne vrouw troue de professorale voorschriften opvolgt, is er nog geen verandering ten goede in smaak en reuk. zij verzoekt haar beleefde groete aan UHwelgeb. en Mevrouw waarbij ik de vrijheid neme de mijne te voegen.

Inmiddels met ware hoogachting de eer heb te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 30 oktober 1858

Bij de komst van deszelfs geëerde van 28 dezer van huis zijnde, heb ik mijnen wensch om per keerende post te antwoorden moeten onvervuld laten en wel om den Heer en Vrouwe van Ophemert mijne blijde deelneming te betuigen met den jaardag van hunnen lieven jongsten op den dag der feesten zelve, ontegenzeggelijk is dit aangenamer, doch te zeer overtuigd dat het ouderlijk gemoed zich niet sluit met den dag zelve maar ook welwillend is zulks op een volgende te vernemen, drukke ik in deze de hartelijke hoop uit, dat het Gode moge behagen hem nog lang bij het leven en de gezondheid te sparen en de veranderde keuze zijner carrière gepaard met zijne goede ontwikkeling in lengte van tijd moge zijn een bronader van uwe beider levensgeluk.

De donkere tint die in uwer voorlaatsen nopens uwe overkomst zich uitstreckte is tot ons genoeg en nu wat verhelderd. Alzoo de drie laatste dagen der andere week daarvan iets gunstig doen denken. Het zal wel vroeg genoeg zijn indien wij **Roelofs** 2 mille geven. Gepasseerde week verzocht hij erom met te kennen geving op 2 november e.k. door hem een wissel moest worden betaald. Wat ons aanbelangt zijn er voor hem zulks te geven omdat het gebouw zich

perfect houdt, zelfs geen scheurtje is er in het muurwerk te bespeuren en de werkzaamheden van binnen zijn schier teneinde, waar mijns inziens ook geene afkeuring op zal volgen als in zaken van zeer ondergeschikt belang hetwelk met de wit kwast kan hersteld worden. Hoe denkt UHwelgeb. er over?

Nopens de banken verhuring moeten we derzelve droogte tijdelijk afwachten want de gegadigden moeten zien, ja bleef het er bij, maar willen ook even als een nieuw kleed passen, en à la militaire man, kan men wel bij vele maar niet bij allen applicabel maken. Dus in de week voor de inwijding is dit tijdig genoeg en zou het ook niet eerder willen stellen. De regels der oude conditie zullen worden nagezien en inacht genomen. De obligaties liggen klaar op de invulling van naam en datum, twijfel niet of ze zullen uwe goedkeuring ten deel vallen. De begroting kan wachten, de preekstoel zal uwer geest worden afgeleverd, hebben we steeds te vredenheid over het werkvolk der kerk gehad, ook met de verwers is dit het geval. Ze dun hun werk mijns inziens goed.

Het zou mij zeer jammeren Mevrouw door mijn votum van goedkeuring aan de ontwor-teling der linden gehinderd te hebben, de uitbreiding der kerk heeft de grond toegelegd met het innemen der grafruimten.

De hoop op **Hanne's** levensbehoud wordt op het vernemen der ongunstigste woorden bij **W** minder. De treffende geschiedenis van de zoon van **W. de Bie** heeft impressie bij hem gemaakt het gunstigste te vermoeden. Het positieve der artsen heeft **W's** gevoel gaande gemaakt als in zijn oog verkortende de Goddelijke magt.

Oom's gevoeligheid was gisteren zeer gaande, onder de donkere wolken welke zijn jaardagen hebben overschaduwde meende ik deze wel de ergste te zijn. Doch dien van voor zes jaren was, in zijne schatting, weinig minder met opzicht van den gevaarvollen toestand van **Jens**. Zijn vlugheid in tegenstellingen is bewonderenswaardig en de vaardigheid met het wapen, in welk geval ook, hetzij boert of grooter ernst in zaken van dit tijdige. De pijnlijke invloed om van pure dierbare wereldsche betrekkingen te scheiden wijkt bij **Hanne** zeer langzaam, en toch vertrouwd ik zij volkomen instemt met het lied van de liefde "Daarboven moet het heerlijk zijn". Gods genade schenke dit haar te mogen deelachtig worden.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Onze beleefde groeten ook aan de beide Jonkers nevens Mevrouw.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 16 november 1858

De gevoelige slag waaronder de Abdij bewoners als gebukt gaan, bepaalt, zich niet alleen daar, maar heeft ook ons gevoel zeer gaande gemaakt; de jeudige echtvriend verliest met zijn gade, in schier 1½ jaar tijds, schier alles wat hem lief en dierbaar is en die bejaarde ouders treft het verlies hunner innig geliefde dochter zoo zeer, dat men er diep medelijden mede moet hebben, zoodat het hier treurig is. Eene hevige koorts sloopte het zoo zeer verzwakte ligchaam der goede **Hanne** dermate dat bij verminderen of afgaande koorts ook het weinige vermogen tot slijmontlasting ophield en daarna eene schier onmerkbaar ademhaling, die zeer spoedig eindigde zoodat ze zacht en kalm is ontslapen. Haar heengaan zij in vrede

Volgens afspraak zoude UHwelgeb. tijdig de dag der inwijding van de kerk bekend maken. Ben daartoe nu in staat, om te melden het bepaald is op den 1 st. zondag in December alzo op den 5 den dier maand. Mogt het dan UHwelgeb. ende Jonkers conveniëren over te komen. Het zou ons aangenaam zijn.

De akker toe te voegen aan het land aangekocht van **van Osch** is groot 58 roeden 28 ellen waarvan de waarde in evenredigheid der tautatie van het bosje **Verbeek** heb opgegeven.

Nopens de reserve van het tiendregt van de Peklap ben ik met **Verloren** in verschil van meening. Dien Heer zegt dat tiendpligtigheid niet kan gereserveerd worden als bij constitutiven titel naar aanleiding van art. 801 B. wetboek 1e en de Statuten der Orde gedoogen het niet dat van harentwege het land tienschuldig word gemaakt. Met mijn denkbeeld om van de tiend vrijheid te zwijgen kan de Hr. **V** zich niet vereenigen, als in de volgende aanleiding tot kwestie kunnende geven die voor UHwelgeb. zijne bezwarende zijde kon hebben.

Hebben gisteren avond een proefverlichting in de kerk gehouden. 12 kaarsen op de kroon, 5 op iederen lustre, aan de kruisarmen alzo 20, in het midden der kruisarmen een lustre van 3 armen en twee lustres ieder van twee lichten tegen het oxaal zal voldoende licht aanbrengen.

In den afgeloopen nacht heeft het sterk gevoren. Het was gisteren en heden verbaasd koud waartoe de felle oostewind zeer het zijne toebragt. Ofschoon men drooge koude voor het vee minder nadeelig vind, helzelve begint te krimpen en het gras word zuinig. Heb heden de gewijzigde teekening van het orgel uit Utrecht ontvangen met het contract in twee exemplaren waarvan het eene geteekend wordt terug verlangd. **Witte** schrijft mij hij de zaak reeds heeft ondernoomen doch bepaald de tijd van oplevering op 1 oktober e.k. Wij hadden den termijn opgegeven op 1 september, doch daarvoor schijnt hij terug te deinzen. Dit geeft geen bezwaar als het werk maar goed is of het eene maand later komt. Met het terugzenden van het exemplaar is geen haast, dus zullen we het maar tot uwe komst hier houden.

Na ons beleefd respect aan UHwelgeb. Mevrouw en de Jonkers, heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 22 november 1858

J.l. donderdag morgen ruim 9 uur, is den voorman en vader zoo hoogst moeilijken en treurigen pligt vervuld, echtgenoot en geliefd kind ten grave te brengen. Beide waren innig bedroefd en zeer zenuwachtig maar bedaard. Tante te bed gebleven tot na het vertrek met het lijk maar die goede ziel heeft een post. O die moederlijke en kinderlijke tederheid was zoo krachtig en nu dien band verbroken. Zeer veel zal HEd. er mede lijden. Oom zoekt van lieverlede verstrooiing en **Jens** occupatien van den dag dat helpen zal. Maar het is er verre af dat het de ware hulp is. Mogt het toegenegen oor en ontvankelijke hart voor Hoogere indrukken steeds de plaats vóór andere innemen, dan zal wel de beste weg zijn gekozen, die in smart lenigt mede toegebragte slagen van het ware standpunt doet beschouwen.

Middelerwijl we met het lijk waren vertrokken is Do. gekomen en heeft bij onze terugkomst gelezen het 8e en 9 vers van den berijmden 103 Psalm, voorts uit het O.T. Psalm 39 en eenige gepaste verzen uit het N.T. na welke lezing hij de bedroefde man, bejaarde ouders en eenige zuster der overledene zeer deelnemende en vertroostende woorden heeft toegesproken. Uwe hartelijke deelnemingen die van Mevrouw heeft de diep gewonde harten als gebalsemd en de letteren van Do. **Gildemeester** waren ook zoo welkom. Van Do. **Voorhoeven** was nog geen brief ontvangen. Hoop niet ongesteldheid tengevolge zijner reis daarvan de oorzaak mag zijn. We hebben ZWelEerw. met genoegen bij ons gehad.

Het is wel te vermoeden de strenge koude wel wat zal wijken en plaatszalinruimen voor een zachtere remperatuur alvorens de eigentlijke winter invalt. Gewis zal dit de lust tot overkomst schragen. De klagten voor de moeilijkheid voor het reizend publiek in de regeling der spoordienst doen zeer luide hooren. De late aankomst te Maarsbergen en vortzetting van den togherwaarts bij avond, laat veel te wenschen over.

Uit hoofde UHwelgeb. de tiend "en blok" bezit, heeft mij het verkieslijk doen voorkomen de tiende van de Peklap ten uwen bnehoefte blijft voorbehouden. Dit perceel is anders wel een eeuw of langer vrij van tiendgeven geweest. De Heeren der Commissie zijn er voor het land tiendvrij te bezitten, en zullen daarvoor de hoogere tax van *f* 175,= opleggen. Ik zou dan daarin

maar treden. Mijn mondeling voorstel, om ter vergrooting of bijtrekking van het land van **van Osch** een akker groot 58 roeden 28 ellen van het elzenbosch der Orde groot in zijn deel 2.42.60 aan UHwelgeb. af te staan tegen eene geevenredigde waardering van het boschje **Verbeek** van M, groot 36.20 is gaaf weg bij de Directie aangenomen.

Door UHwelgeb. wordt alzoo in ruiling aangenomen het Hoekbosch tegen *f* 2615,- plus de bewuste akker of 58 R 28 bosch naast **van Osch** tegen *f* 620,- (dit cijfer is de uitkomst van de navolgende berekening $36.20 : 58,28 = 385$ el). Maakt samen *f* 3235,-. Daartegen aan de Orde afgestaan land **Jan Pet** te Zennewijnen tegen *f* 1520,- plus idem Peklap tiendvrij *f* 1475,- plus bosch **Verbeek** à *f* 385,- Is te samen geteld *f* 3380,- Resteert een verschil in waarden van *f* 3380,- minus *f* 3235,- bedraagt *f* 55,-.

Nu nog nopens de aanvaarding. Het is mij voorgekomen of de ruiling al dan niet tot beslag kwam, het productieve te moeten voor oogen houden, ten wiens behoefte ook; en de geschiktheid om het Hoekbosch met tarwe te doen bezaaijen, mag door ieder worden beaamd., zulks is geschied en staat uitmuntend. Heeft van bouwen, bezaaijenen inm... gekost *f* 85,- calculatief (kan dit in 1859 een provenu worden van *f* 450,-)

De orde de pacht van t'land **J. Pet** over 1859 genietende van *f* 70,-

De Peklap is door Oom voor eenigen tijd geveild om te beaardappelen in 1859 en kon renderen *f* 140,- Daarna gerekend zou dit te zamen zijn *f* 210,-

Gevolgljik was mijn voorstel aan den Heer **Verloren** dat UHwelgeb. in het genot zoude treden van het provenu van het Hoekbosch, maar restituere aan de Orde de hiervoren genoemde uitschotten dan helt de schaal wel zeer in uw voordeel, doch waar tegenover staat wisselvallige kans. Wat aan belangt het boschje **Verbeek** dit is in 1857 gehakt en is voorzien van 2-jarig hout , dat niet dan na om komst van drie jaren met voordeel kan worden gehakt en de af te stane akker is nu hakbaar. Let men op de soliditeit van den grond, dan is de innerlijkheid van de akker der Orde beter dan het hoogzandige boschje **Verbeek** en moet in gemoede zeggen dat indien de akker door UHwelgeb. worde aanvaard zonder opperhout er, uit consideratie der waardering van grond tegen grond ook deswege geenn benadeeling van partijen bestaat ware ik althans in uw geval zoude mij zeer met de regeling vergenoegen.

Door den Hr. **Verloren** zijn me eergisteren met de mededeling van de goedkeuring der Commissie van het profijt der ruiling, de procuratie van de Leden der Commissie tot zonder om daaruit eene volmagt op mij te vervaardigen en een notaris op te geven om de acte van ruiling op te maken; is het goed daarmede Not. **Dijckmeester** gechargeerd worde?

Hoewel mij inmiddels met het concipieren der te verstrekken magtiging zal onledig houden zal het mij aangenaam zijn nopens het een en ander uw welnemen te mogen vernemen. Oom **Valkis** die ik nopens het gedane voorstel van aanvaarding der inruil door partijen te ontvangen percelen gesproken heb, deelde juist mmet mij het voorgesteld gevoelen hetwelk mij aangenaam was.

Nu, alvorens te eindigen, nog een enkel woord, en wel dat van verschooning dat ik uw geduld om deze onwillekeurig zoo lang geworden te lezen eenigzints op de proef stelle.

Mogt deze UHwelgeb. in welstand geworden en in dat voorregt ook de vrouwe van Ophemert deelen, mijner vrouws beleefde groete verzelle deze, waarbij ik ook zeer de mijne voege, terwijl mij inmiddels de eer geve met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. Mogt UHwelgeb. soms liever de aanvaarding stellen op Stoppelbloot in 1859, dit neem ik op mij zulks van wege de Directie zal worden goedgekeurd hoewel het tegen mijn belang is moet ontraden **V**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 28 november 1858

J.l. donderdag is ingekomen een brief van den Hr. **Witte** daarbij verzoekende, om, teneinde hem in de gelegenheid te stellen de daarstelling van een nieuw orgel elders aan te nemen, prolongatie van den gestelden termijn voor ons orgel, tot in lente 1860. Dien dag door **Murman** bepaald zijnde de kerk op te nemen, scheerden zich de mede kerkvoogden alhier ter gewone plaatse en het schrijven van **Witte** medegedeeld hebbende, was het gevoelen hem te antwoorden, dat het bil-lijk was de later met bestelling opgekomenen wachtenden voor eene vroegere en dezerzijds in zijn voorstel niet kon worden getreden. Eéne maand verlenging in het ter teekening toegezonden bestek heeft hij zich toch al toegeeigend met de oplevering en gesteld op 1 Octb. Gepasseerde vrijdag zijn de banken in de kerk verhuurd. Het provenu is f 311,= hetwelk vermeerdert met het zitgeld van ge. d polders en de ten uwen behoeven gereserveerde banken van de Domestieken waarvan volgens afspraak de prijs zal gerekend worden proportioneel naar de banken zich in de rigting aansluitende.

De predikantsche heeft gekozen de 1e bank in het ruim (noordelijk ged.)

Alhoewel alles nu is geregeld, blijft er nog eene leemte. Oom **R V** en **F. de Hoog** zijn buitenplaats. Dit te verhelpen is aller wensch en is overlegd om het voorstel te doen aan Oom als oud kerkv. plaats te willen nemen in de bank voor de kerkv., Burgem, Weth. en aan **de Hoog** als Notabele bij de Raadsleden of in de achterste bank onder de Galerij. Mogt het ingang vinden, gewis zal het ons aangenaam zijn en heb er alle hoop op.

Heden morgen voor het laatst de dienst in de hulpkerk geweest en bepaald dat zondag e.k. s'morgens ten tien ure de 1e Godsdienst oefening in het nieuwe kerkgeb. zal aanvangen en aan den Heer worden opgedragen. Mogt de weersverandering en daardoor de meer gemakkelijke komst herwaarts per boot, dan wel per spoor, de neiging tot overkomst gunstig in de hand werken, en de drukte der Kamer of andere werkzaamheden niet de gebiedenden eisch uitspreken, blijft toch in s'Hage!!

Met de treurenden in de Abdij gaat het naar omstandigheden vrij wel. **Hugenholtz** zal in de loop dezer week zijne zuster in Benschop bezoeken, en, involgends zijn plan, van daar naar Elburg gaan om ook te dier plaatse eenige dagen te verblijven.

Dat het ontworpen reglement op Steenenhoek in de zitting der Staten alhier is voorgebragt zal, even als dat het zelve met 46 tegen 4 stemmen gevallen is,

UHWelgeb. bekend zijn. Blijft de Minister nu bij het plan, vroeger kennelijk geworden, dat van Regerings wege aan de Linge de kracht van Waterschap zal worden toegekend, wordt het, naar alle waarschijnlijkheid, eene regts kwestie, althans zoude me wel willen aansluiten aan degeenen welke deze zaak aan de beslissing van den Hoogen Raad willen onderwerpen. Dat dit over veel schijven zal gaan en de kosten deswege gemakkelijker zijn te dragen is stellig mijn gevoelen.

Komt men op de vroegere historische herinneringen der Linge in toepassing der wetten van vroegeren tijden de verwerpbaarheid der koninkl. besluiten getoetst aan de grondwet van dien tijd als overschrijdende de grenzen van het gebied der Koninkl. mogt, dan neemt de Minister veel voor zijne verantwoording, en zou dien hoogen Staatsambtenaar, als hij met hart en ziel den portefeuille is toegedaan, wel eens eene slapeloze nacht kunnen kosten, enfin !!, het spreekwoord die kaatsen wil moet bal verwachten, blijve ook in deze er niet van tusschen.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij, na onze beleefde groete aan UHWelgeb. en Mevrouw verzocht te hebben, te noemen UHWelgeb. **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. concept volmagt en concept acte van ruiling heb ik aan den Hr. **Verloren** toegezonden en het voorstel gedaan of de ruiling niet bij onderhandsche acte kon plaats vinden. Het vermijdt kosten die mijns inziens noodeloos zijn U S V

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 7 december 1858

Het voorstel van oom **Valkis** en **de Hoog** om in de regeringsbank plaats te nemen is welwillend aangenomen. Omstreeks den tijd van de komst der boot hebben we telkens op den uitkijk gestaan om den Heer van Ophemert met zijne zonen te zien passeren, doch te vergeefs. Nader vernamen we de komst herwaarts was uitgesteld, waarvoor ik, tengevolge van de Kameraangelegenheden, wel zorg had. De dag van gisteren met regen begonnen en geëindigd, heeft wel velen van elders teruggehouden, ofschoon er veel menschen in het nieuwe kerkgebouw aanwezig waren. Er is niet te veel *raisonance* in de kerk, en, naar ik hoor, is Do. overall goed verstaan, had tot tekst Genesis 28 vers 19 (1e ged.). De zaak op zichzelf is wel zeer indrukwekkend een kerk gebouw aan de Heer opgedragen, maar Do. **Stronck**, gedwongen als hij zich met zijne oogen in het boekje, is niet de man voor eene dergelijke zaak.

Aangaande het plan tot aankoop van de 35 R 10 el elzenpasch van de Kosterij of kerk ten behoeve der Duitsche orde, heb ik een concept besluit ontworpen, met de gedachte dit bij uwe komst voor te nemen. Dan dit niet kunnende zijn, ben ik zoo vrij het hierbij te doengaan. De som van f 570,= is wel wat kras en is in geene evenredigheid met den besteden prijs voor het publiek aangekochte bosch van **Verbeek** maar terwijl we voor de kerk maar 3% renten besteden, kan men niet wel minder verkoopen. Gelief het besluit eens na te zien en daarin veranderingen noodig achtende die te willen maken. De procuratie door de Heren Landcommandeuren op mij te verleen tot sluiting van het contract van ruiling is ter teekening bij die Heeren circulerende en zal zoodra die inkomt en geregistreerd is, het contract opmaken en UHwelgeb. ter teekening toezenden. Men is in eene onderhandsche ruiling getreden aan zijde der Orde, ofschoon men vis à vis die instelling zeer aan vormen gehecht is, van daar zal ik moeten aanhalen den titel waarbij UHwelgeb. eigenaar is geworden van de in ruiling af te stane perceelen. Wees zoo goed mij opgave te doen van de datum der voor den Not. **Dijkmeester** gepasseerde acte en tevens van de dagteekening, No. en de overschrijving ten kantore van hypotheken en van bewaring te Tiel, om zulks in het contract van ruiling te kunnen opnemen.

In de woorden, regel de zaken bij oom nu ook maar in den minne, heb ik begrepen zulks zinspelende was tusschen hem en zijn schoonzoon. Aanvankelijk is het mij gelukt daarin te slagen, althans een uit bekrompenheid aan zijde **Hugenholtz** voorgevloeid idee om erfhuis te houden, hetwelk voor de ouders grievend was, is opgeruimd, door onderlinge waardering der voorwerpen. En ofschoon omtrent het vruchtgebruik nog geen accoord is getroffen, om dat dadelijk te laten termineren zou ik veronderstellen, terwijl wederzijds daarvoor wel genegenheid bestaat, dit nader zijn beslag zijn erlangen. Het is voor beide partijen maar beter ze voor goed van den anderen zijn. Punten die de goede verstandhouding zouden kunnen belemmeren zijn beter voor goed ter zijde gezet dan die te laten. Uit de bijzaken aan vruchtgebruik verbonden, zou zoo ligt iets kunnen rijzen dat voor de zaak der sterfte die zoo diep heeft ingegrepen nog iets droevigs bijbragt. Er zijn dikwerf veel gemoederen die niet best sympatiseren en wie weet of dit op den duur wel in het onderhavige het geval zou zijn, doch dit blijft geheel onder ons. **Hugenholtz** is sedert donderdag van hier naar Benschop en het ligt in zijn plan van daar naar Elburg te gaan, alwaar hij wel plan had kamers te huren, welk idee mij goed voorkomt. Zijne positie is verre van benijdenswaardig, ongezond gestel, weinig doorzicht om zich te redden, kortom, heb diep medelijden met hem.

Inmiddels heb ik de eer, na ons beleefd respect aan Mevrouw, met de meeste hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 15 december 1858

De procuratie door de Heeren **van Goltstein** en **van Rechteren Limpurg** op mij afgegeven tot sluiting van het contract van ruiling met UHwelgeb. bij mij ingekomen en reeds geregistreerd

zijnde staat er niets in de weg deze zaak te beëindigen en nemen mitsdien de vrijheid UHwelgeb. bijgaand contract, ten fine van inzage, te doen geworden, met beleefd verzoek, daarop aanmerkingen hebbende, mij die te willen mededeelen, en hetzelve als dan te wijzigen, kunnende bij terug bekoming alsdan op zegel worden gebragt en geteekend, ten welken laatst genoemde einde het door mij aan UHwelgeb. zal worden ingezonden.

Gewis zullen de drukte in de Kamer en anderen het plan van overkomst wel niet geheel verdringen, maar kunnen er nog verscheidene dagen mede bemoeid zijn, die het verlaten van s'Hage moeilijk ja ondoenlijk maken om welke rede het te noodiger achttede concept ruiling in te zenden, om dan na goedkeuring twee exemplaren daarvan te vervaardigen en ter beteekening aan UHwelgeb. op te zen-den welke daarna kunnen worden geregistreerd en overgeschreven dan verkrijgt deze zaak zijn beslag, werwaarts het verlangen van den Hr. Rentm. als mij zulks kennelijk gemaakt hebbende, zich uitstreckte, als in verband staande met de sluiting van zijn heffingsregister.

Met ware hoogachting heb ik inmiddels de eer te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 januarij 1859

Bekend als we zijn met UHwelgeb. en met deszelfs edele hoedanigheden zoude het dan geene verdoesing des gevoels verraden. indien we niet gedachtig waren aan den gewigtigen dag van morgen, met vooropstelling van Godes gunst jegens UHwelgeb. en deszelfs dierbare betrekkingen, dat het Hem mogte behagen UHwelgeb. een jaar levens toe te voegen. Ja we verblijden ons daarover met UHwelgeb. en allen die U dierbaar zijn en hebben de eer langs deze weg, den hartelijken wensch te uiten, dat uw dierbaar leven, nog lang moge worden gespaard en UHwelgeb. onder Gods besten zegen, nog lange moge kunnen werkzaam zijn, in den gewigtigen rang en stand, waarop het Hem mogte behagen, UHwelgeb. te plaatsen.

J.l. zaterdag is bij geleidende missive met overlegging des besluits van Kerkvoogden kopielijke mededeeling der acte van schenking van het aanzienlijk cadeau aan de kerk, dat sierlijk stuk den kerkeraad, ten gebruike, aangeboden. Het is met hartelijkheid ontvangen en op eene zeer gepaste wijze, hulde doende aan den milden Gever, van den kansel de gemeente kenbaar gemaakt. In den namiddag Godsdienst een 3-tal kinderen ten doop aangeboden, heeft hetzelve reeds dadelijk dienstbaar kunnen zijn.

De epistel aan **Murman** j.l. zaterdag verzonden, doch aan het verzoek om herwaarts te komen, heeft de architect, als indr..te aan het fort Greveceur, nog niet kunnen voldoen, en verbeid alsnog zijne komst. Zoodra hij is geweest, zal den uitslag ervan melden.

Ontvang Hoogwelgeboren Heer ! met de Vrouwe van Ophemert en de Jonkers, nevens mijne beleefde groete, die mijner vrouw, die mede zeer deelneemt in den heugelijken dag van morgen; en geloof mij steeds met de meeste onderscheiding en ware hoog-achting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 januarij 1859

J.l. maandag was de architect **Murman** te Tiel bij zich hebbende de teekening van het ameublement, die hem, volgens zijn zeggen, in het midden der vorige week door **Roelofs** was ter hand gesteld. Over de vreemdsoortige handelwijze tegen hem uit te wijden of iets in het midden te brengen bragt plaats en gelegenheid niet mede en wel had ik de gelegenheid daartoe mij kunnen toeigenen, maar heb dat opzettelijk gelaten, om hem ter plaatse en in bijzijn der andere kerkv. in den biegtstoel te zetten. Om bij aldien de teekening goed en de uitvoering de

banken mis was, hem ernstig af te vragen hij die mis baars niet ontdekt had. Heb hem alleen verzocht herwaarts te komen en dag te bepalen wanneer, doch dat kon hij met geene zekerheid doen. Maar zoude onverwachts zeker deze week komen rijden bij **v. Aalst** aan en brengen die mede, De andere kerkv. zijn dan bij de hand, daar op heb ik tot dusver te vergeefs gewacht en ook mijn schrijven aan UHwelgeb. uitgesteld. Intusschen hebben we met **G. v. Mil** de banken gemeten en volgens teekening en in natura. De teekening duidt aan 45 Ned. dm welke maat goed was maar de banken in natura in het ruim zijn maar $40\frac{1}{2}$ dm dus $4\frac{1}{2}$ dm lager. Die onder de galerij houden $43\frac{1}{2}$ en de achterste 41 dm. Dia van de Diakenen 46 en de ouderlingen 45 dm. Het uiterste vak banken grenzend aan het oxaal ook 44 en de allerlaatste weder 41 dm. Kortom geheel verschillend van maat. Naar ik vermoed schuilt het hierin - de banken deels bij **Roelofs** deels bij **Hakkert** en deels bij **Schroot** op den winkel zijn vervaardigd en sommige hunner de teekening of niet begrepen met de oploopende voeting want indien uit het oog verloren wordt de 5 dm verhooging van elke bank komt de maat van 40 dm uit. Evenals **v. Mil** dit begrijpt hadden **Roelofs** en consorten dit kunnen begrijpen. Heeft het **Murman** niet gezien dan bewijst het onachtzaamheid, en is het hem gebleken maar heeft het verzwegen, dan heeft het in hem gestelde vertrouwen schandelijk misbruikt. Enfin, het is onaangenaam, maar zullen de zaak bespreken en UHwelgeb. mededeelen. Ook de zaak der bijrekening tot hier deze vervolgd en nu uit de pen willende laten vloeien het allervriendelijks van UHwelgeb. is een order van vertrek aan een uwer vijver bewoners naar hier uit te reiken, en, het geval zich voorgedaan hebbende, al het personeel, voor korte tijd de woning verlaten had, heb ik order achtergelaten zich iemand met een order van huisvesting mogt aanmelden, dan onmiddellijk maatregelen te nemen, dat van het nodige verzorgd werd. Komt de meid zeggen **Murman** gekomen en boven is. Alhoewel de gelegdheid hem te zien zich dikwijls heeft gepresenteerd, moet ik zeggen zijne komst mij welgevallig was. Is **van Aalst** in het dorp, was mijne vraag, nee, verhinderd door lichte ongesteldheid was het antwoord. Het spijt mij want zie liever over punten van bijzondere aangelegdheid alle leden in de nabijheid, tegenwoordig zijn. En zoo sprekende komen we tot de zaak in kwestie en de vreemde contenance dezer zaak in opzicht tot het verholen kind - de teekening - dat zulke strophes achterdochtig maakten en wij, willende kennen, mis stellingen begaan, of door architect, of door aannemers, de bijlagen onzer grondwet behoeften, vervolgens van de meting der banken in natura en of hij daarvan geene kennis had gedragen, betuigde hij mij, op het woord, er niet van te hebben geweten en in de kerk nagegaan hebbende wat tot herstel aan te wenden, was het antwoord "de zittingen $4\frac{1}{2}$ of 5 dm te verhoogen der vakken banken in het ruim, die der vakken onder de galerij, voor zoo veel noodig ook, en eene verplaatsing in evenwijdige ruimte der banken op de gaanderij. Verlangde men meer dan moest alles los gemaakt en veranderd worden, ja gaf eene verandering van groot aanbelang. Wij hebben begrepen de verhooging der zittingen tot de hoogte op de teekening aangeduid te moeten vorderen, en verdere plaatsing naar t'bestek op de gaanderij. **Murman** stelde voor dit aan **Roelofs** te gaan zeggen. Met dat gaan zeggen, was bij ons geen waarborg genoeg voor de zaak en hebben voorgesteld eene verklaring in schriften te redigeren waarbij **Roelofs** als aannemer der kerk zich bevond voor 1 April e.k. en wel zonder dat dit belemmering in de Godsdienst uitoefening te weegbragt de banken conform het bestek en teekening te zullen herstellen. Die verklaring is opgemaakt en daarmee is **Murman** opgetrokken met dringend verzoek mijnentwege dat, zoo **Roelofs** bekent, mij de verklaring en anders berigt van zijn niet willen te geven per eerste post, als wanneer we hem bij Deurwaarders exploit kunnen ingebreke stellen van niet uitvoering des werks conform den eisch der teekening en het bestek.

Na over de bij- of extrarekening van gedachten gewisseld hebbende, is door **Murman**, op ons te kennen geven, de kerk gelijk moest zijn met de nok van het dak, hij, voor zijn privé, genegen was daar voor $\frac{1}{3}$ te missen. Als nu **Roelofs** wiens ver-pligting was, de kap zoo veel te verhoogen $\frac{1}{3}$ mist, en wij, voor de kerk $\frac{1}{3}$, is die zaak gevonden. Maar ten aanzien der extra muur aan den toren

- lijden we niets, althans, mijns inziens, zijn ze daartoe gehouden - met leugens in het midden te brengen en zeggen **Formijne** en de Burgem. hebben hunne goedkeuring tot die muuruitbreiding, of wat het zijn moge, gegeven, is volstrekt onwaar. f 238,= of 1 el muurwerk verhooging f 80,= voor architect f 80,= voor aannemer, die steeds verplicht is met de kap tot de nok van het koor te rijzen, is geen onbillijken eisch en de kerk dan ook f 80,= is die zaak gevonden. Wat dunkt UHwelgeb. er van? Ook van het plan der banken verhooging, want dit is ook onder reserve! Indien de bewuste acte komt zal dezelve inschrijven, en gelaten des officiers kastijding afwachten. Dank voor de opgave van uw verblijf in 58. Heb de gem. ontvanger er van geïnformeerd.

Ben gisteren bij de onderhandeling in de Abdij tegenwoordig geweest in opzicht tot de schikking met **Hugenholtz** in zake het vruchtgebruik ze zijn het eens -**H** krijgt een vaste som. Art 965 B.Wetb. gaf bezwaar voor oom met **H** door te deelen en dan nog van het $\frac{1}{3}$ van **Jens** de togt te behouden - alles in vruchtgebruik te laten, stond ook vooral oom tegen, wilde maar liever ineens of uitkeeren. Nu nog regeling van het ameublement doch dat zal zich in verdeeling wel schikken. Er is wel meer sijmpathie dan wel vreugde. Het is mij aangenaam de zaak (Noot bewerker: brief niet afgesloten - rest van de tekst ontbreekt).

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 25 januarij 1859

Volgens mijnen laatste zou **Murman** j.l. donderdag van hier gaande de togt over Opijnen nemen teneinde **Roelofs** over de gebreken der banken in de kerk als in afwijking van de teekening vervaardigd. Voor zijn heenreize verzocht ik **Murman** hij zoude opmaken eene verklaring der te doene verrigtingen. Dezelve luidt als volgt:

De ondergeteekende **Lambertus Roelofs** timmerman te Opijnen verklaart bij deze in zijne kwaliteit als aannemer van het kerkgebouw der herv. gem. Oph. door hem en zijne medestanders aangenomen in publ. besteding op 16 Septb. 57 voor f 12.000,= zich te verbinden en op zich te nemen te verrichten de navolgende werken welke nog aan het ameublement in die kerk, als niet naar behooren overeenkomstig het bestek van aanbesteding afgemaakt, te zullen ten uitvoer brengen, te weten:

1. Het verhoogen van alle zittingen tot de hoogte van 40 dm boven de vloer der banken zooals de teekening daarvoor duidelijk aangeeft.
2. Het verplaatsen der banken op de galerijen zoodanig dat de zelve eene gelijke ruimte bekomen.
3. Het bijwerken en bijverwen van alle defecten die uit die vertimmering aan het ameublement in het kerkgebouw mogten ontstaan.

En zulks uitvoeren voor den eersten april aanstaande en zodanig te regelen dat de Godsdienstoefening daardoor geene belemmering behoeft te ondergaan.

Aldus gedaan en beteekend op heden den 20 Januarij 1859.

(get.) **L. Roelofs**.

Ingevolge afspraak of vroeger schrijven neme de vrijheid UHwelgeb. deze ten fine van beoordeling mede te deelen met de vraag of het UHwelgeb. goed vind wij daaraan op den voorschreven voet gevolg zullen geven. Wij hebben ook met **M** over de bijrekening gehandeld en we meenden de el verhooging wel als een fait accompli te kunnen aanmerken als hebbende hij vroeger gezegd dat een abuis door hem begaan zijnde voor zijne rekening zoude nemen. Dat was wel naar waarheid maar Kerkv. moesten dan toch ook een is overweging nemen bij de el verhooging of het niet plaats hebben der vergissing de aannemers rekening bij de besteding hooger zoude geweest zijn en stelde voor $\frac{1}{3}$ daarin uit zijn privé te betalen. Ook dit, ten fine van beoordeling; wil **Roelofs** door de meerdere kosten aan de kap te besteden, als moetende dezelve

tot de nok van het dak van het koor worden opgetrokken, ook $\frac{1}{3}$, en, dan het kerkefonds $\frac{1}{3}$, lijdende was die zaak tot zijn beslag.

Wat een gunstig wintersaizoen zonder sneeuw of nijpende koude voor den behoeftigen. Jammer er zoo weinig werk meer is. Verminderde aardappelcultuur in dit jaar en daar door minder spawerk is onvoordeelig voor de fondsen.

Onze zeer beleefde groete aan UHwelgeb. en de Vrouwe v. Ophemert verzelle deze.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 28 januarij 1859

Gisteren middag werden we zeer aangenaam en verblijdend verrast, door de komst van den onder deszelfs approbatie afgereisde zeeman. Ofschoon het uiterlijk voorkomen allerhups is, zijn we beducht voor zijne groote magt in ons klein gezin en hebben veronderstelt niet inlopend tegen het welwillend denkbeeld van den Hooggeachten gever te zullen handelen, van een deel daarvan te detacheren naar de woning van Mr. **W** wiens beperkten tijd het niet gedoogd hij zich als onzen tafelgast verplaatst. Ontvang onzen geëerden en hartelijken dank voor het ge-zondene. Middelerwijl dit ter neer schrijf ontving UHWelgeb. geëerde van 27 dezer en zag met genoegen dat UHWelgeb. zich kon vereenigen met den gekozenen weg der twee kwaden. Ongetwijfeld lijdende de banken in hunne verhouding van de zitting met het ruggestuk niet in sterkte. Waarvoor kan en moet gezorgd worden.

Het doet mij zeer leed er nevelen aan den horisont zijn gekomen, in opzicht tot het onschatbaar voorregt der gezondheid van uwen lieven Jacob, den zoo zeer geachten Jonker. Het schijnt toch dat het rheumatische bij hem ligt te huis komt. Zoude door flanel die plaag niet zijn af te weren? Mogten we weldra met zijne herstelling ons verblijden. Van harte hoopen we op het berigt deswege. Geen wonder UHWelgeb. eenigzints ongerust is geweest over den bewusten zeebewoner, want om den waarheid te zeggen ik heb in de boosheid mijns harten al gedacht zou hij ook aan het tolkantoor = het blauwe hekken aan den dijk = zijn in de war geraakt dan alles is goed in orde nogmaals mijnen hartelijken dank ervoor. Na onze beleefde groeten aan UHWelgeb. en de Vrouwe van Ophemert nevens den geachten patient wiens spoedige beterschap wij hartelijk wenschen, heb ik de eer met ware hoog-achting mij te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 14 februarij 1859

Op het besluit dezerzijds ingezonden aan het Prov. Coll v. toezigt is ingekomen het navolgende schrijven. "Naar aanleiding uwer missive en bijlagen hebben wij de eer U te berigten dat wij zwaarigheid maken het verzoek om magtiging tot den onderhandschen verkoop van het daarbij omschreven perceel (35 R, 10 El Elzenpasch) bij Ged. Staten te ondersteunen. Te meer daar hetzelfde volgens den in ons archief berustenden kerkelijken inventaris tot de Kosterij goederen behoort en dus geenzints moge worden vervreemd daar het Kosterij fonds ongeschonden bewaart moet blijven.

In de verhouding tot het voor de Orde aangekocht Elzenbosch **A.T. Verbeek** groot 46 R 70 El met inbegrip van alle kosten voor f 1137,= welke waarde in grond niet minder is dan het boschje hierboven bedoeld, zou het maar moeten renderen f 414,= en van zijde der Orde is men gezind daarvoor in verkopers beurs te storten f 557,=. Ergo eene zaak die zich zelve aanprijst, waarom ik wenschte voor te stellen aan het Coll. van toezigt, na alvorens Kerkvoogden te hebben gehoord, om de f 557,= te beleggen ten behoeve van het Kosteriefonds in 2½%

inschrijving op het grootboek, dan zal het fonds op den duur worden gebaat, meer althans als bewust perceel te houden.

Alvorens eenige plannen daaromtrent te beramen neme ik de vrijheid dezelve aan uw oordeel te onderwerpen. Mogt UHwelgeb. het 4% grootboek voordeelijker ter belegging achten, dit is zeer zeker voor de andere kerkvoogden hetzelfde. Voor het eventueel geval dit uwe goedkeuring mogt tengevolge hebben, zal ik de andere Heeren Kerkv. zamenroepen, om derzelve idee te vernemen en dan besluit nemen. Twijfele niet of dan zal de zwaarigheid bij het prov. Collegie wel wijken.

Hoope Jonker Jacob mede moge hersteld zijn, en Mevrouw door het voetaccident niet zal zijn verhinderd, om in de mooie februarij-dagen de buitenlucht te genieten. Het geëindigd reces der Kamer zal voor UHwelgeb. bij de vele andere drukten weinig tijd voor ontspanning opleveren. Morgen komen in provisionele veiling de goederen van **Martinus Verweij**. Dien 85-jarigen grijsaard zal tengevolge der kwistige handen van zijnen inwonenden zoon, nog in bekrompen toestand zijne dagen moeten eindigen. 11 mille moeten de te veilen goederen opbrengen alvorens de eigenaren een cent krijgen. Zijne uitwonende en gehuwde kinderen valt dit ook niet mede. Ware de indertijd gegevene raad, om, ter zake van verkwisting, hunnen vader onder curatele te brengen, beproefd, twijfele niet of er was fiat opgekomen, dan toch ware heel wat bespaard, doch onkunde en paaijende belofte, hebben die mesure doen verschulden.

De hofstede met ruim 1¼ Bunder boomgaard zal nog gespaard blijven, ingeval de vermindering der graanprijzen de kooplust niet te zeer drukt. Direct mooie perceelen zijn er niet bij en de soliditeit van onderscheidene derzelve, laat nog al heel wat te wenschen overig.

Na zeer beleefde groete ook mijner vrouw aan den Heer en Vrouwe van Ophemert heb ik de eer mij met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. De ziekelijke zoon van **K. van Gelder** is overleden, diens wed. en kind ge-delogeerd naar Rossem. Ook mijn Buurvrijer **Jan Verweij** is niet meer. Uit of tengevolge van den aanbouw der kerk zal even als zulks met de pastorie het geval is geweest een van Hemertsch dochteren gaan huwen. De jongste van **Gerrit van Mil** vroeger adoré v. **Beusekom** raakt van de baan. Het is goed.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 28 februarij 1859

Ingevolge de door den aannemer **Roelofs** ingeleverde rekening van extra werken aan het kerkgebouw verrigt bedraagt de verhooging van de lengte en breedte van hetzelfde tot ééne el f 283,30.

Tot terminering dezer zaak, is geproponéerd dat de Architect daarin zou lijden $\frac{1}{3}$ of f 94,43 $\frac{1}{3}$. De aannemer $\frac{1}{3}$ of f 94,43 $\frac{1}{3}$. De kerk $\frac{1}{3}$ of f 94,43 $\frac{1}{3}$ = f 283,30. **Roelofs** was, in den aanvang, zeer opposant tegen dit voorstel, doch heden morgen, nader over de zaak sprekende, en betaling op den laatsten termijn verlangende, hebben we te kennen gegeven, dezerzijds alle gezindheid tot betaling op den laatsten termijn bestond, maar daartoe niet zou worden overgegaan, alvorens zulks bij Deurwaarders exploit geëischt werd, omdat het geschil aanhangig over de bijrekening nog geen voet was gevorderd.

Dit gezegde schijnt **Roelofs** tot andere gedachte te hebben gebragt, althans op zijne aangehevene klacht, dat het ten aanzien der entreprise van de kerk zoo scherp met hem ging dat hij op dezelve tekort kwam. Heb ik hem te kennen gegeven, dat het Kerkelijk Collegie wel van hem geene schade zoude verlangen en uit dien hoofde de propositie aan de mede kerkvoogden zoude doen, om hem in plaats van $\frac{3}{4}$ in de bewuste f 283,30 - $\frac{1}{4}$ in dat bedrag te laten lijden, of het montant van f 70,77 $\frac{1}{2}$. Met teniet doening eventueel van het muurwerk aan den toren, zonder voorkennis

van besteders en architect daargesteld, ter som van *f* 167,94 hetwelk door hem is geaccepteerd. Ergo betaald in de *f* 283,30: **Murman** $\frac{1}{3}$ of *f* 94,43; **Roelofs** $\frac{1}{4}$ of *f* 70,77½ en lijd de kerk het tekort of *f* 107,99½, maakt *f* 283,30.

Met bepaalde reserve dit plan van transactie zoude worden medegedeeld aan den Heer President, wiens goedkeurend advies ik wenschte in te wachten alvorens het collegie van Kerkvoogden daarover bepaald zamen te roepen, en gaf hem **Roelofs** te kennen de Hr. President wel spoedig zoude antwoorden en dan dezerzijds geen tijd zoude verloren gaan, om aan zijn innig verlangen, om, in mindering van den laatste termijn gelden te ontvangen, te beantwoorden. Mijns inziens en ook naar het idee van **D.F.**, was het beste op de voorgestelde wijze deze extra rekening in der minne uit den weg te ruimen. Het zou mij aangenaam zijn UHwelgeb. zich daarmê mogt kunnen vereenigen. Boven en behalve de onaangenaamheden in regts kwestien gelegen zouden we in allen gevalle verplicht zijn de conditie van aan-besteding te laten registreren, waarmede thans ook *f* 170,= zoude gemoeid zijn, zoodat beëindiging in der minne, buiten kijf, de voordeeligste weg is.

Over den afstand van het perceel Kostorie eigendom bij monde nader, er is geen de minste haast bij.

Dochter **G. v. Mil** trouwt met den mede aannemer van het kerkgebouw **Schroot**. Het enfant naturel is leven, dus op den koop toe. Die daarop ziet is een kniesoor zegt men in de wandeling. Aanvankelijk zal het wel een houkind van de grootouders zijn. Maar wat moet er later van worden, immers niet anders dan een verstoteling.

De booten thans weer in geregelde vaart doen mij vermoeden UHwelgeb. wel eens spoedig een uitstapje herwaarts zal maken. Was oom **Valkis** jager, ik zou sustineren UHwelgeb. hem per boot een ganzenroer had overgemaakt, indien ik niet bewust was van de lieve attentie der Jonkers voor de nieuwe kerk. Ofschoon aanvankelijk daarvoor dank zeggende hoop zulks nader bij monde te doen. Inmiddels heb ik de eer, na ons beleefd respect ook aan Mevrouw en de Jonkers, met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 8 maart 1859

J.l. zaterdag is met **Roelofs** gesloten, op de voorgestelde wijze, de rekening van extra werken aan het kerk gebouw en hem het bedrag waarop die rekening is gereduceerd, als mede de afzonderlijk aangenomene koormuur uitbetaald, wat nu nog te betalen blijft is een restant op den laatsten termijn der aannemingssom en de *f* 357,= waarvoor het oxaal is aangenomen. Hoe moet het met de banken, die, ingevolge daarvan zijnde tekening, 3½ ned. duim lager zijn dan daarop zijn genoteerd? Veranderen en op de hoogte brengen door het doen rijzen der zittingen was het middel door den architect aangegeven. Maar **D.F. de Hoog** en **v. Aalst** maken bezwaar die verandering te betitelen als eene ten goede, uit hoofde door het rijzen, der zittingen en het op hetzelfde hoogte blijven der lessenaars de vrouwen met de knieën te digt daartegen zullen komen in den winter bij het doorgaand gebruik maken van stoven, zoodat de genoemde leden zeer in bedenking nemen om dat voorstel van **Murman** te doen uitvoeren in zoo verre betreft de banken geplaatst in het schip der kerk. Aanbelangende die, zich bevindende op en onder de gaanderijen, meende men de verbetering ten goede zou kunnen genaamd worden. Naar luid der schriftelijke verbindtenis door **Roelofs** afgegeven zoude hij die veranderingen vóór 1 april e.k. moeten hebben uitgevoerd. Bij zijn hier zijn heeft hij mij gevraagd of het plan van verandering der banken bij Heeren Kerk-voogden vaststond en bepaald was. Waarop hem te kennen heeft gegeven wij van af 20 Jan. j.l. nog niet Kollegiaal vergaderd zijn geweest met alle de leden, en wij den Hr. President ook wachtende waren, zoodat ik niet bepaald kon melden

welke wijze van verandering als in het oog der Kollegies het meest verkiesbare was en daar omtrent mijn antwoord nog moest schuldig blijven.

In tusschen wordt het tijd te besluiten en hadden we het genoeg dit onder uw presidie te doen, t'zou ons aangenaam zijn, doch exprès daartoe overkomen is te moeilijk, en neme mitsdien de vrijheid UHwelgeb. gevoelen deswege te vernemen Wat mijn privé gevoelen aanbelangt ben er vóór de verhooging plaats heeft doch nu men niets geen verhooging aan de ruggestukken of beschotten waaraan de lessenaars zijn bevestigd, kan aanbrenge als bij extra betaling, helle ik tot het gevoelen der andere leden over met betrekking tot de banken in het ruim, om de gegronde redeneer boven opgegeven, want worden de banken daardoor bemoeilijkt, dan krijgt het de Burgemester op zijne rekening. Breken en maken, bij verven, kortom die papperijen, zijn ook niet verkieslijk. Neen waarlijk de architect heeft eerder reprimande dan recommandatie verdient. De kerk is van zeer nette en doelmatige zakjes versierd, nogmaals dank daarvoor, de omwindsels heeft **Hannes** onder zijn hoede genomen, om, bij gelegenheid aan UHwelgeb. te overhandigen. Verblijden ons het met Jr. **Jacob** beter gaat. Zekere ontspanning waartoe schimmel zeer het zijne zal aanbrenge, is, geloof ik zoo goed voor hem. Voor sterk draven bij fijne Maartsche lucht mag hij evenwel wat behoedzaam zijn, want bij sommige gestellen wordt de borst daardoor aangedaan, geeft papa dezen raad, gewis hij wordt opgevolgd. Het veld wordt meer bevolkt, boonen poten, erwten leggen is in volle gang. Daardoor weder eenige verdienste. Morgen heb ik verpachting van weilanden der Orde, overmorgen van de Vicarij. Tegen minder prijs wordt gedacht doch door de concurrenten zal het weinig ver-minding aanbrenge, de behoefte is groot. **Tuinmans** en Zoon heeft een dienst-plichtig No. getrokken. Gisteren circuleerde er te Tiel een adres om de spoorweg van s'Bosch over Tiel in aansluiting op Maarsbergen. Mogten we dat nog eens zien gebeuren, het zou me zoo veel genoeg doen maar de ruggesteun aan de concessie **Bredius** zal die van **Sloet Reuchlin** de nekslag geven ook om de voor-deeliger voorwaarden voor 't Gouvernement.

Het contract van ruiling is van het kantoor van transcriptie terug en zal tot uwe komst onder mij houden. Voor de mutatie bij de Polderbesturen heb ik het noodige verzoek gedaan.

Ontvang, Hoogwelgeb. Heer! deze met de uwen in den besten welstand en gelief aan te nemen de verzekering mijnes ware hoogachting waarvoor de eer heb te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 20 maart 1859

Ware het niet afhankelijk geweest aan de komst van **Roelofs** en het vooraf gegaan verhoor van Kerkvoogden in zake de aangelegenheid der banken had ik deszelfs geëerde reeds beantwoord. Het besluit is nu genomen de banken onder de gaanderijen te verhoogen, namentlijk de rugschotten der eerste bank eene regtere rigting te geven, insgelijk de 2 en 3 en dan twee laatste ieder 5 Ned. duim te verhoogen in de zitting in dier voege dat de 2de 5 duim en de laatste, als in oplopende rigting, 10 duim verhoogd. Die de opgaande rijen in evenwijdige distantie te brengen zullende de banken in het ruim of het schip der kerk blijven. Als grond daarvoor meen ik UHwelgeb. reeds te hebben gemeld. Dit was dat de aanbrenge der verandering der zittingen naar de juiste opgave der teekening eerder ongemak dan gemak aanbragt. En willen we nader veranderingen aanbrenge zulks is niet anders dan door onder-schuiving van ribben en het laten zakken der planken bevloering der banken, zoodanig dat het geheele getal aaneengehechte banken worde opgenomen en door onderschuiving van ribben 5 duim worde verhoogd. Ware ik overtuigd de banken in het ruim niet bruikbaar waren, gewis zoude ik mijne stem zeer tegen het blijven op den bestaanden voet hebben doen hooren maar ze zijn dat zeer goed. Op verzoek van **Roelofs** om die herstelling te bewerken tijdens hij zich occupeerde met de plaatsing

van uw gestoelte hebben we de termijn in de voorwaarde van 1 April tot 1 Mei verlengd tenzij UHwelgeb. komst alhier welligt tengevolge van een gunstig of vroeg voorjaar eerder mogt zijn, het spreekt dan vanzelf ook die bewerking vroeger zal geschieden,

De aanhangige wet op den in- en uitvoer heeft wel zijne bestrijders gehad de papierfabrikanten hebben in UHwelgeb. wel een warme verdediger hunner belangen gezien. **Gijs van Mil** en Uxoris middernacht van 19 dezer nog in diepen rust, zagen om één uur, dus in één uur tijds, hun tweetal kinderen met twee vermeerderd. Beide dochters en in leven ofschoon voor het blijven van de eene zorg was; eer de Hernn **Schrauss** er waas, was allen gansch beschikt. Dat mag voorspoedig bevallen genoemd worden. De vrouw gisteren zeer zwak was heden redelijk. De weilanden zoo wel elders als hier zijn lager verpacht, ofschoon de prijzen nog zeer wel zijn. Voor eene waard mij behoorende bedong ik gepasseerd jaar *f* 400,= nu heb ik *f* 325,= kunnen krijgen uit de hand doch gewoon publiek te verhuren, hoop dat donderdag e.k. te doen. De uiterwaarden ondergaan de grootste daling. Van den binnenwerkenden zijn er die zelfs meer in pacht renderen.

Door de ziekte van Do. **Lammeré** te Geldermalsen is aldaar een hulpprediker ge-ëngageerd, zoon van de Dominé van Abcoude. Die persoon ook na de dood van **Lamerée** daar gebleven, uit hoofde de weduwe gaarne in de pastorie bleef, doch de ringpredikanten van de moeite wilde verschoonen van het jaar van gratie voor haar waar te nemen, bevalt zoo aan die gemeente, dat er dezer dagen onder de gemeentenaren zich eene zorg opdeed, zij dien hulpprediker zouden kwijt raken. Hij ontving een brief uit Opperdoes, dat aldaar hem eene preekbeurt was toegestaan, maar de ingezetenen van Geldermalsen dat vernemende, trekken op den Kerkenraad aan, hij moet bewerken, zij den proponent behouden. Geschreven naar den Heer der plaats, die antwoorde, het eenparig gevoelen der kerkeraad er voor was, hij er zich mede vereenigde, zoodat zij den Heer **Langenberg** tot predikant hebben aangesteld. Ergo heeft het die jonge mensch, schier 25 jaar oud, goed getroffen. De kerk is meer dan vol, heeft 400 kategesanten. kortom het is aldaar eene heele omkeering van zaken. Maar ze zijn in het Godsdienstige ook 40 jaren dood geweest of althans in eene sluimering daaraan gelijk.

Mijnen wensch dat, nevens UHwelgeb. Mevrouw en de Jonkers welvarende mogen zijn verzelle deze en heb inmiddels de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 19 mei 1859

Mijne vrouw, gisteren achtermiddag de familie in de Adtdij bezoekende, kwam gevoelig terug met het berigt aldaar vernomen, dat de ongesteldheid van uwen lieven jongsten nog verre van geweken was. Hetwelk ons zeer jammert, zoo wel voor den jeugdigen, lijder als voor de tederlievende ouders die zoo zeer met hem lijden. Deze nevelen voor de hooge gevoeligheid der Vrouwe van Ophemert zoo ongunstig, hoopende spoedig mogen opklaren en plaats maken voor eenen zeer gunstigen keer van zaken, en het verblijvend berigt deswege te mogen vernemen zal ons aller aangenaamst zijn. De wel ver vervlogene doch voor de schokken des gevoels telkens terugkeerende meidagen, doen ons, in kommer van anderen, op het innigste verplaatsen. De Heer behoeft UHwelgeb. zelfs in de verte, voor meer treurige herinneringen, als het gemis van een lief dochttertje reeds hebben doen ervaren. Maar, hoor ik UHwelgeb. aanmerken immers van dien donkeren kant is geene directe aanleiding de zaak te beschouwen en hoop en stem er met mijne innige wenschen mede in zulks geen zints het geval mag zijn. Het is meer eene impulsie die soortgelijke berigten op ons te weeg brengt en daardoor eene neer-slagtigheid verwekt die ik niet hoop ongunstig op UHwelgeb. zal terugwerken.

Het Heeren gestoelte in de kerk is voor eenige dagen door **R** geplaatst en mijns erachtens zoo ingerigt het uwe goedkeuring zal inoogsten. Naar mijne ziens wijze is het degelijk en net.

Ook de bankenverandering op en onder de gaanderij heeft plaats gehad. Van hier geen bijzonders, de wolken hebben zich een weinig ontlast, het aardrijk vooral de zomervruchten zijn dorstig en zouden door een milden regen zeer worden verkwikt. Gras en abondanee, de gronden vroeger bedekt, hebben door de droogte daarvan geen nadeel ondervonden.

De beschermer van het Italiaansche broeiest heeft Oostenrijks regering zeer in moeilijkheid gebracht. Mogte het zich maar tot dat gedeelte van Europa beperken. De ongesteldheid van **Jacob** zonder nog te gewagen van de Kamerdrukte zal het plan van buiten te komen nog op verwijderd terrein moeten verplaatsen.

Onze beleefde groete aan UHwelgeb. als ook aan Mevrouw ende Jonkers verzelle deze, met Jonker **Jacob** van harte het beste toewenschende heb ik de eer met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 26 mei 1859

Voor de omstandige mededeeling nopens de positie van den jeugdigen lijder betuigen we onzen hartelijken dank. Dezelve verplaatst ons als aan zijn legerstede. De felte en langen duur der koorts is aller zorgwekkendst en niet vreemd de ademhaling door de zeer zwakke toestand zoo kort is, daartegen zeer bemoedigend de borst geen lijdend deel en onaangedaan is. Welligt, en God geve het vermindert spoedig de kracht der koorts en de lijder op zijne jeugdige jaren komt nog al schierlijk weder wat bij. Maar was de borst in't spel dan rest er veelal iets uit hetwelk in lateren leeftijd zorgzaam is. Mogten de vurige gebeden verhoord en de middelen gezegend worden. Geheel en al kan ik aannemen de geloofskracht van de tederlie-vende ouders door den Heer zoo genadiglijk geschonken, zoo'n uitmuntende balsem is voor de zoo zeer beklemde harten.

Jongsl. dingsdag met den raad zamen zijnde maakte ik hen met den ernstigen toestand van den Jonker bekend waarmede zij begaan waren en vreesden wel gebed, door Do. **Stronck** j.l. zondag daarover uitgesproken, hen nader met den ernst der ziekte zou doen bekend worden.

Hoe mag het nu wel met den Jonker zijn, is telkens hetgeen we ons afvragen. Gis-teren geen tijding bij den Rentm. vleijen we ons met eenige verandering ten goede. Mogt het zich bevestigen! O, dat de morgen des levens van den goeden **Jacob** middag, ja wat zeg ik, avond worde !!

J.l. maandag ruim 9 uur middelerwijl de vrouw buitenshuis zich met iets onledig hield en de meid aan de karn stond, brak in de woning van **Koedam** alhier eene brand uit, die door den aanhoudende droogte en felle oostenwind zoo hand over hand toenam en in zijne vaart de nabij staande schuur en berg houts kortom alles wat brandbaar was meesleepte, zoodat er weinig is kunnen gered worden. De oorzaak is welligt in de onder het karnwater gestookte spaanderen en waarvan zich vonken aan het drooge roet medegedeeld hebben te zoeken. Alhoewel verzekerd, is het tegen laag bedrag, zoodat hij voor zijne porder nog al veel schade lijdt. Naar Tiel zijnde waar men hem ter koop een paard zou aanbieden had hij nog al gelds-waarde bij zich en was hij niet van zijn aanvankelijk plan teruggekomen om van Tiel direct naar Ommeren te gaan had hij nog een bankje van f 300,= buitengevaar gehouden dat voor als nog niet teregt is. De bergplaats is de almanak die bij zijne thuis zijn in het kabinet word weggeborgen, maar gaat hij uit met geldswaarde, dan is de almanak zijn reisgezel en legt er dan uit wat hij vermeend niet noodig te hebben. Zoo was dat ook maandagochtend het geval. Had dat stuk tusschen het linnen gelegd en welligt is dat bij het in den haast redden van het linnen er uitgevallen. Het huis is herb. op f 900,= Schuur f 900,= en berg f 200,= samen f 2.000,=

Het zal er schrap naar toe gaan daarvoor in vorige positie klaar te komen - inboedel f 450,= boerengereedschap en koren f 300,= ook daarop is verlies, dat betrekkelijk wel erg is maar oneindig aangenamer dan dat er gedachte van kwade trouw mogt rijzen.

Overigens is alles hier bij het oude **Tienis en Keetje v. Heun** hebben de 2de roep doch de ernstige ongesteldheid van **D. v. Heun** staat de voltrekking in den weg -die man zal er welligt niet van opkomen.

Onze beste wenschen voor allen en voor **Jacob** in het bijzonder verzellen deze, nevens onze beleefde groete, Zo ver geschreven sta ik klaar om naar de abtdij te gaan of er ook nog berigt gekomen is, doch word opgehouden. Evenwel nog tijd om voor het vertrek der post te informeren. Mijne informatie vallen me niet in de hand, de koorts in zijne hevigheid eer toe dan afgenomen. Het jammert mij -God steune de krachten die hoe verzwakt en hoe weinig ook de ziekte nog het hoofd zullen bieden. Oom verzocht me of UHwelgeb. de brieven via Bommel geliefde te verzenden. ZEd meent ze dan spoediger te zullen krijgen want met spoor mede komende blijven ze tot den volgenden dag liggen en zijn een dag langer onder weg. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. zeer deelnemende en DW Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 1 junij 1859

Viel mij bij den aanvang van den vorigen tijdkring de eer en het genoeg te beurt UHWelgeb. in persoon mijne gelukwenschen aan te bieden, drukten of andere omstandigheden hebben welligt het hunne er toe bij gedragen dit nu niet het geval moge zijn, en neme de vrijheid nu langs deze weg tot UHWelgeb. te komen en UHWelgeb. nevens Mevrouw en de Jonkers Godes beste zegeningen toe te wenschen. In den tijdkring die achter ons ligt, zijn, vooral voor Mevrouw, maar ook voor UHWelgeb. dagen van groote beproeving en diepen rouw verschenen, door het gemis eener dierbare moeder en waarvan de gevoelige wonde, steeds pijnlijk, bij gelegenheden als deze, zich diep doet gevoelen. Doch de gedachte die waardige vrouwe leeft in betere gewesten is zoo een zalige troost.

Mij, nevens mijne vrouw, bij vernieuwing in uw geëerd aandenken en dat van de Hooggeachte vrouwe van Ophemert aanbevelende heb ik de eer met ware hoog-achting te zijn UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

P.S. De commissie aan **Roelofs** nopens de bank mij verzocht heb ik dadelijk volvoerd. Hij was juist bij de aankomst van uwen geëerde ten mijnent.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 4 junij 1859

Gelief mijn in de confusie van het oogenblik uit de pen gevloede idéé van aan de Roode molen te landen als niet geschreven te beschouwen, ten volle overtuigd het niet deugd.

Hoewel de vrees op het levensbehoud van uwen lieven **Jacob** zeer groot was, ben ik door het doodberigt zeer geschokt en dat heeft er helaas aanleiding toe gegeven verkeerde denkbeelden mede te deelen.

In haast doch met niet minder ware hoogachting heb ik de eer mij te noemen UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

RIJKSTELEGRAAF
Kantoor te 's Gravenhage.
Telegram No. 223

Aangeboden te Tiel den 4 Junij 1859, te 5 u. 18 m. des namiddags .
Ontvangen te 's Gravenhage, den 4 Junij 1859, te 5 u. 49 m. des namiddags.

B. Mackaaij s'Hage

Rode molen is goed zal voor koets zorgen immers
met **Emmerik** zondag of maandag antwoord terug.

Valkis

De Telegrafist
w.g. (onleesbaar)

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 junij 1859

Hingen de leden der verschillende besturen - uitvoerders van eene gebiedende maar zielroerende taak om een 'tederlievende vader van zijn zoo innig geliefd pand te scheiden - als aan de lippen van UHwelgeb. bij de hartelijke toespraak, op den akker der dooden, en vernieuwde zich zulks bij de vereerende en zoo hartelijke ontvangst op het Kasteel. Geheel overbodig is het meerderen dank te uiten voor den door ons zoo treurig volbragten pligt. Intuschen hoogst gevoelig voor dit vernieuwde bewijs in deszelfs geëerde letteren neergelegd en volgaarne bereid tot trouwe nakoming van deszelfs verlangen, heb ik mijn plannen daarvoor reeds op zondag e.k. na de Godsdienstoefening beraamd, omdat zoo iets in zamenkomst meer boeit en bindt als wel bij rondgaande brief.

Hebben we onder Gods zegen, het voorregt van tuschen den Heer ende verschillende corporatien eene eenheid te mogen hebben die, in wederzijdsche hartelijke welwil-lendheid niets te wenschen overlaat, dan is het voor mijn gevoel zoo hoogst aan-genaam eene gelegenheid als deze weder te baat te nemen om zulks in vereeniging te gedenken.

Tijdens uwe heenreise, door de drie logés ten onzent, niet ter gewone plaatse het ontbijt nemende, was het rijtuig der hooggeachte passanten niet gehoord of gezien dan juist tegenover het raam. En waren daardoor achterlijk in onze contra groete. Onwillekeurig zagen we elkander met een betraand oog aan, in het diepe gevoel wat het voor dien innig liegenden vader en tederminnenden broeder een pijnlijke stonde zal geweest zijn, den Huize te verlaten, waar zoo veel lief en aangenaamst in zijne vereeniging is genoten en hoe pijnigend het zal geweest zijn bij het aanschouwen der laatste rustplaats die hem in den bloei zijns levens moest ontvangen. Maar wat een zalig voorregt dat het de waardige reizigers aan-vankelijk reeds is gegeven over dood en graf te mogen heen zien om het drukken-de kruis uit het ware oogpunt te beschouwen. En wat een bemoedigende kracht de zoo diep bedroegde gade en lieve moeder te kunnen toespreken. We hebben het omhulsel van uw Benjamin uwen lieven jongsten van U verwijderd maar we mogen de verzekering deelen dien lieven zoon u het Godsrijk naderbij heeft ge-bragt. O! we kunnen ons zoo geheel voorstellen hoe de Vrouwe van Ophemert in haar HWelgeb. gestel zal zijn geschokt en geloven de plannen tot het nemen van baden in Zwitserland zeer goed zijn gekozen. Mogt het weder gunstig zijn en geene drukkende warmte het gestel afmatten. We wenschen vurig de middelen aan het doel zullen beantwoorden en onze beste wenschen op hare reis derwaarts verzellen deze.

Mag ik UHwelgeb. verzoeken te willen aannemen onze beleefde groete en dezelve te willen overbrengen aan Mevrouw en den Jonker als ook aan de Hooggeëerde Jonkvrouwe Baronesse

Fagel terwijl ik inmiddels de eer heb met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV
Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 2 julij 1859

Uit hoofde van deszelfs domicilie in deze gemeente is mij van den ambtenaar van den Burg. Stand te s'Hage kennis gegeven bij extract uit de sterfregisters aldaar van het overlijden van uwen lieven jongsten om daarvan op het register alhier inschrijving te doen.

Verplicht om maandelijks, en aan den Kantonregter en aan den Ontvanger van het regt van successie een sterfte staat over te leggen en op den zelven te vermelden of de overledene al dan niet onroerende goederen hebben nagelaten zoo geloof ik, indien althans mijn geheugen mij getrouw is, in de daarvoor bestemde kolom bevestigend te kunnen melden. Alzoo mij stellig bijligt de Jonkers onder Burgharen eigendommelijk bezaten zoo niet meer dan toch twee perceelen vast goed dan om op geheugen werk af te gaan is te oppervlakkig en nemen mitsdien zekerheidshalve de vrijheid UHwelgeb. beleefd te verzoeken van me te willen melden of mijn geheugen mij niet heeft bedrogen.

De zaak van het gemis van uwen dierbare op zich zelf zoo treurig, verplicht nog bovendien tot lastige formaliteiten met de successie aangifte. Voor het geval van nalating van vast goed is bij den tegenwoordigen stand der vaste goederen het derde deel ingevolge art. 901 B.W. op Jonkhr. **Donald** is verstorven al ligt boven de f 300,= waarde en zal dus boven de formaliteit der aangifte nog door beëdiging moeten achtervolgd worden. Gelief het mij ten goede te houden dat ik door de boven gemelde aanleiding hiervan gewage. Het is er verre af dat ik het doe in vermetel idée van het boven UHwelgeb. te weten, geenzints! maar eenig en alleen omdat het verpletterd geval van het gemis van uwen dierbaren en door ons mede betreunden zoon op zich zelf zoo innig gedeeld word door UHwelgeb. dat gedachten aan gevolgen daaruit voortvloeiende nog verre zijn, en toch drie maanden, ze zijn zoo schielijk aan hare uiterste grenzen, nog reeds $\frac{1}{3}$ er van.

Is het reisplan der Vrouwe van Ophemert volvoerd zoo als er kennis van draag, dan zou UHwelgeb. de familie slechts een eind wegs vergezellen en dan naar s'Hage terugkeeren. Hoope dat alles gunstig mag zijn gegaan, alhoewel het scheiden vooral voor Mevrouw wel een zeer schokkend oogenblik zal zijn geweest.

Ofschoon met open ramen en onder eene zuidoosten windkoelte schrijvende, beven nu de handen door de warmte. Het weder is op het hooi allergunstigst. Veel komt er van het veld en het wordt goed gewonnen. Het koolzaad ligt aan schiven en zal in de volgende week wel met dorschen worden begonnen. Het is een lust de akkers zoo met hooi hoopen als zaad garven te zien prijken. Mogt het met het regte oog en een dankbaar hart aan den milden Gever gewijd bezigtigd worden! Ben ik goed geïnformeerd dan ligt de ziekte in de aardappels in het Westland erg. Ook wij zijn niet vrij, wel bestaat het en de gedolvene zijn zoo in als boven de grond niet vrij van rot. De Heere verhoede de spoedige voortgang. De knol aan het loof van den wintervoorraad is nog zoo onbeduidend. Naar ik hoor moet **Witte** goed avanceren met het orgel. **van Rooi** welke hetzelfde geplaatst zijnde zal bespelen verlangde Kerkvoogden hem benoemden. Het concept daarvoor is gereed doch nog niet op postjes afgeschreven. Verkiest u het in te zien. We zullen het zenden. **Willemse** heeft met hem geacoordeerd doch het juiste cijfer weet ik niet uit hoofde van eene geringe suppletie met de komst in de wintermaanden het engagement is voor 1 jaar ingaande met den dag van het inwijden.

Inmiddels heb ik de eer met de meste hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. Mag ik UHwelgeb. herinneren om bij het opmaken der Memorie van aangifte gedachtig te zijn van in de Memorie alleen te vermelden uwen naam als in huwelijk hebbende **N.I.C.J.**

Baronesse Fagel dat is geldig. En alsdan behoeft de memorie in het eventueel geval Mevrouw nog niet uit Zwitserland terug is niet derwaarts te worden verzonden. **V.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 9 julij 1859

Met de meeste bereidwilligheid zal ik de memorie v. Aangifte den Hr. ontvanger van successie aanbieden en hem de gestelde vraag doen. Gelief ten mijnent maar domicilie te kiezen. Voor de betaling van het regt kan hij zich daar aan mij wenden. De ontvanger zal met zijne fiscaliteiten wel wat zijn bedwaard want hij is op de vingers getikt. De man is wat kregel van humeur maar heb hem onlangs ongemakke-lijk op zijn plaats gezet, waardoor hij veel handelbaarder is geworden. Aanvankelijk vermoede **Willemse** hij met *f* 80,= s'jaars den organist 2 jaaren aan de orgeldienst zou binden, doch uit hoofde de wintermaanden voor hem veelal hoogst moeilijk kunnen zijn was de eisch hooger doch is nader het accoord op *f* 100,= getroffen. Zijne ervarenheid in zake het bespelen van het orgel word geroemd en indien men het nieuwe instrument aan geene bekwame handen aanvertrouwt, is het welligt schadelijk naar zuiniger bespelen om te zien.

De adm. **Formijne** heeft het plan van separatie de Dominé's vrouwenbank aangegeven en heeft bij het gebruik der naast zijnde bank met vier personen de gedachte daartoe opgewekt, omdat het voor het gevoel der Domines vrouwen minder aangenaam is, om niet te zeggen, kom maar in mijne bank. En toch is het moeilijk zulks te doen om rede er ook al plaats genomen hebben die men van onzienlijk gezelschap niet kon vrijpleiten. Van de Predikantsche is het niet uitgegaan. Heb niet vernomen er aanmerkingen deswege zijn gemaakt, maar was dat het geval zou de zaak zeer gemakkelijk zijn te verdedigen, omdat de poetsteressen mandaten verleenen zonder regt. Verblijdend was het berigt der Vrouwe van Ophemert redelijk welvarende was. Was ik eerst onderrigt UHwelgeb. plan had de geëerde familie slechts een eind ver op reis te vergezellen, en daardoor het scheiden van UHwelgeb. in hare diep bedroefde stemming te moeilijker zoude zijn, als nog niet ter plaatse harer bestemming zijnde, heb ik later vermoed UHwelgeb. wel geheel tot Baden mede zal zijn gegaan.

Met genoeg las ik het berigt van den wapenstilstand. Mogt het zich bevestigen en de zaken zoo geregeld wordendat er aan het bloed vergieten een einde kome. Het gunstige weder animeert den zaaddorsch, doch het zit zoo vast in de polen opgesloten, dat het met moeite gaat. Inmiddels heb ik de eer mij met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar
G.A.A.C. Valkis.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 18 julij 1859

De achtermiddag van 15 dezer gaf aan **A. Vermijn** en zijne vrouw eene smartevolle omstandigheid. Hunne 2 kinderen op het aardappelland zijnde zoude naar huis gaan om voor den vader een zakdoek te halen. Er lag een breede plank over de sloot, waarover ze onder zijn oog goed heenliepen en zou aan de kinderen gezegd hebben als ge nu terugkomt laat moeder u dan over de plank brengen. Ze keeren terug zonder moeder. Vallen van de plank en het jongste 3 jaar verdrinkt, terwijl het oudste aanvankelijk in gevaarlijke toestand, nu weer bijna beter is. Omstreeks 8 uur ter gewone plaats op onze woonkamer gezeten zeide mijne vrouw **Valkis** ziet eens wat een rookwolk, stellig brand en onmiddellijk bespeurde men de vlam op de hoogte van **R. v. Mil**. Dadelijk op pad bemerkte het huis van **Dirk de Bie** wonende binnendijks tegenover **v. Mil** schier in volle vlam stond. Het ging zoo ras voort dat het in weinig tijds in volle vlam stond. Gelukkig windstilte anders had er treurig kunnen uitzien. **Willem de Bie** boven, **F. van Lith** ende dochters **T. van Riemsdijk** beneden, **R. van Mil** over den dijk, kortom welke koers de

wind nam was er groote kans het niet bij deze woning ware gebleven. Ja wie had dan de gevolgen in zoo bebouwde buurt kunnen berekenen. Doch de Heere heeft het verhoed!! Aan blusschen van het brandende geen denken zijn de daken der belen-dende huizen nat gemaakt waarna men daar het bespuiten van het brandende pand spoedig tot blussing kwam. In het achterhuis schijnt de brand te zijn ontstaan. De moeder met hare kinderen in het woonvertrek zijn er zonder iets te redden uitgekomen. **van Lith** heeft nog 2 schapen losgemaakt. Alle huisraad 2 geiten en 2 varkens is verbrand. De man was in het veld bezig dus niet tehuis om iets te kunnen bergen. Het huis noch iets is voor brand verzekerd zoodat het lot dees menschen pijnlijk is. Mogt dankbaarheid dat het betrekkelijk zoo gelukkig is afgelopen gunstig stemmen tot tegemoetkoming en dat gezin weder ondehuis dak komen.

Ofschoon hij **D. de Bie** f 750,= te wachten is, zit hij er nu moeilijk voor. De hofstede door **Koedam** van **A. de Bie** gekocht is geschied onder voorwaarde dat f 3000,= in blooten eigendom zou behooren aan de 4 kinderen en **A. de Bie** daarvan levenslang het vruchtgebruik zou hebben of de intressen. De vader is 77 jaren maar nog kras zijnde kan nog wel eenigen tijd leven. Hij zal moeilijk daarop geavanceerd kunnen krijgen. **Koedam** past het in zijne omstandigheid ook niet. ± f 450,= zal er noodig zijn. Indien er nu een inschrijvingslijst werd geopend, voorzien van 2 kolommen - de ene kolom als gift en de tweede als renteloos voorschot - tot beide zullen de meeste wel genegen zijn - was dat niet de beste weg?

Hij had eene vrij goede woning, had omstreeks 7 jaar gestaan en zes kinderen die nog alle verzorging noodig hebben. Er moet in redelijkheid wat worden gedaan. Maar om nu hem alles te geven en hem onverplicht te laten tot eenig rembours in der tijd, is, geloof ik niet goed. Dit maak zorgeloos en niet alleen hem, maar ook anderen en zou er dus voor zijn hij zich bij autentieke acte verbond om aan de inschrijvers het bij renteloos voorschot te gevene bij den dood zijn vaders zou teruggeven. Had reeds zaterdagochtend de pen opgevat maar middelerwijl komen er menschen. In den voormiddag moest ik te Drumpt de tienden verkoopen en namiddags was **Formijne** nog niet geheel klaar met de memorie die ook gaarne in closa dezer overmaakte waardoor de langere vertraging. Ofschoon bezaai over den geheelen tiend in morgentalen niet zal verschillen bij 1858 maakt de Orde 2/5 minder als het vorig jaar, en zoo moet het Zoelen en Zandwijk ook al zijn gelopen. Dalende markt en geeindigde oorlog bij veel gewonnen hooi dus veel fourage brengt er het zijne toe bij.

De Heer ontvanger der successie had geene aanmerkingen op de concept memorie weshalve **Formijne** heb verzocht dezelve op zegel te brengen en heb de eer dezelve hierbij te doen gaan, met verzoek van na beteekening mij maar ter inlevering over te maken. Er is wel tijd tot 2 Septb. maar was het niet beter vroeger in te leveren, uit hoofde der beëdiging door UHWelgeb. als vader der belasting schuldige erfgenaam. Derwijl zulks dan in het laatst van Aug. of begin van Septb. weer op den Huize zijnde, kon geschieden.

Aangenaam was het ons gunstige berigten van uwe betrekkingen in het Buitenland te horen. Bij gelegenheid onze beleefde groete verzoekende. Het gras op de waarden heeft een dor aanzien gekregen met de felle warmte en droogte. Een milden regen was in ons oog wenschelijk. Inmiddels heb ik de eer mij met ware hoogachting te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar
G.A.A.C. Valkis.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 11 augustus 1859

Naar van oom **Valkis** heb vernomen, lag het in uw plan, heden, van de buitenlandsche reis te s'Hage te retourneren. Mogte geene omstandigheden, ter zake van mindere welvarendheid, het zij van UHWelgeb. noch van de familie, gebiedend hebben ge-vorderd daarin verandering te brengen.

Er zijn hier onder de arbeidende klasse vele menschen ongesteld, hetgeen met de drukkende warmte van voor eenige dagen en het overmatig drinken, zich wel deed vrezen. Heb van de orgelmaker **Witte** berigt het orgel klaar en bespeelbaar is, met verzoek tegen 17 of 18 dezer de schuit ter afhaling te zenden, waarin is voorzien. Een schipper uit Varik heeft de overbrenging aangenomen. Na aankomst zal het noodige personeel komen ter plaatsing van de kast, die vooraf moet worden geschilderd voor het eigenlijke orgel of de pijpen kunnen gesteld worden. Die kastbeschildering zullen we moeten laten verrigten, en het is mij voorgekomen zulks te besteden, doch ik hoop UHwelgeb. in de volgende week hier te zien, het-geen als dan kan overlegd worden.

Door het gunstige weder in de afgelopen week is de inoogsting der tarw gezegend geweest. Op de zomerveldvruchten is die felle hitte wel nadeelig geweest, het is schier alles genooddijpt. Hoewel we de komst van UHwelgeb. en de geëerde familie op den Huize met genoeg tegemoet zien, baart het echter veel opzien, omdat ontegenzeggelijk de diep gewonde harten daardoor eene zoo groote schok zullen ondervinden.

Met ware hoogachting heb ik de eer te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar. **G.A.A.C. Valkis.**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 13 oktober 1859

Tengevolge van mijn schrijven over de 1ste orgelbespeling aan **Witte** heb ik in-liggende van ZEd ontvangen en in de veronderstelling de Hr. **Dijkhuis** spoedig zou antwoorden heb ik het beloofde berigt door **Witte** in zijn bijgaande brief al tegengezien om UHwelgeb. bepaald te kunnen informeren wie de kunstenaar ter bespeling van het orgel zijn zal.

De mechaniek is bijna aangebragt en vanwege **Witte** geloof ik vast dat alles tegen 22 dezer klaar kan zijn om 23 dezer de inwijding te kunnen doen doorgaan. Het zal mij aangenaam zijn, deszelfs gezondheid en tijd als ook van Jonkh. **Donald**, het zal toelaten, 22 dezer herwaarts te kunnen komen. Zoodra berigt ontvang van de decisie **Dijkhuis** zal onmiddellijk schrijven. Hoewel in Tiel de cholera niet geweken is neemt de ziekte eerder af dan toe. Dat het bestuur aldaar tot het houden van kermis besloten is, blijft mij onverklaarbaar, Het is veel op zijn geweten nemen om in eenen tijd als deze ongebondenheid en onmatigheid niet voor zoo veel in hem is tegen te gaan en de stoffelijke welvaart van sommigen hooger te stellen dan het zedelijk belang van zoo velen.

Alhier blijft men gelukkig tot dus verre van heerschenden ziekten verschoond. De 2de zoon van **van der Wezen** lijdende aan teering is j.l. zondagavond overleden. Bijzonders van hier niets. Het vertrek van hier zal beider gestel gevoelig hebben aangedaan. Mogt Mevrouw als te zwak voor die aangrijpende gewaarwordingen er maar niet veel door geleden hebben.

We hebben met gemengd genoeg, uit de Haarlemmer, gisteren de bevalling van Mevrouw **Fagel** gezien. Het geluk dier waardige echtgenoten zou zeer groot zijn, indien het kindje, over welks levende geboorte zoo eene groote vreugde zal zijn, mogt blijven. Doch zijn bezorgd, terwijl het ééne dood geboren is, aan het blijven van het ander, zeer groot vrees zal verbonden zijn.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis.**

P.S. Van mijn schrijven aan **Witte** heb ik de kopie gehouden en zal dit bij deszelfs komst laten lezen V.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 16 november 1859

Voor eenige dagen aan het Kantoor van hypotheek en bewaaring te Tiel komende, zeide de ontvanger mij er op de acte van ruiling tusschen UHwelgeb. en de Orde in hoofdsom 90 cts. te veel regt was geheven en we bevoegd waren dat bedrag tegen tekening daarvoor in het register te ontvangen. Waar op te kennen gaf zulks wel als mondelinge gemagtigde voor UHwelgeb. zoude incasseren. Doch dat was niet voldoende, de Hr. **Mackaij** moet zelf teekenen of verkoos ZHwelgeb. dat niet te doen, hetwelk zeer zeker verondersteld werd, dan was ook goed op de brief, waarbij de Kennisgeving gedaan werd om bewust geld te innen door UHwelgeb. , buiten op het adres, werd geschreven, geweigerd, dan heeft de Bewaarder aan de voorschriften voldaan. Ik vertrouw dat UHwelgeb. stellig daaraan zal voldoen want om 62 cents de reis herwaarts te ondernemen zou ongerijmd zijn. Deze abusive heffing is zeker ontdekt bij eene controle welke het kantoor heeft ondergaan. Als genmagtigde van de Directie der Orde ben ik bevoegd voor de 62 cents te teekenen. De koude is evenals in het vorige jaar weder vroeg ingevallen, het heeft al fiks ijs gevoren. De kleigronden waren s'ochtends al te hard om te kunnen spitten. Evenwel is het nu weder gunstig afgewisseld. Er is nog al werk.

De armmeesters jaarlijks gewoon om eenige kledingstukken en deksel aan te koo-pen wilden dat nu ook weder doen. Indien het niet te vrij was zouden ze zoo gaar-ne weten, wie en wie der Armen van Mevrouw hadden gekregen, want de begiftigden zijn zeer geheimzinnig op dat stuk. De armmeesters konden dan meer doelmatig, naar evenredigheid der behoefte de voorwerpen bestemmen. Middelerwijl ik schrij-vende ben wordt het Handelsblad bij mij neergelgd. Omwillekeurig zie ik het even in, en zie j.l. zaterdag reeds de 8e zitting is geweest aan de zaak der spoorwegen en welligt is er deze week ook nog mede gemoeid. Mij dunkt het is om van te duizelen, zoo dag op dag wederaan; intusschen het is eene belangrijke sessie al blijft het ministeriële voorstel ook aan gebrek aan stoomkracht onder wege. Als het ministerie tegen veel drukten opziet, waarom dan niet een bepaalde Staatscommissie benoemd voor de daarstelling der lijnen en afwerking van de wegen voor rekening van den staat, en de exploitatie van partikulieren op so-lide voorwaarden overgegeven dan zou ik vermoeden er beter spel gespeeld werd voor het land.

Het verblijd mij zeer de Jonker zoo goedgeunstig van ziekte is verschoond gebleven, terwijl toch in Leijden de verschillende ziekten zoo hevig was. Door **Willemse** hebben we korts nog van hem vernomen. Mogt het ook Mevrouw nog al wel zijn. Dit weder zal wel weder op de voet influenceren.

Na onze beleefde groete aan UHwelgeb. en Mevrouw als ook de Jonker heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. Mag ik UHwelgeb. verzoeken op het bijgaande formulier van handtekening deszelfs doop en familienaam en in dorso der procuratie uwe handtekening te stellen. Een nominaal bedrag van f 900,= is in het 2½ % grootboek ten name der Kosterij van Ophemert onder beheer van Kerkvoogden ingeschreven. **V**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 17 december 1859

Reeds voor eenige weken hebben we, door tusschenkomst van **G. v. Mil**, eene proef genomen, in zake de werking van het muurwerk der kerk, aansluitende aan den toren. Door de scheur met kalk te digten en een spijker in de muur te bevestigen, om, door den tijd, te kunnen beoordelen of liever de vraag op te lossen, of het uitzetting van wel verzakking is. **v. Mil** heeft dat nu met nauwkeurigheid gadege-slagen en geeft als resultaat daarvan op - uitzetting. Gelukkig is het in zoo geringe mate, dat het een ned. streepje niet zal te boven gaan in den noorder muur en de zuiderzijde schier niets. Door aanbrenging van een anker in den noorderzijmuur van uit de torenmuur naar buiten is de zaak zoo te remediëren dat daarin voor het vervolg de beste en

zekerste waarborg ligt en zal met *f* 20,= wel zijn te bestrijden, waarom we nu voorstellen daartoe over te gaan en twijfele niet aan uwe adhaesie.

De polis van de brandwaarborgm. tegen 20 mille is in orde. De Proc. en form. handteekening aan **Wendelaar** opgezonden.

Het orgel houdt zich perfect, geen het minste accident hebben we gehad. Ook met den organist gaat het goed, het genot des middagkost bij **Gert van Mil** wordt door hem op hoogen prijs gesteld. Hij is er zeer dankbaar voor, en geen wonder want met de toenemende koude is een van warme spijs voorziene maag niet te vergooijen. Do. **Stronck** en echtgenote zijn in de vorige week van hun uitstapje naar Dordt teruggekeerd en heeft, in zijn afwezen, de zondag beurt opgedragen aan Do. **Langenberg** uit Geldermalsen die aldaar met zoo veel hartstogt is gekozen!! Van de zonderlinge Do. **Muller** alhier heeft UHwelgeb. zeker bij geruchte wel passages vernomen. Schier 14 dagen of 3 weken hier zijnde, bragt hij vragenderwijze op den kansel voor. "Wat zal de gemeente van haren nieuwen leraar zeggen, bevalt hij aan haar of is ze er mê opgescheept"!!

Bij het einde der kerk thuis gekomen waren er lange gezichten, men vreesde, zich de laatste vraag zou oplossen.

De winter begint fiks. Er is veel ijs in de rivier, de vaart dus gestremd. Dit jaar nadert alweer ras zijn einde, met het genoeg UHwelgeb. in het zelve hier te zien, mag ik mij niet vleijen, want kan zeer goed nagaan Mevrouw uwe verwijdering niet in de hand zal werken. Hoop het UHwelgeb. goed mag zijn ook naar het lichaam. Mijne vrouw lijdt zeer aan verkoudheid verzelt van erge hoestbuijen dat zeer afmattend is. Zij verzoekt hare beleefde groete aan UHwelgeb., Mevrouw en den Jonker waarbij de mijne voege. **van Aalst** en **v. Sliggelen** zijn in overleg getreden omtrent de voorziening in de behoefte van kleding der armen. Eene opgave daarvan gaat hierbij.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 december 1859

Zal de schier vervlogen tijdkring voor velen die in diepen rouw zijn gedompeld een jaar blijven van treurige herinnering, gewis voor UHwelgeb. en de Uwen zal het een gedenk jaar zijn, dat, althans voor het ouderhart een knagende worm heeft achter gelaten, die de gedachte " mijn lieve Jacob leeft in betere gewesten" wel zeer sterk tegenwerkt. Maar het innig lievend gevoel en de smart over zijn gemis weder voedsel aanbrengt en daardoor het knagend gevoel niet blijvend zal kunnen onderdrukken. Moge de onderworpenheid aan Gods alwijzen wil en het vertrouwend geloofs oog op den Verlosser die het vader-, moeder- en broe-derhart zoo veel pijnstillends in de geslagene wonden van 1859 heeft aangebragt, ook in 1860 zijne balsemende kracht doen ervaren en daaraan zich vele tijdelijke zegeningen paren.

De ijsbezetting ter hoogte van den Herwijnsche korenmolen aangevangen en zich aangesloten hebbende als eene digte massa tot Opijnen is opgeruimd en daardoor ook de zorg, die de bewoners der lager gelegen dorpen in dit district beknelde, geweken. Aanvankelijk groot gevaar heeft zich dien toestand bij mij niet verwekt door het aanhouden van den dooi, maar had bij het zetten van het ijs de lucht opgehelderd en goed vriezend weder daarvoor in de plaats getreden dan was de toestand voor het menschelijk oog donker geworden.

De grindweg aansluitende de Bommelsche straat aan Opijnen en Est staat het ge-projecteerde plan om het Elzeveerstraatje en verder op naar de Ester pastorij gesubsidieerd te krijgen wel wat in de weg maar gedachtig aan ouden invloed op vele Leden der Staten v. Gelderland kan dit zeer gunstig doen zijn. Mondeling hoop ik hierover nader met UHwelgeb. van gedachte te wisselen. Heb het plan den Ingenieur **Waldorp** gunstig aanbevolen. De op het vertrek staande post weerhoudt mij van verder schrijven, maar geenzints om mij in uw welwillend aandenken als bij

vernieuwing aan te bevelen. Inmiddels heb ik de eer na ons beleefd respect aan UHwelgeb. als ook aan Mevrouw en den Jonker, met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 6 januarij 1860

Gaarne gevolg gevende aan het in deszelfs geëerde geuite verlangen, heb ik de eer UHWelgeb. te informeren, de adressen zoo van hier als van Est vóór 31 decb. zijn ingezonden.

Voor Ophemert zoude de begrooting kosten over een lengte van 720 ellen f 1440,= en die van Est over een lengte van 1450 ellen volgens opgave $\pm f$ 3200,=. Aan-gelegenheden van polderbesturen werden vroeger Commissoriaal behandeld door de Heeren **v. Leijnden** en **van Nispen**. Eerstgenoemde heer zal wel zijn aangebleven, en, vergis ik mij niet, dan is ZHwelgeb. thans toegevoegd de Heer **Hoitema**. Bevriend als UHWelgeb. is met de Heer Bs. **van Lijnden**, zal de zaak, in mijn oog, eene gunstige wending kunnen geven. De staatsleden **Dijkmeester, Dutrij, Kolff, Viruly**, welke, tijdens de behandeling bij de staten, zeker in de Commissie tak uitbrenging van verslag zullen gecommitterd wordem, hoop ik gunstig voor de zaak te zullen kunnen stemmen. De Zijveling heb er indertijd zoo doorgesleept mag het mij met de ge-planeerde weg ook zoo gelukken.

De tand des tijds, in zijne nesteloze knaging, geeft ten aanzien der bewuste muur weder moeite en uitgaven. Demping der tusschen gracht zou wel eene massa grond verorberen, maar bespaart kosten op den duur en wat is het voor Mevrouw niet genoeglijk om onmiddellijk van uit het kasteel in het rijtuig te stappen, boven bij slecht weder, de wandeling over de brug te maken. Door verwijding der gracht tusschen het erf van **Toon van Aalst** en den tuin zou ik den mond der gracht stop-pen, en **Zochers** vernuft en raad inwinnen om smaakvol werk op te leveren, in verband met het geheel.

Wat zou het mij aangenaam zijn, zich de gelegendheid had aangeboden onzen geachten jonker van een goed rijpaard te voorzien. Doch helaas tot dus verre is dat niet het geval. Het spijt mij en hoopten dit niet gepasseerde week geweten had, om rede **Mollenberg** paardenkoper te Alphen mij zeide, hij naar Hanover ging ik zou hem het voorstel hebben gedaan zich daarop te informeren. Hij is zoo goed bekendmet de geschikte modellen, en honderd maal meer in de gelegendheid daarin te slagen dan wij. Bij uwe komst alhier, zoo ik hoop goed onderrigt te zijn inden volgende week, hierover mondeling nader.

Willemse gewoon om met nieuwjaar verschillende bezoeken te brengen, heeft ook de Abtdij bewoners bezocht, hetwelk zeer goed is opgenomen, waardoor tot mijn groot genoegen die spanning of verwijdering is opgeruimd.

Waren Do. **Stronck's** woorden op den nieuwjaarsdag voor UHWelgeb. en de Uwen ten hemel opgezonden dat in de smartvolle ondervonden beproeving de ware ver-troosting U aller blijvend deel moge zijn. Hoe gaarne vereenigen we ons daarmede, en zijn zeer verheugd ook naar het lichamelijke het goede te vernemen. Onze be-leefde groete aan UHWelgeb., Mevrouw en de Jonker verzelle deze.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 januarij 1860

Voor mij is, evenals voor de UHWelgeb. omringenden, het voorslag van 12ve, den genoeglijken stond aangebroken, om, langs dezen weg mijn vreugde gevoel te uiten, dat het Gode mogt

behagen UHwelgeb. wederom een jaar levens toe te voegen. Een jaar levens waarin de sieraad van uwen huwelijks tuin, op den allertreurigsten 2 Junij, zoo'n geduchte schok onderging, dat menig vader zich bij de pakken zou neerzetten, maar de ware weg door UHwelgeb. werd bewandeld, gaf de innigste troost in de grievende smart, en, ziende op uwe terder minnende gade en lieven zoon, die sympathetisch met UHwelgeb. op dien weg zijn, gaf leniging in die moeilijke zaak. Hoogstens verblijdt het ons, de zon der vreugde van 13 Januarij, den huiselijken kring mag vervullen, met den innigen wensch dat dien gewigtigen dag veelmaals moge aanbreken en UHwelgeb. voor de uwen en uwe geëerde betrekkingen zoo dierbaar en voor den lande, ja voor velen, ook vooral voor deze gemeente en hare ingezetenen, zoo hoogst nuttig leven nog lang moge worden gespaard. En het onschatbare voorrecht uw deel moge zijn, Mevrouw uwe waardige echtgenote, en uwen veel belovenden zoon, die wij met dien heugelijken dag zoo hartelijk gelukwenschen, zich nog lange in een dierbaar bezit mogen verheugen.

Mij nevens mijne vrouw, bij eene zoo gewigtige gelegenheid als deze, in uw geëerd en welwillend aandenken aanbevelende, heb ik, na onze zeer beleefde groete, de eer met ware hoogachting te noemen noemen. Hoogwelgeboren Heer!

Van UHwelgeb. de ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 februarij 1860

Aangenaam werden we gisteren verrast met een heerlijke kabiljaauw die we nevens de aangezetenen gasten **Steinmetz, Willemsen en D. Formijne** in dankbare herinnering aan UHwelgeb. als den geëerden gever, met smaak hebben geconsumeerd, waarvoor UHwelgeb. mijnen hartelijken dank betuige.

Wat is er sedert uw hier zijn al weer veel verandering in dit ondermaansche. De heer **van Dam** overleden en zijne bekleed hebbende betrekking als dijkgraaf weder aangevuld. Moeilijkheden in het Ministerie en sommige portefeuilles weder door nieuwe Ministers aangenomen. Zennewijnensch huizental door brand met één verminderd hetwelk aanvankelijk deelneming ondervond, doch op het vernemen van, het cijfer waarvoor de meubels verzekerd waren ontstond er eene tegengestelde opinie en vond het denkbeeld van opzet boven ongeluk meer veld. Navorschingen hebben niet dat kunnen uitwerken om de verdachte zaak regts ingang te doen erlangen, dat wel jammer is, om, kon het zijn, schrik te verwekken en anderen ten toonbeeld te zijn voor zulke zondige en kwade praktijken. Heb bij verschillende branddirectien opgave gevraagd de panden en meubelen onderhunne adm. verzekerd om wenken te geven tot vermindering indien er gronden voor zijn.

Hoe nuttig ook het dekkleed, de sneeuw, op de veldgewassen is, de veldarbeid is geheel gestaakt en der armen proviant is bij velen verbruikt, de hulpbehoevendheid wordt te groot om met de gewone jaarlijksche inkomsten te bestrijden, zoodat ik vrees een beroep op de liefdadigheid zal moeten plaats hebben.

Nogmaals beleefdelyk u dank zeggende voor het gezondene heb ik na ons beleefd respect aan UHwelgeb. Mevrouw en den Jonker de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 13 april 1860

De gunstige berichten nopens het wijken der griep bij Mevrouw hebben ons verblijdt. Dat door het ongunstige weder de voet pijnlijker zou zijn aangedaan was te vrezen.

Heden voormiddag zijn Kerkvoogden zamen geweest, om nopens het afbreken, opmet-selen en verplaatsen der beermuur regelingen te maken. De meening is om afbreken, schoonmaken en optasten der oude steenen voor eigen rekening aan te besteden als mede het graven der fundament sleuven voor de te bouwen nieuwen muur en het metselwerk per duizend steenen publiek te besteden, om voor den aankoop van nieuwe steenen inschrijvingsbiljetten aan de Tielsche en Zennenw. bakkers te doen invullen.

We hebben zeer in de liberatie geweest of in de Beermuur zouden worden aangebragt twee sprekende ijzeren hekkens of wel een zogenaamd dubbel of groot hek in de muur tegen over het groote raam in de kerk en dan nagenoeg ter plaatse waar zich het tegenwoordige dubbele hek bevindt een enkel ijzeren hek. Het laatste wordt het netste gevonden, omdat het verband dat er door plaatsing van twee dubbele hekkens in evenredige distantie niet kan behouden worden. Er zal, indien dit plan met uwe goedkeuring is, nog een ijzeren hek moeten worden vervaardigd. Nu heb ik al gedacht indien we het ijzerwerk van het doophek eens verkochten want waartoe zal het te pas komen. Dan zouden we vermoedelijk geen geld behoeven uit te schieten. Naauwelijks hadden we een begin gemaakt met plannen en uitbakenen of **van Osch** komt mij vragen of een gemaakte schreef op de grond de rigting van den nieuwen muur moest worden. Ik antwoorde aanvankelijk ja, en kwam toen met bedenkingen dat indien hij de glazen moest wasschen hoe dan daarbij te komen. Ik voelde mij, gedachtig aan wat achter ligt niet aangenaam omtrent die onbe-scheidene voorbarigheid, maar denkende laat ik U nemen zoo gij zijt, althans toen het plan eeniger mate tot rijpheid gekomen ware om nabij zijne woning een klein hek te plaatsn, gaf ik zulks te kennen er een voorlopig plan gemaakt was zulks te plaatsn en men dan om glazen te wasschen wel de sleutel zou afstaan.

Denkende dat zijne dikheid daardoor welwillender zou worden, heb ik hem verzocht nog eens achter op het kerkhof te willen komen ter regeling van het voetpad en stelde toen voor dat hij met behoud van den watersteiger wel tot de regeling van het vroeger geplaneerde omtrent het pad zou besluiten. Doch toen zeide hij dat het kadaster hem geen grenzen aan wees en hij niet bewilligde in het planten van een dubbele rij boomen. Alzoo verzet hij zich tegen dusdanige plannen. De man is boos geworden, dat, wanneer inschikkelijkheid op den voorgrond wordt geplaatst, niet te pas komt. Doch zal het maar noemen niet in zijn humeur, omdat niet dadelijk met hem te rade ging hoe in de nabijheid van zijne woning de beermuur moest geplaatst worden. Mag ik UHwelgeb. verzoeken bijgaande tekening eens te willen inzien, en met, ons uwe gedachte te willen melden, wat, naar uwe meening, het beste zou zijn, het hek in het midden, dan wel twee hekkens op de tekening door dwars streepjes aangeduide plaatsn in de beermuur. Na onze beleefde groete nevens UHwelgeb. aan Mevrouw ende Jonker met ware hoogachting. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 19 april 1860

Hoe aangenaam ons deszelfs overkomst ook zijn zoude, moet ik volkomen avoueren daaraan door het vroege vertrek der booten van Rotterdam daaraan moeilijkheden zijn verbonden. De wijze waarop we de zaak nopens het afbreken der beermuur en het daarstellen der nieuwe muur hebben geregeld vereischt niet daarmede dien grooten haast te maken. Uit mijnen vorigen zal UHwelgeb. gezien hebben, het afbreken der muur en schoon maken der steenen nevens de opruiming van het afkomende puin zou worden aanbesteed. Dat is maandag j.l. geschiedt in 5 perceelen tegen 70 en 80 cents per duizend steenen. Men is er druk mede bezig. Na die verrigting zullen we besteden het graven der fundamentsleuven voor de nieuw daar te stellen muur. Na die ontgraving zullen we voor eigene rekening behoorlijk met puin en zand uitvullen. Dit voor eigen rekening te doen is se-cuurder omdat we naar mate de soliditeit van den vasten bodem op de eene plaats dieper en op de andere minder diep zullen moeten graven en dan alle

sonder be-hoorlijk fondering peil kunnen brengen. Dingsdag e.k. hebben we gegadigdens opgeroepen om het opmetselen der muur aan te besteden tegen den begrootingsprijs per mille of zoo veel minder als we dat werk geschikt kwijt kunnen worden. Hoewel wij den aannemers een tijd van begin en voltooiing zullen moeten aangeven, kunnen we daaromtrent, althans met het begin, eene tijdspeling bepalen en in de voorwaarden opgeven dat de aannemer na 5 dagen bevorens daarvan te zijn gepredeneerd een begin zal moeten maken en vervolgens met een genoegzaam tal werklieden zal moeten voortwerken dat de muur op den (dit nader te bepalen) behoorlijk zal zijn afgewerkt en voltooid.

Het moeilijkst is de aansluiting bij of aan het huis **v. Osch** want we zullen vooraf zamen raad moeten nemen hoe daar ter plaatse de rigting te nemen, evenals **v. Osch** bewezen wil zien ons regt achter, zou hij dit ook nabij zijne woning vóór kunnen aangeven. Mijns inziens zal hij echter gek met de zaak weggkomen, want de muur zijner woning naast het koor staat niet geheel op zijn grond maar is kerkengrond ingenomen. Naar van Oom heb vernomen zou hij in 1829 of 1830 bij den aanbouw van het huis verzocht hebben om de muur regt te trekken iets op het kerkhof te mogen uitspringen, dat hem mondeling moet zijn vergund.

De zaak te bespreken wel het beste zijnde, zou ik UHwelgeb. wel een plan willen aangeven, namentlijk dit om maandag 23 dezer per Tielsche boot die ten half vijf ure s'ochtends van hier vertrekt naar Rotterdam te stomen en dan voorzien met kaarten en verdere documenten aldaar een mondgesprek te houden, ter plaatse door UHwelgeb. op te geven, dan kan ik weder ten 1½ ure van daar huiswaarts vertrekken. Is dit plan naar uw genoegen, gelief mij dan maar te schrijven. Kan ik dan niet ten 10 ure te Rotterd. zijn? Maar hoe zal zulks met den trein van s'Hage uitkomen? Als we een uurtje zamen zijn, is het voldoende om uit de be-scheiden die rensenimenten te geven wat noodig is om nader de zaak behoorlijk op touw te zetten. We hebben A gezegd en nu met Z tegenover **v. Osch** in de keel te blijven is mijne begeerte niet. Die man zijn regt volgaarne eerbiedigende wil ik, ook niet het Kerkenregt een stroo breed opofferen. Inmiddels met verlangen deszelfs antwoord tegemoed ziende heb ik met ware hoog-achting de eer mij te noemen. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 25 april 1860

Zoo even van Tiel teruggekomen is mij nog tijd voorschrijven over. Advok. **v. Lith** zag uit de oude kadastrale vergeleken met de nieuwe stukken duidelijk bij de primitieve meting door den aanwijzer, te dier tijd de landmeters verzellende, is verzuimd van de eigendomsscheiding gewag te maken en vond goed de landmeter voor de velddiwnst ten zijnen kantore te laten komen om hem dien beganen misslag in vroeger dage onder het oog te brengen. Die ambtenaar zag en uit de maat of hoe grootheid en uit de oude kaart dat de eerbiediging van kerkenregten zijn voorbij gezien en zal dit bij zijne komst ter meting en de gemeente in het begin der volgende week nazien en veranderen. Is dat klaar dan kan, volgens het gevoelen van den Adv. **v. Osch** gerust worden afgewacht doch het planten van de 2 rijen boomen zal niet kunnen plaats hebben, omdat wij, volgens de wet, 2 el afstand van zijn grond moeten blijven met de buitenlijn der rij naast **v. Osch** dan de ruimte voor het pad die ook 2 el breed zal moeten zijn komen we met de tweede rij te ver naar de sloot en zou van grond aanhooving nogal kosten veroorzaken. Ja mijns erachtens te veel om daarvan niet af te zien en heb al bemerkte UHwelgeb. zich niet zoo bepaald hecht aan de twee rijen, laat de bestaande blijven.

Omtrent de aansluiting der ringmuur vóór van het kerkhof zullen we zoo dicht kunnen aanbouwen dat indien er een blad papier dikte kan worden doorgetrokken zulks voldoende is om aan zijde **v. Osch** alle voorgevens van egedoms stoornis in regten te kunnen wederstaan. Gisteren is het opmetselen der ringmuur aanbesteed en aangenomen door een metselaar uit Maren nabij Lith. Volgens getuigenis iemand die zijn werk goed verstaat tegen f 3,59 per mille

steen en, om het werk aan te vangen 15 mei e.k. en in 14 dagen tijds af te werken. Er zal binnen weinige dagen tot ontgraving der fondamentsleuven worden overgegaan. Echter zullen we aangren-zende het huis **v. Osch** de rigting door den landmeter laten verifiëren om het rigtige mijn en dijn te weten. Na verrigting schrijf ik UHwelgeb. dadelijk en mogten be-denkingen rijzen zal uwe komst in loco zeer wenschelijk zijn.

Ons beleefd respect verzoekende heb ik de eer met alle hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P/S. Gisteren is voor de vacature als heemraad ontstaan door de benoeming Bs. **v. Pallandt** tot dijkgraaf door het gec. collegie gestemd **G. Murman** 1st candid. **J. Janssens** te Rump 2 Candid. **G.A.A.C. Valkis** 3 candid. of een plaatje op den goederen trein - enfin laat maar waaijen.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 4 mei 1860

Hetgeen ik voor ruim 8 dagen had gemeend te kunnen doen kan nu eerst geschieden om rede de landmeter verhinderd is geworden de bedoelde uitmeting te doen. Heden morgen heeft zulks plaats gehad. Heb mij met den landmeter op het terrein begeven en nadat hij de vaste punten genomen had, is eerst uitgemeten of de westelijke muur van het huis **v. Osch** naast het kerkhof de goede richting had. En het blijkt dat **v. Osch** geen kerkhof grond heeft ingenomen maar zijne muur is 4 palm op zijn grond. Voorts is uitgemeten en bij vergelijking van het oude relevé gebleken dat het pad vanuit de Weverstraat naar de kerk het werkelijk eigendom der kerk is weshalve bij de primitieve opmeting in 1824 of 1825 door den aanwijzer verzuimd is de landmeter in der tijd te attenderen op de scheiding van het toenmalige terrein van de wed. **Verweij** en de kerk. De kerk heeft twee roeden 24 ellen gronds gerekend uit de halve sloot tusschen het erf van **de Jood** en **J.v. Osch** waarvan sedert 1834 toen de kadastrale indeeling en belastbare regeling naar de groote heeft plaats gehad **van Osch** de lasten heeft betaald welke hij billijkshalve zou moeten terug hebben. Heb aan **v. Osch** de oude kaart de grootte van 85 rijnlandsche roeden volgens het oude relevé aangewezen en hem de zaak geheel klaar voorgesteld ten betoge wij niets willen dan wat regt en billijk is. Hetgeen hij scheen te begrijpen en was veel kalmer dan bij de eerste verandering der kerkmuur en het voorgestelde nopens de pads verlegging. We zullen nu nader tot regeling der zaak die documenten vervaardigen welke tot regtege afscheiding van het eigendomsregt noodig zijn. Intusschen hoop uik UHwelgeb. eens zal kunnen uitbreken om de rigting van de muur te zien en de zaak achter op het kerkhof nader te bespreken.

Om nog van de op het vertrek staande post te profiteren moet ik eindigen en heb de eer te ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 10 mei 1860

Bij ene voordracht van candidaten voor eene vacerende betrekking moest de bepaalde gedachte zijn, wat staat te gebeuren. Heemraad **v. Pallandt** treedt af, zijn stationement is Waardenburg en Neerijnen. Wie volgt hem op. Heeraad **Spillenaar**, Heemraad **den Ouden** heeft Heesselt en Opijnen, Tuil en Haaften. Den dijkgraaf Herwijnen en Hellouw, Vuuren en Dalem de Hr. **Viruly**. Wie nu Tiel, Zennewijnen, Ophemert en Varik - de nieuw te benoemene. Is het nu, in verband met het reglement / men kieze indien geschikt personeel is zoo doenlijk uit de verschillende deelen des districts / de roeping van het Collegie niet het peroneel in die polders

bij hunne geschiktheid voor dusdanige candidatuur na te gaan en dan daarna hunne stem uit te brengen? Maar neen! er worden bij de verschillenden leden bezoeken afgelegd, sollicitatien gedaan en dat werkt veel tijds gunstig. Dat te doen wilde men ook van mij maar heb daartegen, niet uit trotsch maar het baantje is voor mij zoo uitlokkend niet, omdat ik meer dan een ander aan critische oordeelvellingen zeer zoun zijn onderworpen! Zou er bij velen niet een stem opgaan, hij heeft me-degewerkt in de zaak van **Formijne** quand même, iets daar mijn geweten vrij van is, doch de inblazingen van den dag zou zulks mij kunnen aanwrijven en zou ik dan in die betrekking, als gesolliciteerd hebben Heemraad bij dreigend gevaar niet veel onaangenaams kunnen ondervinden; ik houde het voor gewis. Bovendien wordt gedacht **Valkis** heeft het niet noodig, voor **Murman** als jong mensch is het een aardig baantje en ofschoon hij niet voor zoo'n heet vuur heeft gestaan als de noodheemraad **Valkis** in 1855 heeft **Murman** vroeger ook als noodhulp te Heesselt eenig ijs en water gezien. Zijne positie brengt mede hij in den winter bij nood ter plaatse kan zijn. We willen hopen de keuze goed is. Als hij maar voor uit ziet wat de rivier op de hoogte van Zennewijnen voor heeft en dan de Dijkstoel intijds met kracht aanport tot maatregelen van voorzorg. Komt hij in de loopwagen van den Lingekant om alles wat aan dijk en warterwerken moet gedaan worden schadelijk voor privé beurs te achten, dan neemt hij geen goed standpunt, hetwelk ik niet hoop zal gebeuren. Zie hier ronduit mijne gedachte nopens de bewuste vacature en de candidatuur. Het blijve onder ons, en gedurende mijn zittingstijd als hoofdgeërfde zal ik toezien. Heb begrepen men voor de aanstaande betrekking als hoofdgeërfde over UHwelgeb. denkt als er door zoogenaamde voorstanders maar geen afbreuk worde gedaan. Aanbevelingen zijn goed maar het is niet ieder gegeven aan te bevelen. Ook dit sub rose (want **R V** en **B F** is koek en ei). Wat kunnen de bakens verzet worden!!

Was uwe komst vergezeld van Mevrouw met de Tielsche boot niet het gemakkelijkste? mits het paviljoen ter dispositie - s'avonds circa 8 uur komt dezelve te Tiel aan -afvaart van Rotterdam 1¼ uur. Wij hebben een weldadigen regen gehad en daarop zachter klimaat. De oude kaart en verder stukken adsterieur aan het nieuwe kadaster zijn ter zijner overtuiging bij den bewaarder van hypotheken. Vertrouw hem de mutatie daardoor zal gemakkelijk vallen. Laten we met het brievenvervoer zoo voortgaan. Het is immers gemakkelijker een briefje te plakken als telkens dubbeltjes te zoeken. De maatregel van het Gouvernement is te mooi om die om die niet te nemen. Mogen uwe komst voorspoedig zijn en voor de vrouwe van Ophemert op de meest gemakkelijkste wijze, het mattineuse is minder raadzaam.

Onze beleefde groete verzelle deze terwijl de eer heb met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 6 junij 1860

Volgens j.l. maandag gemaakte afspraak met den leverancier van het nieuwe ijzeren hek aan den kerkhof zou hij dingsdag ochtend vroegtijdig een knecht zenden om daaraan kleine verbeteringen te maken hetgeen in verband stond met de opname van de ring of afsluitingsmuur die dan door kerkvoogden zou worden opgenomen, doch dien knecht niet gekomen en daardoor de opname een dag vertraagd zijnde, hinderde mij zeer, omdat ik op den 5 dezer, zoo gaarne zou gemeld hebben dat de plaats alwaar heden voor een jaar den lieven **Jacob** stoffelijk omhulsel is neergezet geheel was afgewerkt en voltooid.

De jaardag van deze treurige plegtigheid heeft niet slechts in woorden en gedachten zich bepaald, maar waren zeer gevoelig in onze herinnering, hoe weemoedig dat ouder- en broederhart zal gestemd zijn hetwelk, heden voor een jaar, dien moeilijken pligt moest vervullen van zich hier op dit benedenrond voor altijd van dien on-vergetelijken lieven jongen te moeten losrukken.

Met **D. Formijne**, die heden voormiddag bij ons was, in gesprek over dit treurig verjaren, ontving ik uwe geëerde letteren, welke we met warme deelneming hebben gelezen en even als ik momentlijk **Formijne** kon deelgenoot maken van uwe dankbare gevoelens, wil ik dit zoo gaarne ook den anderen leden mededelen. Want, Waarde Heer **Mackaij**, in uwe geëerde letteren zijn zulke goede woorden neergelegd, niet alleen voor mij, maar ook voor de andere leden dat het zeer nuttig is dezelve worden overdacht en ter harte genomen. Er is behoefte door de zich opstapelende afleidingen om te worden opgeleid en hebben dezelve op mij inpresie gemaakt waarom niet even goed op de anderen, heb althans plan zondag voormiddag na kerktijd met hen zamen te zijn.

We zijn zoo geheel overtuigd hoe UHwelgeb. en Mevrouw zal te moede zijn bij de aannadering van 2 junij en later en wat al door de gedachte zal zijn gegaan in deze herinneringsdagen. Het is toch zoo jammer hij zoo vroeg van hier is moeten gaan, menschelijker wijze gesproken. Maar gedachtig aan zijnen gelukstaat is zulke van zoo'n onuitsprekelijke waardij dat het jammer zou zijn daarvan iets te willen terugnemen.

Deze week hoop ik nog te zullen kunnen schrijven wat **v. Osch** in zijn schild voert nopens het kerkepad.

In vriendelijke dankbetuiging voor deszelfs geëerd schrijven, en na UHwelgeb. en Mevrouw Godes bijstand hartelijk te hebben toegewenst in deze moeilijke da-gen heb ik na onze beleefde groete de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 9 junij 1860

Vermoedelijk zal UHwelgeb. zich herinneren **van Osch** onlangs de aanmerking gemaakt heeft hij, voor het geval hem de grond vann het kerkepad niet aanging een reeks van jaren te veel lasten betaalde, waarop hem gisteren heb voorgesteld, om, volgens inliggende Nota, hem te zullen restitueren, als mijn erachtens de volkomene restitutie bevattende. Doch **van Osch** weigerde dat geld aan te nemen zeggende als was het dubbele bedrag hij dat niet terug verlangde en we moesten maar handelen zoo als we meenden te behooren maar hij kon volstrekt niet berekenen dat hij door de 2 voed 6 ellen gronds voor het pad berekend, de grond in haar grootte hield welke door hem was gekocht, waarop te kennen gaf het dan jammer was hij zijne bedenkingen tijdens het zijn van den landmeter op zijn erf (zulks niet had gezegd en zijne propositie had aangenomen om zijn grond op te meteen, met tranen in d'oogen te kennen gevende hij gedurende zijne inwoning te Osch met niemand kwestie had gehad en nu op zijne ouden dag nog hierover moeite had. Heb hem voorgeslagen den landmeter te laten komen om zijn erf c.a. uit te meten ter zijner verzekering maar ook dat werd niet aangenomen zoodat er nu niets anders op is dan om bij adres aan den Minister v. Financioen te moeten wenden, ten fine van redres dier verkeerde ter naamstelling, welk document UHwelgeb. wel de vriendelijkheid zal hebben op te maken en voeg hierbij een van wege de administratie bij het kadaster opgegeven formule, om, bij gunstige dispositie **v. Osch** zulks geteekend aan het kantoor van Bewaring in te leveren waaruit UHwelgeb. zien kan welke motiven in het adres moeten worden aangegeven.

Inmiddels heb ik na ons beleefd respect de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 24 julij 1860

In het stellig idee UHwelgeb. de vrouwe van Ophemert op de reis herwaarts zoude hebben vergezeld en mij het genoeg dan was wachtende, mondeling nopens het redres van de ter

naamstelling van het Kerkepad te spreken heb ik de daarvoor klaar zijnde stukken onder mij gehouden.

Nas de opmeting door den landmeter verrigt is van de veranderingen welke in de vroegere opmeting van het Kerkepad en het eigendom nu aan **v. Osch** behoorende een staat aan den Controleur van het kadaster ingezonden welke staat bij het Kantoor van bewaring dagelijks is terug verwacht, doch gisteren ben ik weder om een extract uit den Kadastraleplans geweest hetwelk mij uit hoofde de staat nog niet van den controleur van het kadaster was teruggekomen niet kon worden uitgerecht zoo als men in het belang der zaak wenschelijk achte namentlijk met opgaaf der nieuwe Nommers welke bewuste panden tengevolge der onlangs plaats gehad hebbende uitmeting hebben bekomen.

Zal hedenmorgen te Tiel komende den bewaarder om een extract vragen volgens het oude plan en dan het een en ander aan den Minister v. Financien opzenden, want de slakkegang welke bij de Kadastrale administratie in deze heerscht wordt vervelend. Inliggend briefje zal wel ten bewijze strekken het oponthoud in deze niet aan mij ligt.

Mevrouw uwe waardige echtgenote ziet er vrij welvarende uit. J.l. zaterdag hebben we de eer gehad een bezoek van UHwelgeb. en gisterenavond is den Jonker ten onzent geweest. Zal nu de zaak der spoorwegen een goed einde erlangen, heb nogal zorg voor den val der lijn Maarsbergen-Tiel-Bosch maar hoop dan toch het amendement Utrecht-Culenburg-Bommel-Bosch de noodige ruggesteun zal erlangen.

Het doet mij genoegen het amendement **Torbecke** gevallen is, aanleg der wegen voor rekening van den staat en dan op solide voorwaarden voor een tal jaren de exploitatie vertolcken zal, naar mijn bekrompen idée, wel de meest voordelige weg zijn. In de concessie ligt mijn erachtens, iets verborgen, hetwelk zielen aan den duivel verkoopt.

Met ware hoogachting de eer te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 9 oktober 1860

Gisteren te Tiel zijnde vernam ik van den landmeter belast met de velddienst in het Kantoor van het Kad. Tiel dat bij den Bewaarder een exploitie was ingekomen stellig ter req. **J. v. Osch** om veranderingen en uitmetingen gedaan van het Kerkepad te roijeren. Daaraan zal de Bewaarder gevolg moeten geven.

Het schijnt mij toe **v. Osch** eene schrede doet op het pad om den eigendom te be-twisten. We zullen bij uwe terugkomst de zaak moeten bepraten of op grond der oude titels, die aan zijde der kerk zijn aan te brengen, er geene termen bestaan om regtsingang te verkrijgen nopens deze zaak.

De gelegenheid om met een kundig regtsgeleerde daarover te spreken doet zich voor UHwelgeb. zoo perfect voor, als dagelijks van die Heeren omringd dat het wel aangenaam zoude zijn, de bewuste zaak aan beoordeeling werd onderworpen. Zou veronderstellen **v. Osch** bij regtsingang zich partij in de zaak zal stellen. We zullen in onze wapens goed moeten rigten want vermoed de vijand tot dus verre in deze ruilhoek gezeten op het vlak zal komen. Gelief de stukken bij fi-nantien terug te vragen want wordt er verandering gemaakt en het idée van **v. Osch** zich niet zal opponeren dan kon dit in de gevolgen teleurstelling geven, dat voor UHwelgeb. als de veronderstelling aangegeven hebbende **v. Osch** wel zal berusten iets onaangenaams kon hebben.

Met ware hoogachting heb ik de eer te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar. **Valkis**.

P.S. Gisteren was een vriend van **Co van Lennep** dien Heer als 2 Kamerlid aanbevelende. Het zal wel herstemming geven.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 12 oktober 1860

Onlangs ten Kantore der Kad. bewaring komende, zeide een der klerken mij, eenige dagen vroeger aldaar was geweest de zoon van **v. Osch** uit Buurmalsen met nog iemand van daar en zich hadden geïnformeerd naar de zaak van het Kerkepad. Ofschoon dat personeel er niet voor houdende, de begaafdheden te hebben er de uitvoering aan te geven, die er nu aan gegeven is, geloof ik zeker zijlieden de capaciteiten voor de uitvoering bij deze of geene advocaat hebben opgedaan.

Het plaatsen der mest achter het schuurtje merk ik niet aan te zijn geschied uit plaagzucht. De gewoonte brengt mede de mesthokken eerst aan plagen worden gestoken, en dan uitgezet in zekere hoeveelheid alvorens die op den wagen worden geladen. Het niet vervoeren zit voornamentlijk in het aanhoudende natte weer en het onbruikbaar of onrijdbaar zijn van het land. Bovendien wordt hetzelfde, bereiden wordende, door de paarden zoo vast geloopt en van zulke diepe sporen voorzien, dat zulks op de, op hetzelfde uit te zaaijen granen nadeelig is. In het vermoeden dat wij tot behoud of herkrijging van kerkeregt opzigtens het pad door het ingekomen exploiet aan den Bewaarder de administratieve weg zouden moeten verlaten en onzen troost bij den burgerl. regter zoeken, meende ik met uw overleg goed te doen, ter obstineren van toestemming bij het Prov. Collegie van toezicht, eerdaags, voorzien van de oude verpondingsregisters l.l. naar Arnhem te gaan en den Gouverneur nevens den Heer **Jordens** welke met de kerkelij-ke aangelegdheden zich het meest bemoeid, opheldering te geven van het doel dat ons tot de regterlijke instantie noopt.

Vandaar de herinnering of UHwelgeb. de oude documenten wildet mebrengen. Het adres, alwaar we nader over spreken, staat me niet kwaad aan. Wie had ook kun-nen vermoeden, dat terwijl de Bewaarder te Tiel zich, uit de oude Verpondingsregisters en Omslagrol, zich van den waarheid kon overtuigen, zijne aanvankelijke bedenking zou hebben, blijven behouden. Had hij zich uitgelaten dan hadden dat een en ander ten adresse vermeld.

Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHWelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. J. van Uitert is gisterenavond overleden, in de nanacht heeft het gevoren en nu s'ochtends 9 uur zonneschijn.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 3 november 1860

Wat hebben we boven alle verwachting mooie en gunstige dagen gehad, dat heeft er zeer het zijne toe bijgedragen dat bemoeijingen met inoogsting en zaaijing en verder veldbedrijf als het ware een magneet zijn geweest om mij van het kantoor te verwijderen, waardoor het inzenden van nevens gaand adres en bijlagen ook al is vertraagd. Mogt het goede gevolgen hebben, UHWelgeb. zal zoo goed zijn het mede te onderteekenen en aan de parapheere op den kant denken.

De Gouverneur maakte bezwaar in den eigendoms afstand der Kosterij-woning. In plaatsen waar de bijna massale bevolking protestansch was, had men schier overal de vereeniging van koster met de onderwijzer te eerder ingewilligd, omdat daardoor het woning verschaffen aan den onderwijzeren vertrouwd ook het al hier op zeer billijke wijze zou worden geregeld.

P. van Uitert en gezin liggen allen ziek. Dr. **Schaus** zegt mij aan castriek koorts en galachtigheid. De koude en nattigheid op het aardappelland opgedaan, zal er wel de hoofdgrond van zijn, meer dan de verpleging en opneming van **J. van Uitert**. Het is wel jammer dit er onmiddellijk op gevolgd is, want het brengt veel angst-valligheid tot hulp aan. De patienten zijn

echter een weinig beter. **Johannes van Schaik** is j.l. woensdag overleden en gisterenavond de wed. **And. Loef**. Er zijn vele sterfgevallen in dit jaar reeds 43. De verwarmingstoestellen zijn gisteren en heden niet te verwerpen, het had heden nacht fix gevoren. Aan opdelving van wortels op het bouwland was hedenochtend geen kans. Het is te vrezen er eene partij aardappels die op het veld aan hoopen leggen en niet goed bezorgd zijn van de vorst zullen geraakt zijn. Ze kunnen zoo weinig lijden of de goede smaak is eraf.

In hoope deze door UHwelgeb. in welstand mag worden ontvangen en deszelfs geëerde betrekkingen dat vooregt ook mogen deelen, heb ik de eer na beleefd respect aan Mevrouw en de Jonker mij met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 16 april 1861

Met den wensch dat de dagen toevens alhier en de heenreize voor Mevrouw geene nadeelige restes zullen hebben vange ik deze aan en heb het genoegen hierbij te doen verzeld gaan het koopcontract met **Hannis van Gelder**. Hoewel verkoper ten volle overtuigd was de Heer van Ophemert hem veel gaf voor den grond, tegen berekening wat **Teunis Gijse** voor den aan ZHwelgeb. afgestanen grond maakte, maar stelde mij voor of het ook iets zoude kunnen lijden, want hij had de vorige week zijn hoek aardappelland moeten omspitten, waardoor hij geen cent bij een ander had kunnen verdienen en wenschte ook zoo gaarne een keujen te koopen, of ik hem niet *f* 10,- zoude kunnen beschikken. Natuurlijk heb ik dat voorstel hoogst bedenkelijk aangehoord en hem voorgerekend dat *f* 7,64 gelijkstaande met den aankooprijis voor **Gijse** ontvangen reeds zeer veel was, maar in het vertrouwen dat Mijnheer uit aanmerking dat hij met het meerdere geld een nuttig doel voor had, het zou wagen hem *f* 10,= te geven. **Hannis** is met zijnen koopschat gelukkig heen gegaan en heeft het varkentje al reeds in bezit. Dat koopsom, grootte en kadaster No. zijn opengelaten heeft tot grond de uitmetingen van het geheel nog moeten plaatshebben. Zulks zal in de volgende week door den landmeter ge-schieden en kan dan de nieuwe nommers, aan het zelve te geven, invullen als ook de som die in verhouding tot de grootte kan berekend worden. Aangenaam zal het mij zijn, het contract, door UHwelgeb. geteekend, terug te mogen ontvangen om het te doen registreren en overschrijven. Ofschoon Tante **Valkis** door deze attaque zeer verzwakt is, heb ik hoop het nog wel weder zal los loopen, de koorts is minder hevig. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting en beleefde groete ook aan Mevrouw en de jonker te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 8 mei 1861

Voor eenige dagen door de Weverstraat gaande, zag ik halversloot op de afscheiding van het Kerkpad en den weg geplaatst een zeer doelmatig hek in den trant als bij den rentmeester tusschen het bakhuis en het custerhuis is geplaatst. Met ijzeren neus en klink zich sluitende en doordraaijende of naar beide kanten opengaande, zoodat aanvankelijk de gedachte bij mij ontstond, **Gijs** heeft dat op order van UHwelgeb. geplaatst, doch **Hannis F.** had bij **de Hoog** vernomen **van Osch** dat heeft doen plaatsen. Waren de geschilpunten over dit pad niet aanhangig, het zou mij minder bevreesd hebben, want weet zeer goed, dat er vroeger en door **van Osch** en vroegeren bezitter te dier plaatse eene afsluiting is daargesteld. Doch zulks heeft een geruimen tijd geen plaats gehad en men vermoedde **v. Osch** dit opzettelijk heeft nagelaten, ten tijde hij was schapenhouder, die telken morgen en avond door den scheper, werden in het schuurtje langs het pad geplaatst, uit- en in werden gelaten. Ook heb in vroeger tijd wel gezien

dat door **van Osch** vanuit bewust schuurtje mest per wagen werd vervoerd en maakte als dan deels gebruik van het pad, dat hij nu door de afsluiting niet meer kan doen.

De landmeter gisteren hier zijnde om de meetkundige veranderingen voor de dienst 1862 op te nemen zeide mij hij het Kerkpad weder in den normalen toestand moest brengen, hetwelk het gevolg zal zijn van het deurwaarders exploitie aan den Be-waarder gerigt waarvan ik als nog op mijne informatie bij den Bewaarder het ant-woord ben wachtende, en wel zal blijven wachten. Het seizoen uwer komst alhier nadert al zachtjes, we kunnen de zaak dan nader bespreken en wel of het ook goed ware, toegerust van de oude documenten het Prov. Collegie van toevoozigt bij monde met den staat van zaken bekend te maken, hetwelk het verlof tot proce-deren zal begemakkelijken, we kunnen dat een dag uit en thuis wel doen. Want tot behoud van Kerkenregt zullen die onaangename operatien moeten worden onder-nomen. De jonge lui hebben j.l. donderdag de Kosterij betrokken. Het vrouwtje was hoogst ingenomen met de veranderde woning.

Het Handelsblad vermeld dat ondanks het gure seizoen te Baden Baden en elders reeds vele bezoekers zijn. Mevrouw zal evenwel met dit koude weder den Haag nog niet verlaten. Naar ik vernomen heb, is de minder gunstige gezondheidstoestand van een uwer pupillen in kort oorzaak geweest eener reize naar en in den vreemde. Wat is het jammer die kinderen zoo'n zwakke gezondheid in zich omdragen.

Hoogst verblijdend was ons het gunstige berigt nopens Jonker **Donald** en vleijen ons met zijne volkomene herstelling.

De bloeiende ooftboomen en de zaadbloem hebben veel koud weder en nachtvorsten te verduren. Voor den nadeeligen invloed er van is groote vrees.

Op 30 der vorigen maand te Arnhem zijnde, vernam ik van den Griffier de balans der schade in N. Brabant en Gelderland door den watersnood geleden in de week zou worden opgenomen en daarop eene proportioneele verdeeling zou volgen, indien we iets voor Onze buitendijkers krijgen zal het een zuinig beetje zijn.

De uiterwaards kade is hersteld. De grond daartoe is op den waard van de schoutin genomen. De kosten daarvan zullen gering zijn wijl geene schade is veroorzaakt. Ik hoop ook eerdaags de kade Gerken en de Variksche polder te gaan zien. Ben benieuwd wat gedaan is of verrigt zal worden. Het lage water is thans gunstig voor die werken. In ons district hebben we belangrijke dijkverzwaringen als vooral te Heesselt en bovendien in minderen omvang te Neerijnen, Waardenburg, Tuil en Hellouw. We komen er met geen halve ton af. Het werkje van Graaf **J.D. van Rechteren** getiteld schets van een ontwerp tot beveiliging der rivierpolders te-gen doorbraak in de dijken zal zeker door UHwelgeb. zijn gelezen, is ter drukkerij van **H.L. Smits** a costij zeker verkrijgbaar. Wij, bewoners van Ophemert, zeggen er is veel goeds in, laat men het maar in executie brengen, maar lager uit zegt men, hoe het ingelaten water weder kwijt geworden !!

Wilt nevens onze beleefde groete, ook aan Mevrouw en de jonker, aannemen de verzekering mijner hoogachting waarmê ik de eer heb te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar. **G.A.A.C. Valkis**.

Jan zoon van **Hannis Rooth** is ingelijfd bij het 4 Reg. Dragonders doch blijft een jaar in reserve.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 18 mei 1861

Juist zullende beginnen aan de beantwoording van Uwen geeerde van 10 dezer, waarmê ik opzettelijk heb gewacht tot den afloop der controle op de schade ge-leden hebbende buitendijkse huizen door de Commissie uit Ged. Staten, ontving ik uwe zoo hartelijke woorden van den 17 en voelen ons zeer vereerd en dankbaar aangetrokken over dat vernieuwd blijk van belangstelling

en deelneming in eene feestvreugde waarvan de herinneringsdag wel tot het verleden behoort (8 mei) doch welke uitingen ons even welkom zijn, als waren ze op den dag zelve tot ons gekomen. Maar mijn goede Mijnheer hoe weet U zelfs de maand waarin mijne vrouw verjaard. We kunnen ons volstrekt niet herinneren daarvan sprake is geweest en mogt t'al zijn gebeurd, behoort het stellig tot de zeldzaamheden UHwelgeb. omstreeks dien tijd hier is geweest.

Ja, zoo als alles hier wisselt is ook de mei maand voor ons eene afwisseling in gemoedsstemming, vooral sedert het gebeurde in 1836 wyl vier dagen na de geboorte dag op 2 mei den sterfdag is van ons kind. J.I. zondag zijn al 25 jaren daarover heen gegaan. Voor lang was reeds de behoefte aanwezig het graf te bezoeken doch het is uit hoofde van den werkenden invloed der zenuwen al dien tijd bij het verlangen gebleven. Zondag echter voelde mijn vrouw zich sterk genoeg het te ondernemen en het is goed afgelopen. We hebben ook nog de rustplaats van den ouden Heer en Uwen dierbaren **Jacob** wezen zien en niet minder onopgemerkt gelaten uwe positie en die van Mevrouw in de dagen vol herinnering die aanstaande zijn.

R. de Hoog's vervanging zal naar ik meen donderdag e.k. plaatshebben. **Toon** was een beste en wel de gewenschte persoon bij **van Diggelen** en onzen **Hannis**, maar hij mag het niet zijn als verzwagerd met **Hannis**. Geene dispensatie kan verleend worden, tenzij bij volstrekt gemis van ander personeel, wie nu? **C. Verbeek** verlangt het te zijn doch valt niet in den geest van het aanzijnde bewind en vrees of bij zijne benoeming in dat kabinet wel homogene taal zal heerschen. **Verbeek** babbelt met ieder en dat staat de aan zijndelaren tegen.

Het lang wegblijven van hier spijt ons. In den mijnen over het Kerkepad bezegde ik het gezegde van den landmeter mij verklarende het pad weder in zijn normalen toestand - dat is vroegeren toestand - te moeten brengen, of liever, hij moest de gedane uitmeting in 1860 en afzonderlijke kaartering en nommering weder rooij-eren. De zaak wordt dus weder in vorigen staat gebracht waardoor de zaak niet beter word. Wat nu te doen. Het zou ook goed zijn ons nader te wenden aan finantien met openlegging der bewijzen en bewijsstukken tot staving van ons goed regt. Welligt deed men in deze als met den 2 predikant te Lienden en veranderde van batterij anders den weg van regten op, overlegging van een schriftelijk advies van den regtsgeleerde van het Prov. Collegie van toezigt ter bekoming van admisssie.

De **HH van Zuijlen** en **van Dalen** vergezeld van een architect hebben zich goed kunnen vergenoegen met den staat van taxatie der schade geleden hebbende buiten-dijkers voor die welke ten gevolge van den overloop te Heesselt de aardappelen hebben moeten ruimen kan niets worden afgedaan. Het verblijdt mij hunne woningen wat kunnen worden hersteld, want indien ze bij deze stoot nog een tweeden ont-vingen vielen ze als een kaartenhuis in één.

Het welzijn van Jonker **D** verheugt ons zeer. De zorgen over hem hebben zich niet binnen de grenzen van den Haag bepaald. Ofschoon geen vrees voor goed slagen opzigtens zijne promotie onzerzijds bestaat zal het bericht zulks achter den rug is ons genoegen doen.

Mogt het kunstbad voor Mevrouw maar door deskundigen van heilzame uitwerking geacht worden. Indien het op den Huize Ophemert geapliceerd werd gewis zou het HHwelgeb. genoegen doen en in dat genoegen zouden ook wij deelen.

Het bemoedigend woord uit uwe pen aan **Steinmetz** zal naar ik vertrouwen hem een riem onder t'hart zijn. Korts heeft **Willemse** een brief van hem gehad vol klagten over zijne gezondheid. De Hr. **Bouvrier** hebben we onlangs ook nog eens gehad doch heeft het thans druk met de beschrijving van het personeel.

Steeds koud weder, heden ochtend van 6 tot 8 uur was het klimaat veranderd met regen doch later den geheelen dag koud. De koude schijnt den meikerssen geen kwaad te hebben gedaan. Naar ik hoor zijn die wel geladen.

Nogmaals onzen dank herhalende voor de lieve attentie en Mevrouw en de jonker voor hunne deelneming zeer dankende, heb ik, met beleefde groete aan U allen ook van mijne vrouw de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dr. **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 mei 1861

Als gemis van panden der liefde, moet ik volkomen bekennen, ons 12 Mei met uw 2 Maart en 2 Junij gelijk staat, maar wij verblijden ons immer, en wel bijzonder op dezen dag, Gods goedertierenheid over UHwelgeb. en Mevrouw groot is, van te mogen bezitten een zoon, toegerust met die kennis, dat uit de Academiestad van bevoegde beoordelaars, bij den gelukwensch, het getuigenis verzeld gaat. Uw **Donald** heeft zijn tijd goed besteed. Geen oogenblik over den gunstigen afloop der promotie twijfelende, noemen wij voor het Edel ouderpaar dezen dag hoogst gelukkig. Een zoon te bezitten, toegerust met die gaven, dat hij in de maatschappij eene carrière kan maken, die naar Gods wijs bestel, den loop der tijden zal aanbrengen. Van harte geluk met dezen dag, met beleefd verzoek, den held van het feest, onze innige en hartelijke gelukwensch te willen overbrengen. Mogten de uitspanningen die hij, op zijne inspanning, gaat nemen, in allen opzichte voor zijn gestel heilzaam zijn en hij, in goede gezondheid, tot ons wederkeeren met de door hem geliefde en hem lievende ouders.

van Osch beslaat zooveel plaats dat hij mijn gezicht geheel beneemt om te kunnen zien wie er achter zit. Eerst was het zichtbaar zijn zoon te Buurmalsen, geadviseerd door Advoc. **Post** uit Tiel. Maar verder weet ik niet, laat hem maar tobben, we hebben ook nog een cent in het zakje te leggen. De oude documenten zullen ook nog iets kunnen uitwerken, is althans mijn idée. Gelief het langs uwe kleeren te laten afzakken wat **v. Osch** ons in den weg legt, te meer omdat onzerzijds alle geschikte en billijke voorstellen zijn gedaan, komt zijne zelfzucht te meer uit, vertrouw dit nog wel eens tegen hem zal getuigen.

Vertrouw de Heeren Leden uit Ged. Staten wel in het karakterische van de zaak zullen zijn ingedrongen, en, als dan menschen wien door de ramp 1/10 van hun vermogen, voor een tijd lang, verminderd zien, vragen om op den staat A te worden gebragt, dan is het nog noodig het egoïsme wordt gebrijdeld.

Mogt de pen als tolk onzer gevoelens vóór uwe uitlandigheid niet meer opgenomen worden, dan wenschen we u allen van harte goede reis en de Heere de middelen mogen zegenen tot herstel onzer Vrouwe van Ophemert, die als mijn oog gaat over de bloeiende heesters en het schoons van den tuin, thans, op haar geliefd buiten, zoo aangenaam zoude zijn.

Heb dank voor uwe bereidwilligheid in het vergoeden van schade. Ik ken volkomen uwe goede gezindheid, we zullen nader zien hoe het loopt. Wat ze genooten voor pootardappelen is onder promesse van teruggaaf, laat hun in dat denkbeeld, tot tijd en wijle we zien hoe het resultaat hunne uitpoting is.

Do. **Stronck** is sinds 14 dagen te Dordt. L.l. zondag hebben we professor **Diezel** uit Est gehad echter bij gebrek aan betere hulp, noch **Naef** noch **de Jong** kon. Morgen komt Do. terug, zijne moeder verjaarde l.l. zondag.

Gisteren is het huwelijk tusschen **Catr. v. Tussenbroek** en **Aaltje Ton** voltrokken.

Het doet mij genoegen **Steinmetz** van tijd tiot tijd door UHwelgeb. wordt geschreven en hem onderworpenheid wordt onder het oog gebracht. De raad van minder te klagen en te praten is uitmuntend, maar dien op te volgen nu hij geen personeel om zich heeft die hem dat telkens herinnerd, zal moeite kosten.

Nogmaals onze beste wenschen op dezen dag herhalende, heb ik, met ons beleefd respect ook aan Mevrouw en de Jonker, de eer met de meeste hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar.
G.A.A.C. Valkis.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 29 junij 1861

Beschuldigden we ons, tijdens uw hier zijn UHwelgeb. niet te hebben verzocht de goedheid te willen hebben van ons te willen melden hoe het Mevrouw ging in den vreemde, na de reize, die onder uw geleide wel op de meest gemakkelijke wijze zal zijn uitgevoerd, doch uit aanmerking harer zwakte wel met vermoeying zal zijn gepaard gegaan. De van Oom V ingewonnen berigten hebben ons genoeg gedaan en vleijen ons dat de tijd toevens van HHwelgeb. aldaar van gunstigen invloed zal zijn en de Vrouwe van Ophemert, tegen den bestemden tijd, op haar geliefd buiten, in beteren welstand, mag terugkeeren.

Uwe heenreize herwaarts zal HHwelgeb. gewis hebben geschokt, doch de gedachte uwer roeping te s'Hage en het daar blijven met in den gezelligen omgang van hare zoo geliefde zuster gaf veel leniging. Ook heeft het ons veel genoeg gedaan de Jonker aan Utrechts feesten heeft deelgenomen, hoofdzakelijk omdat het ouder-lijk oog hem van belangende zijne gezondheid daartoe geschikt achtete want ware dit niet het geval geweest ben ik er zeker van, zijne plannen aan die der uwen geheel waren onderworpen.

Hebben, tengevolge van het onweder na de dagen warmte, de natuurkrachten elders treurige en schadelijke tafereelen aangerigt. Godes hand weerde die van ons af, en we mogen ons tot dusver in een zeer gunstigen stand der veldgewassen verblij-den. Het laat zich aanzien de rog niet veel vimmen toch goed schepelen zal. Het tarwe gewas is uitmuntend geene plasregens hebben het zelve hier schade aange-bragt. Het koolzaad met de felle warmte wat spoedig veranderd in kleur en gedaante aannemende van te nood rijpend, heeft sedert eenige dagen gunstiger weder en zal in het beschot nog niet tegen vallen. De klaver- en hooibouw is rijk indien het goed mag gewonnen worden. Hetzelve heeft goede prijzen gegolden. De aardappel staat uitmuntend, doch de teekens van ziekte doen zich al weder voor, wel gering, maar het bestaat.

De dijkverzwaring en verhooging te Heesselt en eenige andere dorpen, doch dit is van geringer beteekenis, zijn aanbesteed en geaprobeerd. Men heeft deels al met de bewerking een aanvang gemaakt. Ook alhier wordt de dijk voorzien, bij de wed. **van der Wal** even beneden **Zoet** en eene bleeslaag in de Kil even boven de Korenmolen. Aanvankelijk calculeerde men de verschillende dijkverbeteringen a *f* 70.000,= zoude beloopten, doch later aangebrachte wijzigingen hebben het cijfer der raming aanmerkelijk verminderd. Aanvankelijk zal 40 mille worden genegotieerd, tegen een rente bedrag van 4¼% maximum, doch men vermoed tegen lagere rente te zullen slagen. Los en opzegbaar jaarlijks met 3 maanden voorafgaande denunciatie, in obligatien in blanco.

Bestaat er genegenheid tot deelneming, hetzij voor privé of voor anderen, gelief mij maar te melden, zal er direct kennis van geven, het schip is goed voor de vaart. Door jaarlijksche aflossing is de negotiatie van 1841 zeer opgekort en daarmede, bij geene onvoorziene omstandigheden, te continueren is het stellige plan van het collegie.

Voor eenige dagen ontvingen we een brief van **Steinmetz** die we met veel deelneming in zijn lot hebben gelezen. Hij toch is ziek naar lichaam en geest, houden het er stellig voor de zonnevlecht is aangedaan. Diep te beklagen in dien toestand is hij en wat zal er zijne goede moeder onder lijden.

Onzen tegenwoordigen ontvanger, die we slechts enkele keeren zien, is van vrolijken temperament, jeugdigen jaren en krachtig gestel werken er zeer gunstig op.

Mogt dezen in welstand worden ontvangen en gunstige berigten uit den vreemde het groot voorregt er van verhoogten is de wensch waarmede deze word geëindigd door hem, die, na beleefde groete ook zijner vrouw, de eer heeft zich met ware hoogachting te noemen.

UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert medio 1861

Hoogst aangenaam was het uit der Jonkers geachte letteren te vernemen, de onge-steldheid waaronder de Vrouwe van Ophemert was lijdende weder gelukkig is gewe-ken en zeggen ZHwelgeb. vriendelijk dank voor diens schrijven.

In mijn plan, om ook in de gepasseerde week eenige letteren aan UHwelgeb. bij dien der Jonker te voegen, en bij eigen hand mijne gelukwenschen met zijne be-noeming aan te bieden, werd ik dien morgen totaal verhinderd door menschen uit Mourik, die mij den tijd vóór het vertrek der post, geheel wegnamen. Gelief het mij ten goede te houden ik mij de eer geve zulks te doen bij deze.

In de verloopene dagen sedert uw vertrek van hier, is er niets bijzonders voorge-vallen. Van **Hannis** vernam ik hij den afloop der verhuring van de kerkbanken had gemeld. Alles is goed afgelopen en geene vrede verstoord, dat uit iets der-gelijks zoo ligtelijk ontstaan kan.

Do. **Stronck** schijnt met zijne keelونغesteldheid maar weinig vooruit te gaan, volgens zijn schrijven is het weinig beter. De Docter uit Dordt raadde hem voort te gaan met het appliceren der middelen door zijnen medicus te Tiel voorgeschreven. Het ligt in zijn plan deze week te retourneren, maar wat zal hij doen?

Preken en catechiseren zijn hem niet dienstig en het zal moeten geschieden. Van hulp aanvragen hoor ik niet, geloof wel hij er onder gebukt gaat, althans volgens **Willemse** was zijn schrijven niet opwekkend.

Op de dezerzijds geplaatste annonce ter bekoming van een hulponderwijzer, is de attentie gevallen van iemand uit den Briel, die men stellig had verwacht te zullen krijgen, doch die ook met eene andere school in onderhandeling is geweest en met dat bestuur accoord heeft gemaakt, zoodat dit mis is. We zitten er moeilijk mede, wijl de school nu op zijn drukst bezocht wordt. De door **Kusters** aangevraagde dispensatie om met zijn nicht te trouwen is nog niet gevolgd.

Door tusschenkomst van iemand uit de plaats zijner woning, heb ik **van den Berg** doen polsen of hij het Klooster ook wilde kwijt zijn, maar had daar geene ooren toe. Zijne kinderen, zeer genegen zich aldaar metterwoon te vestigen, geeft hem momentlijk zekere illusie, die ik geloof later wel zal wijken en zeer mogelijk wel naar concurenten zullen verlangen. De ouden **Verweij** in het dorp is ernstig ziek geweest, doch weer aan de beterhand. Gelukkig is men anders van heerschende ziekten verschoond.

Naarmate het ontwortelde tandvleesch meer verhardt begint mijne vrouw zich aan het ratelier meer te gewennen hoewel de onderkaak steeds gevoelig blijft. Door de verbuiging van het instrument hoopt men dit te zullen verligten waartoe het gaan naar A. weder in het plan ligt. Het seizoen is voor den veldarbeid zoo gunstig, dat men er niet genoeg dankbaar voor kan zijn. Schier geen dag verlet, hetwelk zoo menigmaal door zich dagelijks opvolgende regen anders het geval is, daarbij laag water in den polder en op de rivier, zoodat de behoefte door die dagelijkschen werkzaamheden wordt bevredigd. Graaf en spadewerk komen daarin veel tegemoet, de dorschvlegel, door dien het vee buiten loopt, is nog niet in zwang. Door het lage rivierwater worden ook in de nabijheid kribben opgehaald waaraan ook nogal eenige van hier bezig zijn.

Onze aardappelplanters hebben een zuinig beetje van het veld gehaald en de afzet gaat niet best. Gepasseerde week is aan de Roode molen geladen, maar het gaat slap. Vertrouw dat er op andere plaatsen meer kruimige zullen zijn, waardoor de stijve hier zullen blijven rusten, totdat de goede verbruikt zijn. Had mijne 14 aangekochte kalveren tot dusver nog bijeen, doch nu zegt mij de knecht er een op de nominatie staat van aan het te zullen bezwijken. Naar ik meen, zijn er van Uw koppel al drie bezweken. Het schijnt wel, die kwaal zich op den herfst meestal onder het jong vee het meest voordoet.

De dreigende toestand van water en ijs in den verloopenen winter heeft aan nood-keeringen, waterwachten, werkloonen, defroijementen aan Buitengew. en Noodheem-raden kortom alle uitgaven daartoe verricht eene som van ruim 19 mille aan ons District gekost. Gelukkig dat de dijken niet zijn bezweken, dan was een groot deel der kosten gemaakt en schuldig geweest en

bovendien de onheilen en kosten van de doorbraak. Van dien kant beschouwd is de buitengewone omslag eene genoeg-lijke bijdrage.

Zijn de spoorwegbruggen zoo gevaarlijk als men daarvan opgeeft, dan zal het bestuur van den Noorder Lekdijk eene zware verantwoording op zich nemen door een goedkeurend votum uit te brengen nopens de lijn Utrecht - Kuilenburg -Bosch, wijl het zelve, door de lijn Maarsbergen - Tiel, aan geen met minste gevaar bloot stelt. De Provinciën voor welker inundatie de gezegde Lekdijk de beschermer is, weshalve dit nog wel eene verandering in het amendement **Golstein** zou ten gevolge kunnen hebben, hetwelk mij aangenaam zou zijn, want volgens mijn oppervlakkig oordeel heb ik liever Hemert 1 uur onder de brug over de Waal, dan 2 uur daar boven. Want komt er bij ijsgang opstuwing nabij de brug dan zullen we een waterstand voor onze dijken krijgen, die wat mans is.

Mijner en mijner vrouw beleefde groete aan UHwelgeb. nevens Mevrouw en de Jonker verzoekende, heb ik de eer met ware hoogachting te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 29 november 1861

Gaarne aan uwe belangstelling nopens ons verblijf te Amsterdam voldoende, onder-neem ik dat allereerst. De zich nog in den tandenkast onder het vleesch verscholen hebbende wortel van lieverlede omhoog gekomen en zichtbaar geworden zijnde, werd gevoeliger, waarom uitneming, eerst een punt van deliberatie, doch in de gevolgen toch daarvan de pijn te duchten zijnde, het besluit zulks maar direct te ondergaan, tot rijpheid bragt. Het ging subiet en geen lastige resten zijn er het gevolg van. De angstige vrees heeft voor blijdschap plaats gemaakt; dat het ratelier door drukking op die versche wonde zijne gevoelige zijde heeft, laat zich begrijpen en die kunstsukken, in de onmiddellijke nabijheid der zamenstellers gedragen, veel voor heeft boven de ver verwijderden wordt door ervaring bewezen. De hand van den kunstenaar kan door eene kleinigheid te veranderen veel gemaks aanbrengen. We hadden het te A. wel, waren den eersten avond onder het gehoor van Do. **Vinke** en den 2 avond troffen het, Do. **ten Kate** optrad. Mijne vrouw is wel wat verkouden doch met dat reizen en trekken nog al wel gebleeven. Met eigen vervoersmiddel naar Utrecht en daarvan bij de terugkomst weder gebruik gemaakt is wel het beste middel voor koude behoed te blijven, wijl bij den overvaart dan het rijtuig niet behoef verlaten te worden.

Met Do. **Stronck** blijft het nog in denzelfden toestand, de Hr. **Heringa** die hem voor 3 maanden zal bijstaan in zijne ambtsbediening, is gepasseerde week gear-riveerd en j.l. zondag den kansel beklommen, onder gepaste bewoording het doel zijner komst vermeldende, had tot tekst Romeinen 1 vers 16 en daarvan de woor-den: Het evenagelie is eene kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft. De behandeling was wel, had zijne pen niet willen vloeijen, bij het opwelen zijner gedachte, dat eigen kracht ook in zekere mate in het spel moest komen, hij zoude stellig tot het denkbeeld zijn gekomen - laat ik dit vermolmde stokje stil in den hoek laten staan, want wie er op mogt leunen, valt er mede omver.

Ofschoon zeer klein van persoon is hij wel gevormd, heeft eene duidelijke stem. Meer verstaanbaar zou hij zijn, indien deels door hem de woorden minder zacht deels minder verheffend werden geuit doch dit kan veranderen.

De zonderlinge huwelijken in verschil van jaren zullen we zeggen, aangevangen met **W. Formijne, Willemse's** keuze na 23 jarigen weduwnaarsstaat, opgevolgd en gisteren gesloten door **Kusters** met zijne tot trouwens aan een ander verloofde nicht hebben alhier nog geen einde. Ook der Schoutins **Mieke** heeft zoo veel sijm-pathie voor de in dienst bij moeder zijnde knecht gekregen, dat er geene klemmen of voetangels zijn te leggen die haar als onoverkomelijke hinderpalen tot het bewandelen van dien huwelijks weg leiden. Zoowel voor

Mieke als voor haar oude moeder spijt het mij zeer. Wel jammer de sluijer des geheims niet eerder over die zaak is weggenomen dan was de daarstelling van het voor hen veel te kostbare nieuwe huis achterwege gebleven. Verdeeling tusschen **Sander** en zijne zuster moet nu volgen maar hoe? Mij komt het voor tot verdere voltooiing van hunnen maatschappelijken ondergang, hetwelk bij eene vroegere bekendheid met dusdanig huwelijksplan eenigermate had kunnen worden voorkomen.

Mogt de spiegel, inzake het huwelijksplan van **Mieke** voor andere harer bloedver-wanten die inwerkings der gemoeds aanbrengen op dusdanige wijze daarop geene schade te zetten !! Het zou wenschelijk zijn. Immers **Sander** met moeder en eene meid blijvende wonen zou ook al dergelijk voetspoor kunnen inslaan waarom het beter ware zijlieden zich verstonden en zamen bleven wonen.

Van **Steinmetz** hebben we onlangs gerigt gehad. Met bezorgdheid opende ik den brief, denkende wie weet wat er nu voor jeremiades zullen optreden, doch van alles geene. Hij heeft het aanvankelijk zeer wel, verblijdt zich zijn kantoor 7 Klasse geworden en hem de gemeenteontvangst van gedistilleerd is opgedragen. De landstreek bevalt hem en met den menschen kan hij het best vinden. Onderschei-dene in- en opgezetenen heeft hij een bezoek gebragt en met Helmonds personeel voor zover hem bekend schijnt het ook goed te zijn, en betuigde met zeker gevoel van blijdschap de stugge Friezen voor goed verlaten te hebben. Mogt nevens UHwelgeb. Mevrouw en de Jonker welvarende zijn. Te midden van de Kamer drukte en uwe voortzetting in de afdeeling in de woelige stemming waarin de Kamer verkeert zullen veelvuldige bezigheden aan de orde zijn.

De natte dagen en verhindering van veldarbeid geven bezoekers aan de armverzorging, doch nog al niet erg. **Willem Visser** in januarij de gevangenis verlaten hebbende, is gepasseerde week weder daarin opgenomen ter zake van insluiping bij nacht in het achterhuis van **Evert de Bie** te Zennewijnen. **de Bie** s'nachts in het achterhuis moetende wezen ontdekte beweging dat hem aan insluiping deed denken. Hij hield wacht en zorgde dat de geburen er kennis van droegen. **Willem** dacht door een gat in het dak te snijden zich met de vlugt te redden, doch bemerkende dat ook buitenhuis alle kans tot voortvlugtig worden benomen was, gaf hij zich vrijwillig over en is dadelijk in verzekerde bewaring gesteld. Het is voor de armenfondsen een geducht bezwaar de broodwinnende van vrouw en acht kinderen af is, maar de dieverij zal er mede verminderen, want dat sujet schijnt het niet te willen laten.

Na ons beleefd respect aan Mevrouw nevens UHwelgeb. en de Jonker heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 7 decembver 1861

Het valt niet te ontkennen dat Do. **Stronck** groote kosten heeft ten gevolge zijner keelgesteldheid, maar een groote zegen daartegen voor hem overstaat. Zijnen finantiëlen toestand met inbegrip zijner moeder die volgens de gegevens niet voor 5 ton opstaat, heeft het bij mij geen oogenblik der gedachte onledig gehouden in het onderhavige tegemoet te komen, en zou er rondweg gezegd niet gaarne durven voor uitkomen in deze tegen hem een snaar aan te roeren.

Anders was in vroeger jaren de positie van Do. **Voorhoeven** die kind of kinderen had en in lang niet het fortuin van Do. **S**. Ook **ZWelE** heeft naar ik meen niets wegens tegemoetkoming genoten althans herinner het mij niet. Juist aangemarkt, er na omkomen der 1st 7 maanden nog meerdere kunnen volgen, wanneer het druk zou loopen. Het komt mij voor we er ons buiten moten houden, van daar dat ik er, niet vertrouwelijk zelfs met de medeleden over durf spreken en uit dien hoofde zulks maar ten spoedigste aan UHwelgeb. kenbaar make. Met **Heringa** zal

het nog al wel gaan. We hadden slechter hulp kunnen krijgen, ook in opzicht tot het catechigieren, naar ik heb vernomen. Hij heeft wel gaven voor den kansel en weet door fix tot de menschen te spreken de aandacht zeer gaande te houden. Dat hij minder in aanmerking komt vertrouw ik meer zit in de persoon, want hij bereikt de lengte mijner vrouw niet, en, op stoel zittende, raakt hij door middel van den neus zijner laarzen den grond, hoewel anders geproportioneerd.

Hannis Formijne's vrijage is thans de orde van den dag en gaat verzeld met laster, om den persoon tegen wie hij het heeft te declineren. Had wel gewenscht zijn verstand hem tot overtuiging had gebracht eene andere keuze te doen, maar in liefde zijn togten die haren invloed doen gelden, Intusschen zegt hij met bera-denheid te zijn te werk gegaan, waartoe mislukte proeven vroeger ondernomen wel de weg hebben gelegd. Zoo wel als dit geheel buiten mijn weten had ik ook gewild het buiten mijn huis was, om buiten alle besnaeijing te blijven. Het spijt mij voor de Vrouwe van Ophemert de koude zoo is ingevallen tijdens het uitstapje door HHwelgeb. ondernomen. Mogt het geene nadeelige resten hebben en het doet ons zeer veel genoegen de Jonker, die, **Willemse** zeide, eene gevoelige aandoening in de keel had, dat hinderlijke is weggenomen of hersteld. Men zou er zorg voor krijgen.

Mogt UHwelgeb. soms bij het denkbeeld blijven dat door mij met de medeleden over tegemoetkoming inzake de hulpprediker worde gesproken, ben ik der welwillende volger van uw gevoelen indien slechts een enkel woordje daarvan mag vernemen.

Het vee moet worden gestalt want de grond is hier met sneeuw bedekt doch niet zoo veel, pas den arbeid daardoor stil ligt eeniglijk dat om te spaden de grond te hard bevroren is. Doch dit ontlaadt spoedig bij eenige verzachting welke reeds aanwezig is.

Ben met U eens denkend over den Diaken **van Beest**, die in gemeen overleg met **v. Diggelen** goede diensten doen maar het wel zwaar zullen hebben. Ze zijn al op pad geweest om wat op rekening te krijgen op de pachten, want als het geld aan-wezig wil het geen kommer dulden en schulbetalers verarmen niet.

Inmiddels deze van onze vriendelijke groete aan HHwelgeb. en de Jonker doende verzeld gaan, heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 decemmer 1861

Nog eenige uren en het jaar 1861 is heen gevlogen. Doch met het oog op de God-delijke kracht in de elementen der natuur, bij den aanvang van het zelve zal het wel niet uit het geheugen worden uitgewischt. Bij velen is het een jaar van ramp en beproeving geweest vooral voor die geene welke hunne naast bestaanden met hun hebben en houden door water en ijs zagen vergaan, en zoo, te midden van aardsche beslommingen dit eindigende voor het eeuwige te moeten zien verwis-selen.

O mogt toch dat toonbeeld van Gods Almacht en der menschelijke broosheid en plotselinge vergankelijkheid nevens zoo vele andere roepstemmen mij en velen met mij, die zoo zuinig den voet op de paden des regts en der gerechtigheid zetten tot opleiding voor hooger geluk, het voor een glansrijke spiegel houden om meer en meer aan zich zelve en zijner zondestaat ontdekt te worden, om door hooger bijstand opgeleid te worden. Dan gewis zou de dankbaarheid over Gods lankmoedig-heid te inniger van het hart gevoeld worden.

Ondanks den mislukten aardappelooft gaat het nog al redelijk met de behoeftigen. De broodprijzen zijn wel fixs maar niet bijzonder en verschilt wel met 1844.

55 of 90 cents per 5 ned. ponden is een groot different. Het werk begint thans zeer op te korten, vooral akkerarbeid. De collecte heeft f 120,= bedragen, waarmede nog al eenige dagen kanm worden heengestopt. Men zal dan al weer zien wat te doen. Bijzonders van hier momentlijk niet,

hoewel bij Tante **Valkis** de pijnen lijdelijk zijn, neemt de zwakte toestand meer toe, en heb zorg ze deze stoot niet te boven komt.

Zeer aangenaam was ons Do. **Gildemeester** te Utrecht is beroepen. We hebben het met groote ingenomenheid vernomen.

Mogt deze in den nieuwen tijdkring in den besten welstand aan UHwelgeb. geworden, en de Vrouwe van Ophemert nevens den Jonker in den schat der gezondheid deelen. Gods zegen ruste op dit waardig en door ons zoo hoog geacht drietal en Hij geve dat het zelve nog lang ten uitgebreiden zegen zij voor velen en vooral voor deze gemeente.

Na mij en mijner vrouw in UHwelgeb. geëerd aandenken te hebben aanbevolen, heb ik de eer, onder beleefd respect aan Mevrouw en den Jonker, met ware hoogach-ting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. wat eene treurige omstandigheid voor zijne betrekking is de zaak met den hypotheekbewaarder te A.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 8 maart 1862

Bij herhaling heeft **Verhagen** eigenaar van den Uiterwaard waarover de ringkade ligt aangedrongen om die kade te sligten doch heb hem herinnerd ter vergadering van April 1861 was bepaald de kade nog een jaar in den bestaanden toestand te laten, wijl het beter was de kade van de Stifs waarden en die van den Polder Varik meerdere vastheid verkregen. Ondanks het hooge opperwater heeft laatstge-melde kade zich deze winter goed gehouden en kunnen nu met minder zorg wijziging in het contract brengen, waartoe de geerfdens wensche op te roepen. Het is mij voorgekomen dat indien het contract volgens nevengaand ontwerp gewij-zigd werd deze zaak wel zijn beslag kon erlangen. Mag ik UHwelgeb. verzoeken hetzelfde te willen nagaan en daarin veranderingen noodig achtende die te willen maken. Vooral in het belang der uitwatering en het opgesloten houden van het water aan de Kilzijde komt het raadzaam voor de finale ontbinding te verhoeden.

De hoogst zwakke toestand van Tante **Valkis** baarde gisteren zorg dat de koorts, die haar bij het opkomen groote benauwdheid aanbragt, hare geringe krachten verder zou ondermijnen doch in den avond van dien dag, is die koorts allenskens verminderd en heden ochtend is het iets beter, wijl dezelve nu vrij van koorts was. Overigens gaat het hier vrij wel. Van heerschende koortsen is men gelukkig bevrijd, elders zijn die nog al erg onder anderen te Dodewaard en Maurik moeten er vele menschen ziek zijn. Twee sterfgevallen hebben we hier gehad waaraan veel verloren word, **Kakebeen** en de vrouw van Adv. **van Mil**.

Het koude weder en de voor dit seizoen strenge vorst is gunstig veranderd in een zachter klimaat zonder beduidende regen, zoodat alle veldwerk zijn gang gaat en met den toestand der armen valt het tot dus ver boven verwachting uit. Dat het koolzaad en olie in prijs stijgt is niet vreemd, want het veld staande heeft een dor aanzien gekregen, vooral het vroeg uitgezaaide hetwelk wat digt heeft gestaan en daardoor wat hoog opgevuld is.

Do. **Stronck** is nog altijd bij Mama en wordt, naar ik hoor, niet beter. Heden zal hij alhier komen doch welligt zeer kort.

De Hr. **Heringa** heeft reeds 2 maal van de kansel gewaagd over het lezen der boek-jes, zeggende het beter was men Gods woord las, wijl die boekjes maar Predekan-tenwerk was. Tracht ook zooveel mogelijk de dwalingen van andersdenkenden te weerleggen. Mijne vrouw verlangt zeer naar de terugkomst van Do. **Stronck** want zegt ze, die heeft van den kansel andersdenkenden nooit gekwetst. Belangende de zondags school geeft **Heringa** verdraagzaamheid te kennen, zeide hem onlangs met mij naar Tiel rijdende, mijne vrouw aldaar geweest was en **Hartkring**

met ge-noegen had hooren spreken. Ook dat de zendeling bij ons was geweest en wij in hem een zeer geschikt mensch zagen betoogde ook de nuttigheid der Zondags school doordat men reeds jong de kinderen niet teveel het goede kon voorhouden en daartoe het werk der Zondagsschool zeer zijne willige strekking had. Waarop hij antwoorde, o ja ik vind het ook zeer nuttig. Of dat gezegde gemeend zij, al dan niet, moet ik in het midden laten.

Zeer beleefde groete ook van mijne vrouw aan UHwelgeb. Mevrouw en de Jonker verzelle deze. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting mij te noemen. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 14 september 1862

Alhoewel mijne pen zeer slecht versneden is om met gerustheid de aanbeveling te gemoet te gaan, is het toch voor mij behoefte gevolg te geven aan den wensch van iemand, van wie ik zoo ten vollen overtuigd ben, wat van hier komt, zeer prijs stelt. Officiële kennisgeving is ingekomen, de vacerende predikantsplaats zal worden vervuld door den Hr. **Bronsveld** en van dien Heer dat de bevestiging op 28 dezer zal plaats hebben door Ds. **v. den Ham**. Mevrouw **Clarisse** met hare jongste dochter zullen 22 dezer herwaarts komen en de zaken regelen tot ontvangst van het jeugdig echtpaar. Het voorstel ten onzent te logeren is welwillend aangenomen. Mogt de verscheping van het ameublement door tegenwind maar geene stagnatie ondervinden, opdat daardoor niets de voorlopige regeling in den weg staat. De paastorie zal weldra zijn, in kamer, keuken en kelder, helder, de vrouwelijke hand der schoon-maakster is daaraan met ijver bezig. De hardheid der gelegde verw moest eerst volkomen zijn om de laatste hand er aan te leggen.

De rubriek gemengde nieuwstijdingen van hier kan kort zijn. De oudste zoon **Klaas** van **G.v. Lent** gevallen met een paard, heeft daardoor een beenbreuk verkregen even boven den enkel. De vrouw van **G.v. Aalst** vermindert. Ze vergelijkt het acci-dent in de maag bij eene schijf en zegt die grooter wordt. De arts noemt het kanker. Heden wordt Professor **Loncy** verwacht. Mijne vrouw is er vrijdagmiddag geweest en heeft wel bevonden er meer werking in haar was tot het komen naar den oppersten medicijnmeester, maar tekortkoming aan gevoel van eigen geringheid en ware zondenschuld, de innerlijke waarde der geestelijke medicijnen niet op den waren prijs werden gesteld.

Met **Dit Verkerk** word het iets beter, of de revalenta welke zij sedert eenige dagen gebruikt haar heilzaam is, laat ik in het midden.

Ten vervulling der door het overlijden van **Dutrij** vacerende plaats in de Staten van Gelderland is de verkiezing op 30 dezer bepaald. Ala inclinabele is mij genoemd Mr. **C.W. Baron van Pallandt** 2de zoon van onzen Dijkgraaf, die, naar ik vermoedt, wel zeker de hoogste prijs uit den wedloop zal behalen, en met vlag en wimpel dat rek zal inzeilen. Mogt dien Heer op de hoogte der zaken gebracht, een ijverig voorstander der Prov. belangen zijn, dan zou er wel met slegter kaarten kunnen worden gespeeld, want aan invloed mangelt het de Fam. **v. Pallandt** niet. Mogt de Vrouw van Ophemert in de dagen afwezends fraai zijn aangesterkt, het zou ons zeer verblijden en zien het berigt deswege verlangend tegemoet, zulks in beleefdheid gevraagd zal gewis geen tegenstand ontmoeten.

Gepasseerde zondagmiddag was het **Hulsteijn**, nu Do. **Pierrot** van Meteren die de gemeente zal voorgeaan. Wordt de Doctor door de patient met een lagchend oog aangezien, indien hij zegt "dit is nu het laatste drankje" zoo ook zien we met genoegen den dag van 28 dezer te gemoet, dat we van de ringbroeders ontslagen zijn.

Het gunstige weder in deze dagen is den landman zeer te stade tot inzameling van haver, aardappelen en welke beide producten zeer wel zijn. Ook de akkers worden al weer bereid tot den ontvangst van het graan ter toemaking. Mogt ook die belangstelling werkzaam zijn, in de

De gemeentenaren **Peterse, v. Schaik, Tuinman, Ferdinand** zijn onlangs in de pastorie geweest en later **Dirk Verbeek, Robbert** en **Tienis** en meer anderen.

Willem Formijne en vrouw hebben ook een visite gebragt en welligt meer. Het zal alles goed schikken. Mevrouw **Clarisse** is hedenochtend vertrokken. De jongelui zijn nu zonder logé's. Mama's vertrek is voor het jonge vrouwtje een heele post. Gisteravond kwamen de tranen al voor den dag.

Hoope de Vrouwe van Ophemert weder hersteld mag zijn van de pijnlijke aandoeningen in het hoofd. Onze beleefde groete aan HHwelgeb. nevens UHwelgeb. verzellen deze. Inmiddels heb ik de eer met achting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

P.S. **G.v.Aalst** zeide j.l. maandag tegen **Hannes Formijne** hij met genoeg onder het gehoor van Do. was geweest.

Zoo even ontving mijne vrouw een hartelijk schrijven van de Vrouwe van Ophemert waarvoor ze zeer dankbaar en gevoelig is. Dat de verminderde krachten als gevolg der ongesteldheid nog niet zijn herkregeu jammert ons zeer. Mag ik UHwelgeb. verzoeken Mevrouw voor haar brief beleefd dank te zeggen. Adieu. **V**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 23 oktober 1862

Wat een geduchte weersafwisseling in de laatst verloopene dagen, de zich opgevolgd hebbende donderbuijen hebben de warmte doen wijken en eene waterontlasting aan den aardbodem gebragt dat dezelve als doorweekt is. Eergisteren namiddag felle donderslagen en stortregen en gisteren schier aanhoudenden regen, zoodat ik, ook mede om zware verkoudheid, geen lust had de verkoop der Heerlijkheid IJzendoorn c.a. bij te wonen en ben voor alsnog onbewust of de verkoop is doorgegaan, hetwelk ik trouwens wel zou veronderstellen, want, na den inzet en de verhooging op 8 dezer, zijn er later nog 400 hooger gesteld of 1600 tot vermeerdering van den koopprijs, zoodat het de laatste koper indien hij koper is geworden, met inbegrip der onkosten, zal komen op f 14.840,= en, bij aldien de zaak in allen opzichte zuiver eigendom was en men, ten aanzien van het Vicarie eigendom, geene stoornis in bezit ware te wachten, was mijne berekening f 20.700,= zoodat het, mijn erachtens, met de eventueel daaruit te rijzene moeilijkheden volstrekt een koopje is.

Gisteren ontving ik het bericht van **G.v. Aalst** zijne vrouw s'morgens ten 10 ure was overleden. Maandagochtend heb ik ze nog even gezien. Ze is wel bij kennis gebleven, maar door hevige benauwdheid kon ze niet spreken. De bezoeken van Do. **Bronsveld**, welke bij herhaling hebben plaats gehad, waren hoogst aangenaam, doch weet er geene bijzonderheden van. Mogt hare ziel er zoo veel vrucht van hebben ingeogst, dat dezelve, aan het tolhuis gekomen, niet te gering is bevonden. ter ingang door de poort ten leven. Intusschen houdt ik mij wel overtuigd onze jeugdigen herder haar wel goed gezegd zal hebben, welke de hoofdtoerusting voor de reis zijn. J.l. maandag is Do. **Bronsveld** met ega naar Utrecht vertrokken. Familieaangelegenheden zijn er de rede van, immers de vrouw wordt door den man meerderjarig en Mama doet rekening als voogdes. Heden is de terugkomst bepaald want morgen geeft Do. audientie aan de catechisanten met uinoodiging ook der meer bejaarden niet ledematen. Het preken gaat goed en de opkomst is ook zeer wel. Bij de gaaf zijner duidelijke stelling en voordragt, paart zich duidelijkheid van stem waaraan, al vrijer op den kansel wordende, heb gewonnen. J.l. zondag had tot tekst de woorden - Volg mij - maar ik verzeker U de moeilijkheid van het te doen, liet hij wat fix uitkomen, vooral zich grondende, het eigen ik, geheel weg moet, dus totale overgave ! Hoorde hem met genoeg en het geheel was vol aandacht. Niet het spreken over maar tot den mensch

boeit, en, bedrieg ik mij niet dan ligt dit wel in het genre van Do. Mogt s'Heeren zegen op zijn werk rusten.

Hoewel ik meen het in het plan van Jonkh. **D** ligt naar s'Hage te komen, hoep ik niet de reis dezer dage zal zijn ondernomen, want de zee is ongetwijfeld zeer moeilijk geweest. Engelsch Koningin en kroost zullen dit ook hebben ondervonden, bij hun vertrek uit België.

Het schijnt op de Pippert wel te zijn ofschoon wel wat lang in onkunde voort gegaan met het bevochtigen van het in zwaggels zijnde gebrekenbeen, heeft zulks van de reeds in ontbinding verkeerende hiel niet geschaadt, waar voor wel vrees wasw. Met een zoo sponsjeugdige gestel, als mij **Klaas** toeschijnt te hebben, is geen zaak om zoo en passant mede te leven. Als klein kind vonden de pokken al zoo veel voedsel, de geneesheer dient wel een oog in het zeil te houden bij dusdane patient, dat in nader voorkomende gelegendheden ook wel het geval zal zijn.

Mogt onze zorg, dat de Vrouwe van Ophemert, het met die weersafwisseling minder goed zal hebben aan de lijdende voet, door gunstig berigt worden verdrongen, en verzoeken wel HHwelgeb. beleefd te willen groeten waarbij ook die mijner vrouw nevens de mijne aan UHwelgeb. en bij gelegendheid aan den waardigen Zoon, die, al is hij in den vreemde en dus persoonlijk verder van ons verwijderd, daarom niet minder in ons aandenken voorkomt. Inmiddels heb ik de eer met ware hoogachting te zijn UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

P.S. Heb nog onlangs verzuimd te zeggen mijne vrouw, op voorstel van Mevr. **Brons-veld** en moeder met hun naar de Naaischool is gegaan, maar Mama **Clarisse** was niet weinig verwonderd over het goede en den regel dezer inrigting. Mijne vrouw, die natuurlijk voor den gang derwaarts, tot Mevr. **Clarisse** zeide dat ze veron-derstelde dikwijls in groote plaatsen wel die inrigtingen zou bezocht hebben, en ze dan altijd plaats moest geven, den eenvoud die dorpelingen boven stedelingen in ontwikkeling aankleeft, maar mevrouw **Clarisse** liet bij terugkomst in antwoord er op volgen dat er veel stedelijke onder door moesten, in cas van vergelijking. Ieder kind had een afzonderlijke tekst opgezegd en het handenwerk gaf ook groote stof van toejuiching bij beide Dames. Wilt het mij ten goede houden dit aan te merken als ook mede aan uwe zeer waarde en door ons zoo hoog geschatte Gemalin te zijn gerigt, als wanneer ik mij verzekerd houde, de lectuur er van voor UHwelgeb. niet worden verborgen.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 28 oktober 1862

Het ons door Oom **V**. medegedeelde berigt van des Jonkers goede overkomst verheugde ons gisteren zeer, en betuigen daarvoor UHwelgeb. onzen dank.

Dat de october maand reeds voor lang was gekozen, als tijdpoint voor het brengen van een bezoek aan zijne geliefde ouders, waren we, zoo als uit mijnen laatsten nog zal zijn gebleken niet onkundig van. Maar waren tot gisteren geheel vreemd, dat het, voor het hoog geacht drietal, zoo veel innings in zich sloot, op 27 dezer, zamen te zijn en hebben leedgevoel van onze onbekendheid met het gewigtige van dien dag, wijl we zoo gaarne met onze welmeenende woorden, in criptus, tot UHwelgeb.n hadden gekomen.

Dit nu helaas! niet zoo zijnde, vleijen we ons, dat een woord van hartelijke deelneming gebragt aan welgeplaatste harten; nog niet van zich zal worden gestoten en in de gemoedelijke overtuiging er van hebben we de eer U, waardige Heer en Vrouwe van Ophemert hoogst gelukkig echtpaar !! hartelijk geluk te wenschen, met het 25-jarig bestaan van uw huwelijk. Ware het in Gods raad besloten, U, op 27 Oct. 1837, aan elkander te verbinden, innig verheugen we ons, dien dierbaren band zijn zelve bestaan heeft mogen erlangen en wenschen vurig het den Heere moge behagen den voortduur er van nog lange zij.

Hebben we het bij ervaring, dat de huwelijksbeker niet steeds zoete wijn te proeven geeft. We weten het en zijn er deels de deelnemende getuigen van zulks ook bij U het geval is geweest, en

het is op den gedenkvollen 27st niet voor U weggelegd aan te mogen zitten met alle de telgen uit uwen echt door God U geschonken. We houden ons overtuigd, dat, naast de weemoedige gedachte eraan, zetelt een gevoel van groote blijdschap, kinderen in den Hemel te hebben. Mij nevens mijne vrouw als bij vernieuwing in U Hwelgeboren geëerd aandenken te hebben aanbevolen, hebben we de eer met ware hoogachting te zijn.

Hoogwelgeboren Heer en Vrouwe.

Van UHwelgeb. de DW Dienaar **Valkis** en echtgenote.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 november 1862

Door tusschenkomst van **Verbeek** is mij, namens UHwelgeb. geworden een haas, waarvoor UHwelgeb. zeer vriendelijk mijnen dank betuige. Wijn het wild zoo zuinig is, had dit cadeau niet in Gelderland moeten blijven, in verhouding tot de geldelijke opoffering, is het productieve der jagt als een druppel aan den emmer.

Sedert deszelfs vertrek van hier is er weinig voorgevallen. Gepasseerde zondag trad in de voormiddagbeurt op, de student **Vliegend t'Hart**, één der vrienden van Do. **Bronsveld** die ook bij gelegenheid der bevestiging hier was. Indien UHwelgeb. hem gezien heb, denk dan aan den mistiesch waar hij geheel op gelijk. Hij heeft een goede preek geleverd, doch jammer dat hij te schielijk was in dezelve uit te spreken, waardoor het geheel veel woorden heeft gemist. Had tot tekst: "laat U met God verzoenen". Des namiddags trad Do. **B** op ter behandeling van den VI Zondag van den Cathegismus, dat ook klaar en duidelijk werd voorgesteld. Mogt dien dag niet vruchteloos zijn geweest voor velen !

Do. **Bronsveld** heeft, uit hoofde van ongesteldheid van **Hartgrink** in den Zondags-school voorgegaan.

Heb voor mij liggen, het door **Corn. de Bie** belast met de rondbrenging der stem-briefjes ter verkiezing van Notabelen, dat stembiljet. **A. van Beest** en **G. van Mil Hz.** zijn de leden welke moeten aftreden. Vermoedt wel ze zullen worden herkozen, van **Mil** een practicus in de bouwkunde en **A. van Beest** kan ik U verzekeren, dat weet 5% hooger rentebedrag dan 4% is. Zijn ze dan niet van overwegend belang in hunne betrekking te worden herkozen?

Ter gelegenheid van een ons gebragt bezoek door Do. **Niessen** vertelde hij ons de ingezetenen van Giessen en Rijswijk voor zijn zoon goed gezorgd hebben. Bij de bevestiging was er een anker wijn, 3 gebraden rolenden en een massa krente en ander brood. Zoodat er schier niets behoefde te worden aangekocht. Maar daags na de bevestiging kwamen de dorpingen Do. een bezoek brengen, en wel 45 in getal, mannen en vrouwen, die allen in de pastorij wat nuttigden, zoodat mijne vrouw zeide wel Dominé de ingredienten zijn er zichtbaar ingedragen, maar de gemeentenaren nemen dezelve, schier vgeheel onzichtbaar weer terug. s'Lands wijs, s'lands eer. Hier is zulks nimmer gebruikelijk geweest.

Gepasseerde maandag achtermiddag werd het aanmerkelijk kouder. Dingsdag was het scherpvoud en woensdagochtend om 4½ ure begon zich een sneeuwvui te ontlasten opgevolgd door fixe nachtvorst zoodat gisteren en heden een massa rundvee de winterkwartieren heeft betrokken.

Des Jonkers tijd van vertrek begint al weer spoedig te naderen. Godes zegen ruste op ZHwelgeb. bij zijn heengaan en verblijf in den vreemde. Mama zal de dagen al gaan tellen.

Onze beleefde groete aan UHwelgeb. nevens Mevrouw en de Jonker verzelle deze, terwijl ik de eer heb met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 21 december 1862

Mag ik UHwelgeb. beleefdelijk verzoeken bij de menigvuldige wenschen U op den 22 dezer, jaardag van Uwen lieven zoon, gebragt wordende, ook de onze eene plaats te gunnen. We verheugen er ons hartelijk in, en, venamen we korts, tot ons leedwezen de Jonker ongesteld was. We voeden de hoop zulks mag zijn geweken en God U het vooregt mag schenken, dien blijden dag, in de volste opgeruimdheid des harten te mogen gedenken.

Met de verzekering onzer ware hoogachting hebben we de eer te zijn Hoogwelgeboren Heer en Vrouwe!

Van UHwelgeb. de zeer onderdanige dienaar **Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 december 1862

Staan we als aan den rand van 1862. Te veel goeds is in het zelve wedervaren, om niet met een dankbaar gevoel daarbij stil te staan. Wie ook vooral zij niet die zich op de vleugelen van den tijdgeest zich bewegen, zouden in den aanvang ervan, zich hebben laten voorspiegelen. Kiezers van Arnhem hoe gij ook te velde trekt in het strijdperk voor de herkiezing, van korten duur zal uwe uitgebragte keuze zijn, want uwe afgevaardigde zal, te midden van **Torbecke's** herglansde zon naast den Koning een plaats innemen in den Raad van State !!

en toch het is een daadzaak. Die gewigtigde gebeurtenis, moet ze niet geheel en al worden toegeschreven aan den onmiddellijken invloed van de leidingen Gods, Wiens Alwijzen wil het is, ook in de hooge Staats Collegien, zich mannen bewegen, in welker hart de lust zetelt, Hem te eeren en te vrezen.

Niet ten onrechte smaken velen die het wel meenen met Vaderland en Vorst een waar genoegen er van.

Hoewel Do. **Stronck** een zwak gestel met zich omvoerde had men op zijnen jeugdigen leeftijd in den aanvang van 1862 niet durven vermoeden het neerleggen zijner bediening zoo spoedig een idée fixe zou zijn geworden. Ja wie zou bij de aangewende pogingen van **Heringa** om zich bij de gemeentenaren aangenaam te maken en de paden ten leven met de lantaarn der liefde in de hand, zoo gemakkelijk te bewan-delen aanwees, gedacht hebben "hij of een wegwijzer van zijn genre uit de voeten" om plaats te maken voor iemand met het ware borstwapen aangejord en het bijbelge-zag in zijne ware gedaante zou verkondigen! En toch, Gode zij dank !! deze voor Ophemert zoo gewigtige gebeurtenis, ze is geschied.

Met mijn toeven bij 1862 gaat onwillekeurig de tijd om, en zou alzoo voor de post tijd te kort komen doch dat neemt niet weg of moet van het gebeurde op j.l. maandag namiddag nog iets vermelden. Een zeilaakje komt, kampende met fellen tegenwind, stroomafwaarts af laveren en welligt door den hevigen wind wat te veel zeil bijgezet, althans hetzelfde slaat op de rivier, even beneden den Roode molen om, de manschap-pen in hetzelfde aanwezig, waren schipper en knecht te Lith te huis behoorende. Met de handen aan het vaartuig geklemd lagen ze daar te dobberen maar wat wil het gelukkig toeval; **Jelis Udo** zegt eenige oogenblik vóór het ongeval tegen zijn knecht, de wind wordt te sterk, het is noodig we de netten innemen, en, weinige oogenblikken nadien verrigting, ziet **Udo** onwillekeurig opwaarts in de rivier, op een afstand van mijn huis naar de kerk, het scheepje drijvenmde en de hoofden der aan het vaartuigje vastgeklemden personen. Zegt tegen den knecht "Kijk ginds zijn menschen in gevaar". Hij roeit er onmiddellijk opaf met het gelukkig gevolg beide te redden en behouden aan wal te brengen, maar die blijdschap der geredde personen moet interessant zijn geweest. Zijn de zalm visscherijen altijd geen financiële voordeelen, **Udo** mag door de uitoefening van dat werk toch het genoegen hebben twee menschenlevens te behouden.

Zoo wel met de Kersmis als op de Zondagen blijft de opkomst der kerk goed. Gisteren is de nieuwjaars collecte gehouden doch weet voor alsnog het bedrag er niet van. De geringe

winterkoude is voor de armenkas niet ongunstig. Menig werf heeft den loop der dingen er toe geleid, dat de pen, als tolk mijner gevoelens aan UHwelgeb. in 1862 is in beweging geweest en maakte het mij eene aangename bezigheid uit, maar vooral ook is dit nu het geval, om, als aan den avond van het zelve, met mijne hartelijke wenschen bij den aanvang van den nieuwen tijdkring tot UHwelgeb. te komen, met de bede, dat het Gode moge behagen, UHwelgeb. nevens de Vrouwe van Ophemert en de zoo waardigen en door mij hoog geachten zoon, bij veel ander goeds, in zijnen besten zegen ruimschoots te doen deelen en wordt voor Mevrouw bij het schaars genot der gezondheid, te inniger de waarde ge-voeld van het werkelijke bezit der daarmede bevoorregten. We hopen dat er zich voor UHwelgeb. in dat opzicht gunstiger dagen mogen volgen en de ligchaamskrachten gaande weg mogen aansterken.

Na mijne vrouw nevens mij, in UHwelgeb. welwillende aandenken en dat der Uwen te hebben aanbevolen, heb ik, na beleefd respect, ook aan Mevrouw en de Jonker de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

ex burgem. te middernacht.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 10 februrij 1863

Volgaarne zal ik aan uwen geëerde van 8 dezer gevolg geven en de mede kerkvoog-den uwe hartelijke groete overbrengen. Geheel kan mij vereenigen met deszelfs intentie om het cadeau voortgevloeid uit hartelijke dankbaarheid aan den Heer wiens goedheid het mogt behagen den gedenkwaardigebn dag van 27 october l.l. te mogen vieren, zulks U aangener is voorgekomen in de openbare geschriften onvermeld bleef, maar het doet mij toch genoeg de archieven daarvan mogen getuigen, want anders zou het nageslacht het niet ongegrond denkbeeld kunnen opperen, hoe mag toch de kerk aan dat tweede bord zijn gekomen. Zou het ook een soort ruilenbuitery zijn geweest, dat ze den titel van aankomst hebben verscholen gehouden, zonder direct een blaam op het nageslacht te willen werpen of te zeggen daartoe zullen ze wel in staat zijn. Maar men ziet in het hedendaagsch geslacht zoo veel vreemds gebeuren dat men onwillekeurig tot de gedachte komt "wat zal het later zijn" !!

Gelief toch te letten op de teekenen der tijden en wel op het gebeuren binnen Tiel. Als **Calvin** de oogen eens ontsloot en de woning waar men naar zijn leersteldel God en den zaligmaker wenschte te prediken of den volgelingen van dat leerstelsel wenschte voor te gaan, met kettingen gesloten zag, met welk een treurig oog zou hij op de nakomelingen neerzien.

Dit is een vreemde toedragt vooral bij het bestaan der wet van 1855 Staatsblad No. 32. Ik kan volstrekt niet op de hoogte der motiven komen op grond waarvan de Burgemeester zich geregtigd dacht te handelen zooals hij heeft gedaan.

Volgens de één zou het zijn te dicht in de nabijheid der Sijnagoge volgens een anderen de opgang gemaakt op de stadswal naar de Zaal zou niet buiten vergunning mogen geschieden doch het rechte er van weet ik voor als nog niet. Weer anderen zeggende Burgemeester heeft de Heer **Tilanus** en **Crabbe** als huurders van't lokaal bij zich doen verschijnen en te kennne gegeven "vraagt mij verguning ik zal het U toestaan" zoodat mij der Burgemeesters handelwijs vreemds blijft. Meende hij te moeten verbaliseren op de ingekomen klacht van het Israëlitisch kerkbestuur als te dicht bij de Sijnagoge enfin dan was het een regtszaak geworden, maar eene magtsuitoefening als waarvan hij zich heeft bediend kan ik niet rijmen naar de regelen van het recht te zijn geschied. Ik neem zijne partij niet over. Men spreekt er in Tiel van dat men UHwelgeb. van het plaats gehad hebbende feit heeft kennis gegeven.

Omtrent het werk der verkiezingen. De telken jare zich voordoende mutatie geeft aanleiding de jaarlijks van den Ontvanger komende opgave van de belasting schuld-dagen ieder jaar moet worden nagegaan. Neem daaruit over de personen bevoegd tot het kiezen van leden voor den

gemeenteraad als den laagsten census betalende welke vervolgens alphabetisch rangschikt, dan worden uit die lijst op de 2 lijst overgebracht de personen bevoegd volgens den census om te zijn kiezers der Prov. Staten en dan eene gelijke of de 3e lijst voor de leden der 2 Kamer. Welke lijsten eerst worden afgeschreven ter aanplakking en dan nader bij afschrift namelijk voor de Prov. Staten en der 2 Kamer aan den Voorzitters van de kiesdistricten worden gezonden. Dat liedje moet jaarlijks worden opgedreund op dezelfde wijs, eene gemakkelijke wijs daarop te maken is gewaagd, want indien men kiesbevoegden mankeerde, door de publicatie en affixie is men aan contrôle onderworpen, als dat werkje is voor den Secretaris. Op de begroting alhier is er voor uitgetrokken f 8,= doch om rede alles hier door den hoofdelijken omslag moet worden gevonden heb ik er nimmer voor gedeclareerd ofschoon de gemeentewet art. 205K daartoe regt geeft. Voor de overschrijving der kiezerslijsten zou de secretaris van mij ook niets krijgen, dat is in de bijhouding inbegrepen. De geest van het woord bijhouding is dat het jaarlijksche werk der verkiezing verrigt word naar het vooreschift der kieswet. De afschriften der kiezerslijsten waar het geschil voornamelijk zal zitten behooren toch aan de respectieve voorzitters te worden toegezonden. Het is wat naauw gezocht van den persoon die zulks vordert en zou met Ged. Staten zeggen - neen - want wordt dit toegegeven dan kan ook voor de nominatieve staten in zake de nat. mil. en meer andere aangelegendheden over-schrijvingsregten in rekening gebracht worden. Onze kiezerij gaat hiernevens ter inzage. Met genoegen heebn we van **Ferdinand** vernomen UHwelgeb. nevens Mevrouw welva-rende was. Was het met Freule **Fagel** maar wat beter, doch HHwelgeb. moet nogal lijdende zijn aan rhumatische aandoeningen. Na ons beleefd respect ook aan de Vrouwe van Ophemert heb ik de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 22 februarij 1863

Aangenaam werden we gisteren verrast, door Uwe lastgeving op den vischkooper a costij, met de bezending eener heerlijke kabeljaauw die zoo wel op onzen als op den disch in de pastorij eene deliciose schotel uitmaakte en waarvoor UHwelgeb. op het hartelijkst dank zeg. t'Is als of de stem mijner vrouw in de afgeloopene week mij toesprekende '**Valkis** zorg toch eens we visch krijgen want daar zou ik gaarne van profiteren', tot uwe ooren is gekomen, althans het toeval werkte dezen wensch zeer gunstig in de hand. J.l. Vrijdagmorgen bragt mijne vrouw een bezoek in de Abtdij en vernam toen van Oom UHwelgeb. zich bezeerd had aan de hand en wel dermate dat een stijf sel verband is moeten worden geapliceerd. We hoopen die kunstbewerking gunstig moge zijn en spoedig het beste effect zal sorteren. Het moet ontstaan zijn tengevolge van een val nu ik verzeker U die is niet malsch geweest hetwelk zich goed laat begrijpen. Als het zwaarste punt van het geheele ligchaam onzacht op het lijdende deel is overgebracht dan heeft de spierkracht iet wat te verduren. Volgens het Tielsche blad zou de evangelisatie plaatshebben op vrijdag 20 dezer in het lokaal van den schouwburg te Tiel en als spreker optreden Do. **Astro**. De Commissaris van den schouwburg anders gewoon voor den afstand er van f 15,= te rekenen heeft zulks naar ik verneem op f 5,= gesteld. Of het, aan zijde des bestuurs tegenkating heeft ondervonden is mij niet bekend. Van hier is weinig te melden, dat **Teunis de Vries** niet meer is zal welligt UHwelgeb. zijn bekend, 5 dezer is hij overleden. Het weder is in de laatste dagen zeer gunstig, doch er is weinig werk. De Dijkstoel onder de verschillende dijkverhoogingen in dit District in dit jaar voornemens zijnde te doen, was aanvankelijk voornemens daaronder ook dat gedeelte onzer dijken te begrijpen welke van de Kade zijn voorzien, en wel eene uithooging op den dijk gelijk aan de

kruin der Kade, doch is voor als nog daar van terugge-komen en zal zulks te Tiel en Varik ondernemen. Ook nog een klein gedeelte der dijk versterken onder Haaften en verdere plaatsen die in des Dijkstoels oog meer resistentie moeten bieden. Het uitstel, vis à vis Ophemert, doet mij genoegen, Mijns inziens is de exceptionele toestand waarin we zijn tegenover Heerewaardensch waterkeering die slechts 19 voeten hoog mag wezen, van voldoende beduidenis, dat men deze kosten kan besparen.

Nogmaals op het beleefdste dankzeggende van het gezondene, heb ik, na ons beleefd respect ook aan Mevrouw verzocht te hebben, de eer met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. ZDV
Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.

Hoogwelgeboren Heer !
Ophemert 31 december 1863

Aan het einde van 1863 is het eene behoefte voor mijn gevoel met deze uit 1864 tot UHwelgeb. - de Vrouwe van Ophemert en den waardigen zoon te komen met de meest hartelijke wensch het den Heere moge behagen derzelve dierbaar leven in dien nieuwen tijdkring te sparen en zich vele geestelijke en tijdelijke zegeningen daaraan mogen paren.

O!, Hooggeachte Heer! Met het oog op uwe moeite - maar tevens gewigtvolle betrekking - mogten de gemoedelijke woorden die luide en bij herhaling door Onzen waar-digen leeraar ten Hemel worden opgezonden, goedgunstige verhooring erlangen en uwe krachten steeds worden geschraagd om tot heil des Lands te kunnen werkzaam zijn. Ja, de behoefte aan Staatslieden, wier harten als van de Godsdienst doortrokken zijn, wordt te grooter, naar mate zich passages voor doen als waarvan kortst de dagbladen gewaagden en waarin de kordate Heer **v. Lijnden** was gemengd.

Gaarne had ik bij mijn laatste schrijven ook Uwen geëerde, even als de daarbij gaande vragen in de Polderzaken beantwoord, doch moest mij daarbij bepalen, omdat onzen logé **Steinmetz** mij ook al aftrok. Is woensdag vóór Kerstmis ten opzichte gekomen en heeft ons j.l. woensdag weder verlaten. Zijne gezondheid schijnt mij beter toe dan vroeger en met zijne standplaats bestaat tevredenheid.

Het af zijn van **Christoffels** verneem ik van korten duur zal zijn, wijl zijn plan moet zijn het door hem gekochte huis te Varik te betrekken.

De kwestie **P. van Uitert**, is het gevolg der ellendige bijgeloovigheid zijner vrouw. Zij door de wed. **v. Baren** is betooverd. Vrouw **van Uitert** was, daags vóór het feit, met vrouw **van Baren** in gesprek geweest en had haar vriendelijk verzocht zij haar zou zegenen, waarvan het ceremonieel is, de tovenares de handen legt op de buik der betoverde en dan tot 3 maal Gods zegen inroept. Vrouw **v. Baren** wilde het niet doen. Den aanvolgenden dag komt vrouw **v. Baren** de weg uitgaan en ter hoogte van het erf van **P. van Uitert** grijpt vrouw **v. Uitert** haar op den weg aan, trekt haar op haar erf, **P. van Uitert** komt tehulp en sleuren vrouw **v. Baren** binnen de woning. **van Uitert** wilde haar persuaderen tot zegen uitspreking door haar met het hoofd in den kagchel te duwen en al die soort zaken meer, waarop de 3 maanden straf over hem uitgesproken, maar had **Sien van Baren** ook wel 3 maanden willen zien opgesloten omdat zij door haar fanatisme de grond gelegd heeft voor het idée fixe van vrouw **v. Uitert**. En wordt het adres tot verligting der straf van **van Uitert** ingezonden en zal het zeer ondersteunen. Het is treurig dat gekke wijf en kinderen man en vader 3 maanden moeten missen.

Nu, hooggeëerde Heer, Vrouw en Zoon ! Nogmaals de beste wensch van hem die zich de eer geeft met ware hoogachting te zijn. UHwelgeb. DV Dienaar **G.A.A.C. Valkis**.